

5) *1021* *1926*
Пралетарыі ўсіх краёў, злучайцеся!

БЕЛАРУСКІ НАВУКОВА-ДАСЬЛЕДЧЫ ІНСТЫТУТ СЕЛЬСКАЙ
і ЛЯСНОЙ ГАСПАДАРКІ імя ў. і. ЛЕНІНА пры СНК БССР
АДДЗЕЛ РАСЬЛІНАГАДОЎЛІ І ПРЫКЛАДНОЙ БАТАНІКІ

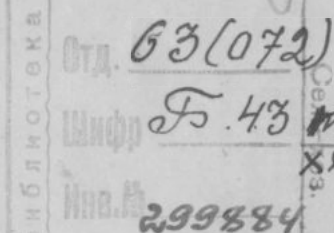
ТОМ XXIV.

ВЫП. 2.

МАТАР'ЯЛЫ

ЭКСПЭДЫЦЫІ ПА ВЫВУЧЭНЬНЮ ПЛАДОЎНІЦТВА ГОМЕЛЬШЧЫНЫ

пад рэдакцыяй праф. М. І. БУРШТЭЙНА

Белорусский Научно-Исследовательский
Институт Сельского и Лесного
Хозяйства имени В. И. Ленина
при СНК БССР

ОТДЕЛ РАСТЕНИЕВОДСТВА И
ПРИКЛАДНОЙ БОТАНИКИ

МАТЕРИАЛЫ
ЭКСПЕДИЦИИ ПО ИЗУЧЕНИЮ
ПЛОДОВОДСТВА
ГОМЕЛЬСКОГО ОКРУГА

под ред. проф. М. И. БУРШТЕЙНА

The White Ruthenian Lenin's Institute of
scientific research of agriculture and fo-
restry of the Soviet of people's commissa-
ries of WRSS.

MATERIALS
FOR RESEARCH THE FRUIT
GROWING

IN HOMELSKI REGION (BIELARUS')

arranged by porf. M. I. BURSTEIN

МЕНСК—MINSK
1929

27.06.2014

З Ы М Е С Т

	Стр
ПРАДМОВА	1
I. Вынікі выбарачнага дасьледваньня плодоўніцтва Гомельшчыны (3—24 ст.)	
Клімат Гомельшчыны	3
Глебавыя умовы Гомельшчыны ў сувязі з плодоўніцтвам	5
Адлегласьць паміж дрэвамі	9
Парадак пасадкі	13
Заслона ў садах	14
Асноўныя плодковыя пароды і устойлівы таварны асартымэнт	14
Праграма экспэдыцыйнага дасьледваньня плодоўніцтва	25
II. Манаграфічныя апісаньні садоў Гомельшчыны (27—192).	
Сад г-на Верасава Яромін. с/с Гом. р.	29
„Верхня Брылёва г. „Латвія“	37
„саўг. „Яроміна“	44
„конзавода „Прудок“	53
„с. Лысянкова Я. гасп. „Бардзіна“	61
„с-г. ар. „Усерабземлес“	65
„саўгасу „Старая Беліца“	72
„с-г арцелі імя „Першага Мая“	76
„с-г арцелі „Ясная Паляна“	79
„„Закрэўе“	89
„„Халоча“	93
„камуны „Крапоткіна“	98
„г-на Зубкова	103
„„Роўкавічы“	109
„„Пладавод“	111
„с. вёскі „Заспа“ Акуліча	120
„„Перасьвятое“ Рэчыцкага с-гор. т-ва	125
„„Сьвірыдавічы“	130
„Малашэвіча, вёска Глыбова, Рэчыцкага р.	134
„Трацэйскага	137
„„Пескаполье“ Дзярж. зем. маём.	141
„„Гарыводы“ Рэчыцкага сад-гар. т-ва	145
„г-на г. Рэчыца Рыдзеўскага В. А.	149
„„Заспа“ Дзяр. зям. маём.	154
„Садтанойка с-г. арцелі „Ланд Арбет“	157
„саўгасу „Вастрагляды“	161
„„Стрэлічаў“	171
„Хойніцкага агранам. пункту	175
„с-г арц. „Узыходзячая Зара“ Глухавічы, Брагінскага раёну	180
„„Савічы“ с-г. арц. „Новая земля“	185
„с-г. арц. „Іолча“ Камарынскага раёну	189
Умовы разьвіцьця і сучасны стан пладаўніцтва ў Гомельскай акрузе	193
Рэзюмэ (на нямецкай мове)	210

Галоўлітбел № 2118
Зак. № 418—1000 экз.
Горкі, Друкарня Акадэміі

ПРАДМОВА

Экспэдыцыйнае дасьледваньне Гомельшчыны выбарычным мэтадам ахапіла прыблізна 10⁰/₀ існаваўшай плошчы дарослых садоў (якая да 1928 г. дасягала 5000 гэкт.).

Лета 1928 года зьявілася выключна няспрыяючым для плодоўніцтва: у пару цьвіценьня плодовыя кветкі падпалі пад халоднае вільготнае надвор'е. Таму ў значнай большасьці садоў ураджаю ня было і даводзілася для азнаямленьня абмежоўвацца вельмі нязначным лікам плодоў з паасобных дрэў.

У працэсе дасьледваньня прымалі ўдзел: навуковы супрацоўнік аддзелу садоўніцтва Горацкай дасьледчай станцыі А. В. Арэстовіч, студэнты-аграномы: Г. Врублеўскі, Г. Сянкевіч, Кароль. На месцы ў Гомлі прымалі ўдзел у зьбіраньні фатаграфічных здымкаў, распрацоўцы мапы плодоўніцтва Гомельшчыны, у складаньні нарысу сучаснага стану плодоўніцтва ў Гомельшчыне — акруговы садовод Н. В. Пагарэлаў і райсадавод В. П. Трэпачоў.

У Чачэрскім раёне значна дапамог абсьледваньню мясцовы садовод Спірыдонаў; у Рэчыцкім раёне райсадавод Паўленка.

Кіраўнік экспэдыцыі

М. І. Бурштэйн

Галоўлітбел № 2118

Заказ № 418—1000 экз.

Горкі, Друкарня Акадэміі

Праф. М. І. Бурштэйн

Вынікі выбарачнага дасьледваньня плодуюніцтва Гомельшчыны

Клімат Гомельшчыны. Сучасная Гомельская акруга, якая ўключае менавіта 6. Гомельскі і Рэчыцкі паветы, згодна мапы сельска-гаспадарчых кліматычных раёнаў праф. А. У. Кайгарадава, падзяляецца на 2 раёны: цэнтральны (VB) і паўднёвы (VIB).

У цэнтральны раён (VB) уваходзяць наступныя пункты: Чачэрска, Буда-Кашалеўская, Ветка. У гэты вялізны раён неабходна ўключыць: Бабруйск, Рагачоў, Жлобін, ст. Быхаў, Прапойск (што выходзіць па-за межы Гомельшчыны).

Адносная кліматычная характарыстыка раёну (па дадзеных прафэсара Кайгарадава) наступная: цёплы, паніжана вільготны з інтэнсыўнай вегэтацыяй.

Працягласць вегэцыйнага кругабегу 185 — 190 дзён з сярэдняй тэмпературай 13,8—14,2°. Граніцы актыўных тэмператур 1625 — 1750°. Гадавая сума ападкаў каля 600 мм.

Паўднёвы раён (VIB) уключае Гомель, Рэчыцу, Васілевічы, Хойнікі, Брагін, Камарына. Адносная кліматычная характарыстыка раёну наступная: павышана-цёплы, вільготны з павышана-інтэнсыўнай вегэтацыяй. Працягласць вегэцыйнага кругабегу 190 — 195 дзён з сярэдняй тэмпературай 14—14,4°. Граніца актыўных тэмператур 1700—1825°. Гадавая сума ападкаў больш 600, але менш 650 мм.

Кліматычныя матар'ялы адносна г. Гомеля (па праф. Кайгарадаву)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год
Тэмпература . .	—6,5	—5,4	—0,8	7	14,9	18,7	20,2	18,2	13	6,6	+0,1	—4,2	6,8
Ападкі .	30	30	25	40	55	70	100	60	60	50	40	40	600
Адносная вільготн. паветра .	за XII па III												
	84%			75%	71%	72%	74%	74%	79%	83%	89%	—	80%

Пачатак вегэтац. перыяду для Гомеля ў сярэднім 12 красавіка (для Хойнік 9/IV), сканчэньне вегэтацыі каля 19/X.

Сярэдняя пара сканчэньня прымарозкаў прыпадае на 3-ю дэкаду красавіка, а сярэдняя пара надыхода прымарозкаў для Гомеля ў I дэкадзе кастрычніка. Для больш поўнага прадстаўленьня аб асаблівасьці клімату Гомельшчыны і значэньня для плодуюніцтва возьмем некаторыя паказчыкі для Васілевіч, для Чэрыкава, якое знаходзіцца на паўночнай мяжы цэнтраль-

нага раёну (VB) у параўнанні з Горы-Горкамі. Колькасць дзён з тэмпературай вышэй $+15^{\circ}$ для Васілевіч будзе 95,5, Чэрыкава 85,5, Горы-Горак 78,5.

Колькасць дзён з тэмпературай вышэй $+15^{\circ}$ для Васілевіч 193, для Чэрыкава 182, Г. Горак 177.

Колькасць дзён з тэмпературай ніжэй -5° для Васілевіч 38, Чэрыкава 79, Г. Горак 82,5.

Гадавая адносная вільготнасць для Гомельшчыны 80% . У траўні для Гомеля, Б.-Кашалеўскай, Чачэрску 69% , для Рэчыцы 71% . У чэрвені для Гомеля 72% , у ліпені для Гомеля 74% .

У год у Гомелі выпадае (у сярэднім) 600 мм. ападкаў, з якіх 64% (385 мм) прыпадае на вегет. перыяд. Для Гомеля, Рэчыцы, Васілевіч, Хойнік лік дзён са сьнегавым насыцілам 100—110. Сярэдняя максымальная вышыня сьнегавага насыцілу ў III дэкадзе лютага для Гомеля і Рэчыцы 25—30 см., для Лоева, Хойнік, Брагіна 20 см.

Ізальнія ў 190 дзён працягласьці вегет. кругабегу, якая праходзіць празь Менск, Бабруйск і Гомель зьяўляецца вельмі паказальнай для пасьпяхавай культуры лепшых сартоў яблынь, ігруш і сьліў. Паўднёвей ад гэтай лініі, як сьведчыць дасьледаваньне 1928 г., мы сустракаем найбольш каштоўныя зімовыя сарты яблынь, як Ранэт Лянзбэрга, Штэцін чырвоны, Ранэт Курскі і шэраг замежных сартоў ігруш.

Для плодуюніцтва вельмі важнае значэньне мае нарастаньне цяпла веснавой парой. Для Гомеля цяпло шпарка ўзьнімаецца ад сакавіка ($-0,8^{\circ}$) да красавіка ($+7^{\circ}$) на $+6,2^{\circ}$.

Зьмена сутачных тэмператур у красавіку для Васілевіч ідзе ў межах 0° і $+12^{\circ}$. З упэўненасьцю на 86% магчыма разлічваць на гэтую тэмпературу (у гэтых граніцах) для Гомельшчыны.

Для Васілевіч тэмпература глебы на глыб. 0,4 мэтра ў красавіку $+5,1^{\circ}$, на глыб. 0,8 м. $+4,3^{\circ}$.

У Гомельшчыне ў красавіку глебы на глыбіні 0,4 м. ужо ў значнай меры ня мёрзлая. У Васілевічах сярэдні лік дзён з прамярзаньнем глебы дасягае 2, між тым як у Г.-Горках да 17 дзён.

Такім чынам узьрваньне глебы, копка гряд для Гомельшчыны магчыма дапусьціць з сярэдзіны красавіка, а для паўднёвых раёнаў яшчэ раней.

Пасколькі пачатак вегетацыі для Гомеля 12/IV, для Хойнік 9/IV—трэба падкрэсьліць неабходнасьць прыступіць да рэзкі плодовых дрэў ужо ў сакавіку месяцы з гэкім разьлікам, каб у пачатку красавіка гэта праца да пачатку сокаруху плодовых дрэў была ўжо выканана.

Ад красавіка да траўня тэмпература шпарка ўзьнімаецца ад 7° да $14,9^{\circ}$.

Позьнія прымаразкі ўжо спыняюцца ў канцы красавіка. Між тым зацвэтаньне плодовых парод, трэба лічыць, пачынаецца ў канцы першай дэкады траўня і адбываюцца пры спрыяючых умовах цяпла ($+14,4^{\circ}$) і дастатковай вільгаці. Уздым цяпла ад красавіка да траўня значны: для Гомельшчыны дасягае 8° .

Чэрвень, ліпень і жнівень паказваюць становішчае злучэньне цяпла і вільгаці для пасьпеху плодуюніцтва ў Гомельшчыне.

У верасьні для Гомеля тэмпература ў сярэднім $+13^{\circ}$. Гэты першы месяц восені вельмі блізка прылягае да лета. Наогул верасень апошні месяц цёплага тэрміна года і зьяўляецца пераходным; таму наглядаецца зьмяншэньне цяпла і сьветла. Але бываць выпадкі, калі пасля вільготнага і хмарнага жніўня—у верасьні наступае цёпла са значна сухім і сонечным надвор'ем.

Верасень падобны да траўня месяца, але наогул адрозьніваецца ў лепшым напрамку тым, што саўсім рэдка бываюць прымаразкі.

Тэмпература глебы ў верасьні для Васілевіч на глыб. 0,4 м. $+12,9^{\circ}$, на глыб. 0,8 м. $+13^{\circ}$.

У гэтым месяцы хача-ж запасаў вільгаці ў глебе менш як у траўні, але ў верасьні глеба менш аддае вільгаці.

Калі для траўня часам наглядаецца зварот холаду, то для верасня—зварот цяпла.

Сонечныя дні і рэсьныя ночы вельмі спрыяюць наліву позьніх сартоў яблык (у верасьні).

Ад верасня да кастрычніка тэмпература паветра зьніжаецца на $6,4^{\circ}$. Сярэдняя тэмпер. ў кастрычніку $+6,6^{\circ}$.

Кастрычнік—месяц канчатковай уборкі зімніх сартоў плодў, выкапкі прышчэп, пасадкі новых садоў, дзічак у пітомніку і іншых прац у садзе, пітомніку, гародзе.

З арганізацыйнага боку на працягу гэтага месяцу і нават паловы лістапада неабходна выканаць узьрваньне саду, гароду, унясеньне ўгнаеньня з гэкім разьлікам, каб на вясну пакінуць як мага менш працы.

Ад кастрычніка да лістапада тэмпература зьніжаецца на $6,5^{\circ}$. Для Васілевіч тэмпер. глебы на глыб. 0,4 м. $+2,7^{\circ}$, на 0,8 м. $+4,7^{\circ}$. Наогул надвор'е ў лістападзе значна хмарнае з перавагаю дажджу над ападкамі сьнегу. У першую палову гэтага месяцу здараецца яшчэ ўзараць сады, гароды, выканаць вырэзку сухога галля, пабелку і г. д.

Глебавыя умовы Гомельшчыны у сувязі з плодуюніцтвам. Гомельшчыну магчыма ўключыць у зону пераважна падзолістых глеб.

Умовы рэльефу, зьмены насыцільных парод, клімату і расьліннасьці ствараюць разнастайнасьць глеб (карта 1).

Наогул, згодна матэрыялаў праф. Я. Афанасьева¹⁾, — „глебы разьмяркоўваюцца альбо на роўных і добра дрэніраваных плошчах, альбо мяжуюцца з абшарамі балот, а з другога боку — шырокія істужкі пухкіх пяскоў зьмяняюцца істужкамі і выспамі найбольш каштоўных карэнных парод супяскоў, суглінкаў і нават лёссаў“.

Гаспадарчая каштоўнасьць глеб у Гомельшчыне залежыць ад карэнных парод, якімі зьяўляюцца пяскі, супяскі, суглінкі, лёсы і якія залягаюць у большасьці выпадкаў па марэне.

Для мэт плодуюніцтва вельмі важнае значэньне мае пытаньне: на якой глыбіні пад пяском, супясом і суглінкам залягае валунны чырвона-буры суглінак (марэна). Блізкасьць да паверхні марэны на 1—1,5 мэтру стварае пры адпаведным рэльефу станючыя ўмовы для шырокага разьвіцьця плодуюніцтва.

У нарысе „Глебы Беларусі“ (т. V працы Навуков. Т-ва 1928 г.) П. Рагавы апісвае паміж іншым моцна-ападзоленую глебу на лёгкім буйнапяшчаным суглінку (з вёскі Пагарэлае, Бабруйск. акр.):

„У прамытай шчыльнай марэне адклаліся ўсе прадукты, вымытыя з верхніх паземаў глебы ад чаго гэты пазем набыў яшчэ больш шчыльнасьці, інтэнсыўны чырвона-буры колер“.

„Прыблізна такім-жа парадкам утвараюцца глебы на пясках і супясках, блізка падасланных марэнай. Пабудова глебаватворчага грунту з дзвюх парод: пяска, супяска і суглінак, падасланных марэнай, альбо з трох парод: суглінак-пяска-марэна — зьяўляецца тыповай для Беларусі.“

¹⁾ „Почвенный покров Гомельской губ. „Советское строительство“ № 2, 1926 г. Менск.

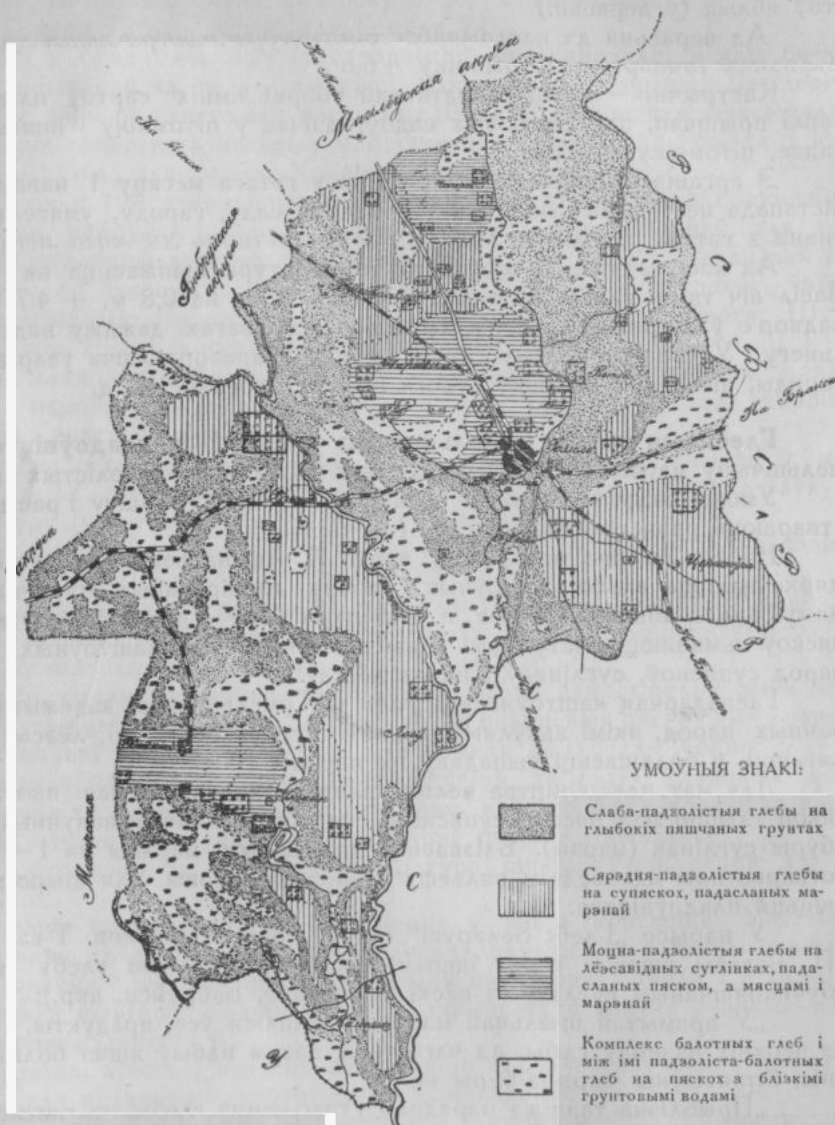
СХЕМАТИЧНАЯ КАРТА ГЛЕБ

ГОМЕЛЬСКОЙ АКРУГІ БССР

СКЛАД П. П. РАГАВЫ

1928

Маштаб 1:800,000

Адступленне з гэтага прадстаўляюць толькі глыбокія лёсавыя і лёсападобныя пароды. Глебы такога тыпу вельмі пашыраны на Беларусі.

Уплыў падсыдільнай марэны на верхнія паземы глебы тым больш, чым бліжэй да паверхні знаходзіцца марэна.

Выбарачнае даследаванне садоў Гомельшчыны ў 1928 г. ахапіла плошчу каля 440 гектараў з агульнай плошчай каля 5000 гэт.)

Сады пераважна займаюць сярэдня-падзолістыя глебы на супясках, падасланых марэнай, і моцна падзолістыя глебы на лёсавідных суглінках.

Умовы рэльефа, глебы, падглебы і глыбіня грунтовых вод адбіваюцца на становішчы саду (мал. 1).

Лепшыя сады заўсёды знойдзем ва ўмовах прыўзнятай мясцовасці, са схілам, з натуральным вадастокам. У першую чаргу гэта тычыцца лёсавідных суглінкаў (мал. 2).

Непасрэдна пад Гомелем мясцовасць (па прав. берагу Сожа) з лёсавідным суглінкам пад садамі досыць роўная з мала прыкметнымі западзінамі, якія ствараюць умовы для забалочвання. На западзінах гінуць сады б. Кузьняцова, Лысянкова (у 6—7 кілём. ад Гомеля). Наогул трэба заўважыць, што, незалежна ад механічнага складу глебы, па западзінах, у асобнасці дзе блізка грунтавая вада, сады гінуць.

У садзе селяніна Лысянкова (пад Гомелем) на западзіне была выкапана яма ў якой паземы аказаліся разьмеркаванымі наступным парадкам:

A₁—24 см. цёмна-шэрага колеру;

A₂—19 см. бялёсы;

B—55 см. бялёсы з шызым адценьнем і бурымі зацёкамі.

Ніжэй залягае пазем C—пясок з уключэннем закісі жалеза. Грунтавая вада залягае на глыбіні 135 см. ад паверхні. Глебавы тып падзоліста-балотны, па механічнаму складу лёгкі суглінак. Вясной вада затрымліваецца.

Сад узросту 22—24 год у апошнія гады саўсім ня пладаносіць. Згінула з часу пасадкі каля 40% яблынь, з ліку застаўшыхся хварэе 35%.

У садзе арцелі „Узыходзячая Зара“ Глухавіцкага с/с Брагінскага раёну на паніжанай частцы, дзе выкапана была яма, знойдзена наступнае:

A₁—20 см. пазем сьветла-шэрага колеру;

A₂—20 см. бялёсы;

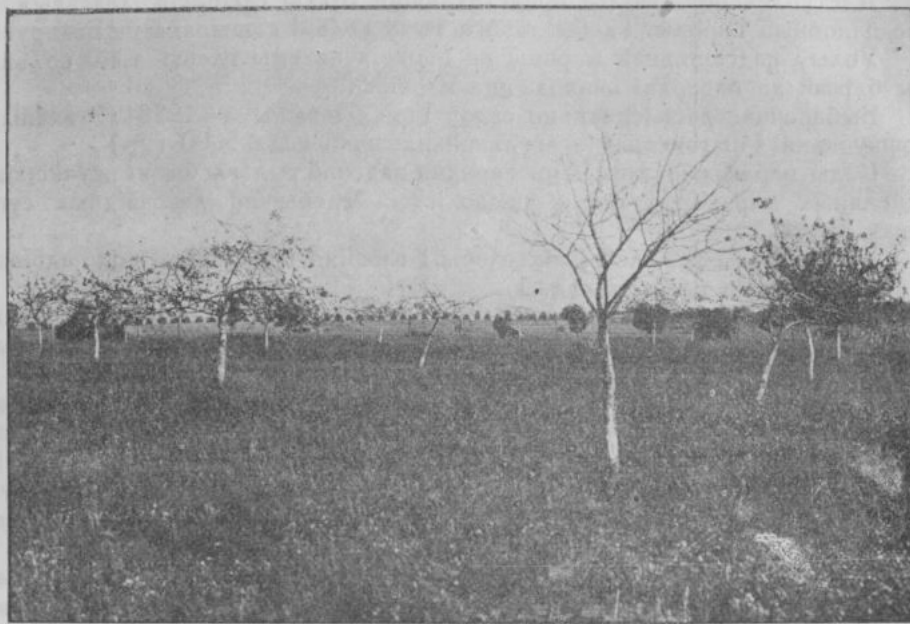
B—30 см. цёмна-бурага колеру.

Ніжэй залягае пазем C, а на глыбіні 140 см. залягае грунтавая вада. Глебавы тып у садзе падзолісты і моцна падзолісты. На паніжанай частцы назіраецца працэс забалочвання. Па механічнаму складу лёгкі суглінак; падглеба—супясок і пясок. Вясной вада застоіваецца ад 2-х тыдняў да месяца. Грунтавая вада залягае на глыб. 1,4 м.

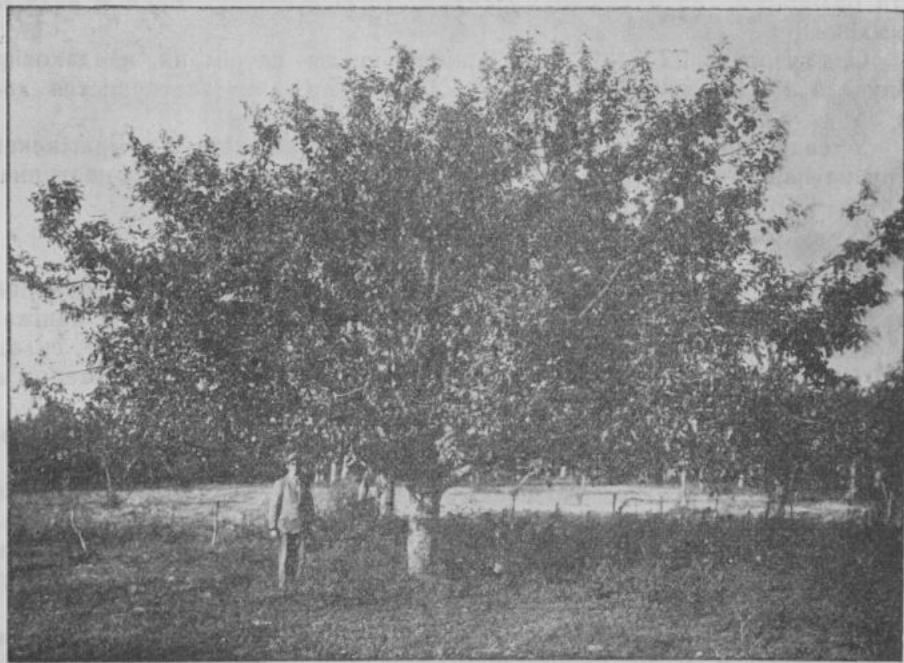
У гэтай паніжанай частцы саду згінула 60% дрэў, а астатнія з засохлымі верхавінамі.

У Чачэрскім раёне, Новазарэчынскага с/с. заслуговае ўвагі сад гр. Зубкова. На нізіне, дзе вада выступае на глыбіні каля 0,62 м., плодзювыя дрэвы гінуць. Вышэй, дзе на паверхні блізка залягаюць пяскі, дрэвы таксама сябе дрэнна адчуваюць, але з шэрагу сартоў вызначыўся, як досыць устойлівы, „Штрэйфлінг“ і некаторыя сарты ігруш.

Дрэннае становішча садоў на паніжаных частках рэльефу: у „Сьвірыдавічах“ (у 21 кілём. ад Рэчыцы), у „Прасьвятае“ (7,5 кілём. ад Рэчыцы), „Халоча“ у Чачэрскім раёне, у камуне „Крапоткіна“ (55 кілём. ад Гомеля).

Мал. 1. Пяпіт Літоўскі ўзросту 25 г. Гіне на высокім месцы рэльефа (лёсавідны суглінак) „Верхняе-Брылёва“

Мал. 2. Бялае Салодкае ўзросту 40 г. (савг. Верхняе Брылёва) у дыяметры 12 мэтр. на лёсавідным суглінку

Такім чынам пры выбарачным дасьледаваньні садоўніцтва Гомельшчыны 35,5% дарослых садоў вызначаліся закладзенымі ў дрэнных умовах рэльефу.

Лепшыя сады у Гомельшчыне сустракаюцца на лёсавідных суглінках (непасрэдна пад Гомелем, таксама ў Брагінскім і Хойніцкім раёнах).

Па водзіву П. Рагавога — „гэта адна з лепшых глеб Беларусі. Той факт, што глеба моцна ападкалена, паказвае на тое, што рашчынальная здольнасьць глебавага працэсу вялікая, значыцца, глеба здольна з лёгкасьцю пераводзіць у рашчыну прадукты ўгнаеньня, астаткі расьлін і жывёлы і забясьпечваць расьліну рашчыненымі пажыўнымі матэрыямі“.

Пры адпаведным рэльефу прыдатнымі для плодуніцтва зьяўляюцца сярэдне-ападкаленыя пяскі і супяскі, падасланыя марэнай. Пажадана, каб марэна знаходзілася ня глыбей 1—1,5 мэтра ад паверхні.

Адлегласьць паміж дрэвамі. У садох Гомельшчыны адлегласьць паміж радах дрэў хістаецца ад 6,4 да 10,7 мэтра (мал. 3).

Колькасьць дрэў на 1 гэктар ад 74 да 186, пры чым апошняя лічба зьвязана з выпадам дрэў.

Найбольшую адлегласьць у 10,7 м. мы знаходзім у некаторых садоў пад Гомелем, што складае каля 90 дрэў на 1 гэктар. Павялічэньне адлегласьці зьвязана з пашырэньнем кароны вядомых сартоў, як Антонаўка, Штрэйфлінг, Штэцін Чырвоны і г. д.

У садзе „Латвія“ (каля Гомеля) паасобныя 17-гадовыя дрэвы антонаўкі дасягалі ў 1928 г. каля 8 мэтраў ў дыяметры кроны. У садзе ўжываецца чорны папар, і пры адлегласьці $10,6 \times 10,6$ м. ужо няма магчымасьці разводзіць прамежныя культуры. Між тым у бліжэйшым садзе Вэрасава ўзросту 11 год, дзе адлегласьць тая самая ($10,6 \times 10,6$ м.), у сувязі з тым, што карона Антонаўкі разгарнулася пакуль што ў сярэднем на 5,5 м.—ёсьць магчымасьць разводзіць гародніну, ягадныя культуры і г. д. У садзе „Латвія“ у восень 1928 г. з 12 гэкт. атрымалі незначны прыбытак.

У садзе Вэрасава ўраджаю плодуў ня было, а прыбытак ад гэткай жа плошчы з прамежнымі культурамі дасягаў некалькі тысяч руб. (мал. 4).

Пры закладаньні садоў на 10 мэтраў з шырока растурых сартоў яблынь пры спрыяючых умовах глебы праз 20 год кароны зыйдуцца і разводзіць прамежныя культуры ня будзе магчыма.

Сучаснае становішча арганізацыі буйна-таварнага плодуніцтва ў Нямеччыне мае на увазе атрымліваць вышэйшы прыбытак з адзінкі плошчы толькі пры умовах ужываньня прамежных культур. Мы лічым, што сады і ў нашых умовах будуць прыбытковымі, калі заўсёды паміж радаў будзе існаваць сыстэма прамежных культур. Апошняя сыстэма зьявіцца страхаваньнем на выпадак няўраджаю плодуў.

Такім чынам паўстае пытаньне: на якую адлегласьць трэба разьмеркаваць рады дрэў і паміж дрэвамі, каб на працягу існаваньня саду (50—70 год) карыстацца прамежнымі культурамі.

Нажаль дасьледаваньне садоў Гомельшчыны і іншых вядомых нам раёнаў БССР не дае адказу на гэтае пытаньне.

Заўважым, што пры 10 мэтрах адлегласьці паміж радамі дрэў (напр. антонаўкі) на лёсавідных суглінках пад Гомелем пры рацыянальнай культуры—праз 20 год нямагчыма будзе ўжываць сыстэму прамежных культур.

Досыць абгрунтаваны матар’ял мы знаходзім па гэтаму пытаньню ў працы А. Янсона „Прамысловае плодуніцтва“ (Нямеччыны), у якой

Мал. 3. Стары плодовы сад 4×4 м. „Верхняе Брылёва“

Мал. 4. Капуста „Амаар“ у мірадазях 11 гадов. саду Варшава адлегласць паміж дрэвамі 10,0—10,0 м.

маецца табліца адлегласці паміж дарослымі дрэвамі. Адпаведная адлегласць паміж дрэвамі робіць той ці іншы ўплыў на прамежныя культуры.

Назва культур	Адлегласць паміж радамі				
	8 м.	10 м.	12 м.	15 м.	20 м.
Садовая буйнаплодная суніца . . .	35	30	20	8	6
Парэчкі	30	30	20	8	4
Агрэст	25	15	12	5	3
Маліна	40	35	20	8	3
Агуркі	50	40	30	15	4
Спаржа	50	35	20	10	5
Рэвень	18	12	10	3	2
Ранняя бульба	50	35	20	10	4
Белакачанная капуста	22	20	10	5	3
Гарох	40	34	20	10	4
Таматы	65	60	40	15	8
Цыбуля	25	20	10	6	5
Морква	22	20	15	8	3
Шпінат	20	18	10	6	4
Сальдэрэй	20	15	10	6	2
Кошк. лаза	25	18	12	10	6
Конскі боб	28	25	20	10	8
Бульба	38	25	20	12	8
Каласковыя расьліны	35	25	18	12	8
Сенажаць	30	22	18	10	6

Па гэтай табліцы відаць, што з 1 гектару дарослага саду пры адлегласці ў 10 мэтраў паміж радамі дрэў ураджай буйнаплоднай суніцы зьніжаецца на 30% (у параўнаньні з нармальнай плянтацыяй), пры 15 мэтрах зьніжаецца толькі на 8% і г. д. (мал. 5 і 6).

У выніку сваёй шматгадовай практычнай працы па арганізацыі прамысловых садоў у Нямеччыне і на падставе шэрагу лічбаў А. Янсон прыходзіць да наступных вывадаў: „*лепшая адлегласць для адкрытай культуры (пладовых) зьніжэньня паміж 14—17 мэтрамі рад ад рад*“.

У восень 1928 г. некаторыя новыя групавыя сады ў Гомельшчыне былі закладзены на 12 · 12 мэтраў. Мы лічым мэтазгодным на лепшых глебах перайсьці да наступнай сыстэмы пасадкі: 14 · 10 м., альбо 14 · 12 м., прычым адлегласць паміж радамі 14 мэтраў, а паміж дрэвамі 10 м. (альбо 12 м.).

Напрамак *рады навін аблегчэньня быць накіраван з падняць на падняць з разьлікам*, каб прамежныя культуры заўсёды карысталіся лепшым асьвятленьнем.

Пры сыстэме 14 · 12 мэтраў на 1 гектар зьмясьціцца каля 65 — 70 дрэў.

А. Янсон даводзіць шэраг лічбаў, якія сьведчаць аб тым, што 50 высокаштамбавых плодовых дрэў з сыстэмай прамежных культур дадуць

Мал. 5. Буйнаплодная суніца „Шарплес“ у міжрадзельных саду Алыменкова Адлегласць паміж дрэвамі $8,5 \times 8,5$ мэтр.

Мал. 6. Маліна у міжрадзельных саду Кавалсва

значна больш прыбытку, як сад, у якім будзе 100 плодовых дрэў (на 1 гектар).

Арганізацыя новага плодуюнства з састэмай прамежных культур ня сустрэне ў БССР перашкод з боку тэхнікі. Клімат наш вельмі стаў, а галоўнае да 75% ападкаў разьмеркавана паміж вегэацыйным кругабегам.

Пры дасьледваньні вызначылася, што ў большасьці садоў (58,3%), дзе кароны ўжо зыходзяцца, ужываецца папар. У дарослых садох, дзе значны лік выпаўшых дрэў, сеюць бульбу, мешанку вікі.

Гародніну ў якасьці прамежнай культуры разводзяць у садох пад Гомелем. Культура гародніны была знойдзена ў 15% дасьледава. садоў. У садзе Вэрасава апроч гародніны, шырока разгарнута ягадная культура: буйнаплодная суніца, маліны.

Наогул гэты сад у 8 кілём. ад Гомеля па сваёй высокай арганізацыі са складанай састэмай прамежных палявых, гародных і ягадных культур зьяўляецца прыкладам для новага буйнага каляктыўнага садоўнства БССР.

Памянёны сад закладзены ў 1915—17 г. на адлегласьці $10,6 \times 10,6$ м. Кароны ў 12 гадовых Антонавак разгарнуліся ў сярэднім на 5,5 мэтраў. Такім чынам паміж каронамі яшчэ засталася па 5 мэтраў абшару сьвятла для разводу прамежных культур. Але з кожным годам кароны будуць пашырацца, ураджай прамежных культур будзе зьніжацца і праз 8—10 год трэба будзе перайсьці да ўжываньня папару.

Шпаркае разьвіцьцё буйнага таварнага плодуюнства вымагае нармалізацыі аснаўных прыёмаў закладаньня новых садоў. Паміж іншым адлегласьць дрэў у садзе зьяўляецца пытаньнем значнай эканамічнай важнасьці.

Парадак пасадкі. Пры дасьледваньні знойдзена, што 64% садоў закладзены квадратовым парадкам, 18% маюць палёткі саду з квадратовым і шахматным парадкам і 18% засаджаны шахматным спосабам.

Лепшыя сады Гомельшчыны: Вэрасава, „Вастрагляды“ і г. д. закладзены квадратовым парадкам.

Чым кіраваліся арганізатары садоў, калі выбіралі той ці іншы парадок пасадкі?

Адказ мы знойдзем у практычных падручніках па садоўнству, якія наогул раілі і раяць розны парадок пасадкі.

Між тым у новых садох са значнай адлегласьцю паміж радоў дрэў, з ужываньнем інтэнсыўнай апрацоўкі глебы (ўдоўж і поперак) неабходна практыкаваць квадратовы, а яшчэ лепш *прамактыўны парадок* (12×10 , альбо 14×12 мэтраў).

У сувязі з машынізацыяй у буйных масывах новага садоўнства трэба мець на ўвазе ўвядзеньне ў практыку спэцыяльных садовых трактараў, фрэзараў, матарных апысківацеляў (якія працуюць на 4 рукавы). Пры шахматным парадку праца гэтых машын будзе стратнай. Прыхільнікі шахматнай пасадкі бароняць значэньне апошняга парадку таму, што нібы дрэвы, пасаджаныя шахматам, лепш затрымліваюць вецер і г. д. На гэта ёсьць іншая парада: закладаць жывыя забароны.

Справа нармалізацыі новых садоў вымагаюць ад нас па шэрагу прычын эканамічнага характару раіць для ўмоў БССР *прамактыўны парадок пасадкі*.

Большасьць новых садоў, закладзеных у 1928 г. пад кіраўніцтвам Наркамзема БССР і яго мясцовых органаў, маюць квадратовы парадок.

Заслона ў садах. Абаронныя пасадкі знойдзены былі ў 74% даследваных садоў. Жывая заслона зьяўляецца неабходнай ва ўмовах БССР. Галоўнае значэнне абароны саду ад вятроў у пару кветкавання, паспявання пладоў, зімовай парой.

Значная колькасць садоў мае заслоны з лісьцевых парод: ліпы пірамідальнага таполя, ясеня, лазы і г. д. Блізкасць да саду падобных парод бязумоўна стварае небяспеку з боку шкоднікаў. Найбольш пажаданай зьяўляецца хваёвая парода, якая сустракаецца досыць рэдка, толькі ў выпадках. У першую чаргу абарону неабходна закладаць з поўначы, з ўсходу, а ў пару пладанашэння павінна быць добра забаронен і захад.

У значнай колькасці садоў заслона вельмі блізка адстаіць ад бліжэйшых радоў плодowych дрэў (у 6—7 мэтраў). Больш менш здавальняючую адлегласць на 12,8 мэтраў мы наглядаем у „Вастраглядах“.

Закладанне абаронных пасадак з хваёвых парод (пераважна елкі) зьяўляецца абавязковым мерапрыемствам, за выкананнем якога пільна павінны сачыць Акрза і Наркамзем.

Асноўныя плодovыя пароды і ўстойлівы таварны асартымэнт.

Галоўнай пародай ў садах Гомельшчыны зьяўляецца яблыня. У лепшых плодovых пасадаках акругі мы знаходзім наступныя суадносіны парод:

У садзе „Латвія“ (пад Гомелем) яблынь 95,9%, ігруш 3%, сьліў 1%;

У садзе Вэрасава—пераважна яблыні;

У „Вастраглядах“ яблынь 93,6%, ігруш 2,1%, косткавых 4,3%.

Цэнтральнай і акруговай памалёгічнай камісіямі для Гомельшчыны вызначана: яблынь 85%, ігруш 10%, косткавых 5%.

Па кліматычным умовам на поўдні ад Гомеля, асабліва ў Хойніцкім, Брагінскім і Камарынскім раёнах ёсць магчымасць значна пашырыць культуру досыць каштоўных сартоў ігруш, сьліў, вішань і чарэшні.

У Брагінскім раёне ў садзе „Савіча“ мы знаходзім 60 дрэў „Лясной прыгожай“ узросту каля 20 год (75% здаровых). Бэры-дзіль 25 дрэў гэткага жа ўзросту (100% здаровых).

У паўднёвых раёнах сустракаецца Бэра Слуцкая і шэраг іншых за межних сартоў.

У сувязі з разгортваннем працы па арганізацыі тэхнічнай перапрацоўкі садавіны неабходна будзе больш увагі звяртаць на павялічэнне плошчы пад косткавыя і ягадныя культуры.

Каб ацаніць і выявіць найбольш каштоўны і патрэбны асартымэнт яблынь (ігруш) для Гомельшчыны мы падкрэсліваем неабходнасць вызначыць галоўным чынам устойлівасць дрэў, ураджайнасць і таварнасць таго ці іншага сорту.

Найбольш мэтазгоднае вырашэнне гэтай актуальнай праблемы мы знаходзім у садзе Вэрасава, дзе антонаўкі 74,5%, штрэйфлінгу 14,3%, транспарэнта (летняга) 4,9, іншых сартоў 6,8%.

Як відна з апісанняў, памянёныя сарты адзначаны як устойлівыя.

Адносна антонаўкі трэба заўважыць, што ва ўмовах Гомельшчыны гэты сорт зьяўляецца восенскім, нятрывалым у лежцы і слабым у транспарце. Таму ёсць імкненне паменшыць лік антонавак у новых садах. Па сваёй ураджайнасці, устойлівасці драўніны антонаўка пакуль што зьяўляецца выключным сортам.

У садзе „Латвія“ лік выпаўшых антонавак 9%, хворых 7,6%.

У садзе Вэрасава—антонаўкі згінула 1,5%, хворых 2%.

У „Вастраглядах“ сярод 2551 антонавак здаровых 96,7%.

У „Савічах“ паміж 1311 антонавак 95,7% здаровых.

У садзе „Пладавод“ у м. Чачэрску на сярэдня-падзолістых супясках налічваецца да 535 антонавак узросту каля 80—90 год, прычым здаровых 95,5%; з 583 антонавак узросту каля 45 год налічваецца 97,1% здаровых дрэў.

Толькі ў наяўна дрэнных умовах рэльефу, на спадах з блізкасцю грунтовай вады—антонаўка паказвае значны процант хворых дрэў (як напрыклад у садзе „Камуна Крапоткіна“, дзе 49% хворых антонавак і г. д.).

Другім сортам па сваёй каштоўнасці пладоў, ураджайнасці, устойлівасці супроць паршы зьяўляецца штрэйфлінг („Васеньняе паласатае“).

Цікава адзначыць, што з гэтым сортам насельніцтва мала знаёма. Між тым штрэйфлінг бязумоўна павінен будзе канчаткова ў новых садах выцесніць цытаўку, баравінку, апорт (мал. 7).

Штрэйфлінг восенскі сорт і на працягу 2 месяцаў—(кастрычнік і лістапад) можа здаволіць насельніцтва. На Ленінградскім рынку штрэйфлінг карыстаецца вялікім попытам і заўсёды на 50% каштоўней ад антонаўкі. Наша мясцовае насельніцтва, калі ў першыню знаёміцца з штрэйфлінгам, пачынае шанаваньне гэты сорт, як лепшы па смаку, пекны па афарбоўцы (чырвоная водцень на жоўтым фоне), які ня хварэе паршой і значнай ураджайнасці.

У садзе Вэрасава на 781 антонавак даводзіцца 150 штрэйфлінгу; у садзе „Латвія“ 10,6% (123 др.) гэтага сорту. У „Яроміне“ звыш 100 дрэў, прычым 78,8% здаровых. Абмеры дыяметру кароны 8 дрэў штрэйфлінгу узросту 45 год паказалі 10 мэтраў.

Даследваньне саду „Прудок“ сьведчыць, што па ўраджайнасці першае месца займае штрэйфлінг.

У садзе Зубкова (Чачэрскага р.) у няспрыяючых умовах сярэдня-ападзолістых супяскаў (на тыгравых пяскох) выпаў значны лік плодovых дрэў за выключэннем сорту штрэйфлінга; прычым антонаўкі 50% здаровых, Штрэйфлінга 80%.

Калі факт прыстасавання штрэйфлінгу да лёгкіх супяскаў знойдзе пацвярджэнне для іншых раёнаў БССР, тады гэты сорт набудзе выключна важнае значэнне.

Наступным сортам, найбольш вядомым у Гомельшчыне пасля антонаўкі (якой налічваецца 66—67%), зьяўляецца Пэпінка Літоўская (8,8%), якая адзначаецца высокай і вельмі ранняй ураджайнасцю. Здараецца, што праз 2—3 гады Пэпін Л. пачынае пладанасць. Трэба лічыць, што гэты сорт вымагае лёгкіх сугліністых глеб, добра ўгноеных і наогул вельмі добрага дагляду (мал. 8).

Заўважым, што ў некаторых садах пад Гомелем на лёсавідных суглінках Пэпін Л. ня добра сябе адчувае і нават у садзе Сяменава гэты сорт зусім выпадае (засыхае). У садзе „Латвія“ з 17 Пэпіну Л. хварэе 7 дрэў (18-гадов. узросту).

Значная колькасць гэтага сорту сустракаецца ў Брагінскім і Хойніцкім раёнах.

У садзе „Узыходзячая Зара“ Брагінскага р. сярод 2478 плодovых дрэў—720 Пэпіну Л. Глеба—моцна падзолісты лёгкі суглінак; падглеба супяска і пясок. Хворых дрэў Пэпіну Л. знойдзена 41%. Гэта тлумачыцца папершае тым, што частка саду знаходзіцца на зніжэнні, дзе наглядаецца блізкасць грунтовай вады. Па другое праз 30—35 год Пэпін Л. пачынае пасля значнай ураджайнасці выміраць.

У „Вастраглядах“ з 165 дрэў Пэпіну Л. (4,5% ад агульнага ліку дрэў) на лёгкім суглінку і супяску хварэе 23 дрэвы, альбо 13,9%.

Мал. 7. Шгрэйфлінг узросту 35 г. „Яромі“

Мал. 8. Пэпін літоўскі. Дыямэтр кароны 6,5 м. Вышыня—4,20 м., узрост 19 год

Ва ўмовах гэтага гаспадаркі П. Л. узросту 16—35 год лічыцца добрым сортам, са значнай штогодняй ураджайнасцю. Дрэвы ўзросту 19 год маюць добра развінутую крону ў сярэд. 6,4 мэтра ў дыяметры.

Плады Пэпіну Л. у Вастраглядах маюць добры збыт, высокую цану і досыць добра захоўваюцца ў лёжцы.

Гэты сорт па кліматычных умовах шырока распаўсюджваецца паўднёвей ізаліні ў 190 дзён вегетацыі, якая праходзіць праз Менск, Бабруйск, Гомель.

Пасколькі з біялагічнага боку Пэпін Л. рана пачынае пладанасіць і досыць рэгулярна, пасколькі пладанашэнне вельмі значнае—гэты сорт вымагае да сябе вельмі ўважлівых адносін садавода. Пад дрэвы неабходна штогод уносіць штучнае угнаенне (так сама і гной).

Карона П. Л. ў дарослых дрэў ня шырокая і дасягае 6—7 мэтраў. Па абмерам П. Л. ў Вастраглядах 19 гадовага дрэва ў сярэднім мае ў шырыню 6,4 мэтра, між тым як Антонаўка (19 год) 7 м., Штэцін Чырвоны 8 мэтраў.

У с. Хойніскага аграпункта абмеры карон П. Л. узросту 28 год у сярэднем паказалі 6 мэтраў.

У садзе селяніна в. „Заспа“ Рэчыцкага раёну Акуліча абмер кароны 18 гадов. дрэва паказаў 4,7 м., 35-гад. узросту 6,6 м.

На падставе шэрагу абмераў карон магчыма зрабіць вывад, што Пэпін Л. у чыстай пасадцы патрабуе адлегласці ў 6—7 мэтраў і што ён праз 30—35 год пачынае ў нашых умовах выпадаць. Пры арганізацыі новага буйнага плодуніцтва ў паўднёвых раёнах БССР на адпаведных глебах магчыма будзе ў некаторых выпадках прытрымлівацца наступнай сістэмы: на 14—15 мэтрах рад ад раду пасадзіць аснаўны сорт, як напрыклад Антонаўку, Штэцін Чырвоны (з шырокай каронай) а паміж дрэвамі і ў міжрадзях Пэпін Л. Пасля 30—35 год дрэвы апошняга сорту трэба будзе зусім выкарчаваць; асноўныя сарты будуць мець значныя абшары для разгортвання кароны.

У Паўночнай Амерыцы падобная сістэма (у некаторых штатах) закладання яблыневых садоў мае вялікі поспех.

З таварных сартоў яблык, якія заслугоўваюць увагі, неабходна застанавіцца на Штэцінскім Чырвоным. Плады сярэдняй, раўнамернай вялічыні. цёмна-чырвонага колеру, захоўваюцца да наступнага лета. Мякаць зелянаватага колеру, сакавітая і смачная. Лежкасць пладоў Ш. Ч. з Мазыршчыны, Гомельшчыны, Бабруйшчыны вывучаецца ў скляпу Бел. Дз. Акадэміі ўжо некалькі год. Вынікі лёжкасці вельмі здавальняючыя: яблыкі захоўваюцца на 100% да траўня мес., а пры даглядзе і пазней. Смак Штэцінкі Ч. у красавіку і траўні вельмі добры і перавышае якасць крымскіх сартоў, як Кандзіль-сінап і Сары-сінап.

Пашырэнне гэтага сорту трэба аднесці на поўдзень ад Гомеля ва ўмовах Брагінскага, Хойніскага раёнаў Ш. Ч. знаходзіць сабе поўнасьцю спрыяючыя абставіны для свайго развіцця.

Штэцінка Ч. добра сябе адчувае ў Слуцкім (у саўгасе „Бранчыцы“) і на поўдні ад Бабруйска (сад „Бортнікі“). Садаводам трэба мець на ўвазе, што гэты сорт вымагае глыбокай, перагнойнай сугліністай глебы пры добрых умовах падглебы і рэльефу.

Ш. Ч. шырока разгортвае сваю карону.

У „Вастраглядах“ 19-гадовага ўзросту дасягае 8 мэтраў, між тым як антонаўка ў гэтым жа (19-гадов. узросту) садзе 7 мэтраў, Пэпін Л. — 6,4 м.

Малюнак 9.

Мал. 10. Штэцін чырвоны. Дыям. кароны 8,30 м. Вышыня 6,4. Узрост 19 г.
 („Вастрагляд“)

У гэтай гаспадарцы хворых дрэў Ш. Ч. толькі 8⁰/₀, між тым як Пэпіну Л. 13,9⁰/₀.

Добра сябе адчувае Ш. Ч. у садзе Хойніцкага аграпункту пры м. Хойнікі (на падзоліст. лёгк. суглінку, які на 1,5 м. глыбіні падсыцілаецца ледавіковым навалам). 12 дрэў 40-гадов. ўзросту ўсе здаровыя; дыяметр кароны блізка каля 9 мэтраў.

У садзе „Гарыводы“ (у 7 кілём. ад г. Рэчыцы) з 31 дрэў Ш. Ч. хварэе 5 (16⁰/₀), антонаўкі хварэе 22⁰/₀.

У гэтым садзе пасля Антонаўкі другое месца па сваёй значнасьці займае Штэцінка Ч.

Як відаць з апісаньня садоў „Пладавод“ (у м. Чачэрску) і „Камуна Крапоткіна“, Ш. Ч. сустракаецца і на поўначы ад Гомеля, дзе ня зусім добра сябе адчувае, дзякуючы няспрыяльным умовам бедных супяшчаных глеб.

Цікава адзначыць, што па атрыманых дадзеных у садзе „Пладавод“ у сярэднем за 6 год (23—28 гг.) вышэйшую ўраджайнасьць 72 кілёгр. з 1 дрэва паказаў Штэцін Ч.; між тым як Антонаўка 69 кілёгр.

Пры дасьледваньні Ш. Ч. быў знойдзены ў 23 садах (з агульнага ліку). Паміж іншымі сартамі Гомельшчыны ён займае пакуль што нязначнае месца. Таварнасьць гэтага сорту бяспрэчная, устойлівасьць на поўдні здавальняючая. Таму неабходна пашырыць культуру Ш. Ч. і дзе магчыма перапрышчэпліваць гэтым сортам мала прыбытковыя сарты.

Такім чынам Антонаўка, Штрэйфлінг, Пэпін Л. і Штэцін Ч. зьяўляюцца асноўнымі таварнымі сартамі дасьледаваных раёнаў Гомельшчыны, прычым апошнія 2 сарты патрабуюць вельмі асьцярожнага выбара адпаведнай глебы, падглебы і наогул значнай увагі.

У паўднёвай Гомельшчыне з яе павабным кліматам мы сустракаем шэраг каштоўных Заходня-Эўрапейскіх сартоў з класу ранэтаў: Р-т Лянзбэрга, Р-т Касэльскі, Р. Арлеанскі і г. д. Сустракаем крымскі сорт—Кандзіль-Сінап, Курскі Залаты Ранэт.

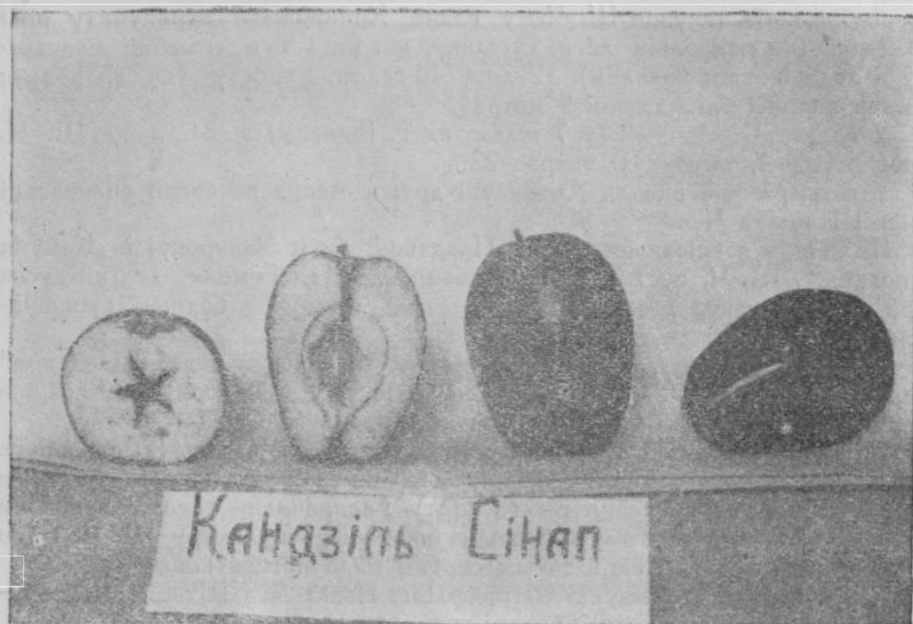
Пры ўважлівай культуры, асабліва пры ўжываньні перапрышчэпліваньня ў карону—Ранэт Лянзбэрга і Курскі Залаты Ранэт значна ўзнімуць прыбытковасьць садоў у паўднёвай Гомельшчыне.

У садох Гомельшчыны сустракаецца шмат дзесяткаў сартоў яблынь і большасьць з іх ня здавальняюць патрэбам рынку, са слабай устойлівасьцю і г. д. Сярод іх значны лік сартоў выраджаючыхся, сарты старыя са значным процантам выпадку і хворых у нястарым узросту. Да апошніх сартоў трэба аднесці Апорт, Баравінку, Цітаўку. Згодна сабраных матэрыялаў дасьледваньня бяспрэчна падкрэсьліваецца значная хваравітасьць гэтых сартоў.

Лепшы таварны сорт павінен мець раўнамерную сярэдняю вялічынню, пекную, па магчымасьці чырвоную афарбоўку, устойлівасьць супроць пацёску, моцнае мяса, працяглую лёгкасьць, устойлівасьць драўніны, лісьця і плодоў супроць шкоднікаў і хвароб, раўнамернае, добрае пладананьне.

Каб больш шпаркім тэмпам аднавіць наша плодуніцтва неабходна тэрмінова прыступіць да ўвядзеньня ў культуру шляхам апрабаваньня амэрыканскія сарты яблык, з тых кліматычных раёнаў, якія блізкія да нашых умоў. Неабходна больш рашуча прыступіць да апрабаваньня новых сартоў яблык, якія выведзены шляхам гібрыдызацыі ў БССР, у РСФСР і гэт. далей.

У Гомельскай акрузе культура ігруш, асабліва на поўдні, знаходзіць сабе павабныя кліматычныя ўмовы. Па сваёй устойлівасьці, доб-

Малюнак 11.

Мал. 12. Рэнэт Лянзберга. Дыям. кароны 6,20 м. Вышыня 4,7 м. Узрост 19 г.
(„Вастрагляды“)

рай ураджайнасьці і таварнасьці пладоў неабходна адзначыць Бэру Слуцкую.

У садзе „Пладавод“ (м. Чэчэрск) на падзолістым супяску дасьледавана 116 дрэў Бэры Слуцкай узросту 40—45 год. Лік хворых знойдзена ўсяго 7%. У гэтым садзе плошчай у 13 гэктараў, у якім налічваецца 1389 яблынь разных сартоў і 250 ігруш, Бэра С. выявіла сябе найбольш устойлівым сортам.

У садзе аграпункту пры м. „Хойнікі“ знойдзена 17 дрэў Бэры С. узросту 40 год зусім здаровых; дыямэтр кароны 9,3 мэтра, вышыня 10,2 м. У 1928 г. ураджай (у гэтым садзе) з аднаго дрэва дасягаў у сярэднем 240 кгр., а з паасобных дрэў на 320—400 кгр.

Лёгкі падзолісты суглінак, пад якім на 1,5—2 мэтра залягае марэна, стварае ў Хойніцкім раёне (разам з павабным кліматам) выключна спрыяючыя ўмовы для пашырэння таварнага пладоўніцтва.

Наскольні павабным зьяўляецца клімат паўднёвай Гомельшчыны сьведчыць радасны факт культуры ў Брагінскім, Хойніцкім раёнах найбольш каштоўных заходня-эўрапейскіх сартоў ігруш.

У прыватнасьці ў 22 кілём. ад м. Брагіна ў садзе „Савічы“ знойдзена „Лясной Прыгожай“ 60 дрэў, Бэры Дзіль 25 дрэў—узросту 18—20 год.

Заўважым, што найбольш каштоўны сорт Бэра-Дзіль здарой на 100%.

„Лясная Прыгожая“ досыць шырока распаўсюджана на поўдні ад Гомеля і сустракаецца ў значнай колькасьці ў дасьледаваных садах.

Арганізацыя новага садоўніцтва вымагае ад нас вельмі сталага пазнаньня клімату паасобных раёнаў, глебы і падглебы, зусім сталага прадстаўленьня аб патрэбнай адлегласьці паміж дрэвамі, аб значэньні прамежных культур, падбору таварнага, устойлівага асартыменту і сучасных асноў рацыянальнай тэхнікі на падставе навукова-дасьледчых вынікаў.

Аналіз матар'ялаў выбарачнага дасьледваньня 31 саду Гомельшчыны сьведчыць, што большасьць садоў за апошнія 30—40 год закладалася бяз усякага навуковага абгрунтаваньня, на падставе выключна мясцовых нагляданьняў.

Шэраг закладзеных садоў з рознастайным асартыментам у розных умовах рэльефу, глебы, падглебы зьяўляецца нібы вялізным рызыкаўным досьледам, які цяпер праз 40—60 год дае дасьледчыку шэраг каштоўных матар'ялаў, на падставе якіх мы можам рабіць вывады аб тым, якія трэба закладаць новыя сады.

Шпаркім тэмпам мы павінны вывучаць нашы старыя масывы садоў, каб ні ў якім разе не дапусьціць арганізацыйных і тэхнічных памылак пры разгортваньні новага буйнага сацыялістычнага садоўніцтва.

Паглыбленьне і пашырэньне навукова-дасьледчай працы дасьць моцную падставу і ўпэўненасьць у тым, што новае садоўніцтва і праз 20—30 год ня будзе мець тых значных памылак, якія мы цяпер наглядаем у старых садох.

Сады Паўночнай Амэрыкі (у штатах па клімату блізкіх да ўмоў БССР) узросту 30—40 год здзіўляюць эўрапейцаў сваёй вышэйшай арганізацыяй, ураджайнасьцю і прыбытковасьцю.

Аб гэтым пісаў праф. Румкер (з Нямеччыны) яшчэ ў 1910 годзе ў сваёй справаздачы „Сельска-гаспадарчыя ўстановы ў Амэрыцы“.

Аб гэтым сьведчыць вялізная навуковая садовая літаратура, а галоўнае вялізная дасьледчая праца, якая ў Амэрыцы дасягнула надзвычайных разьмераў.

Мал. 14.

Мал. 15.

Апроч карэнных памылак, зробленых даўней у дарослых садах, трэба падкрэсліць слабую тэхніку дагляду за садамі ў сучасную пару. У апісаннях садоў мы знойдзем шэраг фактаў аб значнай колькасці шкоднікаў і грыбных хвароб на плодовых дрэвах, ад якіх што год гіне 30% ураджаю.

Толькі пры поўнай забяспечанасці хэмічнымі сродкамі і машынамі мы здалеем вельмі хутка перамагчы ў значнай меры шкоднікаў.

Мал. 15. Лясная прыгожая (Вастрагляды). Узрост 19 г.

Наогул кажучы, ў Гомельскай раёне тэхніка барацьбы са шкоднікамі стаіць вышэй як у іншых месцах БССР.

Другой неадкладнай справай зьяўляецца арганізацыя ўгнаення садоў. Вялізную дапамогу мы павінны чакаць ад ужывання фосфарных і калійных угнаенняў, а дзе сады яшчэ ня густыя—тамака в посьпехам магчыма сеяць лубін, віку на зялёнае ўгнаенне.

Выбарачнае даследаванне плодуючтва Гомельшчыны дазваляе рабіць наступныя вывады:

1. Па кліматычных умовах неабходна адрозьніваць раён на поўначы ад Гомеля, г. зв. „Цэнтральны“ і раён на поўдні, г. зв. „Паўднёвы“.

2. Асабліва спрыяючыя ўмовы ў Брагінскім, Хойніцкім і Камарынскім раёнах, што падкрэслена пашырэннем найбольш каштоўных за межных зімовых сартоў яблык, ігруш і магчымасьцю разводзіць лепшыя сарты сьліў, вішняў і чарэшняў.

3. Большасьць садоў разьмеркавана пераважна на 2 тыпах глеб:

а) на сярэдня падзолістых супясках, падасланых марэнай.

б) на моцна ападзоляных лёсавідных суглінках, падасланых пяскамі, а мясцамі марэнай.

4. Сады на слаба-падзолістых глыбока-пяшчаных грунтах хутка гінуць і пры належным даглядзе вытрымліваюць толькі некаторыя сарты яблынь, ігруш.

5. На западзінах, дзе ствараюцца ўмовы забалачваньня і наогул дзе вада бліжэй 1—1,5 мэтра да паверхні, сады гінуць.

6. Масавыя абмеры карон паасобных сартоў яблынь, ігруш сьведчыць аб тым, што найбольш шырока разгортваючыся кароны дасягаюць у дарослых дрэў 8—9 мэтраў. Таму ў сувязі з закладаньнем новых садоў з сыстэмай прамежных культур на лепшых глебах адлегласьць павінна быць наступная (у мэтрах): 12×10, 12×12, 14×12.

7. Парадак пасадкі прамакутны, што выклікаецца меркаваньнямі машынізацыі садовых гаспадарак.

8. Заслона павінна абавязкова быць у садзе выключна з хваёвых парод (елкі) у дастатковай адлегласьці ад плодовых дрэў (на 12—14 мэтраў).

9. Галоўнай пародай у садах Гомельшчыны зьяўляецца яблыня. У паўднёвых раёнах вялізныя магчымасьці для пашырэння таварнай культуры ігруш, вішняў, сьліў.

10. Высокай ураджайнасьцю, устойлівасьцю і таварнасьцю азначаюцца Антонаўка і Штрэйфлінг. Пэпін Літоўскі і Штэцінка Чырвоная павінны на адпаведных глебах пашырацца ў паўднёвых раёнах.

Неабходна тэрмінова прыступіць да апрабаваньня новых мясцовых і амэрыканскіх сартоў.

11. Неабходна звярнуць больш увагі на гандлёвае значэньне Бэры Слускай і пашыраць гэту культуру ў паўднёвых раёнах.

12. Неабходна тэрмінова ўзяць тэхніку дагляду за садамі; асабліва звярнуць увагу на барацьбу са шкоднікамі, на ўгнаеньне і апрацоўку глебы ў садах.

ПРАГРАМА

экспэдыцыйнага дасьледаваньня плодуюніцтва.

1. Акрэа, раён, сельсавет.
2. Сад сялянскі, саўгасу, калгасу і г. д.
3. Плошча саду.
4. Рэльеф, глеба і падглеба.
5. Глыбіня грунтовай вады.
6. Схілы, іх напрамак.
7. Жывая заслона саду, адлегласьць ад бліжэйшых радоў дрэў.
8. Лік дрэў у садзе ў пародах, сартах (колькасьць на 1 гэктар), па тэрміну пасьпяваньня, хворых і здаровых.

№№ па чэрзе	Сарты плодовых дрэў	Узрост.	Час пасьпяван. плодоў	Лік выпяўшых	Усяго дрэў	Лік здаровых дрэў	Х в о р о х						
							Усяго хворых	З марозабойнымі шы-лінамі	З акогам	З ракам	Дуплістых	З ветраломам	Сухавяршных
													З механічнымі пашко-джаньнямі

9. Адлегласьць паміж дрэвамі ў садзе.
10. Парадак пасадкі (квадратовы, альбо шахматны) і напрамак радоў.
11. Узрост саду.
12. Адкуль узят пасадачны матар'ял (у якім узросьце).
13. На якім падвою.
14. Спосабы пасадкі (ямы, канавы).
15. Тэрмін пасадкі (вясна, восень).
16. Тэрмін падрыхтоўкі глеб для пасадкі.
17. Угнаеньне пры закладаньні саду.
18. Дагляд за дрэвамі пасля пасадкі: абрэзка, фармаваньне, вышыня штамбу і г. д.
19. Становішча глебы пасля пасадкі: ужываньне гародных расьлін і г. д.
20. Угнаеньне саду і калі ўносіліся ўгнаеньня, праз які тэрмін, спосаб унясення, глыбіня ўрабленьня, колькасьць на 1 гэктар.
21. Пачатак пладанажэньня паасобных сартоў (на які год пасля пасадкі).
22. Ураджайнасьць сартоў у асобныя гады; пэрыядычнасьць пладанажэньня.

23. Ураджайсьць сартоў у бягучым годзе і ў мінулыя гады.
24. Угнаенне і апрацоўка ў бягучы год і ў апошнія 3 гады.
25. Якія сарты ў гаспадарцы найлепшыя і чаму.
26. Якія сарты аказаліся нягоднымі ў культуры і чаму.
27. Як скарыстоўваецца ўраджай: сваімі сіламі, альбо здаецца ў арэнду.
28. Якая арэндная плата.
29. На якім рынку прадаецца ўраджай па якой цане (паказаць цану паасобных сартоў).
30. Адлегласць ад рынкаў, да чыгункі і рэчак.
31. Колькі пудоў штогод прадаецца на рынку.
31. Каштоўнасьць перавозкі.
33. Прадукцыя саду ў апошнія гады.
34. Лік рабочых у гаспадарцы па дагляду за садамі (разлік па сезонах).
35. Каштоўнасьць закладання саду, плоту, будынкаў, інвэнтару.
36. Колькасць рабочых дзён у гаду на абрэзку, апыркванне, апрацоўку глебы, унясенне ўгнаення, убіранне ўраджаю.
37. Кошт аднаго падзённага дня.
38. На які год пасяля пасадкі атрымліваўся прыбытак ад саду і які.
39. Барацьба са шкоднікамі: якія шкоднікі, мерапрыемства, выдаткі на хэмічныя матэрыялы ў год. Грыбныя хваробы.
40. Вышыня штамбу, дыяметр кароны, дыяметр штамбу, лік і таўшчыня галін; вялічыня кутаў адыходу галін, сіла росту ў бягучым і мінулых гадох.

А. Арэстовіч, Г. Сянькевіч, Г. Врублеўскі.

МАНАГРАФІЧНЫЯ АПІСАНЬНІ САДОУ ГОМЕЛЬШЧЫНЫ

Сад гр-на Верасава

Яромінскага сельсавету Гомельскага раёну.

Гаспадарка гр-на Верасава, Я. І., знаходзіцца ў 8-мі кілёмэтрах ад г. Гомелю. З аднаго боку яна адмяжоўваецца Магілёўскай шашой, з другога — Заходняй Чыгункай. Да бліжэйшай станцыі Касцюкоўка — 1,5 кілёметра. Рынкамі збыту зьяўляюцца: мясцовы Гомельскі, з далёных — Ленінград, Масква, Харкаў. Апошнія два гады адпраўка плодоў ідзе праз пасярэдніцтва Гомельскага садова-гароднага саюзу.

Гаспадарка займае плошчу ў 16,32 гэктараў; з іх пад садам 13,12. Глеба — сярэдне-ападзолены лёгкі лёсавідны суглінак. Падсяцельная парода — сартавыны пясок. Грунтовыя воды далёка.

Рэльеф няроўны. Частка плошчы ад шашы мае схіл паўночна-заходні, сярэдняя частка — паўднёва-заходні, частка ад чыгункі мае пасярэдне незначную западзіну.

З боку шашы маецца агарожа з пірамідальнага топаля, якая пасаджана ў 1913-ым годзе. Адлегласць паміж дрэвамі — 1,5 — 2 мэтра, да крыйнага раду саду — 10,5 мэтр. З боку чыгункі агарожай служыць шчытная сыяна прычыгуначных прысад з елкі. Адмоўнага ўплыву агарожы на сад — не назіраецца.

Сад садзіўся на працягу трох гадоў з 1915-га па 1917 год уключна. Спачатку пасаджана частка ад шашы; пазьней — ад чыгункі.

Пасадка рабілася вясной у ямы, выкапаныя з восні. Разьмеры ям: глыбіня 0,7 мэтр., дыяметр 1,0 мэтр. Угнаеньне пры пасадцы не давалася. Верхні гумасавы пазем клаўся на дно ямы.

Парадак пасадкі квадратовы. Адлегласць паміж дрэвамі — 10,7 мэтр. (15 аршын). Напрамак радоў на зах.-пд. усах. Прышчэпы выпісваліся вясной з г. Казельску Калужскай губ. (гадавальнік Златавустава) і з г. Рыгі ад Вагнера. Частка прышчэпак была з мясцовага Гомельскага гадавальніку Баброва. Вышыня штамбу была 70 — 80 см. Закладка саду каштуе 1100 руб.

На працягу 8 мі гадоў рабілася фармаваньне карон. У 1925 годзе быў падрэзан ніжэйшы ярус і вышыня штамбу павялічана да 1-го мэтру. Гэта зроблена з мэтай больш выгоднай апрацоўкі глебы паміж радамі.

Урабленьне і ўгнаеньне глебы вядзецца вельмі інтэнсіўна, у сувязі з вядзеньнем прамежных культур.

Старэнняя апрацоўка і добрае ўгнаеньне палепшаюць стан саду. Дрэвы маюць здаровы выгляд, з добрым прыростам; лісьце чыстае, цёмна зялёнага колеру. Хворых дрэў у садзе 3,1%. Імшы і лішаёў няма зусім.

З шкодні аў сустракаюцца зімовая пядзеніца, прадзільнік пярсыён-кавы (*Gastropacha neustria* L.), яблыневы кветад. (*Anthonomus pomorum* L.). Супроць іх вядзецца барацьба як механічная, так і хэмічная: зьбіраньне яечак, струшваньне, накладка колцаў, абпыркваньне. Апошняе робіцца два разы: перад і пасля цвіценьня. Для гэтага ўжываецца камбінаваная рашчына бардоскай вадкасьці з парыскай зеленню. Бардоская вадкасьць ужываецца супраць паршы. Для абмазкі колцаў карыстаюцца замежным клеём.

У склад плодовага асортименту ўваходзяць 20 сартоў яблык, 4-ы сарты ігруш і 2 сарты вішань. З яблык прамысловае значэнне маюць толькі Антонаўка і Штрэйфлінг. Першай 74,5%, другога—14,3%. Транспарэнт маецца 4,4%. Астатніх сартоў разам 6,8%. Трымаюцца яны ў садзе як памалігичная калекцыя з чыста аматарскай мэтай. Сярод іх ёсць цікавыя сарты, але ў такой нязначнай колькасці, што рабіць якія небудзь вывады адносна ўстойлівасці немагчыма.

Устойлівасць Антонаўкі: здаровых 98,0, хворых 2,0%, выпад—1,5%. Штрэйфлінгу: здаровых 96,7%, хворых 3,3%, выпад 2,0%. Устойлівасць Транспарэнту: здаровых 80,0%, хворых—2,0% (на апёк прыходзіцца 13,3), выпад—8,2%.

Адносна якасці сартоў цікава думка гр-на Верасава, якая бязумоўна заслугоўвае ўвагі, бо яна з'явілася ў выніку доўгіх гадоў працы добра знаёмага з садоўніцтвам практыка. Ён лічыць, што сорт Антонаўку зв. уведзіць у склад асортименту нельга болей, як на 30%, бо яна ня трывалая ў лёжцы, ня вытрымоўвае доўгага транспарту. З лепшых сартоў Штрэйфлінг. Плады яго маюць добрую каштоўнасць ня гледзячы на тое, што зьяўляецца восенскім сортам. Добры селянін — добра ценіцца на рынку, добра захоўваецца ў лёжцы, устойлівасць здавальняючая. У апошні час Верасаў пачаў уведзіць гэты сорт шляхам прышчэплівання ў карону. Штэцінскае чырвонае—устойлівае дрэва з трывалымі пладамі. Заслугоўвае ўвагі, як добры зімовы сорт. Транспарэнт адзначаецца значнай ураджайнасцю, асабліва ў маладым ўзросце. Недахопам гэтага сорту зьяўляецца моцная паражальнасць плоду паршой у больш вільготных гадах. Пачэснае месца ў садзе трэба адвесці Пэпіну Літоўскаму. Гэта надзвычайна ўраджайны сорт і плады значнай каштоўнасці. Добра ідзе на мясцовым і паўднёвых рынках. На жаль пры ўсіх сваіх станоўчых якасцях, дрэва не даўгавечна. Скрут — добрае, прыгожае дрэва з трывалымі ў лёжцы пладамі, з прыгожай афарбоўкай. Яблыкі лёгка паддаюцца грыбным хваробам. Баравінка—яблыкі значна паражваюцца паршой. Бабушкіна—сорт неўраджайны і ў прамысловым садзе ўводзіць ня варта. Пудімка—ідзе толькі на мясцовым рынку з-за нізкай транспартабельнасці. Арлеанскі ранэт—вельмі каштоўны зімовы сорт з прыгожым дрэвам. Плады ў лёжцы надзвычайна добрыя. У ўмовах Гомельскага раёну яго трэба прышчэпліваць толькі на сталым штабе; прышчэплены ў карнявую шыю ён вымярзае.

Прамежныя культуры. Уся плошча паміж дрэвамі скарыстоўваецца палявымі і гароднымі культурамі. Севазварот вольны, адпаведна запатрабаванням рынку, але чаргаванне паміж палявымі і гароднымі культурамі такое, што апошнія з'яўраюцца на старое месца праз 3—4 гады. З палявых культур у гэтым годзе пасеяны: віка на насенне—0,4 гект., авёс 2,5 гект. Ураджай аўсу 2 тоны. Апроч гэтага пасеян лубін на 0,5 гект. для павялічэння азоту ў глебе.

Агародныя культуры наступныя: капуста, гуркі, морква, бурак, бульба, апроч таго садовая суніца, маліна і некаторыя іншыя.

Капуста маецца двух сартоў: „Ранняя № 1“ і „Амагэр“. Насенне сорту „Ранняя № 1“ здабыта ў г. Маскве па цане 15 р. за 100 гр. Насенне „Амагэр“ куплена ў Ленінградзе за 35 руб. 1 кілёграм.

Расада выганяецца ў парніку. Для парніка з восені капаецца канавы і ў пачатку сакавіка м-ца набіваецца перапраўным конскім гноем. Зверху пасыпаецца пласт зямлі. Праз 10 дзён высеваецца насенне. Частка расады выганяецца на градках. Для гэтага з восені пад іх выво-

зьяць перапраўны гной і заворваюць. Вясной, як толькі сойдзе сьнег, робяцца градкі. Насенне высеваецца рана, гледзячы па вясне. У гэтым годзе сеялася 22-га красавіка.

Расада ў парніку паліваецца; праз некаторы тэрмін робіцца пікіроўка з перасадкай у паўцёплы парнік. На градках робіцца прарэджанне, знішчэнне смяцьцёвых траў і барацьба з земляной блыхой. Супраць іх ужываецца серкавы цвет, вапна і попел.

У гэтым годзе капустай занята 2,8 гект. З гэтай плошчы 1 гект. пасаджан сумесна з гуркамі.

Падрыхтоўка глебы пад капусту вядзецца наступная: увосень, пасля здымання папярэдняга ўраджаю (віка) робіцца глыбокае ворыва. Пасля скарадзьбы вясной угнойваецца, з разліку 72 тоны гною на 1 гект. Частка гною прывозіцца з ваенных стайняў г. Гомелю па 2 р. 50 к. за воз вагой у 6—8 цэнтнераў.

Высадка расады „Ранняя № 1“ у гарод у гэтым годзе зроблена 7 маю, „Амагэр“—10 чэрвеня. Тая і другая капуста пасаджана на роўным месцы. Адлегласць паміж калівамі: 70 см. пры чыстай пасадцы і 1,5 мэтр. пры пасадцы па гурках.

Пасля пасадкі была зроблена паліўка вадай 2—3 разы, 2 разы полка і адно коннае абкопванне. Непасрэдна пасля пасадкі і ў час завязвання качаноў пад раньні сорт унесена гнёздавое ўгнаенне чыліскай салетры.

З шкоднікаў на капусте сустракаюцца земляныя блохі і капустная соўка. У гэтым годзе іх было мала і ніякай шкоды ня ўчынілі. Земляных блох лавілі зязеленымі шчытамі абмазанымі гусенічным клеам.

Уборка ўраджаю рабілася 5 кастрычніка.

Валавы збор капусты зімавай—50 тон, ранняя 20 тон.

Сярэдняя вага аднаго качана—2,5 кілёгр. на адкрытым асьветленым месцы і 1,2 кілёгр. пад дрэвамі ў зацненні.

Пасыпка чыліскай салетрай вельмі спрыяе росту капусты. Сотня гэткіх качаноў ваżyць ад 130 да 160 кілёгр.

Ураджай капусты збываецца пераважна на Гомельскім рынку па цане за 16 кілёгр.—55 кап. зімовы сорт і 1 р. 20 к.—2 руб. раньні сорт.

Агульны прыбытак ад культуры капусты прыблізна 2500 руб. Выдаткі складаюцца з 700 руб.

Гуркі. Маецца толькі адзін сорт „Доўжык“. У пасеў ідзе двухгадовае насенне. Сяўба адбываецца ў два тэрміны. З прычыны таго, што ў гэтым годзе вясна спазнілася — першы пасеў быў зроблен 20—25-га мая, а другі—2-га чэрвеня.

Перад пасевам насенне прарошчваецца.

У гэтым годзе плошча пад гуркамі—1 гект. У мінулым годзе яна была пад буракамі і морквай. З восені 1927 году глеба была ўзарана, вясной паскароджана. Тады вывезлі гной у колькасці 60-ці тон; прыаралі і забаранавалі.

Высеў зроблен на роўным месцы радамі. Адлегласць паміж імі—1,5 мэтра; адлегласць у радзе паміж калівамі—15 см. Па гурках пасаджана капуста.

Дагляд за гуркамі на працягу вегетацыйнага перыяду заключаецца ў прарэджванні ўсходаў, трохкратнай полцы, абкопванні і раскладцы пляцей.

З шкоднікаў найбольш дакучае крот. Барацьба з ім — забіванне вострых колічкаў каля яго хадоў; ужываецца таксама газа і серкавы вуглець. Пакульявыя кулкі намочваюцца ў іх і закладваюцца ў норы.

Збор гуркоў пачаўся 5-га жніўня. Сабрана 60 тысяч штук. Частка гуркоў у сьвежым выглядзе прадана на гомельскім рынку па 10—15 руб. за тысяччу. Частка пасолена і прызначана таксама для гомельскага рынку і воінскіх часьцей.

У мінулым годзе ўвесь ураджай быў закуплены Дзяржгандлем для экспарту.

Пасолка робіцца ў бочкі папярэдне выпараныя і нацёртыя з сярэдзіны лістам чорнай смуродзіны, укропам, часнаком, лаўровым лістам і струковым перцам. Солі даецца 7,8 кілёгр. на 10 вёдзер вады.

У міжрадзых саду гуркі растуць добра і не баяцца прыцягнення.

Агульны прыбытак ад культуры гуркоў 720 руб. Выдаткі — 500 руб.

Морква. Разводзіцца адзін сорт „Сьвяты Валеры“. Насеньне куплена ў г. Ленінградзе за 3 р. 60 к. 400 гр.

Плошча пад культурай — 0,9 гект. Пасеяна другім каранем па гною пасья бульбы. Глеба падрыхтавана наступна: восенскае ворыва, вясной паскароджана і ўзарана другі раз. Высеў зроблен на грэбні сухім насеньнем 1—5 мая. Насеньня пайшло 2 кілёгр.

Дагляд складаўся з трохкратнай полкі і прарэджваньня. Канчатковая адлегласьць у раду паміж калівамі — 3 см. На працягу лета зроблена два конных абкопваньня.

Морква сабрана 28-га верасьня. Ураджай з 0,9 гект. — 22 тоны. Збыт ідзе на мясцовым рынку праз Гомельскае садова-гароднае таварыства па 50 кап. за 16 кілёгр. $\frac{2}{3}$ ураджаю прададзена, $\frac{1}{3}$ захоўваецца да вясны.

Спосаб захоўваньня наступны: морква складаецца радамі адзін на адзін, ад чаго ствараюцца клеткі 70-ці см. даўжыні. Паміж радамі насыпаны праслаенні сухой зямлі. У мінулым годзе морква, захаваная такім спосабам, праяжала да 20-га маю зусімне папсаваўшыся.

Агульны прыбытак ад культуры морквы — 670 р. Прыблізныя выдаткі — 200 руб.

Буракамі ў гэтым годзе займалася плошча ў 0,38 гектараў. У мінулым годзе на гэтым месцы былі гуркі.

Падрыхтоўка глебы такая-ж як і пад астатнія культуры. З угнаеньняў ужывалася калійная соль, якая насыпалася зверху каля ўсходаў. Усяго ўнесена 110 кілёгр. Вынікі добрыя.

Пасеў зроблен 3—7-га мая сухім насеньнем на грэбнях. Насеньне выпісана з Ленінграду. Сорт — „ягіпецкі бурак“.

На працягу лета тры разы рабілася полка і два разы коннае абкопваньне. Прарэджваньне зроблена на 15 см. куст ад куста. У кожным кушце пакідаецца па тры калівы для таго, каб буракі не расьлі дужа вялікімі. Вялікія буракі дрэнна збываюцца на рынку.

Ураджай сабраны 1-га кастрычніка. Валовы збор — 6 тон. Частка буракоў прадана на гомельскім рынку па 50—55 кап. 16 кілёгр., частка захоўваецца да вясны. „Ягіпецкія“ буракі захоўваюцца добра.

Трэба адзначыць, што ўраджай буракоў ніколі большым ня бывае. З гектару болей як 18 тон сабраць не ўдавалася.

Валовы прыбытак з культуры ў гэтым годзе складаецца прыблізна з 200 рублёў. Выдаткі звязаныя з вядзеньнем культуры — 80 руб.

Бульба. У гэтым годзе культурай было занята 0,75 гект. У мінулым годзе на гэтым месцы была капуста па значнаму гноеваму ўгнаеньню. Падрыхтоўка глебы звычайная, менавіта: ворыва на зіму, скарадзьба вясной. У час пасадкі ў барозны клаўся гной.

Сорт бульбы „амерыканка“. Пасьля пасадкі, праз некаторы час ідзе поліва. У гэтым годзе асабліва многа было сурэпкі. На працягу лета барозны разганяюцца акучнікам 3—4 разы.

Капаецца бульба ў кастрычніку м.ц. Ураджай з 0,75 гектара — 9 тон.

На рынак ідзе $\frac{1}{3}$ частка ўраджаю па 50 кап за 16 кілёгр.

Бульба ў садзе, у мясцох прыцягнення адчувае сябе дрэнна, за гэтым ўраджай высокім ніколі ня бывае. У сваю чаргу яблыкі па бульбе заўсёды выходзяць дробнымі, зялёнымі і нясмачнымі.

Валавы прыбытак з культуры 300 руб. Выдаткі прыблізна складаюцца з 180 руб.

Пад садовай суніцай знаходзіцца 1,9 гектар. 0,27 гект. занята сортам „шарплес“, 0,81 гект. сортам „Рошчынская“ суніцы. Гэтыя кварталы засаджаны вясной бягучага году. Астатняя плошча занята таксама „Рошчынская“ суніцай, пасаджанай у папярэднія гады. Пасадачны матар’ял часткаю выпісан з г. Ленінграду, часткаю ўзяты ад мясцовых гароднікаў. Пасадка робіцца ў восень альбо ў вясну, але гр-н Верасаў лічыць, што вясная пасадка лепшая.

Глеба падрыхтоўваецца такім чынам: у восень вывозіцца гной з разьліку 60—75 тон на гект. і заворваецца. Вясной скародзіцца і арацца ў другі раз. Глыбіня ўрабленьня — 18—15 см. Глыбей араць нельга, бо перашкаджае карэньне дрэў. Грады робяць па шнуру шырынёй ў 1 мэтр. Адлегласьць паміж кустамі — 60 см.

На адным месцы культура трымаецца 4 гады. Поўны ўраджай прыходзіцца на другі год.

Дагляд на працягу лета звычайна такі: вясной грады прачышчаюцца ад лісьцёвай сушы; праз некаторы тэрмін робіцца полка, перад цвіцценьнем — другая полка. Перад пасьпяваньнем ягад грады пасыпаюцца конскім гноем. Пасьля збору ўраджаю — трэцяя полка. Апошняя апэрацыя — абрэзка вусоў.

У гэтым годзе „Рошчынская суніца“ пасьпела 26 чэрвеня г. зн. позна (у 1927-ым г. — 15 чэрвеня), „Шарплес“ пасьпеў 3-га ліпеня.

Сорт „Шарплес“ больш ураджайлівы чым „рошчынская“, але горш за апошнюю пераносіць транспарт. Загэтым ён збываецца толькі на мясцовым рынку. „Рошчынская“ суніца ў большасьці накіроўваецца ў г.г. Ленінград і Маскву.

Для адпраўкі суніцы пакуюцца проста з град у кошыкі ёмістасьцю ў 2 кілёгр. Шэсьць такіх кошыкаў злучаюцца ў „адно месца“ і разам з пакавальным матар’ялам (папараць) важаць 16 кілёграм (1 пуд). Ягад у адным месцы 12 кілёгр. (30 фун.). Пакаваньне аднаго „месца“ каштуе 50 кап. Дастаўка на вагзал (ст. Гомель) аднаго возу (300—400 кілёгр.). абходзіцца ў 3 руб. Тарыф да г. Ленінграду — 1 рубель „месца“, да г. Масквы — 85 кап. Чысты прыбытак ад 16 кілёгр. ягад 4—15 руб.

Цэны на мясцовым рынку хістаюцца ад 2-х да 12-ці руб. за 16 кг. Сярэдняя цана 5 руб. (Дадзеныя 1927 г.).

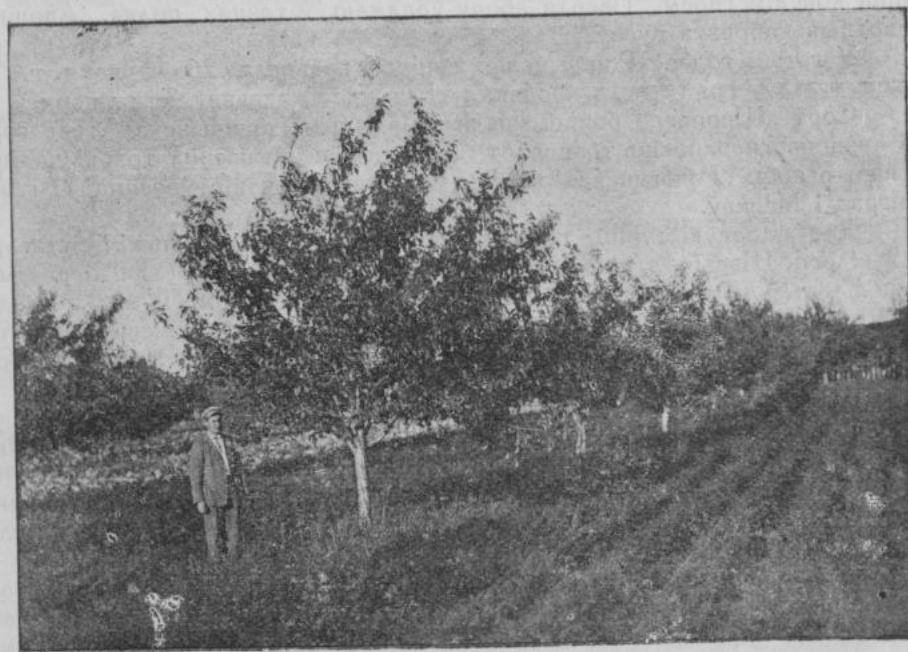
Ураджай суніцы ў гэтым годзе — 3,4 тоны (225 пуд.). Прыблізны валавы прыбытак ад культуры 1470 руб. Выдаткі па вядзеньню культуры складаюцца з 450 руб.

Трэба адзначыць, што зацягненьне дрэў дрэнна адбіваецца на ўраджаі суніцы, як з колькаснага так і з якаснага боку. Колькась і вага ягад значна паменшаюцца, афарбоўка меншая ад уласьцівай сорту і смакавыя якасьці паніжаны.

Вынікі. 1) Лёгкае лёсавідныя суглінкі зьяўляюцца адпаведнымі глебамі для закладкі садоў.

Мал. 16. Буйнаплодная суніца „Шарплес“ у міжрадыдзях 12 гад. саду Вэрасава (адл. $10,7 \times 10,7$ м.)

Мал. 16. Транспарэнт—у міжрадыдзях морква „Нантская“ (сад Вэрасава узросту 11 г., адлегласць паміж дрэвамі $10,7 \times 10,7$ м.)

2) Сарты „антонаўка“ і „штрэйфлінг“ блэзуюна падыходзяць да ўмоў клімату Гомельскага раёну.

3) Спосаб прышчэплівання ў карону дае магчымасць уводзіць каштоўныя сарты, якія на сваёй штамбе вымярзаюць.

4) Адлегласць паміж дрэвамі 10,7 мэтр. (15 арш.) зьяўляецца дастатковай.

5) Значная адлегласць паміж дрэвамі дае магчымасць заўсёды ўжываць сыстэму прамежных культур у садзе.

6) У ўмовах прыгарадных гаспадарак найбольшы прыбытак даюць культуры садовай суніцы і капусты.

7) Адмоўны ўплыў прыцянення дрэвамі адбіваецца на садовай суніцы, капусте і бульбе.

8) Гуркі і караньплоды прыцянення не адчуваюць.

9) З прамежных культур найбольшы адмоўны ўплыў на сад мае бульба: яблыкі драбнеюць, не даспяваюць і трацяць смакавыя якасці.

Табліца абмеру дрэў ў садзе „Вэрасава“.

№ №	Назва сорту	Узрост	Вышыня дрэва	Дыяметр кароны	Адносіны дыяметра кар. да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Таўшчыня галін	Кут адыходжання галін	Сіла росту
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Антоніўка . .	12	4,80	5,67	1,18	0,90	0,14	4	0,25	57°	0,28
2	„ . .	12	4,70	5,26	1,12	1,14	0,14	5	0,23	61°	0,32
3	„ . .	12	4,95	4,92	0,99	0,96	0,14	4	0,24	38°	0,25
4	„ . .	12	4,40	4,55	1,03	1,10	0,12	4	0,18	50°	0,27
5	„ . .	12	4,89	5,55	1,13	1,13	0,13	4	0,27	48°	0,29
6	„ . .	12	5,60	6,27	1,12	1,00	0,16	5	0,21	49°	0,25
7	„ . .	12	5,10	5,92	1,16	1,00	0,17	5	0,22	64°	0,34
8	„ . .	12	4,50	5,86	1,30	0,88	0,14	5	0,17	51°	0,38
9	„ . .	12	5,08	5,82	1,15	0,95	0,15	7	0,18	66°	0,38
Сярэдняе . .		12	4,90	5,54	1,13	1,01	0,14	4,8	0,22	54°	0,31

Табліца трываласці сартоў саду „Верасава“

№ №	Назва сорту	Узрост	Тэрмін пасяп- вання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Лік хворых								Увага
				Абс.	0/0		Абс.	0/0	Усяго		Апёк	Рак	Дуплінастаць	Ветралом	Сухавяршы- насьць	Мэханічныя пашаванні	
									Абс.	0/0							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Я б л ы к і:																	
1	Антоніўка	12	—	11	1,5	781	766	98,0	15	2,0	5	1	—	—	—	—	9
2	Штрэйфлінг	12	—	3	2,0	150	145	96,7	5	3,3	—	1	—	—	—	—	4
3	Транспарэнт	12	—	4	8,2	45	36	80,0	9	20,0	6	1	1	—	—	—	1
4	Бабушкіна	12	—	—	—	10	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Ранэт Курскі залаты	12	—	—	—	9	8	88,9	1	11,1	1	—	—	—	—	—	—
6	Баравінка	12	—	—	—	8	8	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Пэпін літоўскі	12	—	—	—	6	6	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Цынамонавае паласатае	12	—	—	—	6	5	83,3	1	16,7	1	—	—	—	—	—	Прышчэпле- ны ў карону ў 1926 г.
9	Добры селянін	12	—	—	—	6	6	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
10	Штэцінскае чырвонае	12	—	—	—	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
11	Пудзімка	12	—	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	Прышчэпле- ны ў карону ў 1927 г.
12	Цігаўка	12	—	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
13	Суйсьлеппер	12	—	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
14	Ранэт Арлеанскі	12	—	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	Прышчэпле- ны ў карону ў 1927 г.
15	Скрут	12	—	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
16	Апорт	12	—	—	—	1	—	—	1	100	1	—	—	—	—	—	
17	Кітайка	12	—	—	—	1	—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	1
18	Іншыя	12	—	—	—	9	9	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
І г р у ш ы																	
	Бэра Слуцкая	12	—	—	—	8	8	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Іншых	12	—	—	—	86	58	67,4	28	32,6	—	—	—	—	—	—	—
К о с т к а в ы х																	
	Вішні	12	—	—	—	25	20	80,0	5	—	—	—	—	—	—	—	—
	Сьлівы	12	—	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Сад Верхня-Брылёва хут. „Латвія“.

Знаходзіцца ў адлегласці ад г. Гомеля і ад чыгуначнай ст. Гомель 5 км. Раней сад быў г-на Брэnguля, з 1921 году — Дзяржаўнай зямельнай маёмасці, а ў восень 1928 г. перададзены саўгасу „Брылева“. Сад плошчаю 11,95 гэкт. пасаджаны ў 1910 — 11 гадох. Усходняй часткаю сад прылягае да чыгункі, а паўночная частка мае заслону з елкі, дуба, ліпы і ясеня густой пасадкі, у адлегласці ад першага раду сада 12,8 мэтр. (18 арш.).

Уплыву з боку заслоны не назіраецца.

Усіх дрэў пасаджана 1356 шт. Згінула 204 — 15,05%, засталася 1152 др. — 84,95%, з тых, што засталіся, здаровых 1020 дрэў — 88,54%, хворых 132 др. — 11,46%, яблынь 1105 др. 95,92%, ігруш 36 др. — 3,12%, сьліў 11 др. — 0,96%.

У садзе сустракаюцца наступныя сарты:

Антоніўка Камянічка 482 дрэвы — 41,84%; Штрэйфлінг 123 др. — 10,66%; Антоніўка шкляначная 94 др. — 8,15%; Антоніўка звычайная 94 др. — 8,15%; апорт ім. Аляксандра 54 др. — 4,68%; Бабушкіна 30 др. — 2,60%; Кальвіль белы 26 др. — 2,25%; Пэпін Літоўскі 24 др. — 2,17%; Царская Бель 23 др. — 2,00%; Варгуль варонецкі 22 др. — 1,90%; Ананас паласаты 18 др. — 1,56%; Антоніўка паўтарафунтовая 18 др. — 1,56%; Іўшій ангельскі 15 др. — 1,38%; Мэльт 16 др. — 1,38%; Баравінка 14 др. — 1,21%; Грушаўка маскоўская 10 др. — 0,87%; Транспарэнт 10 др. — 0,87%; Пудзімка 10 др. — 0,87% і інш. 22 дрэвы — 1,90%.

Ігруш: Сапаяжанкі 16 др. — 1,38%. Крымкі 7 др. — 0,6%, безнасенкі 6 др. — 0,52% і інш. 7 др. — 0,61%.

Увесь сад пасаджаны ў шахматным парадку 10 67 м. × 10,67 мэтр. (15 × 15 арш.). Для вызначэння глебы ў садзе выкапана яма, ў якой паземы размяркоўваюцца наступным чынам:

A₁ — 25 см. шэрага колеру.

A₂ — 18 см. бялёсы.

B — 57 см. бурага колеру (паўтаравокісны).

Ніжэй залягае пазем С нязьменная парода — сартаваныя пяскі сьветла-жоўтага колеру.

Як сьведчыць апісаньне ямы — глебавы тып у садзе падзолісты, па мэханічнаму складу верхняга пазему пераходны ад супясю да лёгкіх лёсавідных суглінкаў.

Грунтовыя воды залягаюць на паніжанай частцы на глыбіне 2 мэтр., а на павышанай 6 мэтр. і ніжэй.

Сад угнойваецца часткова кожны год па 1/4 частцы з разьліку 31,3 тоны (2300 пуд.) на гэкт, гной вывозіцца зімою, а вясною заворваецца. Плошча саду ў 1928 годзе скарыстоўвалася наступнымі культурамі: 2,17 гэкт. была занята бульбаю, 4,35 гэкт. — віка-аўсянай мешанкай, 1,09 га пад чорным папарам, 3,27 гэкт. гароднымі расьлінамі і карань-плодамі і 1,07 садовай суніцай.

Для закладкі саду прышчэпы выпісваліся з наступных пладовых гадавальнікаў.

З Рыгі ад Шоха, Варонежу ад Карлсона, Кіева — Мэра, Вайшнгера і Крыстэра; Казельска — Калужскай губ. Саратава і частка з Гомеля, гадавальніку Студкага, Гедамэна.

Сад садзілі ў восень і вясною, для вясеньняй пасадкі ямы рыхта-

валіся ў жніўні м-цы 1×1 мэтр., а для веснавое ўвосень такога-ж самага разьмеру.

Угнаеньне пры пасадцы не ўжывалася, а праз год пасья пасадкі ўвесь сад быў ўгноены з разьліку 31,3 тony (2300 п.) на гэктар, а пасья сад угнойваўся па $\frac{1}{4}$ частцы кожны год.

Плошча саду пасья пасадкі скарыстоўвалася гароднымі расьлінамі, корань-бульбінаплодамі і віка-аўсянай мешанкай.

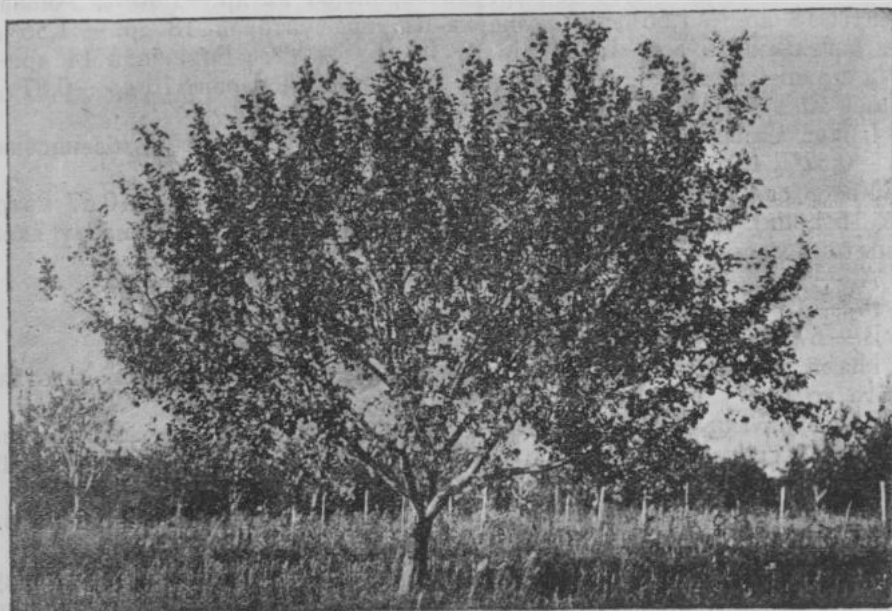
Да пасадкі саду вучастак быў пад лесам з бярозы, лазы і інш.

Вясною пасья пасадкі былі падрэзаны чужь верхавінкі дрэў, а на другую весну была зроблена кароткая абрэзка.

Сад Дзяржаўнай зямельнай маёмасьцю здадзен у арэнду быўшаму гаспадару гэтага саду Брэnguлю за 350 руб., апроч таго Брэnguль павінен вясцыі неабходныя культурна-агранамічныя мерапрыемствы па саду. Быўшым гаспадаром сад ніколі в арэнду не здаваўся.

У 1922—28 г. г. сад зусім не пладанасіў.

1923 г.	—16,4	тон (1000 пуд.)
1924 "	—49,18	" (3000 ")
1925 "	—8,2	" (500 ")
1926 "	—32,8	" (2000 ")
1927 "	—4,1	" (250 ")

Мал. 17. Віргінскае ружовае ўзросту 17 год. Гасп. „Латвія“

З сартоў саду заслугоўваюць увагі:

1. Антонаўка камянічка—сорт ураджайны, прамысловы, трывалы і г. д.
2. Штэцін чырвоны—вельмі добры зімовы сорт, плады маюць забяспечаны збыт і кошт на рынку, добра захоўваецца ў лёжцы да вясны і пазней. Дрэвы ва ўзросьце 17 год маюць дыяметр кароны 7 мэтр., вышыня 4,5 мэтр., у садзе 3 дрэвы і ўсе здаровыя.

3. Пэпін Літоўскі—сорт вельмі ўраджайны, пачынае рана пладанасіць (у дадзеным садзе на 5—6 годзе), плады маюць добры збыт і кошт на рынку. З 24 дрэў хварэе 7 шт.—29,17% ва ўзросьце 17 год.

Мал. 18. Папна ўзросту 17 г. (гас. „Латвія“)

4. Штрэйфлінг—вельмі добры вясеньні прамысловы сорт, плады маюць добры збыт і кошт на рынку. З 123 дрэў у садзе хворых 10 шт.—8,14%. Дрэвы ў сярэднім маюць дыяметр кароны 7,15 мэтр., вышыню 4,95 мэтр. ва ўзросьце 17 год. Патрэбна заўважыць, што ва ўмовах гэтага саду—Штрэйфлінг пачаў пладанасіць на 10—11 годзе пасья пасадкі і пладаносіць вельмі нязначна, ураджай пладоў на адно дрэва за шэраг год складае 16—32 клгр.

Дрэвы для пасадкі былі выпісаны з гадавальніку Мэера з Кіеву.

5. Бабушкіна—зімовы, прамысловы сорт, плады ляжаць да вясны і пазней, маюць добры збыт і кошт на рынку. У садзе 30 дрэў, з якіх хворых адно 3,33%. Дрэвы ў сярэднім маюць дыяметр кароны 6,62 мэтр., вышыню 4,36 мэтр. Ва ўмовах дадзенага саду Бабушкіна пачало пладанасіць на 11 год пасья пасадкі і па назіраньню Брэnguля гэты сорт няўраджайны і значна падпадае паражэньню паршой.

6. Пудімка — васеньні, ураджайны, прамысловы сорт, плады маюць добры збыт і кошт на мясцовым рынку. У садзе 10 дрэў і ўсе здаровыя.

7. Транспарэнт вельмі добры летні сорт, ураджайны, прамысловы мае добры збыт і кошт на рынку. У садзе 10 дрэў і ўсе здаровыя.

Мал. 12. Антонаўка камянічка. Узросту 17 г. (гасп. „Латвія“)

8. Бэра Слуцкая па назіраньню Брэнгуля лічыцца добрым зімовым сортам, плады добра захоўваюцца ў лёжцы, маюць добры збыт і кошт; у садзе толькі 1 дрэва і тое здаровае.

9. З летніх ігруш добрым сортам лічыцца Ільлінка, а такія сарты яблынь, як Малт, Ранэт Гранацкі, Кальвіль паласата-васеньні, Графенштэйн зімовы і іншыя сябе добра ня высьвятлілі ў садзе, а астатнія сарты асаблівай увагі не заслугоўваюць.

Адзначым галоўныя асаблівасьці гэтага саду:

1. З сартоў саду адпавядаюць мясцовым умовам наступныя: Антонаўка Камянічка, Штэцін Чырвоны, Пэпін Літоўскі, Транспарэнт. Пудімка, Бэра Слуцкая, Ільлінка. З сьліў Ганна Шпэт, Ранклэд зялёны.

2. Дрэвы ўзростам 17 год, маюць у сярэднім дыяметр 7,05 мэтр., а асобныя дасягаюць 8,2 мэтр., то адлегласьць паміж радамі і дрэвамі $10,67 \times 10,67$ мэтр. (15×15 арш.) зьяўляецца пакуль што дастатковай, але калі мець на ўвазе плошчу саду скарыстоўваць прамежнымі расьлінамі ва ўзросьце 30 год і звыш, дык адлегласьць павінна быць павялічана да 12—14 мэтр. Такую думку выказвае садавод Брэнгуль, які садзіў гэты сад.

3. З боку заслоны ў адлегласьці 12,8 мэтр. (18 арш.) уплыву ад зацянення зараз не назіраецца, а заслона з лісьцевых парод зьяўляецца месцам для захоўваньня і распаўсюджваньня шкоднікаў саду.

Табліца трываласьці сартоў саду гасп. „Латвія“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часу павя- пяання	Лік вы паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Х в о р ы х									
				Аб.	%		Аб.	%	Усяго хвор	%	Маразобой- ны	Апэк	Рак	Дупліна- стых	Ветралом- ных	Сукаверхіх	Механ. папсов.	
1	Атонаўка кам.	17	зім.	48	9,06	482	445	92,32	37	7,68	21	10	—	1	—	—	5	
2	Штрэйфлінг	17	вос.	22	15,16	123	113	90,86	10	8,14	4	6	—	—	—	—	—	
3	Атонаўка шклянк.	17	вос.	12	11,30	94	83	88,30	11	11,7	7	2	—	1	—	—	1	
4	„ звыч.	17	зім.	20	17,54	94	76	80,85	18	19,15	10	3	—	2	1	—	2	
5	Апорт імпер. Аляксан.	17	вос.	18	25,0	54	42	77,78	12	22,22	4	8	—	—	—	—	—	
6	Бабушкіна	17	зім.	5	14,28	30	29	96,67	1	3,33	—	—	—	—	—	—	1	
7	Кальвіль белы	17	л. т.	—	—	26	18	69,23	8	30,77	8	—	—	—	—	—	—	
8	Пэпін літоўскі	17	зім.	10	29,41	24	17	70,83	7	29,17	1	6	—	—	—	—	—	
9	Царская бел	17	лет.	5	17,85	23	21	91,3	2	8,7	1	1	—	—	—	—	—	
10	Варгуль Варонецкі	17	вос.	7	25,52	22	20	90,9	2	9,1	2	—	—	—	—	—	—	
11	Аніс паласаты	17	„	—	—	18	17	94,44	1	5,56	1	—	—	—	—	—	—	
12	Атонаўка 1 ¹ / ₂ ф.	17	„	—	—	18	12	66,67	6	33,33	2	2	—	—	—	—	2	
13	Пэпін Ангельскі	17	зім.	7	31,82	15	10	66,67	5	33,33	3	2	—	—	—	—	—	
14	Малт	17	лет.	7	30,43	16	16	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
15	Баравінка	17	вос.	34	70,83	14	11	78,57	3	21,43	1	2	—	—	—	—	—	
16	Грушоўка маскоўск.	17	лет.	—	—	10	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
17	Транспэрант	17	„	2	16,67	10	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
18	Пудімка	17	вос.	—	—	10	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
19	Віргінскае ружов.	17	лет.	2	22,22	7	7	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
20	Р-т гранацкі	17	зім.	—	—	5	5	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
21	Кальвіль паласаты вос.	17	вос.	—	—	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
22	Штэцін чырвоны	17	зім.	5	62,5	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
23	Шклянка курская	17	„	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
24	Гравенштэйн. зімовы	17	„	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
І г р у ш ы:																		
1	Ільлінка	17	лет.	—	—	7	2	28,57	5	71,43	—	5	—	—	—	—	—	
2	Сапьяжанка	17	вос.	—	—	16	12	75	4	25	3	1	—	—	—	—	—	
3	Безнасенка	17	лет.	—	—	6	6	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Бэра-Блюм-бана	17	вос.	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Панна	17	„	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	Бэра слуцкая	17	зім.	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
7	Бэра сіке	17	„	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
8	Іншых	17	—	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
С ь л і в ы:																		
1	Яйчная жоўтая	17	—	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	Анна шпэт	17	—	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	Рэнклэз зялёны	17	—	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Вянгэрка Італьянск.	17	—	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
У с ь я г о .																		
						1152	1020	—	132	—	—	—	—	—	—	—	—	

Таблиця 2
Вимірювання дрів саду гасп. "Латвія"

№ №	Назва сорту	Узрост дрів	Вышняя дрэва	Дыямэтр крон	Адносіны ды- ямэтру да вы- шыні	Вышняя штамбу	Дыямэтр штамбу	Колькасць галін	Дыямэтр галін	Кут адыхо- джання галін
1	Антоніўка камінічка.	17	5,60	7,80	1,39	1,00	0,20	4	0,09	50°
2	"	17	5,50	8,10	1,47	0,85	0,21	3	0,10	45°
3	"	17	5,80	7,90	1,36	0,95	0,22	4	0,11	60°
4	"	17	5,50	6,70	1,22	0,95	0,21	4	0,09	55°
5	"	17	5,90	7,70	1,31	0,75	0,18	4	0,09	50°
6	"	17	5,70	6,60	1,16	1,05	0,17	3	0,07	50°
7	"	17	5,50	6,90	1,25	0,90	0,19	2	0,10	45°
8	"	17	5,00	6,50	1,30	1,00	0,16	3	0,07	80°
9	"	17	5,30	5,70	1,08	0,85	0,16	4	0,07	85°
10	"	17	5,90	7,10	1,20	0,93	0,19	5	0,08	55°
11	"	17	5,80	6,00	1,03	0,85	0,16	3	0,09	60°
12	"	17	5,70	6,30	1,11	0,95	0,16	4	0,08	65°
13	"	17	5,50	7,50	1,36	0,80	0,20	3	0,10	55°
14	"	17	5,40	5,80	1,07	0,80	0,16	4	0,09	50°
15	"	17	5,60	6,60	1,18	0,90	0,18	3	0,08	45°
Сярэдняя.		—	5,58	6,88	1,23	0,90	0,17	3	0,09	—
1	Антоніўка 1 1/2 Ф.	17	5,70	8,20	1,44	0,90	0,24	4	0,10	65°
2	"	17	6,00	8,15	1,36	0,80	0,24	4	0,12	70°
3	"	17	5,90	7,80	1,32	0,75	0,21	3	0,09	60°
4	"	17	5,80	7,30	1,26	0,90	0,24	6	0,10	50°
5	"	17	6,00	8,00	1,33	0,85	0,26	3	0,13	45°
Сярэдняя.		—	5,88	7,89	1,34	0,84	0,24	4	0,11	—
1	Бабушкіно	17	4,00	5,30	1,32	1,00	0,16	3	0,08	50°
2	"	17	4,50	6,70	1,49	0,85	0,21	6	0,09	55°
3	"	17	4,60	7,30	1,58	1,00	0,20	3	0,10	60°
4	"	17	4,50	7,40	1,64	0,65	0,23	4	0,19	70°
5	"	17	4,20	6,40	1,52	1,15	0,19	4	0,10	65°
Сярэдняя.		—	4,36	6,62	1,52	0,93	0,20	—	0,11	—

№ № па чарзе	Назва сорту	Узрост	Вышняя дрэва	Дыямэтр кароны	Адносіны ды- ямэтру да вышні	Вышняя штамбу	Дыямэтр штамбу	Колькасць галін	Дыямэтр галін	Кут адыходжання галін
1	Штрэйфлінг . . .	17	4,7	5,7	1,21	0,85	0,17	0,10	60	3
2	" . . .	17	5,0	7,5	1,50	0,85	0,20	0,13	70	3
3	" . . .	17	5,0	7,6	1,52	0,85	0,25	0,11	45	5
4	" . . .	17	5,1	7,8	1,52	0,90	0,23	0,12	50	4
Сярэдняя.		—	4,95	7,15	1,44	0,86	0,21	0,11	56	4
1	Віргіскае ружовае	17	5,20	7,0	1,34	0,80	0,23	0,12	45	4
2	"	17	5,20	6,6	1,26	0,75	0,21	0,09	45	4
Сярэдняя.		—	5,20	6,8	1,30	0,78	0,22	0,1	45	4
1	Бель царскі . . .	17	4,0	5,4	1,35	0,95	0,16	0,06	45	4
2	" . . .	17	5,1	6,4	1,25	0,90	0,21	0,10	50	4
3	" . . .	17	5,2	6,2	1,19	0,8	0,2	0,1	45	3
Сярэдняя.		—	4,77	6	1,25	0,9	0,19	0,09	47	4
1	Варгуль Вароніцкі	17	5,5	8	1,45	0,85	0,21	0,1	45	4
2	"	17	5,6	7,5	1,33	0,90	0,21	0,1	40	3
3	"	17	5,7	7,2	1,26	0,85	0,22	0,1	35	4
Сярэдняя.		—	5,6	7,6	1,35	0,87	0,21	0,1	40	3,7
1	Р-т гранацкі . . .	17	5,5	6,7	1,21	0,95	0,18	0,08	50	4
2	" . . .	17	5,7	7,7	1,35	1	0,2	0,09	45	4
Сярэдняя.		—	5,6	7,2	1,28	0,97	0,19	0,085	47	4
1	Кавыль белы . . .	17	4	4,6	1,15	0,90	0,13	0,06	45	3
2	" . . .	17	4,5	5,7	1,27	0,95	0,13	0,06	80	3
3	" . . .	17	4,2	5,8	1,38	0,85	0,14	0,07	60	3
Сярэдняя.		—	4,23	5,37	1,27	0,9	0,13	0,06	62	3
1	Штацін чырвоны . .	17	4,5	7,0	1,56	0,85	0,21	0,1	40	3

Сад саўгасу „Яроміна“

Гомельскага раёну, Яромінскага с/савету.

Гаспадарка знаходзіцца ў 9-ці кілёмэтрах ад гораду Гомелю на поўнач па Магілёўскай шашы, і ў 1,5 кілёмэтрах ад ст. Касцюкоўкі, Заходняй чыгункі. У дарэвалюцыйны час гаспадарка была абшарніцкай, цяпер — дзяржмаёмасьць Акрэа.

У гаспадарчым карыстаньні знаходзіцца 185,75 гектараў плошчы, якая разьмеркавана наступным чынам: пад ральлёй — 49,16 гект., пад сенажацямі — 81,96 гект., пад паркам — 13,09 гект. і пад садамі 41,54 гект.

Навокал саду акрамя паўночна-заходняга боку, маецца жывая агарода ў адзін і два рады, складзеныя з парод: вярбы, ліпы, каштану. Адлегласьць паміж дрэвамі ад 1-га да 2-х мэтраў; адлегласьць да першага раду саду ад 7 да 10 мэтраў. Добрай абаронай зьяўляецца парк; у склад яго ўваходзяць розныя прадстаўнікі хваёвых і лісьцевых парод, а паміж іншым, у значнай колькасьці і дэкаратыўная груша, якая можа даць пасяўны матэрыял гадавальніку. Паўночна-заходнім бокам сад мяжуе з вёскай, якая таксама зьяўляецца абаронай.

Глеба — лёгкі лёсавідны суглінак сярэдне ападзолены. Таўшчыня гумусавага паэму 0,15 см. (А₁), 15—28 см. — працяг паэму вымываньня беле-савата-жоўтага колеру (А₂), 28—30 см., пераходны паэму ад А к В, 30—60 см., паэму (В) інтэнсыўнай бурай афарбоўкі ад адкладзеных паўтара-вокіслаў. Ніжэй апошнія пераслойваюцца з пяском. Пры капаньні ямы на глыбіні 123-х см. сустраўся моцны цэмэнтавы пласт 5 см. таўшчыні. Ніжэй гэтай глыбіні — сартаваны пясок. Марэна залягае прыблізна на глыбіні 10,5 мэтраў. Галоўная маса карэнняў распаўсюджана ў паэме 20—60 см. Глебавы разрэз зроблены на павышэньні.

Рэльеф і напрамак схілаў самы разнастайны.

Так паўночна-заходняя частка саду ад заходняга краю да сярэдзіны ўяўляе сабой раўніну з ледзьве прыкметнымі павышэньнямі і паніжэньнямі, якая далей на ўсход пераходзіць у значны схіл. Самы ўсходні кут гэтай часткі саду плошчай у 1 гектар знаходзіцца ў заходзіне. Глеба тут носіць яўна забалочаны характар. У час дасьледваньня ў канавах, пакапанных тут, стаяла вада. Глебавы разрэз выявіў наступнае: 0,20 см. — тар-фяна-гумусавы паэму чорнага колеру з бураватым адценьнем (А), ад 20 см. і глыбей 1,5 мэтраў паэму В (глей) бледна-блакітнага колеру значнай вільготнасьці. Уся маса карэнняў залягае ў верхнім паэме.

У паўднёвай частцы саду назіраецца нязначны схіл ад усходняга і заходняга бакоў к сярэдзіне. Астатняя плошча саду — раўніна з невялікім узвышшам на заходняй мяжы.

Грунтовае вады знаходзіцца ў сярэднім на глыбіні 10-ці мэтраў.

Цікава прасачыць, як адчувае сябе сад у забалочаным месцы. З ліку 115-ці пасаджаных дрэў да гэтага часу захавалася 64, што складае 55,7%.

На месца выпаўшых падсаджана 15 дрэў. З 79-ці штук 12 дрэў (15,2%) папсавана марозам, 5 дрэў (6,3%) папсавана ветрам. На астатніх 62-х дрэвах хворасьці не назіраецца. Асабліва дрэнна адчувае сябе сорт „Пунімка“. З 6-ці дрэў толькі адно здаровае, астатнія хварэюць ад апёку. Параўнальна лепей трымаецца антонаўка. Здаровых 79,3%, хварэюць ад апёку 12,1%.

Для параўнаньня прыводзім лічбы, якія характарызуюць устойлі-васьць саду на сухім месцы: процант выпадку 13,7, паламана ветрам 1,8%.

Пасадка саду адбылася ў 5 тэрмінаў. У залежнасьці ад гэтага пло-шча саду разьмеркавана наступным чынам:

пад садамі 65—70 гадоў	6,54 гект.
„ „ 45 „	8,78 „
„ „ 35 „	19,68 „
„ „ 20 „	4,37 „
„ „ 18 „	2,19 „

Парадак пасадкі квадратовы з адлегласьцю паміж дрэвамі ў 70 і 45 год — 6,5 мэт. (9 арш.) у іншых — 8,5 (12 арш.). Напрамак радоў паўночна ўсходні — паўднёва-заходні.

Прыятая адлегласьць недастатковая, што відаць з абмераў дрэў. Дыяметр карон некаторых дасягае 8-мі і 10-ці мэтраў. Гэта неадпавед-насьць паміж двума лічбамі (адлегласьці і дыяметру) павінна адбіцца на становішчы саду. Кароны ў значнай частцы саду спляліся і патрабуюць адпаведнай абрэзкі. Назіраецца звычайны малюнак барацьбы за святло. Дрэвы у лепшых умовах росту заглушаюць тых, якія апынуліся ў гор-шых умовах. Апошнія звужаюць свае кароны шляхам паступовага ўсы-ханьня галін. Пляды на гэтых дрэвах „дрэнныя, заляжылы“. У 45 гадоў сад выглядае зусім пастарэлым. Адхіліць такое зьявішча ў будучым магчыма больш рацыянальнай разьбіўкай саду ў сэнсе адлегласьці. Абмеры дрэў — Штрэйфлінгу. Белая Ніліва, Аркада сьведчаць аб неабходнай адлег-ласьці для гэтых сартоў у 12 мэтр. Антонаўка, Валошка, Цукровае Лі-тоўскае патрабуюць 10 мэтр. Для Пэпіна Літоўскага дастаткова 8 мэтр.

Тэхніка пасадкі з малымі выключэньнямі, аднолькавая: насеньне капаньне ям, глыбінёй 70 см., дыяметрам 1 мэтр., веснавая пасадка. Толькі 20-ці гадовы сад пасаджан у позьнюю восень. Усюды на дно ям быў пакладзены перапрэлы гной. Становішча глебы і падрыхтоўка яе да па-садкі наступныя. На месцы 45-ці гадовага саду, на працягу апошніх пяці гадоў перад пасадкай, вялася культура цукровага бурака, якая патрабуе глыбокага ўрабленьня і многа гною. Дзякуючы гэтаму глеба для пасадкі саду ў гэтым месцы была добра падрыхтавана, так што спецыяльнай апрацоўкі не патрабавалася. У паўночнай частцы саду (35 год.), на 1968 гект. раней сеяліся палявыя культуры, т. ш. у апошнюю восень патрабавалася глыбокае ворыва. На месцы 18-ці гадовага саду раней знаходзіўся стары сад, які быў выкарчаваны ў 1908 годзе. З восені быў завораны гной; вясной 1909 г. пасаджана бульба, а з восені пачалася пасадка.

Пасадачны матэрыял для 45-ці гадовага саду браўся з гадавальніку, які быў у той час у гаспадарцы. Дзічкі гадаваліся часткаю з мясцовага, часткаю з выпісанага насеньня. Асортмэнт гэтага саду адзначаецца вя-лікай рознастайнасьцю, што можна ў значнай ступені прыпісаць і таму, што пасадка праводзілася арэндатарам, ад якога нельга чакаць крытыч-нага падыходу да выбару асортмэнту. Разам з каштоўнымі сартамі тут ёсьць шмат сартоў, якія не заслугоўваюць ніякай увагі.

У садзе 35-ці гадовага ўзросту ў большасьці сорт Антонаўка. Прышчэпы выпісваліся з Чарнігаўскай губэрні. Для саду 20-ці гадовага ўзросту прышчэпы таксама выпісваліся. 18-ці гадовы сад пасаджан ма-тар’ялам выключна свайго гадавальніку.

Пасьля пасадкі адбывалася паліўка гноевай жывкай, якая паўтара-лася на працягу трох гадоў пад 20-ці гадовым садамі, і на працягу 5-ці гадоў пад 18-ці гадовым.

Тэхніка дагляду пасьля пасадкі звычайная з належнай падрэзкай і вырэзкай галін і фармаваньнем карон.

У даваенны час апрацоўка і ўгнаенне глебы вяліся даволі добра. Увесь сад угнойваўся на працягу двух гадоў. Міжрадныя культуры, як гародныя, так і палявыя, ужываліся да тэй пары, пакуль умовы асвятлення спрыялі ім. Дагляд за дрэвамі быў дакладны: сваечасовае прарэджванне карон, абчыстка кары, пабелка штамбаў, належная барацьба са шкоднікамі і г. д. У рэвалюцыйны час ніякага дагляду ня было і сад выглядаў вельмі запушчаным і папсаваным. Бязумоўна, гэта не магла не адбіцца на сучасным становішчы саду.

З моманту пераходу Яромінскай гаспадаркі ў Дзяржаўнае сельскагаспадарчае ўніверсітэцкае сады дагляду за садамі распачалася ізноў. Штогодна ўгноиваецца некаторая плошча пад садамі. Так напрыклад у 1926 годзе была ўгноена паўночна-заходняя частка ў 8,74 гект. з разліку 36 тон гною на гектар. У 1927 годзе ў восень на 19,68 гект. паўднёвай часткі ўнесена тамасоўка ў колькасці 180 кілёгр. на гект. У другім месцы паложан гной усяцяж на 5,46 гектарах і яшчэ на 5-ці гект. у прыствольных кругах. Зараз у міжрадзях маладзейшых садоў садзіцца гародніна, як капуста, бурякі, бруква, пад якія ў гэтым годзе часткаю быў паложан гной, а на 10 гектарах тамасоўка.

Сваім чынам вядуцца і другія працы, як прарэджванне карон, пабелка штамбаў, барацьба са шкоднікамі. З апошніх у найбольшай колькасці сустракаецца прадзільнік пярсьцёнкавы. Гэта галоўны вораг саду, Барацьба з ім ажыццяўляецца праз здыманне ў зімку колцаў ячак разам з маладымі пагонамі. За зіму ў 1927 г. было сабрана каля 9500 штук колцаў. Гэта лічба яскрава гаворыць аб значнай распаўсюджанасці шкодніка. Другім ня менш злосным шкоднікам з'яўляецца чарнічка няпарная (*Osneria dispar* L.). Барацьба ручная, якая пачынаецца з восені. З ніжэйшых частак ствалоў плаговых, паркавых і абаронных дрэў збіраюцца гнёзды шкодніка, якія потым знішчаюцца. За апошні сезон сабрана 9 кілёграм яек. На некаторых дрэвах знаходзілі да 17 гнёзд з 350—400 яечкамі ў кожным.

З другіх шкоднікаў сустракаюцца бялян жываплотнік (*Pieris crataegi* L.), златагузка, пладажэр яблычны, мядзяніца кветкаед яблыневы, яблыневая і пладовая молі. Усе гэтыя распаўсюджаны ў садзе параўнальна ня значна, загэтым спецыяльная барацьба з імі не вядзецца. Ужываецца толькі агульнае абпыркванне парускай зеленню разам з бардоскай вадкасцю. Апошняя накіравана супраць грыбных хвароб, як расы, пладовай гнілі.

Ранняя вясной, яшчэ да распускання пучкоў вядзецца абпыркванне 5—6% расчынай жалезнага купарвасу і 0,5—0,25% расчынай мелазнага купарвасу, а ў канцы мая і ліпеня 1% расчынай меднага купарвасу. У гэты час наклады на штабы ліпучыя колцы для затрымання кветкажэра яблыневага. Клей выпісан з замеж па 1 р. 65 кап. кілёгр.

З распусканнем дрэў робіцца першае абпыркванне расчынай бардоскай вадкасці з парускай зеленню. Гэтым папярэджаецца развіццё грыбоў на лісьцях і адналетніх парасткаў з аднаго боку, з другога—знішчаюцца гусені златагузкі, бяляна жываплотніка, яблыневай і пладовай молі.

Пасля цвіцення адбываецца другое абпыркванне той-жа расчынай супраць тых-жа самых шкоднікаў і хвароб. Адначасова ідзе знішчэнне гусені прадзільніка пярсьцёнкавага.

Выдаткі па барацьбе са шкоднікам складаюць прыблізна 380 руб. Толькі збор яек прадзільніка пярсьцёнкавага ў мінулым годзе каштаваў 75 рублёў.

Выдаткі на працоўную сілу па дагляду за садамі ў 1927-м годзе разьмяркоўваюцца наступна:

абрэзка і прыбіранне сучча, замазка ран	102 р. 30 к.
пабелка штамбаў	42 " 80 "
барацьба са шкоднікамі	309 " 21 "
загараджванне	23 " 80 "
апрацоўка і ўгнаенне глебы	330 " 13 "
варта	165 " 73 "
іншыя працы	76 " 30 "

Разам . . . 1050 р. 27 к.

Большасць сартоў пачалі пладанаціць на 6 год пасля пасадкі.

За шэраг апошніх гадоў прыблізна атрыманы такі ўраджай:

у 1925 годзе	570 тон
" 1926 "	24,5 "
" 1927 "	410 "
" 1928 "	13 "

Поўны ўраджай адтрымліваецца праз 6—7 год.

Як сведчыць мясцовае насельніцтва, у 1912 годзе ў Ленінград было адаслана 40 вагонаў яблык. Прыблізна такі-ж ураджай як і ў 1925 годзе быў і ў 1918 годзе.

Кожны год, акрамя гэтага (1928 г.), ураджай здаваўся ў арэнду за наступную плату ў паасобныя гады пачынаючы з 1924 года.

У 1924 годзе	2800 руб.
" 1925 "	15000 "
" 1926 "	1500 "
" 1927 "	11000 "

Рынкамі збыту з'яўляюцца г. г. Ленінград, Масква, Екацерынаслаў. У 1927-ым годзе $\frac{1}{10}$ частка ўраджаю была паслана за межы. У тым-жа годзе ў Ленінград было адпраўлена 195,8 тон. па 8—12 руб. за скрынку вагою ў 38 кілёгр. У гэтым годзе цэны на мясцовым рынку былі: падаліца—70 к.—1 р. за 16 кілёгр., здыманыя сарты—1,5—2 р.

Згодна вестак садавода гаспадаркі „Яроміна“, Тутко, І. В., прыводзім наступную характарыстыку паасобных сартоў:

Штрэйфлінг—адзін з лепшых сартоў. Дае таварны прадукт. Ураджайнасць здавальняючая. Пладанашэнне праз год.

Нашы назіранні над 122 дрэвамі далі наступныя вынікі адносна ўстойлівасці сорту (гл. табл. № 1). Здароўе сорту ў 18 год—92,1%, у 35 год—79,0%, у 45 год—66,7%. Агульны процант здаровых дрэў—78,8%. Здаровых дрэў 13 пацярпела ад марозу. У узросце 45 год наліраецца дуплянацасць у 16,7%.

Дрэва мае шырока развінутую карону ў сярэднім для 8-мі дрэў 45-ці гад. ўзросту 10 мэтраў, сярэдняя высата—6,8 мэтр. (гл. табл. № 2). Лісьця маюць здаровы зялёны колер і не паддаюцца грыбным хваробам.

Антоніўка звычайная. Ураджайнасць добрая праз год. Плады ў лёжцы захоўваюцца ня доўга. Супраць грыбных хвароб як дрэва так і плады мала ўстойлівыя. Наогул-жа плады на рынку ідуць даволі паспяхова. Транспартабельнасць здавальняючая.

Здаровых з 36-ці дрэў у 18 гад. узросце—29 (80,6%) ў 35 гадов. узросце—94,3%, у 45-ці г. узросце—93%. З агульнага ліку 3192 дрэў здаровых 2982 (93,4%). Хварэюць ад апёку 126 дрэў (3,9%).

Дыяметр кароны ў 45 год—7,8 мэтр. Высата 6,5 мэтраў.

Пуцімка. Ураджайны сорт. Рыначнасць здавальняючая. Транс-

партуецца добра. Плады ў вільготныя гады значна паражваюцца паршой. Супраць дрэнных кліматычных з'явішч дрэвы трымаюцца добра. З 11-ці дрэў 45 гадовага ўзросту—усе здаровыя.

Дыямэтр карон—8,4 мэтр. Вышыня дрэў—6,7 мэтр.

Ранэт шэры французскі. Плады надзвычайна трывалыя і ў лёжцы трымаюцца да новага ўраджаю. Лісьцё выдзяляецца сваім здаровым цёмна-зялёным колерам і не паражэцца грыбкамі. У садзе ўсяго 3 дрэвы, якія маюць здаровыя штабы, але аднабокія кароны, дзякуючы таму, што ў кожным адпілована па адной аснаўной галіне.

Штэцінскае Чырвонае. Плады рыначныя, добрыя ў лёжцы. Лісьцё падпадае пад грыбныя хваробы, але ў меншай ступені, чым у антонаўкі. Пладанашэньне здавальняючае, праз год.

Пармэн зімовы залаты. Пладанашэньне праз год з добрай ураджайнасьцю. Каштоўны сорт. Яблыка ў лёжцы надзвычайна добрае. Транспартэльнасьць значная. Дрэва баіцца марозаў.

Белы наліў. Сорт сярэдняй ураджайнасьці. Дрэва супроць марозаў сталае, не паддаецца грыбным хваробам.

Дыямэтр кароны 12,9 мэтр., высата дрэва—7,5 мэтр.

Бабовае — зімовы сорт, высока ўраджайлівы, пры чым плады і пры поўных ураджах не драбнеюць. У лёжцы паспявае к сакавіку м-цу. Да здыманьня плады надзвычайна нясмачныя, дзякуючы значнаму ўтрыманьню квасу. Дрэва зусім устойлівае супроць усіх хвароб і дрэнных кліматычных з'явішч. Цікавы сорт для абсадкі дарог.

Шклянкі курская. Дрэва ўстойлівае. Пладанашэньне нават багатае. Плады пабіваюцца паршой. Яблыка ў лёжцы надзвычайна добрае. У месяцы лютым—сакавіку прадаецца па 5—7 руб. за 16 кілёгр.

Цукровае Літоўскае. Дрэва самае лепшае ў садзе, у сэнсе разьвіцьця кароны; дыямэтр дасягае 10—11,5 мэтр., высата дрэва даходзіць да 9-ці мэтр. Устойлівасьць сорту здавальняючая. Пладанашэньне багатае, праз год. Плады буйныя, але паражваюцца паршой. Транспартэльнасьць здавальняючая. Мае значную каштоўнасьць на Ленінградзкім рынку.

Пэпін Літоўскі. Ураджайлівасьць значная, але плады з узростам дрэва драбнеюць. Яблыкі значнай каштоўнасьці.

У садзе 25 дрэў, з якіх толькі 4 здаровыя, астатнія хварэюць ад апёку.

Транспарэнт альбо Белы наліў прыбалтыцкі. Сорт, які рана пачынае пладаносіць. Дрэва невялікага росту з далікатным штабам і пладамі. Апошнія ў значнай ступені пабіваюцца паршой, адчаго каштоўнасьць падае. З ліку 31 дрэва ад апёку хварэе 16.

Цітаўка. Пладанашэньне сярэдняе. Устойлівасьць супроць грыбных хвароб добрая, але ў вільготныя гады яблыкі хварэюць. Рыначнасьць пладоў, дзякуючы пекнай афарбоўцы—добрая.

Баравінка. Сорт надта ўраджайны, але плады ў больш вільготныя гады таксама пабіваюцца паршой.

Валошка. Сорт мала ўраджайны. На мясцовым рынку мае значную каштоўнасьць. Транспартуецца дрэнна.

Аркад. Дрэва надзвычайна вялікіх разьмераў. Супраць марозаў і грыбкаў трымаецца добра. Ураджайнасьць вышэй сярэдняга. Плады заўсёды буйныя на мясцовым рынку гэты сорт лічыцца адным з лепшых познасьпелых летнікаў. Для адпраўкі на далёкія рынкі ня прыгодны, бо ня вытрымлівае доўгага транспарту.

Вынікі: 1) Лёгкія лёсавідныя суглінкі зьяўляюцца адпаведнымі глебамі для закладкі садоў.

2) Трэба ўхіляцца садзіць сады ў западзінах, якія часта сустракаюцца на лёсавых глебах. Метазгодна такія месцы займаюць гароднымі культурамі.

3) Жывая агарожа з лісьцёвых парод зьяўляецца прытулкам для энтамалягічных шкоднікаў. Хваёвыя пароды больш падыходзяць для агарожы.

2) Барацьба са шкоднікамі павінна весьціся ня толькі ў садзе, але і ў сумежных з садамі дрэванасаджэньнях.

5) Адлегласьць паміж дрэвамі ў садзе 6,4—8,5 мэтр. не дастатковая. Сарты Штрэйфлінг, Белы наліў і Аркад патрабуюць адлегласьці ў 12 мэтр., Антонаўка, Пуцімка, Валошка і Цукравое Літоўскае—10 мэтр. для Пэпіна Літоўскага дастаткова 8-мі мэтр.

6) У умовах Яромінскага саду найбольш адпаведнымі сартамі ў сэнсе ўстойлівасьці і рыначнасьці зьяўляюцца наступныя: Антонаўка, Штрэйфлінг, Пуцімка, Аркад, Цукровае Літоўскае.

Табліца трываласьці сартоў саду саўгасу „Яроміна“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну насьпявання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Лік хворых										Увага
				Абсал.	%		Абсал.	%	Усяго		Апёк	Рак	Дупліна- тасьць	Ветрам	Сухавярш- насьць	Механічная папсаванні			
									Абс.	%									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
1	Антоніўка	65—70	—	—	—	17	14	82,4	3	17,6	2	—	—	—	—	1	Запа- дзіна		
	”	45	—	7	10,8	58	46	79,3	12	20,7	7	—	—	—	5	—			
	”	”	—	1	0,1	980	911	93,0	69	7,0	27	—	7	18	—	17			
	”	35	—	—	—	2101	1982	94,3	119	5,7	83	2	8	1	14	11			
	”	18	—	—	—	36	29	80,6	7	19,4	7	—	—	—	—	—			
	Разам		—	8	0,2	3192	2982	93,4	210	6,6	126	2	15	19	19	29			
2	Штрэйфлінг	65—70	—	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	Запа- дзіна		
	”	45	—	—	—	36	24	66,7	12	33,3	3	—	6	—	—	3			
	”	35	—	—	—	57	45	79,0	12	21,0	8	—	2	—	—	2			
	”	18	—	—	—	27	25	92,6	2	7,4	2	—	—	—	—	—			
	Разам		—	—	—	122	96	78,8	26	21,2	13	—	8	—	—	5			
3	Пуцімка	45	—	1	14,3	6	1	16,7	5	83,3	5	—	—	—	—	—	Запа- дзіна		
	”	”	—	1	8,3	11	11	100	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Разам		—	2	10,5	17	12	70,6	5	29,4	5	—	—	—	—	—			

Таблиця триваласці сартоў саду саўгасу „Яроміна“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну паспявання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зды- ровых		Лік хворых									Увага
				Абсал.	%		Абсал.	%	Усяго		Апёк	Рак	Дулінае- таць	Ветралом	Сухаварш- насьць	Механічныя напавязанні		
									Абс.	0/0								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
4	Апорт зв.	45	—	—	—	5	5	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	Запа- дайна	
	"	"	—	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
	"	35	—	—	—	1	—	—	1	100,0	1	—	—	—	—	—		
	Разам		—	—	—	8	7	87,5	1	12,5	1	—	—	—	—	—		
5	Валошка	45	—	—	—	5	5	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
6	Цітаўка	65	—	—	—	33	16	48,5	17	51,5	17	—	—	—	—	—		
	"		—	—	—	4	3	75,0	1	25,0	1	—	—	—	—	—		
	Разам		—	—	—	37	19	51,4	18	48,6	18	—	—	—	—	—		
7	Аркад	45	—	—	—	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
8	Белы наліў	"	—	—	—	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
9	Бабовае	"	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
10	Цукровае літоўскае	45	—	—	—	6	5	83,3	1	26,7	—	—	—	—	1	—		
11	Пэпін літоўскі	45	—	—	—	6	4	66,7	2	33,3	2	—	—	—	—	—		
	"	35	—	—	—	25	4	16,0	21	84,0	21	—	—	—	—	—		
	Разам		—	—	—	31	8	25,8	23	74,2	23	—	—	—	—	—		
12	Шклянкі курская	35	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
13	Ранэт шэры франц.	"	—	—	—	3	2	66,7	1	33,3	1	—	—	—	—	—		
14	Пармэн Зімовы Зал.	"	—	—	—	2	—	—	2	100,0	1	—	1	—	—	—		
15	Транспарэнт	"	—	—	—	31	15	48,3	16	51,7	16	—	—	—	—	—		
16	Штэцінскае чырвон.	"	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
17	Баравінка	"	—	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
18	Ранэт Курскі Залаты	45	—	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
19	Скрыжапель	"	—	—	—	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
20	Ранэт Канацкі	"	—	—	—	1	—	—	1	100,0	—	—	1	—	—	—		
21	Кальв. чырв. асенні	"	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
22	Іншыя	"	—	—	—	393	292	74,3	101	25,7	52	24	2	—	8	15		
	"	65	—	—	—	123	87	70,7	56	29,3	44	—	8	—	2	2		
	"	18	—	—	—	146	51	34,9	95	65,1	95	—	—	—	—	—		
	Невядомыя		—	—	377	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	Ігрушы розныя	35	—	—	—	5	5	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		
	"	45	—	—	—	20	22	90,9	4	15,1	—	—	—	—	—	—		
	"	65	—	—	—	5	5	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—		

Таблиця абмераў саду саўгасу „Яроміна“

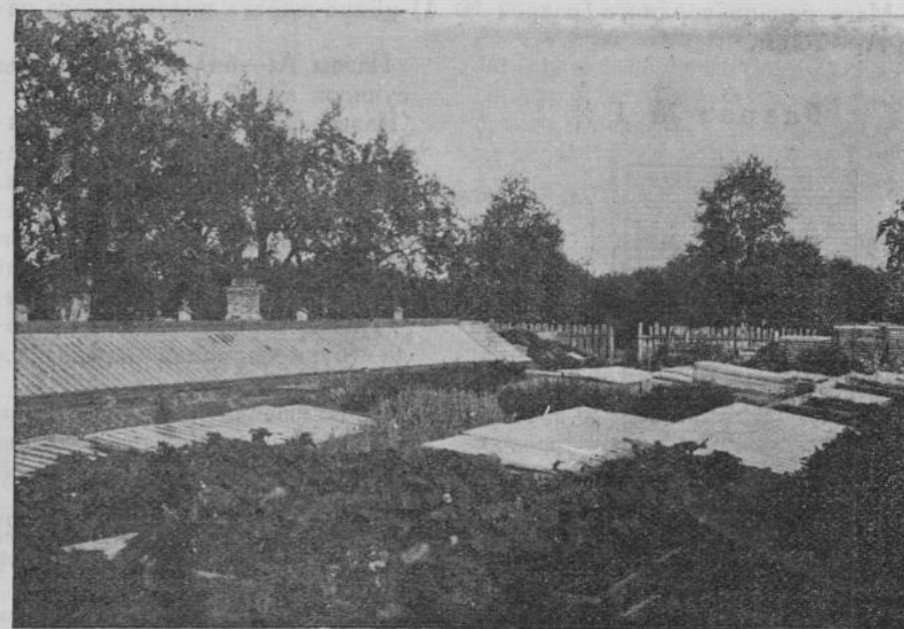
№ №	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва	Дыяметр карон	Адносіны дыя- метру да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Таўшчыня галін	Кут адыходу галін	Сіла росту
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Антоніўка	45	6,50	9,10	1,40	1,00	0,29	4	0,50	28°	0,09
2	"	45	6,50	7,90	1,22	1,00	0,24	3	0,46	36°	0,24
3	"	45	6,40	7,95	1,24	0,95	0,18	3	0,56	39°	0,35
4	"	45	6,60	8,15	1,23	0,95	0,29	3	0,56	39°	0,33
5	"	45	7,25	8,85	1,22	0,87	0,30	6	0,45	34°	0,37
6	"	45	6,75	9,23	1,37	0,90	0,36	4	0,57	36°	0,41
7	"	45	6,50	8,40	1,29	1,20	0,24	4	0,40	42°	0,36
8	"	45	6,62	6,95	1,05	1,16	0,22	6	0,34	46°	0,36
9	"	45	6,20	8,05	1,30	0,86	0,29	3	0,58	57°	0,36
10	"	45	6,50	6,85	1,06	1,20	0,21	5	0,33	44°	0,33
11	"	45	6,32	6,45	1,02	0,97	0,24	4	0,40	37°	0,30
12	"	45	6,85	6,90	1,01	1,85	0,26	4	0,43	23°	0,25
13	"	45	6,50	6,85	1,06	0,97	0,29	7	0,37	42°	0,25
14	"	45	6,45	7,75	1,20	1,21	0,20	4	0,37	35°	0,40
15	"	45	6,50	6,95	1,07	1,30	0,22	4	0,39	27°	0,25
16	"	45	6,50	8,60	1,32	1,00	0,28	4	0,43	38°	0,36
17	"	45	6,85	9,45	1,38	1,22	0,28	2	0,57	34°	0,23
18	"	45	6,80	6,40	0,94	1,00	0,21	2	0,45	30°	0,23
19	"	45	6,50	7,85	1,20	1,25	0,22	5	0,39	32°	0,24
20	"	45	6,42	8,35	1,30	1,02	0,27	5	0,40	35°	0,27
	Сярэдняе	—	6,58	7,84	1,19	1,04	0,25	4,5	0,448	36°42'	0,30
1	Штрэйфлінг	45	6,60	9,31	1,41	0,85	0,33	3	0,61	69°	0,33
2	"	45	6,80	11,13	1,64	0,93	0,38	3	0,62	51°	—
3	"	45	5,34	7,50	1,40	1,11	0,27	2	0,60	74°	0,42
4	"	45	7,30	10,33	1,37	0,87	0,32	4	0,53	65°	0,30

№ №	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва	Дыяметр карона	Адносіны дыя- метру да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Таўшчыня галін	Кут адыходу галін	Сіла росту
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
5	Штрэйфлінг . . .	45	8,30	12,23	1,47	0,80	0,36	2	0,83	69°	—
6	" . . .	45	7,80	11,48	1,47	0,78	0,37	6	0,55	73°	0,15
7	" . . .	45	5,92	8,42	1,42	0,75	0,29	2	0,50	59°	0,31
8	" . . .	45	6,20	9,93	1,60	0,76	0,34	4	0,60	57°	—
	Сярэдняе . . .	—	6,78	10,01	1,47	0,86	0,33	3,25	0,60	64°	0,19
1	Пудзімка	45	5,90	6,82	1,16	1,48	0,25	3	0,30	43°	0,24
2	"	45	6,26	8,91	1,42	1,37	0,31	2	0,46	47°	0,20
3	"	45	6,90	9,07	1,32	1,60	0,27	2	0,60	37°	0,20
4	"	45	7,70	9,80	1,27	1,11	0,33	2	0,55	38°	0,15
5	"	45	6,86	7,69	1,12	1,30	0,28	3	0,55	42°	0,21
	Сярэдняе . . .	—	6,72	8,46	1,26	1,37	0,29	2,4	0,49	41°24'	0,20
1	Белы наліў	45	7,01	11,50	1,64	0,97	0,40	5	0,50	22°	—
2	"	45	7,75	13,95	1,80	1,06	0,40	4	0,62	40°	0,18
3	"	45	7,90	13,40	1,70	0,98	0,45	4	0,58	34°	0,24
	Сярэдняе . . .	—	7,55	12,95	1,71	1,00	0,42	4,3	0,57	32°	0,13
1	Аркад	45	8,35	12,20	1,46	1,23	0,35	3	0,60	53°	0,32
2	"	45	7,50	10,40	1,39	1,48	0,38	4	0,54	50°	0,24
3	"	45	7,30	10,00	1,37	1,34	0,34	4	0,50	54°	0,20
	Сярэдняе . . .	—	7,72	10,87	1,41	1,35	0,36	3,7	0,55	52°	0,25
1	Цукровае літоўскае . . .	45	7,00	10,35	1,48	1,29	0,28	2	0,65	61°	—
1	Пэпін літоўскі	45	6,65	7,15	1,08	1,00	0,31	4	0,45	24°	0,20
1	Апорт ав.	45	5,12	5,45	1,07	1,29	0,14	4	0,15	55°	0,13
2	"	45	5,03	5,16	1,02	1,04	0,13	6	0,18	42°	0,12
3	"	45	5,06	5,47	1,08	0,88	0,16	5	0,18	60°	0,8
	Сярэдняе . . .	—	5,07	5,36	1,05	1,07	0,15	5	0,17	52°20'	0,11

Сад конзавода „Прудок“.

Сад плошчаю 23,91 гект. перададзен Гомельскаму коннаму заводу „Прудок“ у 4 кілём. ад Гомеля, для паляпшэння коннай гаспадаркі за кошт прыбыткаў ад саду.

Усяго дрэў у гэтым садзе налічваецца—3758 шт. З іх антонаўкі —2158 шт.—58,4%, штрэйфлінга 62 шт. 1,64%, цітаўкі 78 шт.—2% і невядомых 1011 шт.—26,9% ад усей колькасці дрэў. Іншыя сарты хістаюцца ад 0,05 да 1%.

Мал. 20. Цяпліца і парнікі пры садовай г.сп. конзавода „Прудок“.

Менш ад усіх сартоў падпадае хваробам антонаўка. Процент хворых дрэў антонаўкі хістаецца ад 15—20. За ёй ідзе штрэйфлінг — процент хворых дрэў налічваецца да 22. Потым штэцінскае чырвонае 31,5%, цыганка 25%, пэпінкі літоўскай, усяго 9 дрэў і ўсе хворыя на 100%.

У іншых сартах процент хворых хістаецца ад 30 да 70%. Усяго выпала 864 дрэва, што складае 18,7%. Пасадкі за апошнія 15 год ніякай не рабілася.

З усходу сад забаронены ліпавай прысадай (алеяй), з паўночнай—узлессям, з паўднёвай—групай дрэў розных парод: клёну, ільмы і ясеня. Паказаная забарона разьмеркавана на адлегласці 2,15 мэтр. ад саду і на 1 мэтр паміж дрэвамі. Гэта забарона мае ня добры ўплыў на разьвіццё пладовых дрэў, па-перш таму, што яна зацяняе сад, а па другое—дае прытулак шкоднікам. Гэта думка падкрэсліваецца ў сапраўднасці тым, што ня глядзячы на штогоднюю барацьбу з імі, можна дагэтуль бачыць вялікую колькасць розных шкоднікаў у садзе.

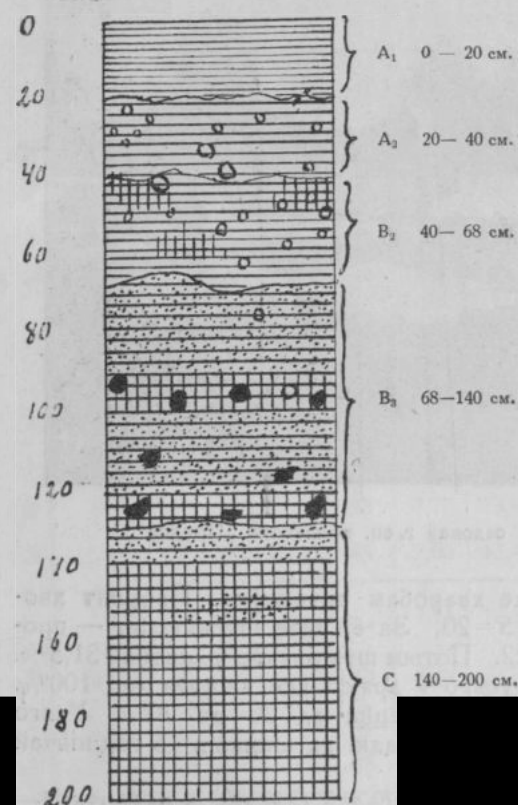
Сад падзяляецца маленькай рэчкай на 2 часткі. З аднаго боку гэтай рэчкі сад адчувае сябе ня добра, асабліва на паўднёвым схіле, дзе

глеба верхняга пазему A_1 чарназемаглядная і блізка да яе падыходзіць паўтара-вокісь жалеза. Дрэвы на гэтым месцы згінулі ўсе, засталіся толькі на схіле, якія дажываюць свой век і праз некалькі год таксама згінуць. На вышэйшым месцы дрэвы разьвіваюцца трохі ляпей, але таксама наглядаецца вялікі процант хворых і выпадку. Па другі бок рэчкі плошча роўная і толькі каля рэчкі круты схіл (15—20°).

Для азнаямленьня з глебай пад садам капаліся дзьве ямы: адна на ўзгорку, а другая на паніжанай частцы плошчы пад антонаўкамі. Тып глебы на ўзгорку моцна аподзолены супясок, ніжэй тыгравыя пяскі, а з 140 см. — марэна.

Магутнасьць верхняга (разрэз № 1) цёмна-шэрага перагнойнага пазему A_1 — 20 см.

Разрэз № 1

Пазем A_2 — бялёсавата-палевы супясок ад 20 да 40 см.

Пазем B_2 — чырвоноваты супясок з ўключэньнем паўтара-вокіслаў жалеза ад 40—68 см.

Пазем B_3 — супясок з праслаеннямі паўтара-вокісьсю жалеза і з валуннымі ўключэньнямі (тыгравыя пяскі) ад 68 да 140 см.

Пазем С — мацярынская парода (бура-чырвоная марэна) ад 140 см.

У паніжанай частцы саду на паўднёвым схіле тып глебы моцна падзолісты супясок, ніжэй тыгравыя пяскі.

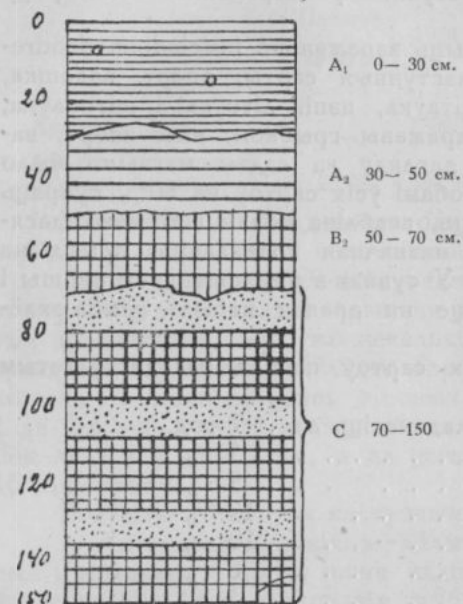
Верхні пазём (разрэз № 2) A_1 — чорны-перагнойна супясок ад 0—30 см.

Пазем A_2 — бялёсаваты супясок ад 30—50 см.

Пазем B_2 — умываньня, суглінак буйна-пескавы, іржава чырвонага колеру ад 50—70 см.

Пазем С — тыгровыя пяскі ад 70 см. да 150 см., ніжэй якога паказалася грунтовая вада.

Разрэз № 2.

валася 7,10 мэтр. Прышчэпы бралі з свайго гадавальніку, які належаў у той час абшарніку. З гадавальніку культурныя дрэўцы перасаджваліся ў сад у 2—3-х гадовым узросьце. Пасадка албывалася ў восень у раней падрыхтаваныя ямы і раней узараную глебу, прыблізна за 2 месяцы да пасадкі дрэў. Усе дрэўцы вывадзіліся на дзічку з насеньня мясцовай, лясавога яблыні. Галоўнае ўгнаеньне глеб — перагной кампосных куч і гной, якія раскідваліся па ўсёй плошчы і заворваліся плугам на глыбіню 15 см. На другі год фармаваліся кароны, пры гэтым вышыня штамбу давалася ад 1 да 1,5 мэтр., а аснаўных пучкоў для вывадзеньня кароны пакідалася 5—6 шт. Глеба пад садам пасля пасадкі дрэў займалася ў значнай частцы чорным папарам і меншая яе частка — гароднымі культурамі: капустай, морквай, гуркамі і інш. пагнойнаму і кампоснаму ўгнаеньню з

разьлікам каля 50 тон на гэктар. Такім чынам, сад поўнасьцю ўгнойваўся, але пад культурамі знаходзілася толькі малая частка яго. Гэтае становішча і гэтакі догляд за садам меў месца пасля яго пасадкі да моманту Кастрычнікавай Рэвалюцыі. За час імпэрыялістычнай вайны і рэвалюцыі, на працягу 10 год, ніякага ўгнаеньня не ўнасілі і толькі рэгулярна пачалі ўгнойваць з 1924 году з разьлікам каля 50 тон (3000 п.) на гэктар, штогод па 3,68 гэктара. Апроч таго з 1928 г. пачалі ўносіць вапну на 1,84 гэктара, з разьлікам 3,3 тоны (200 п.) на гэктар. З сёлетняга году ў садзе ўгнойваецца ўсяго 5,5 гэктар, або $\frac{1}{4}$ усёй плошчы. Такім чынам, гэта дзялянка будзе яшчэ ўгнойвацца праз 4 гады на 5-ты. Гной раскідваецца па ўсёй плошчы і заворваецца плугам на 18—20 см.

З шкоднікаў сустракаюцца наступныя: прадзільнік пярсьцёнкавы, чарнічка няпарная, бялян жываплотнік, яблынева моля, зімовая пядзеніца, кветкаед, пладажорка і зялёная тля. Спосабы барацьбы з імі былі механічныя і хэмічныя. Да першых трэба аднесьці: здымку гнёзд гусені, саскрабваньне яечак ўвосень і ўвясну чарнічкі няпарнай і прадзільніка

цысіды выдаткі складалі 900 руб. з наступным размеркаваньнем: на працу 400 руб., а на інсэкцысіды 500 руб.

З грыбных хвароб трэба адзначыць заражэньне *fusicladium dendriticum*. Хварэюць паршой пераважна наступныя сарты: апорт, валошка, штэцінскае чырвонае, залатароўка, цітаўка, пэпін літоўскі і антонаўка, пры гэтым антонаўка і пэпін менш заражаны грыбком, чым апорт, валошка і цітаўка. Дзякуючы добраму дагляду за садам магчыма было зьменшыць сёлета заражонасьць хваробамі ўсіх сартоў на 60% супраць 1924 году, калі агульная заражанасьць, асабліва мохам і лішаймі дасягала да 80%, *fusicladium*'а засталася нязначная колькасць, прыблізна процантаў на 15, альбо і таго менш. У сувязі з памяншэньнем паршы і рэгулярным угнойваньнем саду лісьце на дрэвах набылі цёмна-зялёны колер.

Пачатак пладанашэньня ў розных сартоў пасля пасадкі ў гэтым садзе наглядаўся розны, напрыклад:

1. Антонаўка пачынае пладанасіць ад 7 год
2. Транспарэнт 5 "
3. Пэпін Літоўскі 5 "
4. Штэцінка чырвоная 12 "
5. Ранэт Лянсбэрга 10 "
6. Штрэйфлінг 8 "
7. Баравінка 5 "
8. Валошка 10 "

Такім чынам, раней усіх пачынаюць пладанасіць транспарэнт, пэпін літоўскі і баравінка, а пазьней усіх — штэцінскае чырвонае і ранэт Лянсбэрга. Наогул кажучы, калі мы возьмем увесь сад цалкам, дык на 8 годзе пасля яго пасадкі ён даў чыстага прыбытку каля 1000 руб.

У сучасны момант ураджай бывае не аднолькавы, а хістаецца ў межах ад 50 да 83 тон, у ўраджайныя гады ў межах (10—15 тысяч пудоў) 166—250 тон.

Кошт 16 клг. яблык расьце кожны год. Калі ў 1924 годзе сярэдняя цана на яблык = 1 руб., дык у 1928 годзе паднялася да 2,5 руб. Прыведзеная ніжэй табліца сьведчыць, як хістаецца ўраджай за 5 год і як растуць цэны на яблык.

	Плошча гэктар	Ураджай у тоннах па гадох				
		1924	1925	1926	1927	1928
Агульн. прадукц. . . .	23,91	322,6	73,8	242	193,5	300
Цана 1 тоны	—	62 руб.	73 р. 20 к.	93 руб.	124 руб.	150 руб.
Разам	—	20000 р.	5400 р.	22500 р.	24000 р.	45000 р.
Ураджай з 1 гэкт. . .	—	13,8 т.	3,5 т.	10,1 т.	8,1 т.	12,6 т.
Аплата 1 гэкт. аг. пр.	—	855,5 р.	256 р.	940 р.	1004 р.	1890 р.

1 гэктар пад садам аплачваецца валавой прадукцыяй паступова з большым прыбыткам, за выключэньнем 1925 году, як слаба ураджайнага.

Па чыстаму прыбытку аплата 1 гэктару будзе меншая. Чысты прыбытак для гаспадаркі складаецца з сумы, якую яна атрымлівае з арэнднай платы напрыклад:

	Плошча гэктар	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.	1928 г.
Арэндная плата . . .	—	12000 р.	—	11500 р.	6250 р.	15000 р.
Аплата 1 гэктара па чыст. прыб.	23,91	501,9 р.	—	481 р.	261,4 р.	627,3 р.

Мы бачым, што сад конзавода „Прудок“ добра пладаносіць, 1 гэктар дае вялікі валавы і чысты прыбытак.

Лічбы адносна агульнай ураджайнасьці, адносна арэнднай платы і кошту 16 кілёгр. яблык атрымана згодна зьвестак мясцовага садавода і тых арандатараў, якія ўжо некалькі год падрад трымаюць гэты сад у арэндным карыстаньні. Плады збываюцца на буйныя рынкі: Маскву, Ленінград і Гомель па цане: зімовыя сарты ад 1 да 3 руб., а летнікі ад 1 да 2-х руб., за 16 кілёгр. Кошт транспарту да бліжэйшага рынку — Гомель 5 кап. за 16 кіл., а да цэнтральных па чыгунцы 60—65 кап. за 16 кілёграмаў.

Водзівы аб сартох наступныя:

1. Антонаўка камянічка—яблык добра трымаюцца ў лёжцы, гандлёвыя і трывалыя. Дрэва менш падпадае розным хваробам, прыраст ва ўзросьце 40—45 г. у сярэднім = 36 см., дыяметр кароны 7,20 м., а вышыня 5,46 м.

2. Штэцінскае чырвонае—яблык захоўваюцца ў лёжцы да мая месяца, досыць смачныя, сярэдняя велічыня і гандлёвыя.

Дрэвы па ўстойлівасьці лічацца здавальняючымі, процант хворых не перавышае 30%, прыраст у гэтым годзе даў 34 см., дыяметр кароны 8,16 м., а вышыня дрэва 7 мэтр.

3. Шклянкаўка—сорт распаўсюджаны, добра захоўваецца ў лёжцы, ня глядзячы і на тое, што смак мае востра-цёрпкі. Устойлівасьць дрэў гэтага сорту аднолькавая з устойлівасьцю штэцінкі чырвонай.

4. Пэпін Літоўскі—яблык смачныя, прыгожыя, дрэвы пачынаюць рана пладанасіць.

5. Ранэт Лянсбэрга—адно з лепшых яблык па смаку, вялікае, прыгожае, добра захоўваецца ў лёжцы. У садзе налічваецца 2 дрэвы і абодвы здаровыя, але прыраст яго ў гэтым годзе нязначны = 8 см., шырыня кароны ў сярэднім 7,45 м., а вышыня дрэва 5,70 мэтраў.

6. Штрэйфлінг—яблык гандлёвыя, ў лёжцы трымаюцца да сьнежня, смачныя, дэсэртныя, ураджайныя; сорт, які карыстаецца вялікім патрабаваньнем на рынку і навакольнага насельніцтва. Па ўстойлівасьці ён займае другое месца пасля антонаўкі. Прогант хворых ня большы 22%, прыраст у сярэднім 26 см., дыяметр кароны ва ўзросьце 40—45 г., пашыраецца на 7,23 мэтр., а вышыня дрэва 6,39 мэтр.

Сарты якія ў гаспадарцы лічацца горшымі гэта:

1. Залатароўка — яблык негандлёвыя і ня смачныя. Хворых дрэў налічваецца 40%.

2. Апорт — яблык ня лежкія. Дрэва ня ўраджайнае і ня трывалае ад хвароб. Хворых дрэў налічваецца да 70%.

3. Цітаўка — дрэва вялізныя, чы ўраджайнае, чы 50% хварэе ад апёкаў, марозабоін і дупел. Яблык пухкія і не пашыраны.

4. Скрыжапель і чорнае дзерава—не пашыраны, негандлёвыя, яблык ў лёжцы захоўваюцца кепска. Дрэвы і яблык падпадаюць розным хваробам, напрыклад, процант хворых дрэў дасягае да 60—66, процант асыпаньня пладоў таксама вялікі ў гэтых двух сартоў.

Вывікі: 1. Даследваньне гэтага саду паказала, што калі-б прышлося засаджаць новы сад пры падобных умовах глебы і клімату, трэба звярнуць асаблівую ўвагу на сарты, якія лепш прыстасоўваюцца да гэтых умоў. Гэтакімі сартамі зьяўляюцца; антонаўка-кам., штэцінскае чырвонае, ранэт Лянсбэрга, і штрэйфлінг.

2. Па ўраджайнасьці першае месца займае: штрэйфлінг, васковае жоўтае і ананаснае ружовае.

3. Па рыначнасьці — штрэйфлінг, антонаўка, штэцінскае чырвонае і часткова пэпін літоўскі.

4. Забаронай саду зьяўляецца лісьцёвая парода; яна пасаджана блізка да плодовых дрэў (на 2,15 м.), што зацяняе крайнія рады і дапамагае значнаму разьвіцьцю шкоднікаў.

5. З агульнага апісаньня саду выяўляецца, што месца для пасадкі дрэў павінна быць прыпаднятае і дзе грунтовае воды залягаюць глыбока ад паверхні глебы. На нізкім месцы сад ні ў якім разе садзіць ня патрэбна.

6. Пасадка дрэў зроблена вельмі густа на 7,10 м. паміж радамі. Дрэвы настолькі зрасьліся каронамі паміж сабой, што нельга вольна пашырацца ў далейшым. У тых садох, ў якіх пасадка зроблена на адлегласьці 9,23 мэтр., ужо ў 19 год штрэйфлінг і антонаўка пашыраюцца да 7 мэтр. у сярэднім, а ў гэтым садзе пры густой пасадцы, дрэвам у 45—50 год няма магчымасьці разьвівацца ў шырыню болей 7 мэтр. Такая густая пасадка адмоўна ўплывае на здароўе дрэў і добра на разьвіцьцё шкоднікаў і г. д.

Табліца трываласьці сартоў саду „Прудок“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну пасяўвання	Лік выпаўш. дрэў		Усяго дрэў	Лік здоровых дрэў		Лік хворых							
				Абсал.	о/о		Абсал.	о/о	Усяго		Маразобіт і анёкаў	Рак	Дупленастасьць	Ветралом	Сухавяршынасьць	Механічнага пашкоджаньня
									Абсал.	о/о						
1	Антоніўка	15	—	864 шт.	18,7%	20	20	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
2	„	20—25	—			932	792	84,9	140	15,1	114	3	1	2	1	19
3	„	30	—			873	699	80,1	174	19,9	136	2	4	2	2	28
4	„	50	—			360	288	80,0	72	20,0	41	3	20	2	2	4
5	Штэцінскае чырвонае	20—50	—			19	13	68,4	6	31,6	6	—	—	—	—	—
6	Шклянкоўка	20—30	—			12	9	75,0	3	25,0	1	—	—	—	—	2
7	Пэпінка Літоўская .	20—25	—			9	—	—	9	100,0	6	2	—	1	—	—
8	Ранэт Лянсбэрга . .	50	—			2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Пудзімка	25—50	—			41	21	51,2	20	49,8	15	—	—	3	—	2
10	Ананаснае ружовае .	25—60	—			9	6	66,6	3	33,4	3	—	—	—	—	—
11	Васковае жоўтае . .	20—40	—			9	6	66,6	3	33,4	1	1	—	1	—	—
12	Валошка	25—40	—			45	25	55,5	20	44,5	20	—	—	—	—	—
13	Залатароўка	35—40	—			7	4	57,1	3	42,9	3	—	—	—	—	—
14	Апорт	35—50	—			27	8	29,6	19	70,4	16	3	—	—	—	—

Табліца трываласьці сартоў саду „Прудок“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну пасяўвання	Лік выпаўш. дрэў		Усяго дрэў	Лік здоровых дрэў		Лік хворых							
				Абсал.	о/о		Абсал.	о/о	Усяго		Маразобіт трэшчын і апёкаў	Рак	Дупленастасьць	Ветралом	Сухавяршынасьць	Механічныя пашкоджаньні
									Абсал.	о/о						
15	Папяроўка	35—60	—			35	18	51,4	17	48,6	10	—	6	1	—	—
16	Скрыжапель	25—35	—			5	2	40,0	3	60,0	2	—	—	—	—	1
17	Чорнае дэсрава . . .	40—50	—			6	2	33,3	4	66,7	2	2	—	—	—	—
18	Транспарэнт	25—40	—			8	5	62,5	3	37,5	3	—	—	—	—	—
19	Астраханскае белое . .	40	—			24	13	54,2	11	45,8	11	—	—	—	—	—
20	Цітаўка	20—40	—			78	24	30,8	54	69,2	30	2	—	4	4	14
21	Штрэйфлінг	25—50	—			62	48	77,4	14	22,6	5	—	—	1	4	4
22	Карабоўка	35	—			7	4	57,1	3	42,9	2	1	—	—	—	—
23	Віргінскае ружовае . .	40	—			35	23	65,7	12	34,3	9	—	—	—	3	—
24	Кальвіль рэпчаты . . .	20—30	—			37	20	54,3	17	45,7	9	1	2	1	—	4
25	„ рабрысты	30	—			7	5	71,4	2	28,6	—	—	—	—	—	2
26	Цыганка	35	—			4	3	75,0	1	25,0	—	—	1	—	—	—
27	Царская бел	25—35	—			51	27	52,9	24	47,1	10	7	1	—	6	—
28	Белы наліў	20—35	—			11	7	63,6	4	36,4	4	—	—	—	—	—
29	Кучараўка	40	—			4	3	75,0	1	25,0	1	—	—	—	—	—
30	Аркад	35	—			6	3	50,0	3	50,0	2	—	—	—	1	—
31	Невядомыя	—	—			1011	322	31,8	689	68,2	—	—	—	—	—	—
Разам		—	—	864	18,7	3758	2424	64,5	1334	35,5	462	27	25	18	23	80
Ігрушы																
1	Бэра Слуцкая	35—40	—			31	26	83,9	5	16,1	3	—	—	—	1	1
2	Безнасеніўка	45—50	—			16	11	68,8	5	31,2	4	—	1	—	—	—
3	Смалёнка	55—60	—	14 шт.	12,1%	18	14	77,7	4	22,3	2	—	—	—	2	—
4	Сапяжанка	60	—			27	17	62,9	10	37,1	6	—	3	—	1	—
5	Ільлінка	65	—			24	18	75,0	6	25,0	5	—	—	—	—	1
Разам		—	—	14	12,1	116	86	74,1	30	25,9	20	—	4	—	4	2

Табліца абмераў саду конзавода „Прудок“

№№ па чарзе	Назва сартоў	Узрост дрэва	Вышыня штамбу ў м.	Вышыня дрэва ў м.	Дыяметр кароны ў м.	Сувядносны дыяметр і вышыня дрэў ў м.	Дыяметр штамбу ў см.	Колькасць гаін	Таўшчыня галін у см.	Кут адыходу	Сіла росту ў см.
1	Антоніўка кам.	40	1,17	5,4	7,1	1,11	22	4	35	60°	25
2	„	„	1,25	6,2	6,75	1,09	22	3	38	46°	42
3	„	„	0,80	6,0	7,05	1,17	23	3	51	39°	40
4	„	„	1,28	5,65	7,15	1,27	22	5	35	52°	42
5	„	„	1,20	5,00	7,76	1,55	22	3	43	36°	40
6	„	„	1,15	4,44	6,75	1,52	18	5	29	46	38
7	„	„	1,60	5,84	7,60	1,30	25	3	36	47	40
8	„	„	1,36	5,75	6,75	1,17	22	4	31	46	34
9	„	„	0,95	5,15	7,35	1,43	23	4	43	48	32
10	„	„	1,21	5,20	7,72	1,48	24	6	34	59	24
Сярэдняе			1,19	5,46	7,20	1,31	22	4	38	48°	36
1	Штэцін чырвоны	65	1,30	7,10	8,37	1,18	35	5	50	50°	32
2	„	50	1,27	6,84	7,91	1,16	32	3	51	49°	35
3	„	„	1,30	7,10	8,28	1,17	36	3	54	48	35
Сярэдняе			1,26	7,00	8,16	1,17	34	4	52	49°	34
1	Ранэт Лянсбэрга	45	1,15	6,15	7,85	1,28	40	3	56	37°	0,09
2	„	„	1,14	5,25	7,05	1,34	32	5	47	40	0,08
Сярэдняе			1,14	5,70	7,45	1,30	36	4	51	38°	0,08
1	Пуцімка	45	1,44	5,50	7,90	1,44	27	4	42	63°	41
2	„	„	1,30	5,62	7,75	1,40	32	3	40	55	50
3	„	„	1,24	5,43	7,08	1,30	35	3	43	52	38
4	„	„	1,40	5,60	7,59	1,35	25	5	40	50	42
Сярэдняе			1,35	5,54	7,58	1,37	30	4	41	55	43
1	Штрэйфлінг	45	1,42	6,60	7,20	1,09	26	2	61	75°	28
2	„	„	1,38	6,50	7,25	1,12	28	3	56	45	37
3	„	„	1,20	6,36	6,63	1,04	22	3	46	40	25
4	„	„	1,25	6,72	7,41	1,10	25	5	39	45	30
5	„	„	1,15	6,18	6,51	1,05	24	3	44	47	25
6	„	50	1,27	6,28	7,13	1,14	26	3	40	40	25
7	„	55	1,38	6,74	7,18	1,07	27	5	39	49	15
8	„	45	1,40	6,0	6,62	1,10	22	3	48	51	15
9	„	„	1,30	6,10	6,89	1,06	21	4	33	43	33
Сярэдняе			1,30	6,39	7,23	1,08	24	3,4	45	48°	26

Сад селяніна Лысякова Янкі, хут. „Бардзіна“ Ціцінскага с/савету, Гомельскага раёну.

Знаходзіцца ў адлегласці ад г. Гомеля 4 км.

Плошча саду 3,26 гект., узросту 22—24 год, разьмеркаваная ў чатырох раўналежных вучастках, якія мяжуюцца з такімі-ж самымі 4-мя вучасткамі яго брата Лысякова Радзіона.

У садзе ўсіх дрэў было пасаджана 551 шт., з іх згінула 98 дрэў—17,44%, засталася 453 дрэва—82,56%. здаровых засталася 388 дрэў—85%, хворых 68 дрэў—15%, яблынь 442 дрэва—97,57%, ігруш 11 дрэў—2,43%, антонаўкі звычайнай 408 дрэў—90,07%, пэпіна літоўскага 15 дрэў—3,31%, транспарэнт 6 дрэў—1,32%, баравінкі 3 дрэвы—0,66%, чорнага дзерава, пуцімки, штэціну чырвонага, валашкі па аднаму дзераву (глядзі таб. трыг.) і іншых 16 др.—3,53%.

Парадак пасадкі дрэў квадратовы ў адлегласці паміж дрэвамі і радамі 6,4×6,4 м. (9×9 арш.) і 7,8×7,8 (11×11 арш.).

Схіл у садзе на поўдзень.

Для вызначэння глебы і прычыны выпадку дрэў у садзе выкапаны дзве ямы, адна на нізіне, дзе гінуць дрэвы, другая на больш павышанай частцы; у першай паземы разьмеркаваны наступным чынам:

A₁—24 см. цёмна шэрага колеру.

A₂—19 см. бялёсы.

B—55 см. бялёсы з шызым адценьнем і бурымі зацёкамі.

Ніжэй залягае пазём C — пясок з уключэннем закісі залеза, а на глыбіні 135 см. ад паверхні залягаюць грунтовыя воды. У гэтай частцы

Мал. 21. Сад на западзіне—гіне; пасаджан на ўзгорачкай.
Узрост 27 г. (Хут. „Бардзіна“).

саду глебавы тып падзоліста-балоцісты, па механічнаму складу — лёгкі суглінак.

У гэтай-жа самай частцы вясною застойваецца вада. Неабходна заўважыць, што на нізіне, дзе грунтовае вады залягаюць на глыбіні 135 см, была пасаджана 176 дрэў антонаўкі; з часу пасадкі згінула 76 дрэў ці 36,93%, засталася 100 дрэў, з іх хворых 35 ці 35%, 2 дрэвы пэпіна літоўскага з іх 1 хварэе. У другой яме паземы разьмеркаваны наступным чынам:

A₁—20 см. цёмна-шэрага колеру;

A₂—23 см. бялёсы;

B—62 см. цёмна-бурага колеру.

Ніжэй залягае пазем C—нязьменная парода, цяжкі суглінак і гліна з уключэннем закіснага жалеза, а на глыбіні 2-х мэтр. залягаюць грунтовае вады.

Глебавы тып у гэтай частцы саду моцна падзолісты, а па механічнаму складу—лёгкі суглінак; падглеба цяжкі суглінак і гліна з уключэннем закіснага жалеза.

Увесь сад шэраг апошніх год амаль што не пладаносіць, і гэта тлумачыцца блізкасцю грунтовых вод.

Сад угнойваецца праз 2 гады на трэці, адразу ўвесь з разьліку 36,06 тон (2200 пуд.) на гектар.

Пасьля пасадкі сад угнойваўся кожны год пад прыствольныя кругі з разьліку 48 кгр. на адно дрэва.

У 1925—26 і 27 годзе ўся плошча саду была занята бульбаю а ў 28 г.—палова бульбаю і палова вікаю. у маладым узросьце плошча саду скарыстоўвалася гароднымі расьлінамі.

Сад садзілі вясною ямным спосабам, ямы капаліся ў восень, пры пасадцы ўся яма запаўнялася ворным пазёмкам.

Галоўнымі шкоднікамі саду лічацца: кветадэ, баярышніца, златагузка, плодовая моль, пярсьцяневы і няпарны прадзільнік, зімовая пядзе-ніца, пладажорка і інш. З грыбных хвароб парша, плодовая гніль, мох, лішай і інш.

Барацьба са шкоднікамі вядзецца такая: у пачатку восені накладваюць лоўчыя абручкі, зімой здымаюць і зьнішчаюць гнёзды баярышніцы і златагукі, яечкі пярсьцяневага і няпарнага прадзільнікаў. Вясною да набуханьня вочак увесь сад апырскваюць вапнаю з парыскай зеляню, і пасьля цвіценьня камбінаванай расчынай бардоскай вадкасьці з парыскай зеляню; яшчэ ўжываецца абчыстка штамбаў, абрэзка гальля і пабелка дрэў вапнаю.

З сартоў саду заслугуюць увагі:

Антоніўка звычайная, сорт ураджайны, прамысловы і трывалы.

Штэцін чырвоны лічыцца вельмі добрым зімовым сортам, плады захоўваюцца ў лёжцы да вясны і пазней, маюць добры збыт і кошт. У садзе адно дрэва і тое здаровае.

Пэпін Літоўскі—вельмі ўраджайны, плады маюць добры збыт і кошт. У садзе ўсіх дрэў 15, з іх хворых 6 ці 40%, такі значны % хворых тлумачыцца тым, што пэпін літоўскі асабліва нятрывалы ва ўмовах блізкасьці грунтовых вод. Пуцімка—васеньні сорт ураджайны, трывалы, плады маюць добры збыт і кошт на мясцовым рынку.

Валошка—васеньня-летні сорт, ураджайны, трывалы і плады маюць добры збыт на мясцовым рынку.

Транспарэнт—вельмі добры летні сорт, ураджайны, прамысловы, плады маюць добры збыт і кошт на мясцовым рынку.

Льлінка летні сорт,—ураджайны, трывалы і прамысловы.

Адначым галоўныя асаблівасьці саду Лыскава.

1. З сартоў саду адпавядаюць мясцовым умовам як глебава-кліматычным, так і таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя:

Антоніўка, штэцін чырвоны, пуцімка, пэпін літоўскі, транспарэнт, Валошка, Льлінка

2. Адлегласьць паміж дрэвамі ў раду і паміж радамі $6,4 \times 6,4$ і $7,8 \times 7,8$, а дыяметр карон ва ўзросьце 22,5 год у сярэднім 6,77 мэтр., а асобных дрэў дасягае 8 м. і больш.

Пры закладцы новых садоў адлегласьць павінна быць павялічана да 10—12 мэтр.

3. На нізіне, дзе глебавы тып падзоліста-балоцісты, грунтовае вады залягаюць на глыбіні 1,35 м. і вясною застойваецца вада, было пасаджана 176 дрэў антонаўкі; з іх ужо згінула 76 др. ці 36,93%, засталася 100 дрэў, з іх хворых 35 ці 35%, тады як на вучастках павышаных % згінуўшых 2,8—3,03%, а хворых ад 0—11,19%.

Закладаць новыя сады дзе блізка да паверхні падыходзяць грунтовае вады і няма стоку веснавым водам, ні ў якім разе не патрэбна.

4. Дзякуючы блізкасьці грунтовых вод па ўсёй плошчы саду ад 1,35 мэтр.—да 2 мэтр., сад апошнія гады амаль што не пладаносіць.

Табліца абмераў саду гасп. „Бардзіна“

№ №	Назва сорту	Узрост	Высота дрэва	Дыяметр кароны	Стасунак дыя- мэтру да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Лік асноўных галін у кароне
1	Антоніўка звычай.	22,5	5,8	6,0	1,03	1,15 м.	18,1 см.	2
2	„ „	22,5	5,6	7,0	1,25	1,10 „	19,0 „	5
3	„ „	22,5	6,4	6,6	1,03	1,35 „	21,02 „	3
4	„ „	22,5	5	6,15	1,22	1,20 „	17,6 „	3
5	„ „	22,5	6	7,5	1,25	1,20 „	21,6 „	4
6	„ „	22,5	5,3	7	1,32	1,30 „	18,0 „	3
7	„ „	22,5	5,8	6,6	1,14	1,10 „	19,4 „	3
8	„ „	22,5	6,4	8,0	1,25	1,15 „	24,5 „	4
9	„ „	22,5	5,0	6,0	1,2	1,10 „	20 „	4
10	„ „	22,5	5,9	6,3	1,01	1,25 „	16,5 „	4
	Сярэдняя . .		5,74	6,71	1,17	1,19 „	19,57 „	3,5
1	Пэпін літоўскі	22,5	5,8	6,8	1,17	2,10 „	21,6 „	2
2	„ „	22,5	5,2	6,0	1,15	1,80 „	18,0 „	2
	Сярэдняя . .		5,5	6,4	1,16	1,95 „	19,8 „	2
1	Пуцімка	22,5	4,5	7,2	1,60	1,03 „	21,0 „	2
1	Валошка	22,5	5,0	7,7	1,50	1,20 „	21,0 „	5

Табліца трываласьці сартоў саду гас. „Бардзіна“

№	Назва сорту	Узрост	Па часу павышэння	Лік вы- паўшых		Усяго	Лік здо- ровых		Усяго	Х в о р ы х								
				Аб.	%		Аб.	%		Усяго	0%	Марозабой- ныя	Апёк	Рак	Дупліна- стых	Ветралом- ных	Сукавергіх Мэхай. папав.	
I вучастак. Сад гіне 7,82 × 7,82 м. (11 × 11 ар.) (нізіна)																		
1	Антоніўка звычай.	22,5	зім.	76	36,93	100	65	65	35	35	11	3	—	—	—	—	21	
2	Пэпін літоўскі	22,5	„	—	—	2	1	50	1	50	—	—	—	1	—	—	—	
II вучастак 7,82 × 7,82 м. (11 × 11 ар.) павыш. частка																		
1	Антоніўка звычай.	22,5	„	5	2,8	180	160	88,89	20	11,19	10	9	—	—	—	—	1	
2	Пэпін літоўскі	22,5	„	4	80,0	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	Чорнае дзерава	22,5	лет.	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Баравінка	22,5	вос.	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Іншых яблынь	22,5	„	—	—	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	„ ігруш	22,5	„	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
III вучастак. 6,4 × 6,4 м. (9 × 9 ар.)																		
1	Антоніўка звычай.	22,5	зім.	8	11,11	64	57	89,06	7	10,94	4	3	—	—	—	—	—	
2	Пэпін літоўскі	22,5	„	—	—	3	1	33,33	2	66,67	—	2	—	—	—	—	—	
IV вучастак. 6,4 × 6,4 м. (9 × 9 ар.)																		
1	Антоніўка звычай.	22,5	зім.	2	3,03	64	64	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	Пэпін літоўскі	22,5	„	3	2,5	9	6	66,67	3	33,33	—	1	—	—	—	2	—	
3	Аркад чырвоны	22,5	лет.	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Пуцімка	22,5	вос.	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Валошка	22,5	„	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	Транспарэнт	22,5	лет.	—	—	6	6	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
7	Штэцін чырвоны	22,5	зім.	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
І г р у ш ы:																		
1	Гліва	22,5	лет.	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	Ільвінка	22,5	„	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	Іншых	22,5	„	—	—	9	9	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Усяго				—	—	98	—	453	385	—	68	—	—	—	—	—	—	

Сад сельска-гасп. арцелі „Усерабземлес“

Касьцюкоўка, Гомельскага раёну, Касьцюкоўскага с./савету.

Гаспадарка існуе з 1924 году. У дарэвалюцыйны час была абшарніцай.

Адлегласьць ад г. Гомелю—13 кілёметраў.

Плошча саду—19,61 гектараў. Па узросту плошча разьмяркована наступным парадкам:

Узрост	Плошча
80 гад	1,81 гэкт.
45 „	5,27 „
25 „	4,36 „
16 „	8,17 „

Ва ўсім садзе 20 сартоў яблык і 13 сартоў ігруш. З яблык найбольшая колькасць дрэў „антоніўкі“—84,0%, „пэпіну літоўскага“—4,6%, „Цітаўкі“—3,8%, „чорнага дзерава“—1,4%, „залатароўкі“—1,3%, „папяроўкі“—1,9%. У нязначнай колькасці дрэў маюцца сарты: „апорт“, „штрэйфлінг“, „пуцімка“, „валошка“, „кандзіль-сінап“, і інш.

З ігруш найбольшая колькасць дрэў сорту „Ільвінкі“—42,7%, з іншых сартоў—так званая „даўка“—11,4%, „лімонка“—9,2%, „сапяжанка“—8,0%, „бергамот“—4,9%, сартоў „бэры слуцкай“, „смалянкі“, „безнасенкі“—па 4,3%, „паньны“—1,1%, іншых—9,7%.

Усяго яблынь 2833, ігруш—185. Разьмеркаваньне па ўзросту відаць з наступнай табліцы:

Узрост	Я б л ы н і		І г р у ш ы		Р а з а м	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
80	292	92,4	24	7,6	316	100
45	861	90,6	81	9,4	942	100
25	532	98,2	10	1,8	542	100
16	1148	94,3	70	5,7	1218	100
Разам	2833	93,8	185	6,2	3018	100

Парадак пасадкі ў 16-ці і 25-ці гадовым садзе квадратовы; адлегласьць паміж дрэвамі—11,4 мэтр. (16 арш.). Напрамак radoў—паўднёва-заходні—паўночна-ўсходні. Парадак пасадкі ў 45-ці гадовым садзе—шахматны. Адлегласьць паміж радамі 7,1 мэтр. (10 арш.), паміж дрэвамі ў радох—8,5 (12 арш.). Напрамак radoў той самы.

80-ці гадовы сад пасаджан вельмі бязладна. Напрамак radoў ня вызначан. Пасадка вельмі густая з нявытрыманай адлегласьцю. Паміж некаторымі дрэвамі—2,5 мэтр., паміж іншымі—4,5 мэтр.

З паўночна і паўночна-заходняга боку на працягу 650-ці мэтр. маецца жывая агарожа з дзікай лясной ігрушы. З усходняга, паўднёвага і паўднёва-заходняга боку сад абсаджан елкай. Пасярэдзіне саду праходзяць дзве сасновыя і адна каштанавая прысады.

Рэльеф саду роўны, з агульным схілам на поўдзень і захад. Глеба—лёгкі лёсавідны суглінак, сярэдне—ападзолены. Заходні кут саду знаходзіцца на паніжэнні, дзе глеба часткаю значна ападзоленая. У самай ніжэйшай нязначнай частцы саду, ад лішкі павярхоўнай вады, праходзяць працэсы забалачвання. Падсцілаючая парода—сартаваны пясок. Грунтовыя воды далёка.

Сад на паніжэнні адчувае сябе досыць добра, але там, дзе ён пападае на ападзоленую глебу, значна горшы. Асабліва дрэнны сад на забалочаным месцы. Пасадка тут зроблена на штучных узгорачках, дзякуючы чаму шмат дрэў з пахіленымі штабамі. Дрэвы нізкарослыя, з значнай колькасцю імшы і лішаеў. Пашкодзаныя кары дрэнна загойваюцца.

Пасадачны матар'ял для маладзейшых садоў браўся з свайго гадвальніку.

Што год угнойваецца $\frac{1}{4}$ саду. Гной кладзецца з разьліку 36 тон на гэктар. Часта гною вывозіцца ў восень, частка вясной; заворваецца на глыбіню 18 см. У міжрадзях ва ўсім садзе сеецца віка на зялёны корм. Частка 16-ці гадовага саду штогод займаецца гароднінай.

З шкоднікаў найбольш распаўсюджан прадзільнік пярсьцёнкавы (*Gastropacha neustria* L.). Барацьба—здыханьне гадалых пагонаў з яечкамі зімой. У нязначнай колькасці сустракаецца бялян жываплотнік (*Pieris crataegi* L.). Зімой збіраюцца яе гнёзды. Вясной, калі адраджаецца гусені, супраць абодвух шкоднікаў робіцца абпыркванне парыскай зеленню. Нязначна распаўсюджана зімовая пядзеніца. Супраць яе накладаюцца ліпучыя колцы. У 25-ці гадовым садзе значна распаўсюджана траўніца яблынёвая (*Aphis mali* L.), асабліва на сорце „чорнае дзерава“. З мер барацьбы ўжываецца абпыркванне расчынам звычайнага мыла. З другіх шкоднікаў у нязначнай колькасці сустракаюцца кветкаед яблыневы (*Anthonomus pomorum* L.), пладажор яблычны (*Corposaspa pomonella* Hb), і некаторыя іншыя.

Ня так даўно ў садзе было шмат лішаеў і імшы, якія цяпер амаль знішчаны. Супраць іх ужывалася абпыркванне жалезным купарвасам.

За апошнія чатыры гады ўраджай саду быў прыблізна наступны:

Гады	Я б л ы к і		І г р у ш ы
	З і м н і к і	Л е т н і к і	
1925	100 тон	16 тон	5 тон
1926	33 „	5 „	3 „
1927	100 „	16 „	5 „
1928	2 „	—	—

Рэалізацыя ураджаю ідзе сваімі сродкамі. Плады збываюцца ў Гомельскую кааперацыю. Да апошняга году 25-ці гадовы сад даваў ураджай штогод.

Згодна вестак мясцовага садоўніка і нашага даследавання прыводзім характарыстыку сартоў:

Залатароўка. Сорт сярэдняй ураджайнасці. Плады ў лёжцы захоўваюцца да сакавіка м-ца. Транспартэльнасць і рыначнасць добрыя. Устойлівасць здавальняючая. З 32-х дрэў 45-ці гадовага ўзросту хварэюць 8; з іх ад марозу пацярпела 4.

Цыганка. Даўгавечнае, устойлівае дрэва. Яблыкі добра захоўваюцца ў лежцы. У мінулым годзе некалькі пудоў яблык пралежала да мая месяца, пры чым папсутых было ня болей 10-ці процантаў. У садзе толькі адно дрэва.

Штрэйфлінг. З шасці дрэў у маладым садзе ўсе здаровыя, але растуць яны ня зусім добра. Ураджайнасць праз год. На мясцовым рынку каштоўны сорт.

Цітаўка. У садзе 103 дрэва рознага ўзросту. з іх хворых дрэў 37,9%. Апёкам хварэе 21,4% дрэў, пашкоджана ветрам 7,8%, дуплянастых 8,7%. Найменшы процант хворых у 16-ці гадовым узросце (25,0%), найбольшы у 45-ці (43,0%).

Дрэва хутка разьвінаецца і рана пачынае пладаносіць. Ураджайнасць праз год, здавальняючая. Плады добра ўстойлівыя супраць грыбных хвароб. Ня мясцовым рынку ідуць паспяхова.

„Чорнае дзерава“. Устойлівасць сярэдняя. Пладанашэнне праз год. Адзін з лепшых ранавосенскіх сартоў. Як ня мясцовым, так і на далёкіх рынках мае значную каштоўнасць.

Пуцімка. Дрэва ўстойлівае. Плады захоўваюцца да сьнежня. Рыначнасць і транспартэльнасць здавальняючыя.

Кандзіль-сінап. Пладанашэнне праз год. Параўнальна з крымскімі яблыкі меншыя ў паўтара разы. Лёжкасць да мая месяца. Каштоўны сорт. У садзе тры дрэвы, з якіх адно мае апёк.

Папироўка. (Бель). Дрэвы разьвінаюцца добра; супраць марозаў устойлівыя, але не даўгавечныя. У 45-ці гадовым узросце 53,6% дрэў дуплянастых. Плады дробныя; грыбным хваробам не паддаюцца. На мясцовым рынку ідуць дрэнна, але на ленінградскім рынку карыстаюцца паспехам.

Пэпін літоўскі. Пладанашэнне праз год. Плады дробныя значна пабіваюцца паршой. На рынку ідуць у сьнежані месяцы. Збыт дрэнны.

З ігруш ні адзін сорт не заслугоўвае увагі.

Вынікі. 1) Легкія лёсавідныя суглінкі сярэдне ападзоленыя зьяўляюцца адпаведнымі глебамі для закладкі садоў. На значна ападзоленай глебе сад адчувае сябе горш. Асабліва дрэнны сад на забалочанай глебе, ня гледзячы на тое, што пасаджан на штучных узгорачках.

2) Яблыні сорту „чорнае дзерава“ вельмі падпадаюць нападу яблынёзай траўніцы.

3) Найбольш адпаведны асортмэнт яблык у ўмовах дадзенага саду наступны: „антонаўка“, „штрэйфлінг“, „залатароўка“, „чорнае дзерава“.

Таблица трываласці сарту садзі арцелі „Усерабземлес“

№	Назва сарту	Узрост	Тэрмін паспявання	Лік вы- паўшых		Лік за- ровых		Лік хворых								
				Абс.	0/0	Абс.	0/0	Усяго	Абс.	0/0	Апёк	Рак	Дуплянастасць	Ветралом	Сушавяршы- насць	Механічныя папсаванні
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Антоніўка зв.	16	—	354	25,4	1035	943	91,1	92	8,9	90	—	—	—	1	1
	„	25	—	53	11,0	430	392	91,2	38	8,8	30	—	8	—	—	—
	„	45	—	60	0,8	677	582	86,3	95	13,6	37	—	52	5	1	—
	„	80	—	—	—	247	131	53,0	116	47,0	9	—	99	—	—	8
	Разам	—	—	467	16,4	2389	2048	85,7	341	14,3	166	—	159	5	2	9
2	Цітаўка	16	—	—	—	15	10	66,7	5	33,3	5	—	—	—	—	—
	„	25	—	—	—	15	9	60,0	6	40,0	4	—	2	—	—	—
	„	45	—	—	—	58	33	56,9	25	43,1	12	—	7	6	—	—
	„	80	—	—	—	15	12	80,0	3	20,0	1	—	2	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	103	64	62,1	39	37,9	22	—	11	6	—	—
3	Панін літоўскі	16	—	3	4,3	63	37	58,7	26	41,3	26	—	—	—	—	—
	„	25	—	15	18,1	68	63	92,6	5	7,4	—	—	—	1	—	4
	Разам	—	—	18	12,8	131	100	76,4	31	23,6	26	—	—	1	—	4
4	„Чорнае дзерава“	16	—	3	16,0	16	12	75,0	4	25,0	—	—	—	1	1	—
	„	25	—	1	5,3	18	15	85,0	3	15	26	—	—	—	—	2
	„	45	—	—	—	7	6	85,7	1	14,3	2	—	1	—	—	—
	„	80	—	—	—	2	—	—	2	100	1	—	2	—	—	—
	Разам	—	—	4	8,5	43	33	76,7	10	23,3	—	—	3	1	1	2
5	Заагараўка	15	—	—	—	2	2	1100	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	25	—	—	—	2	2	1100	—	—	3	—	—	—	—	—
	„	45	—	—	—	32	24	75,0	8	25,0	—	—	1	3	—	—
	„	80	—	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	37	29	78,4	8	21,6	4	—	1	3	—	—
6	Апорт зв.	15	—	—	—	3	3	1100	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	45	—	—	—	8	1	12,5	7	82,5	4	—	7	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	11	4	36,4	7	63,6	—	—	7	—	—	—

№	Назва сарту	Узрост	Тэрмін паспявання	Лік вы- паўшых		Лік за- ровых		Лік хворых								
				Абс.	0/0	Абс.	0/0	Усяго	Абс.	0/0	Апёк	Рак	Дуплянастасць	Ветралом	Сушавяршы- насць	Механічныя папсаванні
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
7	Цітаўка	15	—	—	—	1	1	1100	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	25	—	—	—	1	1	1100	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	45	—	—	—	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	80	—	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	7	7	1100	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Штрэйфінг	16	—	—	—	6	6	100	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Кандай-сінап	25	—	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	45	—	—	—	1	—	—	1	100	1	—	—	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	9	8	88,9	1	11,1	1	—	—	—	—	—
10	Калываль асенні	45	—	—	—	17	12	70,6	5	29,4	1	—	4	—	—	—
	„	80	—	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	18	13	72,2	5	27,8	1	—	4	—	—	—
11	Павроўка	45	—	—	—	44	19	43,2	25	56,8	1	—	24	—	—	—
	„	80	—	—	—	9	4	44,4	5	55,6	—	—	5	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	53	23	43,4	30	56,6	1	—	29	—	—	—
12	Аркад	45	—	—	—	1	—	—	1	100	—	—	1	—	—	—
13	Цыганка	45	—	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Валошка	45	—	—	—	1	—	—	1	100	—	—	1	—	—	—
	„	80	—	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	6	4	66,7	2	33,3	—	—	2	—	—	—
15	Іншыя	16	—	—	—	7	7	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	25	—	—	—	5	4	80,0	1	20,0	—	—	—	1	—	—
	„	45	—	—	—	11	9	81,8	2	18,2	—	—	2	—	—	—
	„	80	—	—	—	13	6	46,1	7	53,9	1	—	6	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	36	26	72,2	10	27,8	1	—	8	1	—	—

№ №	Назва сорту	Узрост	Тэрмін паспя- вання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Лік хворых							
				Абс.	0/0		Абс.	0/0	Усяго		Апёк	Рак	Дуплянастаць	Ветралом	Сухаваршан- насьць	Механічныя папаваньні
									Абс.	0/0						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
І г р у ш ы																
1	Ільвінка	16	—	2	4,5	42	34	81,0	8	19,0	3	—	3	2	—	—
	”	45	—	1	2,9	33	22	66,7	11	33,3	—	—	9	2	—	—
	”	80	—	—	—	6	2	33,3	4	66,7	—	—	4	—	—	—
	Р а з а м	—	—	3	3,6	81	58	74,9	23	25,1	3	—	16	4	—	—
2	Лімонка	15	—	1	7,7	12	6	50,0	6	50,0	5	—	1	—	—	—
	”	45	—	—	—	5	4	80,0	1	20,0	—	—	1	—	—	—
	Р а з а м	—	—	1	5,6	17	10	58,8	7	41,2	5	—	2	—	—	—
3	Сапяжанка	15	—	1	—	5	4	—	1	—	1	—	—	—	—	—
	”	25	—	1	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	”	45	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	”	80	—	—	—	3	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—
	Р а з а м	—	—	2	12,4	15	12	80,0	3	20,0	1	—	2	—	—	—
4	Безнасенка	45	—	—	—	5	4	80	1	20,0	—	—	1	—	—	—
	”	80	—	—	—	3	1	33,3	2	66,7	—	—	1	1	—	—
	Р а з а м	—	—	—	—	8	5	62,5	3	37,5	—	—	2	1	—	—
5	Бэргамот	45	—	—	—	8	7	87,5	1	12,5	—	—	1	—	—	—
	”	80	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Р а з а м	—	—	—	—	9	8	88,9	1	11,1	—	—	1	—	—	—
6	Іншыя	15	—	—	—	11	10	90,9	1	9,1	1	—	—	—	—	—
	”	25	—	—	—	5	3	60,0	2	40,0	1	—	—	1	—	—
	”	45	—	—	—	28	20	71,4	8	28,6	—	—	6	2	—	—
	”	80	—	—	—	11	1	9,1	10	90,9	—	—	9	1	—	—
	Р а з а м	—	—	—	—	55	34	61,8	21	38,2	—	—	—	—	—	—

Табліца абмераў саду арцелі „Усерабземлес“

№ №	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва	Дыяметр кароны	Адносіны дыя- метру кароны да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Таўшчыня галін	Кут адыходу галін	Сіла росту	Увагі
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Антоніўка зв. . .	16	5,30	6,87	1,29	1,00	0,21	8	0,26	72°	0,25	Узгор'е
2	"	16	4,06	6,87	1,39	0,83	0,21	5	0,32	64°	0,18	"
3	"	16	5,29	6,90	1,31	1,00	0,19	5	0,31	41°	0,36	"
	Сярэдняе	—	5,18	6,89	1,33	0,94	0,20	6	0,30	59°	0,24	
1	Антоніўка зв. . .	16	4,18	4,64	1,11	0,86	0,12	5	0,25	59°	0,19	Запа- дзіна
2	"	16	4,32	5,01	1,16	1,03	0,12	5	0,25	63°	0,21	
3	"	16	4,00	4,80	1,20	1,00	0,15	6	0,24	60°	0,15	
	Сярэдняе	—	4,20	4,82	1,14	0,96	0,13	5,3	0,25	61°	0,18	
1	Антоніўка зв. . .	45	7,54	8,73	1,14	1,10	0,31	3	0,58	78°	0,28	
2	"	45	6,25	7,02	1,12	1,30	0,28	3	0,54	71°	0,35	
3	"	45	8,05	10,25	1,27	0,65	0,35	4	0,37	69°	0,24	
4	"	45	6,53	9,07	1,39	0,92	0,31	4	0,42	67°	0,34	
5	"	45	6,92	8,21	1,26	1,17	0,31	3	0,62	51°	0,34	
6	"	45	6,17	7,00	1,13	1,19	0,27	3	0,41	67°	0,44	
	Сярэдняе	—	6,91	8,38	1,21	1,05	0,30	4,7	0,49	67°	0,33	
	Антоніўка зв. . .	80	7,75	8,64	1,15	1,12	0,35	3	0,68	24°	—	
	"	80	8,72	8,17	0,94	1,24	0,31	3	0,61	24°	—	
	"	80	7,55	6,21	0,82	1,55	0,21	2	0,51	19°	—	
	Сярэдняе	—	8,01	7,67	0,96	1,30	0,29	2,7	0,60	22°	—	

Сад саўгасу „Старая Беліца“ Уваравіцкага раёну, Ст.-Беліцкага с/савету.

У дарэвалюцыйны час гаспадарка была абшарніцкай, а з 1923 год перашла ў Дзяржмаёмасць. Зараз у карыстанні саўгасу знаходзіцца 319 гектараў земплочы, якая па ўгодзідзіям разьмеркавана наступна:

ворыва	228,9 гект.
сенажаць балот . . .	54,6 „
гарод	1,6 „
сядзіба	3,3 „
парк	4,4 „
сад	26,2 „

Рэльеф мясцовасці роўны з нязначным схілам на поўнач. Глеба ля падставы схілу — сярэдне-ападзолена, шэрая, буйна-пяшчаная сугліна супесь, з багатым утрыманнем наносных пылаватых частак; на верхняй частцы схілу — больш сьветлая, з жоўтаватым адценьнем у гумасавым паземе, слаба ападзолены супсок. Глебавы разрэз у гэтым месцы мае наступны выгляд: 0—10 см. — гумусавы, сьветла-шэры з жоўтаватым адценьнем, тонкі буйна-пяшчаны супсок: 10—90 см. — слаба падзолісты, жоўтаватага колеру, даволі аднастайны сартованы буйны пясок. Сярэдзіну схілу займаюць прамежныя глебы, якія па механічнаму складу набліжаны да суглінава-супсоку. Грунтовыя воды далёка.

Сад мае абарону па усходняму краю з ліпы і клёну, з паўночнага боку — з серабрыстага топаля. Заходнім бокам ён мяжуеца з вёскай, якая зьяўляецца добрай абаронай ад вятроў. Парк, які знаходзіцца на сярэдзіне саду, таксама зьяўляецца добрай абаронай. Адлегласць абароны да першага раду саду — 6,5—8,5 мэтр. Каля ўсходняй абароны назіраецца такое зьявішча: першы рад дрэў мае апёк на 37,5%, другі рад — 7,7%, трэці — 2,8%, чацвёрты — 1,0%, пятаму рад дрэў — 8,9%.

Залечваньне ран ад механічных папсаваньняў ідзе значна горш. Дрэў у першы радзе ад абароны, на якіх назіраюцца механічныя папсаваньні — 15,6%, што параўнальна ў 5 раз болей, чым у ва ўсім садзе (3,0%). Акрамя гэтага крайнія дрэвы прыгнятаюцца шырока разгорнутымі каронамі дрэў абароны. Наогул трэба адзначыць, што сад у першых радох ад абароны адчувае сябе дрэнна, нізкаросласць, аднабокасьць, усыханьне карон, пакрыўленасьць штамбу — сустракаюцца даволі часта.

Сад падзяляецца на стары і малады. Першы займае плошчу ў 20,7 гектараў. Закладзен ён 70 год назад і мае рознаўзростную падсадку. Парадак пасадкі квадратовы. Адлегласць паміж дрэвамі — 8,5 мэтраў. Напрамак радоў — паўночна-паўднёвы. У гэтай частцы ёсьць сад на 2-х гектарах, які налічвае 50 год. Прышчэпы для яго выпісаны з віленскага гадавальніку Кэппэ.

У сучасны момант адлегласць паміж дрэвамі ў 8,5 мэтраў — недастатковая.

Малады сад займае 5,5 гектараў. Частка яго (4,5 гект.) пасаджана ў 1901 годзе. Парадак пасадкі шахматны; адлегласць паміж радамі і дрэвамі ў радзе — 7,1 мэтр. Напрамак радоў паўднёва-паўночны. Пасадачны матар'ял браўся з свайго гадавальніку. Пераважны сорт — антонаўка, але ў значнай колькасці ўваходзіць пэпін літоўскі.

Абмеры дрэў антонаўкі ў гэтай частцы саду паказваюць, што адлегласць паміж дрэвамі ня вытрымана ў належнай ступені і тут. Сад хаця

і малады, але кароны некаторых дрэў пачынаюць сплятацца. Дыяметр іх хістаецца ад 7 да 9 мэтраў.

Частка маладога саду, плошчай у 1 гект. пасаджана ў 1911 годзе выключна адным сортам антонаўкай. Парадак пасадкі квадратовы, адлегласць паміж дрэвамі — 10,7 мэтраў (15 аршын). Прышчэпы з свайго гадавальніку. Падвой — дзікая лясная яблыня і антонаўка. Па думцы мясцовага садоўніка дрэва з падвоем антонаўкі лепей пладаносіць.

Сад узросту 27 год пасаджан у восень ямным спосабам. Глыбіня ям — 70 см, дыяметр 1,0 мэтр. Сад 17-ці год пасаджан вясной у ямы, пакопаныя з восені. Разьмеры ям: глыбіня 70 см., дыяметр 2,2 мэтра. У час пасадкі на дн. ям скідаўся верхні гумусавы пазем, добра ўгноены ў папярэднія лета. Расьце гэты сад вельмі хутка. Сярэднія арытмэтычныя з 8-мі абмераў паказваюць: вышыня дрэва — 5,5 мэтр., дыяметр кароны — 7,2 мэтр., дыяметр штамбу — 21,4, сіла росту — 27,7 см.

З паўднёвага боку з старым садам мяжуеца квартал пэпіну літоўскага. Плошча 3,2 гект. Узрост 14 год. Пасадка квадратовая, з адлегласцю паміж дрэвамі — 10,7 мэтр. (15 арш.). Пасадка адбывалася вясной, ў ямы звычайных разьмераў $0,7 \times 1,0$ м.). Глеба была добра ўгноена ў папярэднім годзе, так што пры пасадцы ніякае ўгнаеньне не давалася. На працягу 3-х год быў належны дагляд з фармаваньнем карон, барацьбой са шкоднікамі і г. д. У час грамадзянскай вайны гэты сад рос бяз усякага дагляду, з прычыны чаго вельмі знішчаў. З 284 пасаджаных дрэў засталася 179 (63%). З ліку астаўшыхся здаровых 85 (47,5), хварэе ад марозу 9 (5,0%). Астатнія хварэюць ад механічных папсаваньняў. Гэты сад ня меў і ня мае належнай загароды, так што значны лік дрэў з механічнымі папсаваньнямі — вынік дзейнасьці зайцоў.

Кожны год пачынаючы з 1923 году, вытвараецца абпырскваньне бардоскай вадкасьцю і рашчынай вапны, а таксама пабелка штамбаў. У гэтым годзе сад абпырскваўся парыскай зеляню супроць яблыневай молі.

Выдаткі на барацьбу са шкоднікамі ў гэтым годзе складалі наступнага: матар'ялы абпырскваньня — 164 р. 64 кап., працоўная сіла — 293 р. 67 к. Разам 458 р. 31 к.

Угнаеньне і апрацоўка глебы праводзіцца даволі стала. У міжрадзях саду, дзе магчыма, сеюцца палявыя культуры і гародніны. Звычайна апошнія ўжываюцца да той пары, пакуль сад не пачне пладаносіць. Пасьля гэтага сеюць віка-аўсяную мешанку. Спыняюцца прамежныя культуры тады, калі ўмовы асьвятленьня не пакладуць гэтаму граніцы. У гэтым годзе ў розных мясцох саду, гектараў на 10-ці, пасаджаны бручка, капуста, морква і інш. 4 гектары, якія займаюцца капустай — падгноем. Разьлік — 36 тон на гектар. Пад 3 гект. бручкі ўнесена калійная соль, з разьліку 160 кілёгр. на гектар. Акрамя гэтага калійнай сольлю ўгноены яшчэ 10 гект. Такім прыблізна парадкам сад угнойваецца кожны год.

Пачатак пладанашэньня прыходзіцца прыблізна, па ўсіх сартох, на 5-ты год пасья пасадкі.

Усяго ў садзе каля 40 сартоў яблынь і 10 сартоў ігруш. Па колькасці дрэў яблынь 2485 і каля 200 дрэў ігруш. З яблынь пераважае значэньне мае сорт антонаўка, якой 58%. Пэпіну літоўскага — 11,7%, царскай белі — 6%. Маецца па некалькі дзесяткаў дрэў пуцімкі, валошкі, апорту і інш.

Устойлівасьць антонаўкі ў 50 год — 86,3%. Палова хворых дрэў — дуплянастыя. З 637-мі дрэў 50—70-ці гад. узр. — хворых 168 (26,4%). З

гэтага ліку 83 дрэвы хварэюць ад апёку 13,1⁰/₀). З 179-ці дрэў 15 — 20-ці гадовага ўзросту—хворых 8 (4,5⁰/₀).

Царская бель. Устойлівасць у 50 — 70 год — 73,5⁰/₀. З ліку хворых 46⁰/₀ хварэюць ад апёку, 43⁰/₀—дуплянастыя.

Валошка. У 50 год устойлівасць—60⁰/₀. З 20 хворых дрэў з апёкам—10, дулянастых—8.

Пуцімка. Устойлівасць у тым жа ўзросце — 46,3⁰/₀. Значная хворасць абумоўліваецца вялікім лікам дулянастых дрэў.

За апошнія тры гады ураджайнасць саду наступная:

у 1926 годзе 98 тон

„ 1927 „ 98 „

„ 1928 „ 110 „

Ураджай рэалізуецца сваімі сродкамі. Яблыкі накіроўваюцца ў Ленінград па камісійнай цане. Адлегласць да мясцовага рынку—25 кілём.

Вынікі. 1) Сугліна-супяшчаныя глебы зьяўляюцца адпаведным для закладкі садоў.

2) Адлегласць жывой агарожы да крайняга раду саду ў 6,5 — 8,5 мэтраў — недастатковая. Асабліва гэта датычыцца да шырокакароністых лісьцевых парод, як ліпа, клён і інш.

3) Адлегласць паміж дрэвамі ў садзе ў 8,5 мэтр., а тым болей 7,5 мэтр.—недастатковая. У ўмовах дадзенага саду адлегласць павінна быць ня меней 10,5 мэтраў.

4) Па устойлівасці дрэў і таварнасці пладоў найбольшай увагі заслугоўваюць наступныя сарты яблынь: антонаўка, пуцімка, царская бель.

5) У эканоміцы гаспадаркі сад займае паважнае месца. Гэктар саду ў гэтым годзе даў чыстага прыбытку 360 руб.

Табліца абмераў саду саўгасу „Старая Беліца“

№ №	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва	Дыяметр карон	Адносны дыяметр кароны да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Таўшчыня галін	Кут адыходу галін	Сіла росту
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Антоніўка зв.	17	5,40	6,20	1,15	0,95	0,21	3	0,31	45°	0,29
2	„	17	5,80	7,07	1,22	1,12	0,21	3	0,30	61°	0,28
3	„	17	5,66	7,42	1,33	1,00	0,23	3	0,38	83°	0,25
4	„	17	5,40	6,19	1,15	1,14	0,17	3	0,25	53°	0,27
5	„	17	4,81	6,47	1,35	1,14	0,19	3	0,31	75°	0,34
6	„	17	5,29	7,16	1,35	1,14	0,21	4	0,32	57°	0,29
7	„	17	6,35	8,58	1,35	1,06	0,24	6	0,35	68°	0,23
8	„	17	5,70	8,44	1,48	0,90	0,25	6	0,31	48°	0,23
	Сярэдняе	—	5,55	7,20	1,30	1,06	0,21	4	0,32	61°	0,27
1	Антоніўка зв.	27	6,60	8,94	1,35	0,96	0,28	4	0,35	69°	0,32
2	„	27	5,64	7,37	1,31	1,33	0,26	3	0,40	62°	0,26
	Сярэдняе	—	6,12	8,15	1,33	1,14	0,27	3,5	0,37	67°	0,29

Табліца трываласці сартоў саду саўгасу „Старая Беліца“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну пасялення	Лік вы-паўшых		Усяго дрэў	Лік ады-ровых		Лік хворых								Увага
				Абсал.	0/0		Абсал.	0/0	Усяго		Апёк	Рак	Дупляна-стасць	Ветралом	Сухавяршы-насьць	Механічныя пашанавы	
									Абс.	0/0							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	Антоніўка зв.	50	—	2	1,1	175	151	86,3	24	13,7	10	—	12	—	—	2	пад-садка
	”	50—70	—	3	0,5	637	469	73,6	168	26,4	83	—	49	6	4	26	
	”	15	—	—	—	179	171	95,5	8	4,5	2	—	—	—	—	6	
	Разам	—	—	5	0,5	991	791	79,8	200	20,2	95	—	61	6	4	34	
2	Бель царская	50	—	—	—	5	5	100	—	—	—	—	—	—	—	—	пад-садка
	” ”	50—70	—	—	—	98	72	73,5	26	26,5	12	—	11	1	—	2	
	” ”	15	—	—	—	3	2	66,7	1	33,3	—	—	—	—	—	1	
	Разам	—	—	—	—	106	79	74,5	27	25,5	12	—	11	1	—	3	
3	Штрэйфлінг	15	—	—	—	13	13	100	—	—	—	—	—	—	—	—	падсад.
4	Валошка	50	—	—	—	50	30	60,0	20	40,0	10	—	8	—	—	2	
5	Аркад	50	—	—	—	17	9	52,9	8	47,1	4	—	2	—	1	1	
6	Папярэўка	50	—	—	—	8	4	50,0	4	50,0	1	—	1	—	—	2	
7	Апорт зв.	50	—	—	—	26	12	46,2	14	53,8	9	—	4	1	—	—	
8	Чорнае дзерава	50	—	—	—	16	8	50,0	8	50,0	3	—	4	—	—	1	
9	Цітаўка	50	—	—	—	17	11	64,7	6	35,3	2	—	2	1	—	1	
10	Пуцімка	50	—	—	—	41	19	46,3	22	53,7	8	—	11	—	—	4	
11	Баравінка	50	—	—	—	16	9	62,5	6	37,5	2	—	3	—	—	1	
12	Цыганка	50	—	2	7,1	26	15	57,6	11	42,3	5	1	4	—	—	1	
13	Пэпін Літоўскі	20	—	4	28,6	10	6	60,0	4	40,0	—	—	1	—	—	3	
	” ”	14	—	105	36,2	185	85	45,9	100	54,1	9	—	—	—	—	91	пад-садка
	” ”	8	—	—	—	6	5	83,3	1	16,7	—	—	—	—	—	1	
	Разам	—	—	109	35,2	201	96	47,8	105	52,2	9	—	1	—	—	95	
14	Залатарэўка	50	—	—	—	15	10	66,7	5	33,3	3	—	—	—	—	2	
15	Астраханскае руж.	50	—	—	—	11	8	72,7	3	27,3	—	—	3	—	—	—	
16	Іншыя	50	—	3	2,0	144	114	79,2	30	20,8	9	—	9	6	—	6	
	Ігрушы																
1	Ільлінка	50	—	—	—	42	41	97,6	1	2,4	—	—	9	—	—	—	
2	Лімонка	50	—	—	—	13	12	92,3	1	7,6	1	—	—	—	—	—	
3	Баргамот	50	—	—	—	16	16	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Сапаяжанка	50	—	—	—	10	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Іншыя	50	—	—	—	31	19	93,5	2	6,5	1	—	1	—	—	—	

Сад сельска-гаспадарчай арцелі імя „Першага мая“.

Уваравіцкага раёну, Цярэніцкага сельсавету.

Адлегласць да г. Гомелю—25 кілёметраў.

Гаспадарка арганізавана ў ліпені месяцы бягучага году. Да гэтаў тут быў саўгас. У дарэвалюцыйны час гаспадарка была абшарніцкай. Плошча саду—16,5 гектараў.

Рэльеф роўны з нязначным схілам у старым садзе на паўднёвы ўсход, у маладым—на паўднёвы захад. Глеба—сугліна-супесь, ападзольная на глыбіню 45 см. Грунтовыя воды далёка.

З усходняга боку сад мяжуеца з вёскай, якая стварае добрую абарону ад ветраў. З паўночнага боку маеца жывая агарожа з ліпы. Узрост яе—45 год. Адлегласць да першага раду саду—8 метраў. што бязумоўна мала. Крайнія дрэвы знаходзяцца ў самым жалосным становішчы. Бліжэйшы да агарожы бок кароны зусім амярцвелы—кароны аднабокія з усыхаючымі галінамі. Малады сад абкопан канавай з насыпным валам з унутранага боку. На грэбню валу шчыльным радам пасаджана вярба. Адлегласць да крайняга раду саду—12 метраў.

Сад пасаджан у 5 тэрмінаў, адпаведна гэтаму плошча саду разьмеркавана наступна:

пад 18 гадовым садам	2,3 гект.
„ 20 „ „	3,7 „
„ 25 „ „	2,5 „
„ 35 „ „	3,4 „
„ 45 „ „	4,6 „

Парадак пасадкі квадратовы з адлегласцю паміж дрэвамі ў 8,5 метраў (12 арш.).

У 45-ці гадовым садзе і ў частцы 35 гадовага кароны сышлісь. У маладзейшых садох пакуль растуць вольна.

Плодовы асортывэнт складзены з звыш 14 сартоў яблынь і некалькіх сартоў ігруш.

Усіх дрэў яблынь 2075, ігруш—180.

Дрэў сорту антонаўкі 1942 (93,6%) пэпіну літоўскага—66 (3,2%), з другіх сартоў маеца па некалькі дрэў апорту, валашкі, белі царскай, аркаду, цітаўкі, залатароўкі, цыганкі і па аднаму дрэву сартоў баравінкі, шклянкі курскай, белага наліву, пуцімкі і некаторых іншых.

Дагляд за садам заключаецца ў урабленьні і ўгнаеньні глебы ў сувязі з прамежнымі культурамі, абрэзкі сушы, абчысткі і пабелкі штамбаў, барацьбе са шкоднікамі.

У гэтым годзе ўгноена 5,5 гектараў з разьліку 36 тон гною на гектар. З гэтай плошчы 1 гектар угноен у 35-ці гадовым садзе і засаджан бульбай. Астатняя плошча знаходзіцца ў маладых садох, дзе пасаджаны розныя гародніны культуры.

З шкоднікаў асабліва распаўсюджаны прадзільнік пярсыёнкавы; барацьба з ім—здыманьне ўзімку колцаў ячак разам з гадавалымі пагонамі. Акрамя гэтага значная колькасць наступных шкоднікаў: пладажор

ябл., кветкажэр яблыневы, моля яблыневая, траўніца яблыневая (*Aphis mali* L.), дрэваточац і ў незначнай колькасці сустракаюцца бялян жываплотнік (*Pieris crataegi* L.), залатагузка, чарнічка няпарная (*Ospesia dispar* L.), зімовая пядзеница.

З мер барацьбы ўжываюцца як механічныя так і хэмічныя меры-прыемствы. К першым адносяцца здыманьне і знішчэньне гнёзд і гусяня, струшваньне, накладка абаронных і ліпучых колцаў, зьбіраньне папсаваных плодоў. К хэмічным—абпыркваньне бардоскай вадкасцю, парыскай зеленню, тытуновым экстрактам і расчынай зялёнага мыла.

Імша і лішайнікі распаўсюджаны незначна. Супраць іх ужываюцца абпыркваньне жалезным купарвасам.

Выдаткі па барацьбе са шкоднікамі складаюцца з наступнага: абпыркваньні—150 руб., працоўная сіла 200 руб.

Ураджай плодоў у гэтым годзе—18 тон; здадзены ў арэнду за 1050 руб. Рынкамі збыту зьяўляюцца мясцовы гомельскі і г. г. Ленінград, Масква.

Характарыстыка сартоў. Антонаўка. Ураджайнасьць добрая, лёгкасьць плодоў сярэдняя. Сорт вельмі прамысловы. Устойлівасьць дрэва: у 15 год хворых 1,5%, у 20 год—5%, у 35 г.—8,8%, у 45 г.—16,5%. Агульны процант хворых дрэў—8,3%. Выпад 3,6%.

Пэпін літоўскі. Сорт вельмі каштоўны. Ураджайнасьць значная, але плады дробныя.

Да 20-ці гадоў з 99-ці дрэў захавалася 51. З іх хворых 64,7%.

Валашка. Дрэва стойкае. Ураджайнасьць сярэдняя. Плады буйныя з пекнай афарбоўкай. Каштоўнасьць значная. Плады добра ідуць як на мясцовым так і далёкіх рынках.

Бель царская. Дрэва стойкае, ураджайнасьць значная. Плады не паддаюцца грыбным хваробам. Добры сталовы сорт, значна каштоўны на мясцовым рынку.

Залатароўка. Дрэва ўстойлівае, плады таксама. Ураджайнасьць сярэдняя. Плады ў лёжцы добра захоўваюцца. Транспартэльнасьць і рыначнасьць здавальняючыя.

Вынікі: 1) Сугліна-супяска зьяўляюцца адпаведнымі глебамі для закладкі садоў.

2) Адлегласць паміж дрэвамі ў 8,5 метраў (12 аршын), недастатковая.

3) Адлегласць жывой агарожы з шырокакароністых лісьцевых парод (ліпа) у 8 метраў да крайняга раду саду недастатковая.

4) Значны лік шкоднікаў абумоўліваецца наяўнасьцю жывой агарожы з лісьцевых парод.

5) Найбольш добра сябе адчуваюць сарты: антонаўка, валашка, бель царская.

Табліца трываласці сартоў саду ари. імя „Першага мая“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну пасаджання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Лік хворых							
				Абсал.	%		Абсал.	%	Усяго		Апёк	Рак	Дупляна- тасьць	Ветралом	Сухавяршні- насьць	Мэханічныя папсаваньні
									Абс.	%						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Антоніўка зв.	18	—	40	12,9	270	266	98,5	4	1,5	—	—	—	—	—	4
	„	20	—	14	3,4	398	376	94,4	22	5,6	3	—	—	—	—	19
	„	25	—	8	2,9	264	262	99,2	2	0,8	—	—	—	—	—	2
	„	35	—	10	8,3	434	396	91,2	38	8,8	5	—	8	9	9	7
	„	45	—	—	—	576	481	83,5	95	16,5	22	—	18	7	39	9
	Разам	—	—	72	3,6	1942	1781	91,7	161	8,3	30	26	26	16	48	41
2	Пэпін літоўскі	20	—	48	48,5	51	18	35,3	33	64,7	6	—	—	—	—	27
	„ „	25	—	18	64,3	10	10	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
	„ „	35	—	—	—	4	2	50,0	2	50,0	—	—	—	—	—	2
	„ „	45	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
	Разам	—	—	66	50,0	66	31	47,0	35	53,0	6	—	—	—	—	29
3	Апорт	18	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	35	—	—	—	3	1	33,3	2	66,7	2	—	—	—	—	—
	„	45	—	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	6	4	66,7	2	33,3	2	—	—	—	—	—
4	Валошка	25	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	45	—	—	—	5	5	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	6	6	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Бель царская	25	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
	„ „	35	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
	„ „	45	—	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
	Разам	—	—	—	—	4	4	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Аркад	35	—	—	—	4	1	25,0	3	75,0	—	—	1	1	—	1
7	Залатароўка	45	—	—	—	4	3	75,0	1	25,0	—	—	—	1	—	—
8	Цыганка	„	—	—	—	4	3	75,0	1	25,0	—	—	1	—	—	—
9	Цітаўка	35	—	1	50,0	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Іншыя	18-45	—	—	—	38	33	86,8	5	13,2	—	—	2	—	1	2
1	Ігрушы розныя	18-45	—	—	—	180	153	85,0	27	15,0	—	—	—	—	—	—

Сад с.-г. арцелі „Ясная Паляна“

Веткаўскага раёну, Стара-Сельскага с/савету.

Сад разьмешчаецца на правым берагу р. Сожу ў 23-х кілёмэтрах ад г. Гомелю. У карыстаньні арцелі знаходзіцца з 1925 году. Плошча пад садамі — 27,25 гектараў; з іх пад старым садамі 19,58 гектараў, пад маладым астатнія 7,67 гектараў.

Стары сад садзіўся на працягу дзесяці год ад 1893-га па 1903 год. Малады сад пасаджан у 1913 годзе. Пасадачны матар’ял браўся з Яромінскага гадавальніку (Гомельскага раёну). Падвой — дзікая лясная яблыня. У старым садзе парадак пасадкі шахматны. Адлегласьць паміж радамі і дрэвамі ў радок — 7,5 — 7,8 мэтраў. У маладым садзе парадак квадратовы з адлегласьцю паміж дрэвамі ў 8,5 мэтраў. Напрамак radoў паўднёва-усходні — паўночна-заходні.

У садзе 24 сарты яблынь і 16 сартоў ігруш. Усіх яблынь, 2899 (96,1%), ігруш — 119 (3,9%).

З яблынь пераважнае значэньне мае сорт антонаўка зв., якой налічваецца 2020 дрэў. Гэта складае 69,7% ад усей колькасьці яблынь. Пэпін літоўскага — 176 дрэў, баравінкі — 123 дрэвы, пудзімкі — 108 дрэў, апорту — 59, астраханскай белі 45 дрэў, пудзімкі летней — 42 дрэвы, астраханскай ружоваў — 30 дрэў, штэцінскай чырвонай — 21 др., цітаўкі — 20 др., белага наліву — 17 др. іншых — 238 дрэў.

Ігруш пад назвай „крымка“ — 45 дрэў (37,8%), сорту лімонкі — 28 дрэў, (23,5%) ад колькасьці ігруш.

Сад навокал абсаджан пірамідальным топалям; на працягу 600 мэтраў з поўначнага боку агарожа з вярбы. Пасадка зроблена ў 1913 годзе. Адлегласьць да крайняга раду саду 2 — 6 мэтраў. Амаль усюды дрэвы першага раду прыгнятаюцца. Кароны іх аднабокія, штамбы нахіленыя ў процілеглы ад абсаджкі бок.

Рэльеф роўны без асабліва вызначаных мікра-элемэнтаў, з агульным схілам у старым садзе з паўн. усходу па поўд. захад, у маладым — з поўначы на поўдзень. Ніжэйшая частка абодвух садоў у веснавы разьліў р. Сожу заліваецца. У некаторыя гады вада даходзіць да першых галін карон. і трымаецца ад 2 х да 4-х тыдняў. Прыблізна заліваецца 12 гект. у старым і 3 гект. у маладым садзе.

Глебавы разрэз, зроблены на нізкім месцы, паказаў наступнае: 0—32 см. — гумусавы пазем А₁ брудна шэрага колеру, з незначнымі ілавымі адкладамі зверху; па мэханічнаму складу — супясок. Як відаць, гэты пазем у значнай сваёй частцы наноснага і намыўнога паходжэньня. 32—41 см. — пераходны пазем ад А₁ к А₂ брудна-бялёсага колеру з шэрымі пацёкамі з пазему А₁. 41—42 см. — працяг пазему вымываньня (А₂) бялёсага колеру, супясок. 72—79 см. — пераходны пазем ад А к В. Ніжэй ідзе пазем адкладаў паўтаравокіслаў В, бурага колеру, дзе-ні-дзе праслойваецца з пяском. З гэтага разрэзу відаць, што глебавы тып у ніжэйшай частцы саду зьяўляецца ападзоленым супяском з намыўным верхнім паземам. Галоўная маса карэньня разьмеркавана ў верхнім паземе, але значная колькасьць іх сустракаецца і глыбей.

На незаліўнай частцы саду працэсы ападзаліваньня ідуць на меншую глыбіню. 0—15 см. — гумусавы пазем, супясак. 15—31 см. — астатняя частка пазему А бялёсага колеру. 31 — 60 — пазем В. На глыбіні 110 см. залягае гліна. Карэньне сустракаецца на працяжнасьці ўсяго разрэзу з галоўнай канцэнтрацыяй у паземе 5—25 см.

Глыбіня грунтовых вод хістаецца ў залежнасці ад рэльефу ад 5-ці да 10-ці мэтраў.

Ня гледзячы на тое, што частка саду, якая заліваецца, пасаджана на 10 год раней астатняга, яна значна адстае ў росце параўнальна з садам пасаджаным на вышэйшым месцы. Гэта яскрава сведчаць лічбы зробленых прамераў над 46 дрэвамі ў нізіне і 19 дрэвамі на павышэнні. Для параўнання ўзят сорт антонаўка.

	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Вышыня дрэва	Дыяметр карона	Адносіны паміж выс. др. і дыам. карона	Колькасць галі	Сіла росту
Не заліўны сад 25 год	104,7	19,7	538,8	722,7	1,34	4,1	39,2
Заліўны „ 35 год	130,5	18,9	482,4	624,8	1,30	5,3	29,6

Разьвіццё кароны, высата дрэва, дыяметр штамбу значна меншыя ў дрэў на заліўным участку ў выніку паслаблення сілы росту. Адной з прычын гэтаму, бязсумленна, зьяўляецца скарачэнне раставага перыяду па той тэрмін, пакуль дрэвы знаходзяцца ў вадзе, плюс тэрмін пасля спаду вады, на працягу якога глеба набывае належныя ўласцівасці. Да апошніх адносіцца дастатковая аэрацыя, неабходная для дзеяння карнявой сыстэмы, тэмпература і інш. Акрамя гэтага, мажліва, значную ролю іграюць і тыя фізыка-хемічныя працэсы, якія праходзяць у глебе ў сувязі з прысутнасцю вады.

У сэнсе ўстойлівасці пра гэту частку саду (заліўную) так сама няма чаго сказаць добрага. Процэнт выпаўшых дрэў 13,4, што для 35-ці гадовага саду з пераважнай колькасцю антонаўкі параўнальна за надта многа. З усякага ліку існуючых цяпер дрэў—здоровых 65,87%. Астатнія хварэюць ад апёку (25,7%) і ад механічных папсаванняў. Апошніх 5,6%, што амаль выключна можна прыпісаць дзеянню вады.

З паасобных сартоў найбольш трывалай зьявілася антонаўка. З ліку 1678-мі дрэў—з апёкам 378 (22,5%), механічныя папсаванні прыкметны на 82-х дрэвах (4,9%). З 68 дрэў пуцімкі ад апёку хварэе 24 дрэвы (35,3%), з механічнымі папсаваннямі — 7 др. (10,3%). З 59-ці дрэў баравінкі хварэюць ад апёку 19 др. (32,2%), з механічнымі папсаваннямі 2 др. (3,4%). Больш за ўсіх хварэе пэпін літоўскі: з 79-ці дрэў з апёкам 48 (60,8%), механічнымі папсаваннямі 11 дрэў (14%).

Для параўнання прывядзём некаторыя лічбы, якія характарызуюць устойлівасць саду на незаліўным участку. Агульны процэнт выпадку—3,6. З ліку астаўшыхся—здоровых 87,2%, хварэюць ад апёку—9,7%, ад механічных папсаванняў—2,4%.

На заліўным участку, дзе вада найбольш доўга затрымліваецца, часта сустракаюцца плямы з значнымі ілавымі адкладамі, зусім незанятая, альбо з рэдкай травяной расліннасцю. Як на ўсім участку, так асабліва ў гэтым месцы, дрэвы выглядаюць найбольш дрэнна. Карузія, пакрыўленыя штабмы, параўнальна з вышэйшай дрэва досыць грубыя; рэдкае лісьце. Дрэвы не дасягаюць нармальнай для свайго ўзросту велічыні, і існуючая адлегласць паміж імі ў 7,5 мэтраў зусім дастатковая. Толькі ў нязначнага ліку дрэў кароны пераступаюць гэтыя межы.

Гаворачы аб садзе на незаліўным участку (25-ці гадовы сад), трэба адзначыць, што адлегласць у 7,8 мэтр. ў хуткім часе будзе недастатковай. Ужо і цяпер кароны значнага ліку дрэў досыць сціснуты. Дзякуючы добрым глебавым умовам, дрэвы хутка растуць.

Догляд за садам вельмі добры. Раны ад механічных папсаванняў, а таксама пасля кожнай абрэзкі, належным парадкам замазваюцца. Усе дупляныя дрэвы, пасля пільнага выскаблівання з сяродку, зацэментаваны. Свачасова вядзецца прарэджванне карон, абчыстка і пабелка штамбаў. Таксама вядзецца барацьба са шкоднікамі. З апошніх у найбольшай меры распаўсюджан бялян жываплотнік (*Aporia crataegi* L.). Асабліва моцнаму нападу яго сад падпаў у мінулым 1927 годзе. Барацьба вялася шляхам здымання зімуючых гнёзд. З некаторых дрэў было сабрана да 100 штук. У гэтым годзе шкоднікаў было ўжо значна менш—прыблізна 20—30 гнёзд на дрэве. З механічных мер ужывалася абпыркванне парыскай зеленню.

Другім злосным шкоднікам зьяўляецца яблыневая кветкажэр. Барацьба—накладка ліпучых колцаў з вясны. Наглядаецца ў значным ліку дрэвясніца ўедлівая. Дзе гэта магчыма гусені знішчаюцца дротам праз адтуліну ў дрэўніне. Таксама многа сустракаецца чарнічкі няпарнай (*Ospesia dispar* L.). Барацьба—абпыркванне парыскай зеленню. У вялікай колькасці распаўсюджана яблыневая моль, якой у ліпені м-цы збіраюць павуцінавыя ворачкі. Таксама шмат яблыневай траўніцы (*Aphis mali* L.), якую знішчаюць жалезным купарвасам. Акрамя пералічаных сустракаюцца: прадзільнік пярсьцёнкавы (*Gastropacha neustria* L.), гусені якога даюцца ў канцы вясны, пладажэр яблычны і златагузка. З апошнімі спецыяльнай барацьбы не вядзецца.

Імшы ў садзе няма. Лішай сустракаюцца ў заліўнай частцы саду.

Выдаткі на матар'ялы абпырквання складаюцца з наступнага:

жалезнага купарвасу 2 тоны . . .	200 руб.
парыскай зелені 42 кгр.	80 „
і акрамя гэтага вапны 3,5 тоны . . .	120 „
Разам	400 руб.

У міжрадзядзях вядуцца пасевы палявых і гародных культур. У гэтым годзе яны размеркаваны наступна: на заліваемай частцы пасеяна віка на 2-х гектарах, на 0,5 гект. пасаджаны караньплоды. На незаліўнай частцы на 2,4 гект. таксама пасаджаны караньплоды. У маладым садзе 2 гект. адведзены пад бульбу і 2 гект. пад гародніну, як капусту, гуркі і інш. 3,25 гект. у старым садзе знаходзяцца пад чорным папарам. Астатнія плошча залужана.

У гэтым годзе пад папар, вясной, пасля спаду вады, унесен гной з заворкай на 13 см. Колькасць гною на гектар—27 тон. У 1927 годзе была ўгноена паўднёвая трэць саду плошчай у 5,5 гект. па 33 тоны на гектар. З таго-ж разліку ўнесен гной на 3,8 гект. сярэдняй часткі. Таксама ўгноена было $\frac{2}{3}$ маладога саду.

У 1926-ым годзе ўгноена ўся паўночная трэць саду з разліку 33 тоны на гект. У маладым садзе таксама ўгноена $\frac{1}{3}$.

Такім чынам весь сад ўгнойваецца праз тры гады.

За апошнія чатыры гады сад даў наступны ўраджай:

у 1925 годзе зімнікау	49	тон, летнікаў	16,5	тон
„ 1926 „ „	27,5	„ „	16,5	„
„ 1927 „ „	41,0	„ „	8,0	„
„ 1928 „ „	—	„ „	—	„

Ураджай рэалізоўваў сваімі сродкамі. Плады накіроўваюцца ў Ленінград па чыгунцы, ў Кіеў і Кацерынаслаў водным шляхам па Сожу і Дняпру. Да Кіева лічыцца 370 кілём., да Кацерынаславу—900 кілём. На поўдзень пасылалася прыблізна $\frac{2}{3}$ прадукцыі. Летнікі каштавалі ў сярэднім 80 кап., зімнікі—1 руб. за 16 кілёгр.

Характарыстыка сартоў. Антонаўка зв. Сорт добра ураджайны; у лёжцы яблыкі захоўваюцца да студзеня м-ца. Рыначнасьць добрая. Устойлівасьць характарызуецца такімі лічбамі¹⁾: у 25 год здаровых 89,5%, апёкам хварэюць 8,1% дрэў, ад механічных папсаваньняў—2,2%, сухавяршынных—0,2%. У 15-ці гад ўзросьце здаровых—92,4%, хварэюць ад апёку—7,6%. Разьвіцьцё кароны у 25 г. узр. хістаецца ад 5,7 мэтр.; сярэдняе—7,2 мэтр. Вышыня дрэва найбольшая—6,3 мэтр., найменшая—4,6 мэтр., сярэдняе—5,4 мэтр. Дыямэтр штамбу найбольшы—22,9 см., найменшы—14,3 см., сярэдняе—19,7 см.

Пуцімка. Ураджайнасьць сярэдняя. Плады захоўваюцца да сьнежаня м-ца. Транспартэбельнасьць добрая. На рынках ідзе па здавальняючай цане. Недахопам зьяўляецца значная асыпамасьць. Сорт устойлівы. З 16-ці дрэў 25-ці гадовага ўзросту ўсе здаровыя. З 22-х дрэў 15-ці гадовага ўзросту здаровых 17 (77,3%). Астатнія хварэюць ад апёку.

Штэцінскае чырвонае. Ураджайнасьць слабая. Плады ў лежцы захоўваюцца да сакавіка м-ца і пазьней. Рыначнасьць значная.

З 13-ці дрэў 15-ці гадовага ўзросту здаровых—11 (84,6%). З 5-ці дрэў 25-ці гад. ўзр. ўсе хварэюць ад апёку.

Папярэўка. Сорт сярэдняй ураджайнасьці. На рынках, асабліва мясцовым, каштоўнасьць вышэйшая, чым у другіх летнікаў. У садзе адно дрэва, якое адчувае сябе досыць добра.

Аркад. Дрэва добра разьвінаецца, але бміцца марозаў. Ураджайнасьць сярэдняя. Пладаносіць кожны год. Каштоўнасьць добрая. Прадаецца толькі на мясцовым рынку.

Пэпін Літоўскі. Сорта добра ураджайны. Пладаносіць праз год Каштоўныя плады як на мясцовым, так і на далёкіх рынках. З 32-х др. 35-ці гадовага ўзросту здаровых засталася—16, астатнія хварэюць ад апёку (25,0%) і ад механічных папсаваньняў (12,5%), у 4-х дрэў назіраецца дуплянастасьць (12,5%). З 53-х штук 15-ці гадовых дрэў здаровых—14 (26,4%), хворых ад апёку—36 (67,9%).

„Чорнае дзерава“. Добры сорт як па ураджайнасьці, так і па каштоўнасьці прадукта. Асабліва паспяхова ідуць яблыкі сярод яўрэўскага насельніцтва. У садзе 12 дрэў—ўсе здаровыя.

Астраханская бель. Пладанашэньне праз год з сярэдняй ураджайнасьцю. Рыначнасьць сярэдняя. З 30-ці дрэў рознага ўзросту—ўсе здаровыя.

¹⁾ Лічбы ўстойлівасьці адносяцца да незаліўнай часткі саду.

Цітаўка. Дрэва баіцца марозаў. Плады буйныя, але часта калечаныя: Каштоўнасьць сярэдняя. Збываецца толькі на мясцовым рынку.

Баравінка. Ураджайнасьць сярэдняя. Плады пабіваюцца паршой, асабліва у вільготныя годы. Каштоўнасьць нізкая. Дрэва нявыносьлівае. У 25 год здаровых—65%, ў 15 год—86,4%.

Апорт. Ураджайнасьць сярэдняя. Часта плады псуецца на дрэве гнільлю. Рыначнасьць слабая. Устойлівасьць дрэва здавальняючая: у 15 гадовым ўзросьце з 46-ці дрэў—здоровых 43 (93,5%).

Цыганка альбо Арабка. Выносьлівае дрэва з сярэдняй ураджайнасьцю. Плады чыстыя, але маюць непрыгожы выгляд. Сорт зусім некаштоўны.

Ігрушы. Ільлінка („Крымка“). У 35 год з 39-ці дрэў здаровых—28 (71,8%). З 3-х дрэў 15-ці гад. ўзросту ўсе здаровыя. Ураджайнасьць добрая, але плады ў вільготныя годы пабіваюцца паршой. Збыт добры.

Лімонка. Дрэва па ўстойлівасьці і па ўраджайнасьці паходзіць на Ільлінку. Плады больш устойлівыя супроць грыбных хвароб, але па смакавой вартасьці горшыя ад Ільлінкі. Каштоўнасьць, дзякуючы гэтаму, меншая, чым у апошняй.

Фунтоўка („Бабкі“). Буйныя плады з кулак велічыней; ніколі паршой не пабіваюцца; маюць добры збыт на мясцовым рынку. Устойлівасьць дрэва сярэдняя.

Вынікі. 1) Заліваньне саду вадой у час веснавага разьліву дрэнна адбіваецца на яго становішчы—менавіта:

- а) вегэацыйны пэрыяд скарачваецца,
- б) ад вады глеба набывае неспрыяючыя для росту дрэў фізычныя і хэмычныя ўласьцівасьці ад чаго—
- в) дрэва адстаюць у росьце,
- г) жыцьцёвая потэнцыя дрэў зьніжаецца, яны слабеюць і дрэнна супраціваюцца неспрыяючым кліматычным умовам;
- д) вада непасрэдна псуе штамбы дрэў,
- е) вільгаць спрыяе разьвіцьцю імшы і лішаёў.

2) Заліўны сад патрабуе больш пільнага дагляду, што звязана з большымі выдаткамі.

3) У ўмовах дадзенага саду найбольш карысна садзіць сарты: „Антоніўку“, „Пуцімку“, „Чорнае дрэва“, „Астраханскую бель“.

4) На заліўным месцы, параўнальна з другімі сартамі, „антонаўка“ адчувае сябе найлепей.

5) Адлегласьць паміж дрэвамі ў садзе павінна быць на незаліўным участку ня меней 10-ці мэтра, на заліўным дастаткова 8-мі мэтраў.

6) Адлегласьць жывой дрэўнай агарожы да крайняга раду саду ў 2—6 мэтраў—недастатковая.

Таблиця триваласящі сартоў саду арцелі „Ясная Паляна“.

№ №	Назва сорту	Узрост	Тэрмім паспяван.		Лік выпау- шых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Лік хворых								Увага
			Абс.	0/0/0	Абс.	0/0/0		Усяго		Апёк	Рак	Дуплінастаць	Ветразлом	Сугаваршынасьць	Механічныя папса- ванні			
								Абс.	0/0/0									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	Яблыні																	
1	Антоніўка зв.	15	—	18	16,4	92	85	92,4	7	7,6	7	—	—	—	—	—	—	незалежны сад
	„	—	—	65	37,1	110	97	88,2	13	11,8	8	—	—	3	—	2	—	залежны сад
	„	25	—	51	4,1	1183	1059	89,5	124	10,5	96	—	—	—	2	26	—	незалежны сад
	„	35	—	—	—	1678	1172	69,8	506	30,2	378	—	4	3	39	82	—	залежны сад
	Р а з а м	—	—	134	4,2	3063	2413	79,8	650	21,2	489	—	4	6	41	110	—	
2	Пудзімка . .	15	—	—	—	42	36	85,7	6	14,3	6	—	—	—	—	—	—	незалежны сад
	„	—	—	1	4,0	24	18	75,0	6	25,0	2	—	—	2	—	2	—	залежны сад
	„	25	—	—	—	16	16	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	незалежны сад
	„	35	—	—	—	68	37	54,4	31	45,6	24	—	—	—	—	7	—	залежны сад
	Р а з а м	—	—	1	0,7	150	107	71,3	43	28,7	32	—	—	2	—	9	—	
3	Баравінка . .	15	—	—	—	22	19	86,4	3	13,6	2	—	—	1	—	—	—	незалежны сад
	„	—	—	—	—	20	18	90,0	2	—	1	—	—	1	—	—	—	залежны сад
	„	25	—	—	—	20	13	65,0	7	35,0	5	—	1	—	—	1	—	незалежны сад
	„	35	—	—	—	59	36	61,0	23	38,0	19	—	1	1	—	2	—	залежны сад
	Р а з а м	—	—	—	—	121	86	71,0	35	29,0	27	—	2	3	—	3	—	
4	Пэпін Літоўскі	15	—	5	—	53	14	26,5	39	73,5	36	—	—	—	—	3	—	незалежны сад
	„	—	—	—	—	12	7	58,3	5	41,7	2	—	—	2	—	1	—	залежны сад
	„	25	—	—	—	32	16	50,0	16	50,0	8	—	—	4	—	4	—	незалежны сад
	„	35	—	—	—	79	17	20,5	62	79,5	48	—	3	—	—	11	—	залежны сад
	Р а з а м	—	—	5	2,8	176	54	30,7	122	69,3	94	—	3	6	—	19	—	
5	Астрахан. бель	15	—	1	—	16	16	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	незалежны сад
	„	—	—	—	—	13	12	92,3	1	7,7	1	—	—	—	—	—	—	залежны сад
	„	25	—	—	—	14	14	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	незалежны сад
	„	35	—	—	—	2	—	—	2	100	1	—	—	—	—	1	—	залежны сад
	Р а з а м	—	—	1	2,2	45	42	93,3	3	6,7	2	—	—	—	—	1	—	
6	Чорнае дзерава	15	—	1	—	2	20	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	незалежны сад
	„	25	—	—	—	10	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	незалежны сад
	Р а з а м	—	—	1	—	12	12	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

[illegible]

№№ па чарэ	Назва сорту	Узрост	Лік выпаш. дрэў		Лік здоровых дрэў		Лік хворых										Увага
			Па тэрміну пасяўвання	Абсал.	%	Усяго дрэў	Абсал.	%	Усяго	Абсал.	%	Апёк	Рак	Дупленастацьць	Ветралом	Сухавяршынінасьць	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
16	Іншыя	15	—	(63)	48,5	67	65	97,0	2	3,0	2	—	—	—	—	—	незаліўны сад
	"	"	—	—	—	26	25	96,2	1	3,8	1	—	—	—	—	—	заліўны сад
	"	25	—	—	—	49	36	73,5	13	26,5	9	—	3	—	—	1	незаліўны сад
	"	35	—	(304)	—	36	10	27,8	26	72,2	22	—	—	1	3	—	заліўны сад
	Разам	—	—	—	—	178	136	—	42	—	34	—	3	1	3	1	незаліўны сад
1	Грушы Іваінка	15	—	—	—	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	незаліўны сад
	"	25	—	7	15,2	39	28	72,1	11	27,9	5	—	—	—	—	6	"
	"	—	—	—	—	3	1	33,3	2	66,7	1	—	1	—	—	—	заліўны сад
	Разам	—	—	7	13,5	45	32	71,1	13	28,9	6	—	1	—	—	6	незаліўны сад
2	Лімонка	15	—	1	14,3	6	6	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	незаліўны сад
	"	"	—	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	заліўны сад
	"	25	—	3	14,3	18	14	77,8	4	22,2	4	—	—	—	—	—	незаліўны сад
	"	35	—	—	—	2	1	50,0	1	50,0	1	—	—	—	—	—	заліўны сад
	Разам	—	—	4	12,5	28	23	82,2	5	17,8	5	—	—	—	—	—	незаліўны сад
3	Сапжэнка	15	—	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	заліўны сад
	"	25	—	—	—	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	незаліўны сад
	"	35	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	заліўны сад
	Разам	—	—	—	—	5	5	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	незаліўны сад
4	Фунтоўка (Баёка)	25	—	—	—	4	2	50,0	2	50,0	—	—	1	—	—	1	незаліўны сад
5	Бэра Аляксандра	"	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	"
6	Іншыя	"	—	—	—	30	30	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	"
	"	35	—	—	—	7	7	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	заліўны сад
	Разам	—	—	—	—	42	40	95,2	2	4,8	—	—	1	—	—	1	

Табліца абмераў саду арцелі „Ясная Палына“

№ №	Назва сорту	Узрост	Вышыня дрэва	Дыяметр кар.	Адносіны дыяметру кароны да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасьць галін	Таўшчыня галін	Кут адыходу галін	Сіла росту	Увага
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Антоніўка зв.	35	✓ 4,70	✓ 6,90	✓ 1,47	✓ 1,25	✓ 0,24	✓ 5	✓ 0,29	56°	0,42	
2	"	35	4,74	6,41	1,35	1,33	0,18	3	0,33	65°	0,37	Я
3	"	35	5,07	6,57	1,31	1,38	0,19	3	0,36	62°	0,39	Я
4	"	35	5,70	7,11	1,25	1,52	0,22	5	0,34	76°	0,39	Я
5	"	35	4,60	7,17	1,56	1,18	0,23	6	0,31	69°	0,45	Я
6	"	35	4,75	6,68	1,41	1,51	0,17	6	0,28	79°	0,35	Я
7	"	35	4,69	6,22	1,33	1,53	0,17	4	0,35	56°	0,44	Я
8	"	35	4,08	4,89	1,20	1,35	0,17	7	0,20	60°	0,33	Я
9	"	35	4,00	4,62	1,15	1,19	0,14	4	0,25	51°	0,25	Я
10	"	35	5,06	7,06	1,39	1,41	0,18	5	0,31	66°	0,43	Я
11	"	35	4,22	6,95	1,65	1,33	0,21	8	0,30	62°	0,10	Ускажэньне
12	"	35	4,80	8,29	1,73	1,34	0,26	4	0,37	62°	0,15	Ускажэньне
13	"	35	4,73	7,89	1,67	1,50	0,23	4	0,41	73°	0,10	Ускажэньне
14	"	35	4,32	4,23	0,98	1,22	0,13	5	0,21	62°	0,33	Ускажэньне
15	"	35	5,43	7,53	1,39	1,21	0,23	5	0,44	39°	0,26	Ускажэньне
16	"	35	4,04	3,43	0,85	1,15	0,12	5	0,17	71°	0,23	Ускажэньне
17	"	35	5,55	7,59	1,37	1,48	0,21	6	0,34	49°	0,28	Ускажэньне
18	"	35	4,81	6,47	1,35	1,41	0,18	4	0,30	64°	—	Ускажэньне
19	"	35	4,60	3,99	0,87	0,82	0,12	3	0,22	49°	0,22	Ускажэньне
20	"	35	4,10	5,23	1,28	1,35	0,16	3	0,33	61°	—	Ускажэньне
21	"	35	5,13	6,57	1,28	1,37	0,18	12	0,24	—	0,36	Ускажэньне
22	"	35	5,30	5,42	1,02	1,41	0,19	7	0,35	46°	—	Ускажэньне
23	"	35	5,40	7,70	1,43	1,34	0,23	10	0,25	58°	0,40	Ускажэньне
24	"	35	4,90	5,80	1,18	1,25	0,19	3	0,38	61°	0,65	Ускажэньне
25	"	35	5,35	7,40	1,38	1,19	0,23	9	0,32	55°	0,49	Ускажэньне
26	"	35	5,15	6,78	1,31	1,16	0,20	9	0,26	49°	0,42	Ускажэньне
27	"	35	5,25	6,15	1,18	1,45	0,18	4	0,32	60°	0,47	Ускажэньне
28	"	35	5,18	6,20	1,19	1,28	0,20	3	0,38	64°	0,35	Ускажэньне
29	"	35	5,00	5,55	1,01	1,37	0,20	4	0,38	48°	0,32	Ускажэньне
30	"	35	3,78	5,62	1,49	1,30	0,17	6	0,26	47°	0,35	Ускажэньне
31	"	35	5,30	6,77	1,28	1,25	0,20	6	0,28	57°	0,44	Ускажэньне
32	"	35	5,37	6,69	1,25	1,37	0,21	8	0,30	44°	0,29	Ускажэньне
33	"	35	5,04	6,28	1,25	1,26	0,18	7	0,26	64°	0,39	Ускажэньне

№ №	Назва сорту	Узрост	Вышыня дрэва	Дыяметр кароны	Адносіны дыя- метра кар. да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Таўшчыня галін	Кут адыходу галін	Сіла росту	Увага
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
			м.	м.	м.	м.	см.		см.		см.	
34	Антоніўка зв.	35	4,67	6,80	1,46	1,35	0,20	6	0,34	55°	0,36	Усмыханыя кароны Механіч. папс.
35	"	35	4,54	5,42	1,19	0,83	0,15	3	0,30	66°	0,25	
36	"	35	5,00	5,61	1,12	1,33	0,18	7	0,29	50°	0,31	
37	"	35	4,90	6,80	1,39	1,40	0,18	4	0,31	89°	0,05	
38	"	35	4,59	5,35	1,16	1,32	0,17	6	0,25	69°	0,39	
39	"	35	5,30	6,50	1,23	1,12	0,19	6	0,34	84°	0,33	
40	"	35	4,50	7,20	1,60	1,13	0,19	8	0,26	56°	0,35	
41	"	35	4,47	6,22	1,39	1,40	0,19	6	0,29	67°	0,18	
42	"	35	4,40	5,82	1,32	1,25	0,16	6	0,32	43°	—	
43	"	35	4,50	6,49	1,44	1,20	0,21	10	0,26	55°	0,21	Апёк
44	"	35	5,30	6,35	1,20	1,30	0,19	5	0,33	51°	0,25	С а д з а л і ў н ы
45	"	35	4,36	6,58	1,51	1,45	0,14	5	0,25	59°	0,30	
46	"	35	5,25	5,95	1,14	1,33	0,20	6	0,29	75°	0,20	
	Сярэдняе . .	—	4,82	6,25	1,30	1,30	0,19	5,6	0,33	60°6'	0,29	
1	Антоніўка зв.	25	4,95	6,88	1,39	1,06	0,18	5	0,27	56°	0,36	
2	"	25	6,28	7,70	1,23	1,00	0,21	3	0,44	59°	0,38	
3	"	25	5,98	7,71	1,30	1,24	0,19	5	0,29	55°	0,42	
4	"	25	4,83	6,97	1,44	0,77	0,18	2	0,41	74°	0,33	
5	"	25	5,90	7,50	1,27	1,20	0,20	5	0,35	40°	0,30	
6	"	25	5,32	6,26	1,18	1,00	0,18	5	0,29	51°	0,37	
7	"	25	5,03	6,77	1,34	1,15	0,18	4	0,29	85°	0,37	
8	"	25	4,95	5,29	1,07	0,86	0,14	3	0,29	42°	0,34	
9	"	25	5,44	7,87	1,45	0,71	0,21	7	0,31	62°	0,51	С а д з а л і ў н ы
10	"	25	6,03	8,04	1,33	0,96	0,22	6	0,39	65°	0,39	
11	"	25	5,86	8,34	1,42	1,11	0,23	4	0,36	79°	0,42	
12	"	25	5,60	7,67	1,36	1,06	0,21	4	0,38	71°	0,40	
13	"	25	5,70	7,27	1,45	1,25	0,21	4	0,38	68°	0,39	
14	"	25	5,45	7,51	1,38	1,00	0,20	5	0,31	71°	0,42	
15	"	25	5,00	6,62	1,33	1,05	0,16	4	0,27	64°	0,56	
16	"	25	4,60	7,68	1,67	1,00	0,20	6	0,30	60°	0,24	
17	"	25	5,10	6,95	1,36	1,10	0,20	8	0,31	61°	0,48	
18	"	25	5,20	7,33	1,41	1,23	0,21	7	0,28	73°	0,35	
19	"	25	5,15	7,33	1,42	1,15	0,21	5	0,24	78°	0,39	С а д з а л і ў н ы
	Сярэдняе . .	—	5,39	7,23	1,34	1,05	0,20	4,8	0,35	64°	0,39	

Сад „Закрэўе“.

Плошча пад садам = 6,56 гект. Яна разьмешчана на адлегласці 34 клм. ад Гомеля і 12,80 клм. ад чыгункі. Загадвае гэтым садам Чачэрскі Р.В.К., але сам ён ураджае не рэалізуе, а здае штогод арандатарам. Так напрыклад, у 1925 годзе сад быў здадзены ў арэнду за 850 руб., у 1927 г. за 960 руб., у гэтым 1928 годзе праектуецца перадаць яго арцелі.

Усяго дрэў у садзе налічваецца 483 шт.

Суадносіны паміж сартамі наступныя:

1. Антонаўкі зв.	71,2%	5. Пуцімкі	2,1%
2. Штрэйфлінга	10%	6. Штэцінкі чырвонай	4,9%
3. Баравінкі	1,2%	7. Цітаўкі	2,9%
4. Пэпінкі літоўскай	2,5%	8. Аніса шэрага	5,2%
		100%	

З табліцы (даданае ў канцы) аб ліку хворых дрэў відаць, што з усёй колькасці дрэў у садзе здаровых налічваецца 65,4% і хворых 34,6%. Найбольш хварэюць сарты: цітаўка да 71,4%, баравінка 50% і пуцімка 50%, а найменш—штрэйфлінг—15%, шпэцінскае чырвонае—30,4% і антонаўка—35%. Хварэюць больш усяго маразабіінамі і апёкам. Выпаду—42% разам усіх сартоў у садзе. На асабных сартах лік і % выпадку вызначыць ня было магчыма, таму што яны пасаджаны ў адным кавалку ў перамешку. З часу пасадкі да наступнага году ніякай пасадкі не рабілася.

Спецыяльная забарона маецца з 3-х бакоў саду за выключэннем паўднёвага, але і апошні бок абаронен паасобнымі кустамі і грэбнямі. Абарона выключна з елкі на адлегласці 8 мэтр. Наогул кажучы, сад вельмі добра забаронены, паперш таму, што сама па сабе забарона добрая, а па-другое, што кругом гэтага саду разьмешчан лес.

Для азначэння глебы і разьмяшчэння карэньняў капалася яма пад антонаўкай, прыблізна на адлегласці ад штамбу. роўнай радыусу кароны, з паўднёвага боку, каб ляпей было разглядзець як разьмешчаны карэньне на розных паземах глебы. Ямка капалася простаўна карэньням на глыбіню 2-х мэтраў і вызначыўся тып глебы: сярэдняе—падзоленае супясок.

Пазем А₁—святла-шэры супясок ад 0—15 см.

" А₂—святла-жоўты супясок „ 15—40 „

" В₁—белы пясок „ 40—55 „

" В₂—ардзанды, праслоеныя тонкімі пластамі пяску (Цігравыя пяскі ад 55 см. і ніжэй).

Карэньне сустракалася больш за ўсё ў паземе А₂ і 2 карані ў паземе В₂ ардзандаў на глыбіні 80 см. Ніжэй 80 см. карэньне не наглядалася. Плошча пад садам прадстаўляе з сябе раўніну, а грунтовае воды залягаюць прыблізна мэтраў на 8—10 ад паверхні глебы.

Пасадка дрэў квадратная, а напрамак радоў з поўначы на поўдзень. Адлегласць паміж радамі 8,53 м. Пасадка рабілася вясной у ямы, падрыхтованыя з восені. Дагляд за дрэўцамі пасля пасадкі быў насту-

пны: падрэзка, падвязка кароны, 2-х тэрміновая паліўка, абвязка штамбаў саломай на зіму, як мера абароны ад зайцаў і маразабоін. На другі год пасля пасадкі рабілася фармаванне кароны ў 2 паверхі па 6 галін у кожным паверсе, а прамежак паміж паверхамі пакідаўся 62,23 см. Гной клаўся праз 3 гады на 4-ты па 36 тон на гектар і заворваўся на глыбіню 15—18 см. Пасадачны матар'ял атрымалі з мясцовага Літвінаўскага выхавальніку на падвою з насення Нямеччыны. Глеба пасля пасадкі саду займалася: бульбай, гароднімі культурамі і гарошкавымі.

У гэтым годзе і ў апошнія 3 гады ўгнойвалася $\frac{1}{4}$ плошчы пад садам, г.-зн. па 1,63 гект. штогод. Апрацоўка глебы робіцца кожны год на ўсёй плошчы пад садам. Гэткае звычайнае угнойванне і апрацоўка глебы робіць досыць добры ўплыў на лісьце і дадае яму зялёны колер.

Шкоднікі сустракаюцца ў садзе наступныя: кветад, парсценкавы і няпарны прадзільнік, бялян жываплотнік і яблычвая траўніца.

З грыбных хвароб сустракаюцца: парша, губка і інш. Супраць шкоднікаў барацьба праводзілася з'ёмкай гусені і абпырскваннем парыскай зеленню, а супраць грыбных хвароб—абпырскваннем бардоскай вадкасьцю. Губка шкодзіць існаваньню штамба, ствараючы „белую гніль“ і дрэва высыхае. Барацьбы з губкай пакуль што ніякай не вялося і не вядзецца. Усе выдаткі на фунгіісэцыіды складалі 65 руб.

Сад пладаносіць праз год, напрыклад: у гэтым годзе ўраджаю зусім ня было, у 1927 годзе ўвесь збор ураджаю = 24,6 тон, у 1926 г.—ня было, а ў 1925 г.—каля 16,5 тонаў. Такім чынам, на кожнае дрэва ў сярэднім прыходзіцца ад 32 да 48 кілёграмаў, а на 1 гектар ад 2,5 да 3,8 тон.

Лепшымі сартамі ў гэтым садзе лічацца:

1. Штрэйфлінг, як сорт прамысловы, таварны, ураджайны і значна трывалы ад усякіх хвароб, з 48 дрэў у садзе здаровымі аказаліся 41 дрэва, альбо 84% і хворых 7 шт.—16%. Усе дрэвы маюць добра разьвітую карону, як сьведчыць табліца абмераў; вышыня дрэва = 4,38 мэтр., дыяметр кароны 6,36 м., а прыраст 43 см. у сярэднім з 9 абмераў.

2. Штэцінскае чырвонае стаіць на другім месцы па ўстойлівасьці за штрэйфлінгам у гэтым садзе. З 23 дрэў хворых апёкам і маразабоінамі аказалася 7 шт. альбо 30%. Яблыкі прыгожыя, трывалыя і гандлёвыя, добра захоўваюцца. Вышыня дрэва ў сярэднім = 4,55 м., а дыяметр кароны = 5,62 м.

3. Антонаўка зв.—сорт пашыраны, гандлёвы, каштоўны. Дрэва ўстойлівае ад хвароб і добра разрастаецца ў шырыню, напрыклад з 11 абмераў у сярэднім шырыня кароны = 6,76 м., вышыня—4,46 м., а прыраст 32 см.

Горшымі: цітаўка і пэпін літоўскі, як няўстойлівыя ад замаразкаў. У цітаўкі процант хворых дасягае 70, а ў пэпінкі літоўскай да 50%. Асыпаньне пладоў у цітаўкі значна перавышае асыпаньне пладоў антонаўкі, штрэйфлінга і пэпінкі.

Вынікі: 1. Хваёвая забарона зьяўляецца вельмі добрай забаронай, таму што яна не дае прытулку шкоднікам, але адлегласьць у 8 мэтраў да першага раду дрэў не здавальняюча. Гэткая адлегласьць зацяняе сад, асабліва крайнія яго рады. Трэба, каб забарона саду рабілася не менш 18—20 мэтраў, ад паўночнага ўраджаю.

2. Пасадка дрэў, зробленая на адлегласьці 8,53 мэтр., лічыцца досыць густой, аб гэтым нам сьведчаць абмеры, што дрэвы ў 15 гадовым узросьце маюць дыяметр кароны больш 7 мэтраў, а к 25-ці гадоваму ўзросту трэба лічыць, што яны сплятуцца паміж сабой каронамі і не дадуць добра разьвівацца дрэвам і вольна пранікаць праменьням сонца. Гэта пагаршае плады. Яны драбнеюць, губляюць сваю тыповасьць, каштоўнасьць і памяншаецца ўраджайнасьць. Правільная пасадка павінна быць ня менш 10,5—11 мэтраў.

3. 2-х—3-х павярховую карону няма ніякага сэнсу выводзіць, перш таму, што яна разрастаецца высока, а па-другое, што зацяняе ніжнія галіны.

4. Падвой з насення Нямеччыны горш прыстасоўваецца да ўмоў нашага клімату, а па гэтаму і 0% хворасьці дрэў, выведзеных на дзічку з насення Нямеччыны, большы, чымся на дзічку з насення мясцовай лясной яблыні.

5. З апісаньня гэтага саду можна бачыць, што лепшымі сартамі для мясцовых умоў аказаліся: штрэйфлінг, штэцінскае чырвонае і антонаўка, як найбольш трывалыя, гандлёвыя і г. д.

Табліца трываласьці сартоў саду „Закрэўе“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часунась- пяваньня	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Лік хворых							
				Аб.	%		Аб.	%	Усёго	%	Маразабоін трэшчын і апёкаў	Рак	Дупліна- скасьць	Ветралом	Сукавар- шынасьць	Махан. пашкод.
1	Антоніўка зв.	15	—	349 шт.	42%	345	224	64,9	121	35,1	111	2	—	1	7	—
2	Штрэйфлінг	15	—			48	41	85,4	7	14,6	7	—	—	—	—	—
3	Баравінка	15	—			6	3	50	3	50	3	—	—	—	—	—
4	Пэпін Літоўск.	15	—			12	7	58,3	5	41,7	5	—	—	—	—	—
5	Пуцімка	15	—			10	5	50	5	50	3	—	—	—	2	—
6	Цітаўка	15	—			14	4	28,6	10	71,4	10	—	—	—	—	—
7	Штэцінскае Чырвон. .	15	—			23	16	69,6	7	30,4	7	—	—	—	—	—
8	Аніс шэры	15	—			25	16	64	9	36	7	—	—	—	2	—
Разам . . .				349	42	483	316	65,4	167	34,6	153	2	—	1	11	—

Табліца абмераў саду „Закрэўе“

№ па чарзе	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва	Дыяметр карона	Сувязнасць дыя- метра да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Таўшчыня галін	Кут адыходу	Сіла росту
			м.	м.	м.	м.	см.		см.		см.
1	Штрэйфлінг	15	4,70	6,83	1,45	0,62	20	3	40	44°	20
2	"	15	3,78	6,29	1,66	0,76	15	5	29	52°	20
3	"	15	4,38	6,04	1,38	0,70	13	4	30	30°	20
4	"	15	4,60	6,87	1,49	0,74	13	3	40	43°	20
5	"	15	4,68	6,77	1,44	0,78	17	4	34	43°	15
6	"	15	4,50	5,68	1,26	0,68	16	3	36	40°	18
7	"	15	3,97	6,16	1,55	0,60	20	3	38	43°	17
8	"	15	4,00	6,12	1,53	0,63	20	4	38	42°	15
9	"	15	4,72	6,47	1,37	0,75	18	4	34	45°	20
	Сярэдняе	—	4,38	6,36	1,45	0,69	17	3,7	35	42°	43
1	Пудзімка	15	3,10	5,71	1,84	0,75	14	5	22	48°	30
2	"	15	3,90	5,87	1,50	1,00	16	4	27	41°	30
3	"	15	3,14	5,78	1,84	0,78	15	4	20	50°	35
4	"	15	4,10	5,93	1,45	1,05	14	3	28	42°	30
5	"	15	3,57	5,83	1,64	0,91	13	4	26	49°	35
	Сярэдняе	—	3,56	5,82	1,63	0,90	14	4	24	46°	32
1	Антоніўка зв.	15	4,90	7,74	1,60	0,43	20	3	35	32°	45
2	"	15	4,32	7,05	1,63	0,60	18	4	30	41°	40
3	"	15	4,23	6,24	1,50	0,95	15	5	21	47°	20
4	"	15	4,31	6,36	1,50	0,70	16	6	18	51°	42
5	"	15	5,00	7,10	1,04	0,45	21	4	41	36°	35
6	"	15	4,42	7,10	1,60	0,64	19	3	33	42°	35
7	"	15	4,25	6,27	1,47	1,00	16	5	23	48°	27
8	"	15	4,33	6,40	1,47	0,74	18	3	23	42°	20
9	"	15	4,61	7,07	1,53	0,55	20	3	37	41°	35
10	"	15	4,33	6,68	1,54	0,82	17	4	23	33°	20
11	"	15	4,29	6,33	1,48	0,87	17	4	31	46°	30
	Сярэдняе	—	4,46	6,76	1,52	0,70	18	4	29	42°	32
1	Аніс шэры	15	5,12	5,40	1,05	0,97	15	4	25	38°	15
2	"	15	4,72	6,17	1,31	0,88	17	5	23	45°	15
3	"	15	4,98	5,65	1,13	0,80	17	4	24	40°	15
	Сярэдняе	—	4,94	5,74	1,17	0,88	16	4	24	41°	15
1	Штаціўскае чырвон.	15	4,50	5,62	1,25	0,82	14	4	34	43°	20
2	"	15	4,80	6,00	1,25	0,77	16	4	32	31°	18
3	"	15	4,14	5,48	1,32	0,70	13	3	40	36°	20
4	"	15	4,95	6,12	1,24	0,93	15	3	38	44°	15
5	"	15	4,37	4,89	1,12	0,70	16	4	30	38°	20
	Сярэдняе	—	4,55	5,62	1,24	0,78	15	3,6	35	36°	19

Сад Халочча.

Сад плошчай 7,65 гект. знаходзіцца ва ўладанні Чачэрскага РВК. Здаецца ў арэнду штогодна прыватным асобам па цане: у 1925 годзе за 800 руб., у 1927 г. за 1000 руб. Галоўнымі рынкамі па збыту ўраджаю з'яўляюцца: Ленінград, Кацярынаслаў, Чаркасы і Кіеў; па цане штрэйфлінг па 1 руб., антонаўка і ўсе астатнія па 80 кап. за 16 кілёграм у сярэднім за шэраг гадоў. Адлегласць саду ад Гомеля 39,5 кілёметраў да ракі Сожу і да чыгункі 16 кілм. Каштоўнасць закладкі саду = 720 руб., загароды 950 руб., балагану 150 руб. і падпор 110 руб.

З 3-х бакоў сад забаронены густым яловым жываплотам у тры рады за выключэннем паўночнага боку дзе замест жывой забароны на адлегласці 0,5-1 кілм. прылягае узгор'е. З усіх 4-х бакоў сад акапан канавай глыбінёй 1,07 м., а шырынёй 1,42 метра. Да паўночнага ўраду чырвоных дрэў жывая абарона знаходзіцца на адлегласці 5,69 метраў.

Тып глебы сярэдне-падзолісты; па механічнаму складу верхняга пазему—супясок дробна-пясчаны падсыцелены пяском з праслаеннямі сцэмантаванымі паўтора-вокісямі. Рэльеф роўны: ледзьве назіраецца схіл паўночна-ўсходні, амаль што ня прыметны.

Глыбіня грунтавых вод залягае ад паверхні глебы на 2 метра ў паніжаных мясцох і 3—4 м. у павышанай частцы саду.

Пасадка выканана ў квадратовым парадку адлегласцю паміж радаў і рад ад раду на 10,67 метраў. Пасадачны матэрыял браўся з мясцовага Літвінавіцкага выхавальніку і запрышчэлены ня падвою з насення Нямеччаны. З выхавальніку перасаджваліся ў сад дрэўцы ў 2-х гадовым узросце. Пасадка адбывалася вясной у ямы, падрыхтаваныя з восені і ў раней падрыхтаваную глебу прыблізна за 2—3 тыдні да пасадкі. Далейшы дагляд за дрэўцамі быў наступны: падрэзка, падвязка кароны да коліка, 2-х тэрміновая паліўка, абвязка штабікаў саломай, як мера барацьбы ад зайцаў. У наступны год увесь вучастак угнойваўся і ўзрываўся плугам глыбінёй 17,78 см. Гной прыпрацоўцы глебы клаўся карові, галоўным чынам, з разьлікай 32 кілг. на дрэва праз кожныя 3 гады на 4-ты. Фармаваньне кароны давалася двупаверхнай па 6—7 пучкоў у кожным паверсе, а прамежак паміж абодвымі паверхамі—62,23 см. У гэтым годзе ўгнойвалася 1,9 гектара, а ў апошнія 3 гады ўгнойвалася па 0,27 гектара штогодна з разьлікам 36 тон гною на гектар. Апрацоўвалася глеба кожны год за выключэннем рэвалюцыйнага перыяду з 1917 па 1922 год.

З шкоднікаў сустракаюцца пярсьцёнкавы і няпарны прадзільнік, мядзяніца, пладажорка, кветад, яблыневая моць, златагузка, бялян жываплотнік і інш. Мера барацьбы з імі праводзілася абпыркваннем бардоскай вадкасьцю, абпыркваннем парыскай зеленню, пабелка штамбаў вапнай і ачыстка кары ад моху і лішаёў, але да цяперашняга часу канчаткова ня знішчаны. Выдаткі на фунгііксіды на барацьбе са шкоднікамі складалі 85 руб. за 1928 год.

З грыбных хвароб сустракаюцца: fusicladium dendreticum, парша і губка ў аснове штамбу, які робіць дрэнны уплыў на ўстойлівасць дрэў. Дрэва, захварэўшае губкай, загніваецца ў аснованні і пагібае.

У гэтым годзе сад зусім не пладанасіў, у 1927 г. даў ураджай 30 тон., у 1926 г. таксама не пладанасіў, а ў 1925 г. увесь ураджай скла-

даўся з 20 тон. Такім чынам, сад пладаносіць праз год у сярэднім 32—48 кілёгр. на кожнае дрэва, а на гектар ад 2,46 да 4,1 тон у гады ураджайныя.

Пасля пасадкі з выхавальніку ў сад асобныя сарты пачынаюць пладаносіць у наступным узросьце:

1. Антонаўка зв. праз 5—6 год
2. Аніс аксамітны 5 „
3. Штрэйфлінг 6—7 „
4. Пэпін літоўскі 4—5 „
5. Штэцінскае чырвонае 7—8 „

Найлепшымі сартамі лічацца: антонаўка і штрэйфлінг—плады іх добра трымаюцца ў лёжцы, гандлёвыя, карыстаюцца значным запатрабаваннем на рынку і з боку насельніцтва. Па устойлівасці гэтыя сарты аказаліся больш здаровымі, напрыклад у штрэйфлінга 0% здаровых дрэў дасягае да 87, а ў антонаўкі 79,9. Дрэва вельмі добра разрастаюцца ў шырыню. З табліцы абмераў відаць, што штрэйфлінг у сярэднім з 12 абмераў мае дыяметр кароны 7 мэтраў, вышыню дрэва 4,57 мэтр., а антонаўка—дыяметр кароны 6,73 м. і вышыню 4,53 м., прыраст у абодвух сартоў значны—у сярэднім 36—37 см.

Да добрых сартоў трэба аднесці таксама аніс аксамітны і акаеўскую прыгожую, паперш таму што дрэвы гэтых сартоў добра пладаносныя; на 5-ты год пасля пасадкі ўжо даюць ураджай, дрэвы ўстойлівыя і з 25 дрэў аніс аксамітнага здаровымі аказаліся 18 дрэў—72%, а акаеўскай прыгожай з 9 дрэў здаровымі—7 шт., альбо 78%.

Аніс аксамітны вельмі добра расьце ў вышыню, напрыклад, дрэвы ў 15-ці гадовым узросьце маюць вышыню ў сярэднім 6,30 мэтр., шырыню кароны 6,56 мэтр., а суадносіны паміж шырынёй кароны і вышынёй дрэва блізка да 1 (1,04).

Да горшых сартоў належаць: цітаўка, пэпін літоўскі і віргінскае ружовае, таму што дрэвы ня ўстойлівыя, апроч таго, налічваецца значны % хворых, а па-другое асыпаньне пладоў у гэтых сартоў нявяднае.

Усе лічбы ў апісанні дадзены спецыялістам па садоўніцтву Чарэскага РВК Сьпірыдонавым, які сам прыймаў удзел у закладанні гэтага саду пры абшарніку.

Вынікі: 1. Яловая заборона ў 3 рады мае вельмі добрае значэнне, як мера засьцярогі ад прытулку шкоднікам.

2. Адлегласць забароны на 5,69 мэтраў ад першых радоў саду не здавальняючая затым, што яна зацяняе сад, трэба каб гэткая забарона рабілася ня менш 18—20 мэтраў.

3. Месца пад садам адносна рэльефу і тыпу глебы—адпаведнае. На вельмі нязначным схіле і сярэдне-падзолістым супяску з ніжэй ляжачымі тонкімі пластамі пяску, праслоенага ардзандамі, сад адчувае сябе здавальняюча, дае добры прырост, дрэвы добра разьвіваюцца і процант хворых невялікі.

4. Блізкі падыход грунтовых вод не дае вольна пашырацца караням і пасадка на нізкім месцы гэтага саду, дзе падыход грунтовай

вады дасягае 2-х мэтраў ад паверхні глебы, зроблена няправільна. Дрэвы на такім месцы скарачаюць тэрмін свайго жыцця.

5. Адлегласць паміж радамі на 10,67 мэтр. зьяўляецца больш-менш здавальняючай.

6. Пасадачны матар'ял з насення Нямецчыны горш прыстасоўваецца да нашых умоў, чым мясцовая лясная яблыня, а таму на апошнюю трэба звярнуць больш увагі пры закладцы саду.

7. Па таварнасьці па першым месцы стаяць сарты: антонаўка і штрэйфлінг.

Табліца трываласці сартоў саду „Халочча“.

№ №	Назва сорту	Узрост	Тэрмін пася- вання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Л і к х в о р ы х							
				Абс.	0/0		Абс.	0/0	Усяго		Маразі і апёк	Рак	Дуплінастаць	Ветралом	Сукавішан- насьць	Мэхнічная папаваньні
									Абс.	0/0						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Антоніўка зв. . . .	15	—	—	—	489	391	79,9	98	20,1	87	—	4	—	7	—
2	Аніс аксамітны . .	15	—	—	—	25	18	72	7	28	7	—	—	—	—	—
3	Штрэйфлінг	15	—	—	—	40	35	87,5	5	12,5	5	—	—	—	—	—
4	Баравінка	15	—	—	—	6	3	50	3	50	2	—	—	—	1	—
5	Пэпін Літоўскі . .	15	—	—	—	12	7	58,2	5	41,8	4	—	—	—	1	—
6	Віргінскае ружов. .	15	—	—	—	9	6	66,6	3	33,4	3	—	—	—	—	—
7	Пудзімка	15	—	—	—	14	9	64,3	5	35,7	3	—	1	—	1	—
8	Штэцінскае чырвон. .	15	—	—	—	24	17	70,8	7	29,2	4	—	—	1	—	2
9	Акаеўскае прыгожае .	15	—	—	—	9	7	77,7	2	22,3	2	—	—	—	—	—
10	Цітаўка	15	—	—	—	26	13	50	13	50	10	—	1	—	2	—
І г р у ш ы:																
1	Любімеца Клапа . .	15	—	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Бергамот Ганзеля . .	15	—	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—

Таблица абамераў дрэў саду "Халочча"

Таблица доверия												
№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост										
			Вышыня дрэў	Дыяметр кароны	Сувядносiны дыя- мэтру да вышынi	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Лiк галiн	Таўшчыня галiн	Кут адыходу	Сiла росту	
1	Штрайфiнг	15	4,42	6,87	1,55	0,54	20	4	33	44°	35	
2		"	15	4,70	7,23	1,54	0,40	19	4	36	38°	40
3		"	15	4,50	7,00	1,55	0,46	18	3	40	40°	40
4		"	15	4,82	7,36	1,52	0,45	21	5	38	42°	30
5		"	15	4,30	6,50	1,51	0,50	17	4	31	42°	30
6		"	15	3,95	6,28	1,62	0,60	13	3	37	35°	30
7		"	15	4,25	6,38	1,50	0,72	15	5	30	47°	40
8		"	15	4,64	7,20	1,55	0,65	17	4	42	39°	35
9		"	15	4,90	7,50	1,53	0,80	19	4	37	45°	40
10		"	15	4,73	6,85	1,44	0,75	18	5	40	48°	35
11		"	15	5,02	7,48	1,49	0,63	22	3	39	44°	35
12		"	15	4,58	7,19	1,57	0,47	17	3	34	39°	40
Сярэдняе..			4,57	7,00	1,53	0,58	18	4	36	42°	36	
1	Антонiўка зв..	15	4,88	7,16	1,47	0,35	19	5	32	40°	40	
2		"	15	4,85	6,18	1,27	0,77	16	5	25	36°	35
3		"	15	5,10	7,25	1,42	0,40	21	4	35	45°	45
4		"	15	5,00	6,31	1,26	0,85	20	3	38	37°	35
5		"	15	4,72	6,20	1,31	0,65	15	4	28	35°	48
6		"	15	4,80	7,00	1,46	0,70	14	5	27	42°	25
7		"	15	4,82	6,68	1,38	0,51	15	5	28	38°	32
8		"	15	5,18	7,38	1,42	0,89	19	3	30	46°	35
9		"	15	3,98	5,69	1,43	0,64	12	4	29	43°	40
10		"	15	4,24	6,81	1,60	0,75	15	4	36	46°	30
11		"	15	4,92	7,18	1,46	0,33	16	3	34	42°	45
12		"	15	4,00	6,85	1,71	0,92	13	4	28	40°	30
Сярэдняе..			4,53	6,73	1,48	0,65	16	4	31	41°	37	

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва				Вышыня дрэва							Вышыня дрэва						
			М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.	М.
1	Віргінескае ружовае	15	3,50	5,73	1,64	0,1	17	4	25	44°	21	3,50	5,73	1,64	0,1	17	4	25	44°	21
2	"	15	3,45	5,05	1,47	0,33	13	4	22	43°	25	3,45	5,05	1,47	0,33	13	4	22	43°	25
3	"	15	3,68	5,85	1,59	0,50	18	5	20	45°	20	3,68	5,85	1,59	0,50	18	5	20	45°	20
4	"	15	3,48	5,50	1,58	0,19	14	4	24	39°	25	3,48	5,50	1,58	0,19	14	4	24	39°	25
5	"	15	4,00	5,96	1,49	0,18	16	3	28	42°	20	4,00	5,96	1,49	0,18	16	3	28	42°	20
Сярэдняе..			3,62	5,62	1,55	0,33	16	4	24	43°	22	3,62	5,62	1,55	0,33	16	4	24	43°	22
1	Аніс аксамітны	15	6,45	6,70	1,04	0,08	20	5	30	48°	25	6,45	6,70	1,04	0,08	20	5	30	48°	25
2	"	15	6,40	6,55	1,02	0,15	22	6	29	41°	35	6,40	6,55	1,02	0,15	22	6	29	41°	35
3	"	15	6,27	6,50	1,04	0,12	19	4	33	45°	30	6,27	6,50	1,04	0,12	19	4	33	45°	30
4	"	15	6,82	6,90	1,01	0,80	17	3	35	40°	35	6,82	6,90	1,01	0,80	17	3	35	40°	35
5	"	15	6,22	6,43	1,03	0,50	20	4	31	45°	40	6,22	6,43	1,03	0,50	20	4	31	45°	40
6	"	15	6,71	7,00	1,05	0,42	18	5	28	36°	35	6,71	7,00	1,05	0,42	18	5	28	36°	35
7	"	15	5,98	6,25	1,05	0,56	21	4	32	40°	40	5,98	6,25	1,05	0,56	21	4	32	40°	40
8	"	15	6,42	6,60	1,03	0,59	17	5	30	44°	30	6,42	6,60	1,03	0,59	17	5	30	44°	30
9	"	15	5,72	6,33	1,11	0,60	13	4	27	38°	35	5,72	6,33	1,11	0,60	13	4	27	38°	35
10	"	15	6,19	6,35	1,03	0,80	20	3	36	45°	40	6,19	6,35	1,03	0,80	20	3	36	45°	40
Сярэдняе..			6,30	6,56	1,04	0,62	19	4	31	42°	35	6,30	6,56	1,04	0,62	19	4	31	42°	35
1	Пупімка	15	4,10	6,53	1,59	0,55	18	6	26	39°	45	4,10	6,53	1,59	0,55	18	6	26	39°	45
2	"	15	3,60	6,96	1,93	0,70	16	5	23	54°	45	3,60	6,96	1,93	0,70	16	5	23	54°	45
3	"	15	4,21	6,85	1,65	0,58	17	4	30	42°	40	4,21	6,85	1,65	0,58	17	4	30	42°	40
4	"	15	3,82	7,10	1,86	0,78	15	4	27	40°	35	3,82	7,10	1,86	0,78	15	4	27	40°	35
5	"	15	4,00	6,50	1,62	0,50	19	3	28	45°	30	4,00	6,50	1,62	0,50	19	3	28	45°	30
6	"	15	3,50	6,85	1,96	0,60	14	4	25	41°	35	3,50	6,85	1,96	0,60	14	4	25	41°	35
Сярэдняе..			3,87	6,80	1,76	0,62	17	4	27	43°	38	3,87	6,80	1,76	0,62	17	4	27	43°	38

Сад „Камуны Крапоткіна“.

Сад займае плошчу—19,5 гектараў, па праваму берагу ракі Сожу на адлегласці 55 км. ад Гомеля, а ад чыгункі 35 км. Уладае садам з 1926 году камуна, а раней ён знаходзіўся ў карыстанні арцелі „Адзінства“ на працягу 4-х год.

Узростны склад саду розны: — 50 год, — 30 год і — 14 год па 6,5 гектар. кожнага ўзросту. Знаходзіцца ён у вадным кавалку, каля яго працякае невялікая рэчка.

Усяго ў садзе налічваецца 1338 шт. яблынь розных сартоў і 116 ігруш. Па сартох яны разьмеркаваны такім чынам: антонавак 960 дрэў 72%, пэпінкі літоўскай 3,6%, штрэйфлінга 16,5%, штэцінкі чырвонай 2,4%, ранэта Курскага залатога 1,2%, бабушкіна 0,3% і цітаўкі 4%.

Антоніўка больш ад усіх сартоў пашкоджона зайцамі, таму што сад не агарожаны.

Забарона маецца толькі з усходняга боку на адлегласці 8,5 мэтр. да першага раду дрэў; яна складаецца з вярбы, клёну, дубу і інш. Такая забарона не зьяўляецца здавальняючай, паперш таму, што яна ні ў якім разе ня можа быць добрай па свайму дрэннаму стану, а па другое спрыяе разьвіццю шкоднікаў.

Тып глебы ў паніжэньні паўночнага схілу слабо ападзолены супясок.

Пазем А₁ ад 0—30 см. цёмна-перагнойна супясок, у якім много нагледзецца нягнілой арганічнай матэрыі

Пазем А₂ ад 30—43 см.—супясок сьветла-жоўтага колеру.

Пазем В—С белы рачны пясок ад 43 см. і ніжэй.

На глыбіні 86 см. ад паверхні глебы паказалася грунтовая вада. Карэньні ў гэтым месцы нагледзіліся толькі ў паземе А₁. Гэта яма капалася ў старым садзе на глыбіні 120 см. пад пэпінам літоўскім ўзросту,

25 год. Дрэва хварэе апёкам, але трэба адзначыць, што на гэтым месцы пасаджаны 2 рады пэпінкі і яны амаль што ўсе згінулі ад маразабоін і апёкаў. Карэньне глыбей 25 см. не пашыралася.

Яма другая капалася пад антонаўкай узросту 30 год на глыбіну 2-х мэтраў у старым садзе, на роўным рэльефе. Верхні пазем А₁—перагнойна, цёмна-шэры супясок ад 0 да 24 см.

Пазем А₂—сьветла-жоўты супясок—24—51 см.

Пазем В₂—ардзанды (пяскі перасланыя паўтара-вокісьсю жалеза) ад 51 см. і да канцы ямы. Гэту глебу можна аднесці да тыпу сярэдне-ападзоленага. Карэньне тут ідзе 0,5 м. глыбінёй і дрэвы лепш сябе адчуваюць, чым на паніжэньні.

Пасадка рабілася ў квадратовым парадку, а напрамак радуў з поўначы на поўдзень і з усходу на захад. Адлегласць паміж дрэвамі і родамі ў маладым садзе 10,67 мэтр., а ў старым 8,35 м. Пасадачны матэрыял для маладога саду браўся з свайго выхавальніку і перасаджваўся ў сад у 2-х гадовым узросьце.

Малады сад запышчэплен на падвою-дзічку з насеньня Нямецчыны, а стары на дзічку з насеньня мясцовай лясной яблыні.

Пасадка ў маладым і старым садзе рабілася ў ясну у ямы глыбінёй 0,53 мэтр і шырынёй 1,42 м., якія падрыхтованы былі з восені.

Дагляд пасья драўцамі быў наступны: абрэзка кароны, 2-х разова паліўка, барацьба са шкоднікамі, апрацоўка глебы, барацьба з сьмяццём і інш. Першы год пасья пасадкі дрэў, глеба пад садам займалася вікай, бульбай і гароднымі культурамі а стары сад знаходзіўся пад чорным папарам.

У мінулым сад угнойваўся праз кожныя 3 гады на 4-ты па 36 тон на гектар. З 1917 году па 1928 г. на працягу ўсіх 10 год, плошча пад садамі зусім ня угнойвалася. Апрацоўка глебы вядзецца толькі ў старым садзе часткова, малады па ўзросту 14 год зусім не даглядаецца, мае мізэрны выгляд, увесь зарос блыняком, дрэўцы на 75% выпалі, а астатнія, амаль што, ўсе хворыя ад апёку, маразабоін і ад пашкоджаньняў зайцамі, загарады ніякай няма, па ўсёй плошчы пасецца буйная жывёла, якая ўбівае глебу і псуе плодовыя дрэвы. У садзе сеюць збожжавыя расьліны.

Барацьба са шкоднікамі не вялася, а таму тут можна бачыць вялікую колькасць мядзяніцы, бялян жываплотніка, чарнічкі няпарнай, яблыневай молі, кветчада і шмат іншых.

Моху, лішаю, а таксама і грыбка вельмі многа на кветках дрэў, гэта а біваецца на здароўі лісьця чаму ён і мае жаўтаватую афарбоўку. Антонаўка у гэтым садзе заражана грыбком—*fusicladium* ом.

Па ўраджайнасьці гэты сад даўней лічыўся амаль што першым па Чачэрскаму раёну, а цяпер яго агульная ураджайнасьць зьменшылася і плада-осіць праз год з невялікім ураджаем. Ад маладога саду прыбыткаў зусім не атрымлівалі.

У старым садзе ураджай па кожнаму сорту вызначыць ня было магчыма, а толькі агульную прадукцыю саду па часу пасьпяваньня, якая таксама паказвае на зьмяньшэньне ураджайнасьці к цяперашняму году.

№№	Прадукцыя	1923 г.	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.	1928 г.
1	Зімовых	106,3 тон	—	93,0 тон	—	7,4 тон	—
2	Васеньніх	46 „	—	24,6 „	—	22,3 „	—
3	Летніх	3,3 „	—	1,6 „	—	2,0 „	—
	Разам	155,6 тон	—	35,2 тон	—	31,7 тон	—

Такое паніжэньне ураджайнасьці тлумачыцца адсутнасьцю належнага дагляду за садамі.

У 1923 годзе сад даў валавой прадукцыі з аднаго гектара 486 р., а ў гэтым годзе сад зусім не пладаносіць.

Горшымі сартамі лічацца ў гэтым садзе:

1. Пэпін літоўскі—дрэвы зьявіліся няўстойлівымі да хвароб, можа быць гэта таму, што яны насаджаны ў нізкім месцы, дзе блізка да паверхні глебы падыходзяць грунтовыя воды і маюць ужо 25 год ад пасадкі. Узрост дрэў не вялікі, ў сярэднім 4,7 м., а дыяметр кароны 6,34 м. Прырост усіх дрэў слабы, гэта тлумачыцца уплатненьнем глебы ад штодзёнай пасьбы жывёлы, адсутнасьцю угнаеньня, апрацоўкі і г. д.

2. Цітаўка—яблык дрэнна трымаюцца, негандлёвыя. Дрэва ня ўстойлівае ад маразабоін і апёкаў, хворых налічваецца да 55%, прырост 9 см., дыяметр кароны=7,97 м., а вышыня 6,71 м.

Лепшымі:

1. Антонаўка—дрэва добра расьце, ў сярэднім у старым садзе дасягае да 7,38 м., а ў шырыню да 9 05 м., але прыраст у гэтым годзе невялікі, ўсяго толькі 7 см. у старым садзе і 14 см. у маладым. Яблык каштоўныя і доўга захоўваюцца.

Адносна характарыстыкі штрэйфлінга, штэцінкі чырвонай, ранэта

курсага залатога і бабушкіна, звестак атрымаць ня было магчымасці, таму дрэўцы маладыя па ўзросту 15 год, на 75% выпалі, а астатнія большасцю пашкоджаны зайцамі.

Вынікі: 1. Дрэвы, пасаджаныя на нізкім месцы саду, высыхаюць. Гэта тлумачыцца блізім падыходам грунтовай вады, якая не дае вольна пашырацца караньям.

2. Адлегласць паміж родамі на 8,53 метр. зьяўляецца нездавальняючай. Карона пры такой пасадцы сплятаецца паміж сабой і шкодзіць добрамў развіцццю дрэў. Потым не дае вольна даходзіць сьвятлу і г. д.

3. Наглядаецца, што сад, пасаджаны на дзічку з насення Нямеччыны, больш падпадае маразабоінам і апёкам, чым на дзічку з насення мясцовай лясной яблыні.

4. Добры ўраджай залежыць ад добрага дагляду за садамі. З даследавання і апісання гэтага саду мы бачым, што сад памяншае ўраджайнасць з году ў год за атсутнасцю належнага дагляду.

5. Найбольш таварнымі і трываламі сартамі зьяўляюцца: антонаўка, штрэйфлінг, штэцінка і ранэт курскі залаты.

Табліца трываласці сартоў саду „Камуны Крапоткіна“.

№ №	Назва сорту	Узрост	Тэрмін пася- вання	Лік вы- паўшых дрэў		Усяго дрэў	Лік здаро- вых дрэў		Л і к х в о р ы х								
				Абс.	о/о %		Абс.	о/о %	Усяго		Маразбоін і апёку	Рак	Дуплінастаць	Ветвалам	Сугаваршын- насць	Механічныя вапнаванні	
									Абс.	о/о %							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
1	Антанаўка зв.	50	—			853	438	51,3	415	48,7	140	3	68	12	84	108	
2	„	14-30	—			107	59	55,1	48	44,9	40	—	—	—	8	—	
3	Пэпін Літоўскі	25	—			48	22	45,8	26	54,2	26	—	—	—	—	—	
4	Штэцін. чырвон.	15	—	860 штук 38,8 ⁰ / ₀		32	27	84,4	5	15,6	2	—	—	—	2	1	
5	Штрэйфлінг	15	—			220	176	80	44	20	12	—	—	—	5	27	
6	Ранэт Кур. Зал.	15	—			15	10	66,6	5	33,4	5	—	—	—	—	—	
7	Бабушкіна	15	—			5	4	80	1	20	1	—	—	—	—	—	
8	Цітаўка	60	—			58	26	44,8	32	55,2	26	—	6	—	—	—	
Р а з а м		—	—	860	38,8	1338	762	56,9	576	43,1	252	3	74	12	99	136	
І г р у ш ы:																	
1	Ільлінка	45	—	6 штук 13,3 ⁰ / ₀		45	28	62,2	17	37,8	15	—	2	—	—	—	
2	Лімонка	—	—			31	20	64,5	11	35,5	8	—	—	1	2	—	
3	Бэра Слуцкая	—	—			40	22	55	18	45	18	—	—	—	—	—	
Р а з а м		—	—	6	13,3	116	70	60,2	46	39,8	41	—	—	1	2	—	

Табліца абмераў сада „Камуна Крапоткіна“
Малады сад

м а л а д ы с а д												
№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост	Вышыня дрэва	Дыяметр кароны	Сувядносны шырыні да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Тэўшыня галін	Кут адыходу	Сіла росту	
			мэт.	мэт.		мэт.	см.		см.	градус	см.	
1	Антанаўка зв.	15	4,67	5,90	1,26	0,84	18	4	35	43	12	
2	"	15	4,78	7,10	1,50	0,67	18	5	30	43	13	
3	"	15	4,50	5,80	1,31	0,60	17	4	34	45	15	
4	"	15	4,82	7,18	1,49	0,85	22	3	35	46	14	
5	"	15	4,49	5,92	1,32	0,64	17	4	32	40	11	
6	"	15	4,27	6,13	1,41	0,58	16	3	30	44	15	
7	"	15	4,33	5,72	1,32	0,63	17	4	34	39	15	
8	"	15	5,25	5,50	1,30	0,65	16	4	29	45	13	
9	"	15	4,72	6,47	1,37	0,73	22	3	34	43	12	
10	"	15	4,80	7,18	1,48	0,72	24	5	37	40	15	
Сярэдняе		—	4,56	6,29	1,38	0,69	19	4	33	43	14	
1	Штэцін чырвоны	15	4,34	6,40	1,47	0,77	19	4	30	48	11	
2	"	15	4,85	6,95	1,43	0,66	20	5	31	36	12	
3	"	15	4,73	6,80	1,44	0,75	20	4	32	43	15	
4	"	15	4,41	6,55	1,48	0,69	19	3	28	38	14	
5	"	15	4,92	7,06	1,43	0,82	22	4	35	45	12	
6	"	15	4,27	6,43	1,52	0,60	18	5	33	42	10	
7	"	15	4,66	6,25	1,34	0,72	20	3	34	40	15	
8	"	15	4,83	7,12	1,48	0,80	21	4	36	38	12	
Сярэдняе		—	4,63	6,62	1,43	0,85	20	4	32	41	13	
1	Штрэйфлінг	15	4,60	7,30	1,60	0,62	23	5	33	52	22	
2	"	15	4,50	6,14	1,36	1,00	23	4	30	48	15	
3	"	15	4,32	6,60	1,53	0,94	23	4	31	55	20	
4	"	15	4,78	7,25	1,52	0,72	39	3	35	50	15	
5	"	15	4,62	7,10	1,56	0,60	22	4	30	50	15	
6	"	15	4,85	7,15	1,47	0,69	27	4	36	49	14	
7	"	15	4,45	6,27	1,41	0,75	20	4	31	53	20	
Сярэдняе		—	4,59	6,83	1,50	0,76	25	4	32	51	17	

Табліца абмераў саду „Камуна Кропоткіна“
Абмеры дрэў у старым садзе

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва	Дыяметр карона	Сувядносны дыяметр да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галяін	Таўшчыня галяін	Кут адыходу	Сіла росту
			м.	м.		м.	см		см		см
1	Антоніўка в.з.	40	5,68	7,32	1,29	0,87	28	4	48	40	8
2	„	55	7,10	10,61	1,49	0,92	29	5	62	42	10
3	„	55	5,50	8,75	1,59	1,00	32	4	50	40	5
4	„	55	6,15	8,45	1,37	1,70	54	4	43	46	8
5	„	60	7,18	10,42	1,45	1,15	37	3	65	45	5
6	„	60	7,05	9,95	1,41	1,30	41	3	58	36	8
7	„	50	6,25	8,50	1,36	1,50	48	4	45	51	10
8	„	50	5,73	7,62	1,33	0,90	29	4	53	48	7
9	„	50	5,86	9,00	1,53	1,26	40	5	49	50	8
10	„	60	7,30	9,88	1,35	1,20	38	3	72	45	5
	Сярэдняе	—	7,38	9,05	1,23	—	38	—	—	45	7
1	Пэпін літоўскі	25	4,48	6,12	1,37	1,27	40	3	35	56	5
2	„	25	5,00	6,50	1,30	1,08	34	4	30	42	5
3	„	25	4,27	5,98	1,40	1,18	38	3	38	50	8
4	„	25	4,62	6,28	1,47	1,25	40	3	40	48	5
5	„	25	5,15	6,80	1,32	1,30	41	4	45	53	5
	Сярэдняе	—	4,7	6,34	1,35	—	—	3,4	—	50	5
1	Цітаўка	60	6,28	7,90	1,26	1,28	40	3	65	48	8
2	„	60	7,45	8,40	1,13	1,00	32	3	67	36	12
3	„	60	6,33	7,95	1,26	1,25	40	4	60	42	10
4	„	60	6,18	7,36	1,19	1,33	42	4	59	38	8
5	„	60	7,31	8,24	1,13	1,16	37	3	72	50	5
	Сярэдняе	—	6,71	7,97	1,20	1,20	40	4	64	43	9
1	Бабушкіно	12	5,32	7,48	1,40	1,26	40	4	41	41	12

Сад гр-на Зубкова.

Плошча саду 5,23 гектара, належыць гр. Зубкову Г. П. хутора „Ліпа“, Новазарэчанскага с/с, Чэчэрскага р-ну. Адлегласць да Гомелю 42,67 км., да ракі Сожы 7,47 км. Сад закладзены ў 1909 годзе Зубковым пры дапамозе спецыяліста па садоўніцтву—Чэчэрскага агранома Спірыдонава В. І. Пасадка адбывалася на працягу 3-х год з 1909 г. па 1911 г. Парадак пасадкі шахматны, а напрамак радоў з усходу на захад з адлегласцю паміж радамі і ў радзе 9,23 метраў. Прышчэпы выпісваліся з розных месц, так напрыклад: антонаўка з Калускай губ ад В. І. Златаўскага, з Пензенскага вучылішча садоўніцтва і ад Алфёрава—Корсака; штрэйфлінг, пэпін літоўскі і бабушкіна—з Пензенскага вучылішча садоўніцтва; Курскі, Касельскі і ранэт Пізгуда, а таксама ігрушы выпісваліся ад Алфёрава—Корсака.

Ёсць некалькі дрэў розных сартоў, запрышчэпленых гаспадаром на дзічку мясцовай лясной яблыні і ў карону. Прышчэпы выпісваліся з восені; на зімку яны прыкапываліся і вясной высаджваліся ў сад у ямы, падрыхтованыя з восені ад 1,42—1,65 метр. шырыні, да 0,53—0,71 метр. глыбіні. Гною пры пасадцы ніякага ня уносілася, а толькі на другі год пад $\frac{1}{4}$ усёй плошчы, якая займалася бульбай.

Частка саду займалася гарошковымі культурамі, а астатняя—пад чорным парам. Такім чынам кожная $\frac{1}{4}$ плошчы саду ўгнойвалася праз 3 гады на 4-ты.

Першых некалькі год пасля пасадкі, калі яшчэ дрэўцы былі невялічкія, гной унасіўся пад прыствольныя кругі ў радысе ад 0,5 да 1 м. на адлегласці 15 см. ад штамбу, а ў далейшым угнойвалася ўсё яма, плошча з разьлікам 36 тон на гектар. Цікава адзначыць, што пры пасадцы дрэў у сад карона абрэзвалася часткова і канчаткова ўжо на другі трэці дзень пасля пасадкі.

Далейшы дагляд за дрэвамі такі: падвязка да коліка, 3-х разовая паліўка вадой, барацьба з сьмяццём, вясення абвязка саломай ад зайцаў і апёку. Такая забарона з саломы не зьяўляецца спрыяючай таму, што яна дае магчымасьць добра разьвівацца шкоднікам і мышам. На другі год, альбо на трэці, ў залежнасьці ад росту дрэва праводзілася фармаваньне кароны.

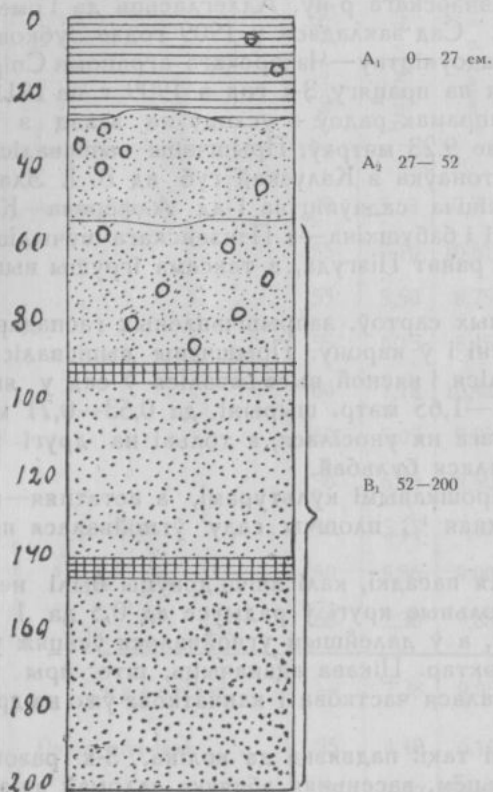
Усяго дрэў у садзе 432 шт., з іх яблынь—408 і ігруш 24 шт. Найбольш у садзе антонавак 340 шт.—85,8%, штрэйфлінга 15 шт.—3,7%, пэпіна-літоўскага 14 шт.—3,4%, ранэта курскага 12 шт.—3%, наполеона 5 шт.—1,2%, астатніх сартоў, як ранэта пізгуда, ранэта касельскага, ранэта шампанскага, бісмарка і г. д. па ўзросту ад 1 да 3-х год маецца па 1—3 дрэва кожнага сорту. У гэтым садзе найбольш хворых антонавак да 50% і пэпіна літоўскага—42,9%. Штрэйфлінга хворых толькі 20%, але на яго частку выпадае больш мэханічнай пашкоджанасьці. Так напрыклад: з 15 дрэў аказалася толькі 3 хворых. З іх 2 дрэвы з мэханічнымі пашкоджаньнямі і адно хворае апёкам.

За 19 год існаваньня саду, агульны процант выпадку дасягае да 28% усіх сартоў у садзе. Ігрушы нязначная колькасць, усе яны маладыя па 1—2 гады, таму і устойлівасьць іх вытлумачыць немагчыма (аб устойлівасьці сартымэнтаў глядзі табліцу).

Для азнаямленьня з глебай пад садамі і разьмеркаваньнем карэньняў у паземах, капаліся 2 ямы: адна на роўным месцы разрэз № 3 глыбіней 2 метр., а другая на паніжанай частцы саду. Тып глебы на раў-

ніне сярэдне-ападзолены, па механічнаму складу пазем A_1 ад 0 да 27 см.

Разрз № 3.

цёмна-шэры супясок. Пазем A_2 ад 27—52 см. жоўты супясок. Пазем B_1 ад 52 см. і глыбей тыгравыя пяскі.

Яма 2 (разрз № 4) капалася на паніжанай частцы саду на глыбін 1 мэтра; глебавы тып — падзол, а глебатворчая парода — супясок, а з 32 см. пясок; на 62 см. у ім вада.

Пазем A_1 перагнойна-шэры ад 0—22 см.

„ A_2 шэра-глеісты пясок ад 22—32 см.

„ B_1 грязна-жоўты пясок ад 32—57 см.

„ B_2 сьветла жоўты пясок ад 57—62 см.

ніжэй якога паказалася вада.

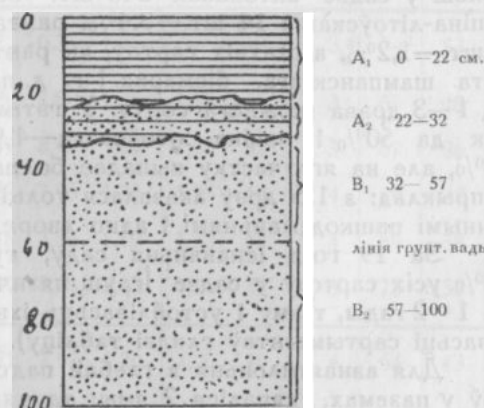
Гэта месца даўней было занята лесам, а цяпер пасаджан сад. Трэба адзначыць, што ён дужа дрэнна сябе адчувае на гэтым месцы: шмат дрэў знішчана і вялікі процант выпадку. На ўзгорку, дзе блізка да паверхні залягаюць пяскі, таксама дрэвы дрэнна сябе адчуваюць, за выключэннем штрэйфлінга і ігруш. Гр-н Зубкоў заўважыў гэта: „Калі-б давялося цяпер садзіць новы сад, дык апроч штрэйфлін-

га і ігруш больш ніякіх іншых сартоў не разводзіў-бы на сваёй глебе“.

На сярэдне-паніжанай частцы саду, з нязначным схілам на ўсход, (што стварае добры вадасьцёк) дрэвы лепш сябе адчуваюць. У гэтым месцы рэльефу пясок залягае на 0,5 мэтра ад паверхні, а грунтовае вады ніжэй 2-х мэтраў.

На частцы саду (0,28 гэкт.) у гэтым годзе ўжывалася штучнае ўгнаенне: калійная соль на палову з тамасоўкай, а на 1,09 гэкт.—гной. Там, дзе ўжывалася штучнае ўгнаенне, ліст на дрэвах адрозніваецца цёмна-зялёным колерам, а раней тут быў пасеяны лубін. $\frac{1}{4}$ саду (1,09 гк.) штогодна ўгнайваецца і штогодна ўся плошча ўзорваецца плугам.

Разрз № 4.

Моху і лішаёў на дрэвах, асабліва, не назіраецца, бо супроць іх кожны год вядзецца барацьба апыркваннем жалезным купарвасам; супроць грыбкоў і яблыневай молі—мядзяным купарвасам.

Раньняй вясной робіцца пабелка штамбаў вапнай, дзеля забяспечэння дрэва ад апёкаў, а таксама часткова зьяўляецца і мерай барацьбы з гусеняй. Галоўныя шкоднікі, супроць якіх прыходзіцца вясці барацьбу штогод, наступныя: кветад, пладажорка і бялян жываплотнік. Выдаткі па барацьбе з імі складаюць 66 руб. за 1938 год.

Лепшымі сартамі, згодна звестак г-на Зубкова, лічацца штрэйфлінг і цукравае літоўскае. Гэтыя сарты лепш прыстасоўваюцца да няспрыяючых умоў бедных пяшчаных глебаў; сарты ўраджайныя і яблыкі рыначныя.

Сярэднія лічбы абмераў паказалі, што прырост у штрэйфлінга большы, чым у іншых сартоў і дасягае да 24 см. Дыяметр кароны 6,63 м., вышыня дрэва 4,75 м.

Антоніўка, ранэт курскі залаты і пэпін літоўскі горш прыстасоўваюцца да няспрыяючых умоў лёгкіх пяшчаных глеб, больш паражваюцца шкоднікамі, паршой і падпадаюць маразабоінам, а потым і ападанне пладоў у апошніх сартоў большае, чым у штрэйфлінга. Прырост у антоніўкі дасягае 16 см., дыяметр кароны 5,05 м., вышыня дрэва 3,75 м. У ранэта курскага залатога прыраст = 11 см., дыяметр кароны 4,60 м. і вышыня дрэва 4,23 мэтр.

Сад гр-на Зубкова пладаносіць праз адзін год. Пладанашэнне невялічкае, так напрыклад, у гады ўраджайныя з аднаго дрэва пэпінкі літоўскай можна сабраць у сярэднім 8 кілёграмм яблык, ранэт курскі дае 16 кг., антоніўка—48 кг., штрэйфлінг—80 кг., а цукравая літоўская да 112 кг. з аднаго дрэва. Па гэтым штрэйфлінг і цукравая літоўская лічацца найлепшымі сартамі ў гэтым садзе.

Выдаткі па закладцы саду ў гаспадарцы складаліся такім чынам: (лічбы дадзеныя Зубковым).

1. Пакупка прышчэпак 408 шт. па 50 к. 204 р.
2. Капаньне ям, падрыхтоўка глебы і інш. 950 „
3. Кошт працы пры закладцы саду 250 „
4. Кошт плоту 900 „
5. „ балагана 100 „
6. „ падпор, лесвіц і пладаздымак 100 „
7. Пакупка разнага інвентару: помон 80 р. +
+ кульціватар 50 р. + плуг 15 р. + барана
зіг-заг 20 р. + палівачка 2,5 р. + лапат
4 шт. па 60 к. = 2 р. 40 к. + 2 грабель па
1 руб. = 2 р. + 2 нажы па 2,5 р. + 5 р. +
+ пілка 3 р. + садовыя ножніцы 3 р. = 183 р.

Разам 2687 р.

Агульная прадукцыйнасць ад усёй плошчы разлічваю на бульбу і на іншую гароднюю культуру эквівалентную бульбы=1255 р. Выдаткі на гной, працоўную людскую і конскую сілу 676 руб. Чысты прыбытак у год=579 руб.

Калі ўлічым перыяд непладанашэння саду ў 10 год, дык за гэты перыяд можна атрымаць ад гародняй культуры 5790 р. чыстага прыбытку.

Далей, калі ад гэтага прыбытку адняць усе выдаткі па закладцы саду і падзяліўшы на 10 год і на ўсю плошчу, атрымаем аплату за кожны год аднаго гектара пад садам. Гэтая аплата ў год з усёй плошчы 310 руб., а з аднаго гектара=59 руб. Такім чынам неабходна ўжываць шырокарадную пасадку таму, што прамежныя культуры добра сябе аплачваюць па-перш, а па-другое і таму, што шырокарадная пасадка дае магчымасць вольна развівацца дрэвам. Яблыкі з такіх дрэў атрымаюцца найбуйнейшыя, першасортныя і таварныя.

Вынікі: 1. Сад гр-на Зубкова, пасаджаны на пяшчанай глебе сьведчыць аб наступным: процант хворых дрэў і выпадку—вялікі, напрыклад, у антонаўкі хворых дрэў да 50%, а ў пэпінкі літоўскай да 57%. Выключэннем з'яўляецца толькі штрэйфлінг і ігрушы, процант хворых у якіх ня перавышае 20.

2. Ва ўмовах пяшчанай глебы гэтага раёну вельмі пажадана звярнуць належную увагу на пашырэнне сорту штрэйфлінга і некаторых сартоў ігруш (лясная прыгожая і г. д.).

3. У забалочанай частцы саду, дзе блізка да паверхні глебы падыходзяць грунтовае воды, прыблізна, на глыбіні 0,5 мэтра, дрэвы, амаль што, ўсе згінулі. Некалькі дрэў існуе і ў сучасны момант на забалочанай частцы саду, але яны маюць дужа нядобры выгляд.

4. Адлегласць паміж радамі на 9,23 мэтр. (13 арш.) можна лічыць здавальняючай таму, што на пяшчанай глебе дрэвы не даюць вялікага развіцця кароны ў шырыню і не сплятаюцца паміж сабой.

Табліца трываласці сартоў саду „Зубкова“

Таблица трываласці сартноў саду „Зукоўска“																	
№ №	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну павяняння	Лік вы- паўшых дрэў		Усяго дрэў	Лік здаро- вых дрэў		Лік хворых								
				Абс.	0/0		Абс.	0/0	Усяго		Маразобой і апікаў	Рак	Дуплінастасць	Ветралом	Сухаваршы- насць	Механічныя папаванні	
									Абс.	0/0							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
1	Антоніўка зв.	3-19	—	168 шт. 28 ⁰ / ₁₀		350	175	50	175	50	111	5	4	2	18	35	
2	Штрэйфлінг	3-19	—			15	12	80	3	20	1	—	—	—	—	—	2
3	Пэпін Літоўскі	3-19	—			14	8	57,1	6	42,9	5	—	1	—	—	—	—
4	Ранэт Курскі Залаты	15-19	—			12	8	66,6	4	33,4	4	—	—	—	—	—	—
5	„ Пізгута	6	—			1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	„ Касельскі	2-5	—			3	2	66,6	1	33,4	1	—	—	—	—	—	—
7	Цукровае Літоўск.	19	—			1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Ранэт Шампанскі	3	—			3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Наполеон	3	—			5	5	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Штэцін чырв.	1	—			1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Бісмарк	1	—			1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Пэпін Рыбстона	1	—			1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Бабушкіно	2	—			1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Разам		—	—	168	28	408	219	53,7	189	46,3	122	5	5	2	18	37	
Ігрушы:																	
1	Лясная Прыгожая	19	—	—	—	2	1	50	1	50	1	—	—	—	—	—	
2	Бэра Слуцкая	19	—	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	Любімеца Клапа	2	—	—	—	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Ільлінка	3-5	—	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Бергамот Ганзеля	2	—	—	—	5	5	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	Калібаса Плоцкая	1	—	—	—	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
7	Панна	1	—	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
8	Банкротэс Вільямс	1	—	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
Разам		—	—	—	—	23	22	95,6	1	4,4	1	—	—	—	—	—	

Табліца абмераў дрэў саду „Зубкова“

№ па чарзе	Назва сорту	Узрост дрэва	Вышыня дрэва	Дыяметр кароны				Сярэд. Сувядносны дыя- метр кароны да вышыні	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Таўшыня галін	Кут адыходу галін	Сіла росту
				З N на S	З O на W	Сярэд.								
			м.	м.	м.	м.		м.	см.		см.			
1	Антоніўка зв.	19	3,63	5,44	6,56	6,00	1,65	0,62	20	6	27	36°	10	
2	"	19	3,62	4,50	4,87	4,68	1,28	0,47	15	4	28	37°	—	
3	"	19	3,88	5,62	5,84	5,73	1,50	0,60	19	5	30	43°	12	
4	"	19	3,63	5,25	5,62	5,43	1,49	0,57	18	4	29	38°	15	
5	"	19	4,00	6,10	6,15	6,12	1,53	0,83	27	6	33	34°	19	
6	"	19	3,16	5,0	5,30	5,15	1,62	0,62	20	4	25	43°	10	
7	"	19	3,72	6,0	5,85	5,92	1,60	0,70	22	4	27	31°	12	
8	"	19	3,62	4,89	4,72	4,80	1,32	0,59	19	5	20	36°	15	
9	"	19	3,84	5,92	6,03	6,08	1,58	0,64	20	6	30	35°	15	
10	"	19	3,15	4,80	5,05	4,92	1,56	0,48	15	3	26	42°	15	
11	"	19	4,02	6,18	5,98	6,08	1,50	0,52	17	4	31	34°	18	
12	"	19	3,38	5,0	5,10	5,05	1,50	0,51	16	3	27	38°	12	
13	"	19	3,49	4,70	4,72	4,71	1,35	0,60	19	3	31	41°	25	
14	"	19	4,20	6,25	4,30	5,27	1,25	0,39	12	3	32	36°	15	
15	"	19	3,43	4,42	4,50	4,46	1,30	0,99	31	4	30	40°	18	
16	"	19	4,12	5,0	4,80	4,90	1,19	0,50	16	3	27	40°	20	
17	"	19	4,86	4,18	5,10	4,64	1,00	0,87	28	4	29	34°	12	
18	"	19	4,68	5,90	5,32	5,61	1,20	0,63	20	3	31	40°	20	
19	"	19	3,18	3,22	4,16	3,69	1,16	0,66	21	4	31	45°	22	
20	"	19	3,57	4,00	3,90	3,90	1,10	1,0	32	3	34	44°	20	
21	"	19	3,64	3,81	4,10	3,95	1,08	0,90	29	4	26	35°	12	
Сярэдняе . .		—	3,75	5,05	5,05	5,05	1,35	0,65	21	4	29	38°	16	
22	Штрэйфлінг .	19	5,90	6,10	6,95	6,52	1,10	0,66	21	4	31	50°	15	
23	"	19	4,50	6,78	6,88	6,83	1,52	1,16	37	4	33	71°	18	
24	"	19	4,87	6,58	6,72	6,65	1,37	1,05	33	4	36	47°	25	
25	"	19	4,50	6,73	6,70	6,72	1,50	0,90	29	3	32	43°	28	
26	"	19	4,72	6,92	6,80	6,86	1,46	0,58	19	3	37	60°	25	
27	"	19	4,25	6,37	6,48	6,42	1,51	0,62	20	4	34	46°	30	
28	"	19	4,42	6,18	6,70	6,44	1,45	0,83	27	3	33	49°	25	
Сярэдняе . .		—	4,75	6,66	6,60	6,63	1,40	0,83	27	3,6	24	52°	24	
29	Ранэт Кур. Зал.	19	4,14	4,40	4,25	4,32	1,04	0,82	26	4	31	22°	16	
30	"	19	4,33	4,88	4,70	4,79	1,10	0,83	27	4	32	32°	8	
31	"	19	4,21	4,58	4,47	4,53	1,07	0,73	23	3	29	34°	10	
32	"	19	4,42	5,02	4,90	4,96	1,12	0,80	26	4	34	36°	7	
33	"	19	4,15	4,45	4,40	4,42	1,07	0,71	22	3	28	40°	12	
34	"	19	4,50	5,14	4,80	5,97	1,10	0,85	27	3	32	27°	15	
35	"	19	3,87	4,11	4,18	4,19	1,08	0,69	22	4	37	42°	10	
Сярэдняе . .		—	4,23	—	—	4,60	1,09	0,78	25	3,7	32	33°	11	

Сад Роўкавічы

Сад плошчай 8,36 гектар. знаходзіцца на адлегласці 51 км. ад Гомелю і 16 км. ад м. Чачэрска. Да рэвалюцыі сад належаў абшарніку, з 1917 г. па 1923 г. ён быў бяз усякага догляду, з 1924 году здаваўся арандатарам, а з 1928 г. перашоў у карыстаньне калгасу, які яшчэ толькі ў гэтым годзе пачаў працу. Ухл гаспадаркі садовы-гародны, таму што пахадзі і сенажаці мала, а галоўную прадукцыю калгас павінен атрымаваць з саду і городу. Сад гэты яшчэ малады, нябольш як 25 год, засаджаны, амаль што, аднаўкай.

З усіх бакоў сад заслонены яловай насадкай на адлегласці 7,11 метраў ад саду.

Рэльеф з ледзь прыметным ухілам на ўсход.

Пасадка зроблена ў квадратовым парадку на 8,53 метр. паміж радамі і ў радзе.

Тып глебы — слаба ападзолены супясок.

Пязем А₁ — перагнойны 23 см.

„ А₂ — супясок жоўтага колеру 22 „

„ В₁ — тыгравыя пяскі ад 45 „ і ніжэй.

Карэньне дрэў сустракалася на глыбіні 90 см. Грунтавая вада залягае далёка ад паверхні глебы, прыблізна на 8—10 метраў.

Такім чынам, пад садам занята добрае месца, усе умовы да яго разьвіцця спрыяючыя і пасадка праведзена здавальняючы.

Рост дрэў у сярэднім дасягае да 4,85 м., дыяметр кароны — 7,96 м., прыраст 20 см.

Сад добра забаронены, увесь час з 1917 по 1924 год знаходзіўся ў закінутым стане, гной ніякі ня клаўся.

Глеба пад садам не апрацоўвалася за выключэннем невяліччай часткі, дзе высявалася віка. Гной пачалі ўносіць з таго моманту, калі сад быў здадзены ў арэнду, прыблізна каля 13,1 тон на гектар, але гэта лічба далёкая ад той, якую патрэбна ўносіць. Сёлета сад зусім ня ўгнойваўся, толькі часткова быў узараны плугам на глыбіню 13 см. Па усяму саду пасецца буйная жывёла, якая прычыняе вялікую шкоднасць садовым дрэўцам. Так, напрыклад: з 828 дрэў у садзе здаровых антонавак лічыцца 598 шт. — 72,5%, хворых 227 шт. — 27,5%, выпаўшых 290 шт. — 26%. Маразабоінамі хварэюць 15%, механічны пашкоджаных 4,5% і сухавершынных 1%. Такі вялікі процант з механічна пашкоджанымі, таму што тут пасецца жывёла.

З ігруш маецца 2 сарты: бэры слускай 8 шт., безнаснаўкі 19 шт. З іх здаровых: бэры слускай 75%, безнаснаўкі — 63,2%. Маразабоінамі і апёкам хварэюць — безнаснаўкі 7 шт., бэры слускай 1 дрэва і 1 дрэва з механічным пашкоджаннем.

Мошу, лішаёў і шкоднікаў значная колькасць у гэтым годзе, таму што барацьба з імі не вялася, апроч мінулага году — абпыркваннем зялёным купарвасам і бардэскай вадкасцю.

Галоўным чынам тут сустракаюцца: медзяніца, яблыневая моль, кветад, пладажорка, тутавы і пярсыёнкавы прадзільнік, бялян жываплотнік і іншыя.

Сад пладаносіць праз год. Вялікай ураджайнасці не наглядаецца, напрыклад: у 1923 годзе з дрэва ў сярэднім атрымана 16 кілёграмаў, у 1925 г. — 32 кілёгр і ў 1927 г. — 48 кілёгр., у 1928 годзе сад зусім не пладаносіў. Такім чынам, з ужываннем угнаення, апрацоўкі глебы і іншых мерапрыемстваў, мы бачым павялічэнне ураджайнасці саду. На

рынак адсылаецца прыблізна каля 30 тон (у 1927 годзе) у год ураджайны, на 2 рубля за 16 кілёгр. што складае 3600 рублёў (на 1 гектар 430 руб. валавой прадукцыі).

Усе звесткі аб гэтым садзе атрыманы ад спецыялістага па садоўніцтву гр-на Сьпірадонова, які сам удзельнічаў пры закладцы яго, а цяпер зьяўляецца аграномам Чачэрскага р-ну пераважна у галіне садоўніцтва.

Вынікі 1. Густая забарона з елкі зьяўляецца вельмі здавальняючай, бо ў ёй не назіраецца адкладу ячэчак шкоднікаў, як напрыклад, у лісьцевых дрэў.

2. Рэльеф роўны з невялічкім схілам, найлепшы для разьвіцьця дрэў, але такі, дзе грунтовая вада на глыбіні звыш 3-х мэтраў.

3. Абмеры паказалі, што дрэвы узросту 25 год, у сярэднім, маюць каля 8 мэтраў дыяметр кароны, а паасобна некаторыя і больш 9 мэтр. Пасадка зроблена на адлегласьці 8,53 м. Гэтакія адлегласьці, ужо ў 25-ці гадовым садзе, зьяўляюцца нездэвальняючай, таму што асобныя дрэвы спляліся каронамі паміж сабой, а на далей ня будзе магчымасьці дрэвам вольна пашырацца.

Табліца абмераў ў садзе „Роўкавічы“.

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост дрэва	Вышыня дрэва	Дыяметр кароны	Сьпэцыяльныя памеры кароны да пашырэньня дрэва	Вышыня штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Таўшчыня галін	Кут адыходу	Сіла росту
1	Антоніўка зв.	25	4,65	5,97	1,28	1,21	21	3	43	41	10
2	"	25	4,50	5,97	1,32	1,17	18	4	27	68	9
3	"	25	5,50	8,95	1,63	1,15	26	3	50	40	8
4	"	25	4,24	7,62	1,80	1,0	21	4	38	53	28
5	"	25	4,75	8,45	1,82	1,0	24	4	42	89	17
6	"	25	4,90	8,05	1,65	1,12	23	4	47	42	20
7	"	25	4,45	8,07	1,80	1,17	23	4	37	39	13
8	"	25	4,76	8,52	1,79	0,97	25	5	37	39	25
9	"	25	4,15	7,60	1,83	0,33	23	3	49	38	23
10	"	25	5,90	9,06	1,53	1,22	27	5	46	40	28
11	"	25	5,75	8,83	1,53	1,12	30	3	38	40	25
12	"	25	4,98	8,18	1,64	1,15	26	4	46	41	20
13	"	25	4,50	8,20	1,82	1,12	24	3	50	39	27
Сярэдняе . . .			4,85	7,96	1,64	1,09	24		42	43	20

Табліца трываласьці сарту саду „Роўкавічы“

№№	Назва сорту	Узрост	Па часу пасьпяваньня	Лік вы-паўшых		Усяго дрэў	Лік здаровых		Лік хворых						
				Аб.	%		Аб.	%	Усяго	%	Маразобой-трашчын і аякаў	Рак	Дуліна-стацьцэ	Ветралом	Сухавяр-шчынасьць
1	Антоніўка зв.	25	—	290	26	825	598	72,5	227	27,5	122	—	—	—	6
2	Пущімка	25	—	1	33,3	2	1	50	1	50	1	—	—	—	—
Ігрушы:															
1	Безнаснаўка	25	—	—	—	19	12	63,2	7	36,8	7	—	—	—	—
2	Бэра Слуцкая	25	—	—	—	8	6	75	2	25	1	—	—	—	1

Сад „Пладавод“

Сад знаходзіцца ў мястэчку Чачэрска на адлегласьці 60 кілём. ад Гомеля, на правым беразе ракі Сожу, што робіць досыць танным перавоз прадуктаў на рынак. Раней сад належаў абшарніку, а пасьля рэвалюцыі з 1920 па 21 год уключна быў у карыстаньні Маскамуны, з 1922 г. па 1928 г.—перашоў у карыстаньне садова-гароднаму т-ву „Пладавод“, які сёлета перадае калектыву па дэкрэту СНК.

Сад падзяляецца на дзьве часткі: старой часткой саду, узросту 80—95 год, занята 7,60 гектар., а маладой, ва ўзросьце 45 год—5,45 гект.

Усяго дрэў на абедзьвюх частках лічыцца 1389 шт. яблынь і 250 шт. ігруш. Антонаўка займае першае месца ў гэтым садзе—да 66% ад усяго ліку дрэў, ранэт паперны—0,5%, пэпіна-літоўскага—1%, штэцін чырвоны 1% і добры селянін 5 дрэў—0,36%. Астатнія сарты ня маюць такой каштоўнасьці і лік іх не перавышае 2,5%. Процэнт хворых больш наглядаецца паміж сартамі апорта, цытаўкі і пущімки—да 57%, а антонаўкі толькі да 4,5%, ранэта папернага 14%, штэцінкі чырвонай 20% і добры селянін 20%.

З ігруш больш бэры слускай 54% і сапьяжанкі 19,2%. Устойлівец ўсіх аказаўся бэра слускай. Процэнт здаровых дрэў гэтага сорту дасягае да 92,8%. Як ігрушы, гэтак і яблыні хварэюць найбольш апёкам і маразобойнамі (гляд. табліцу).

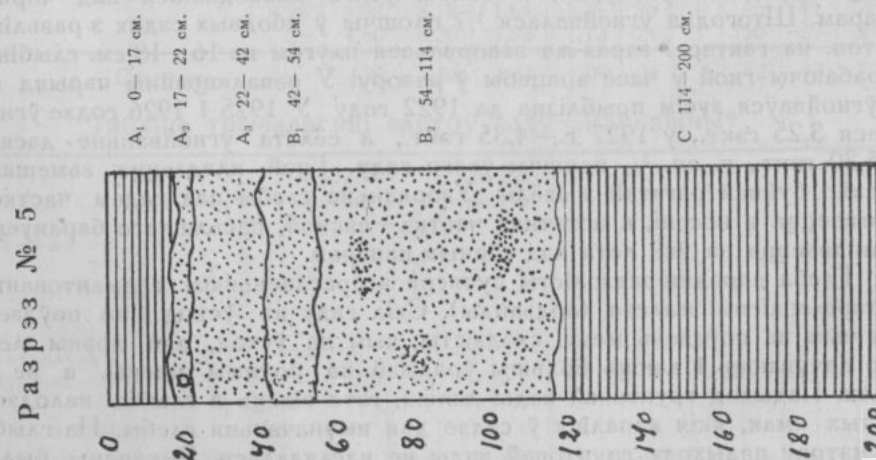
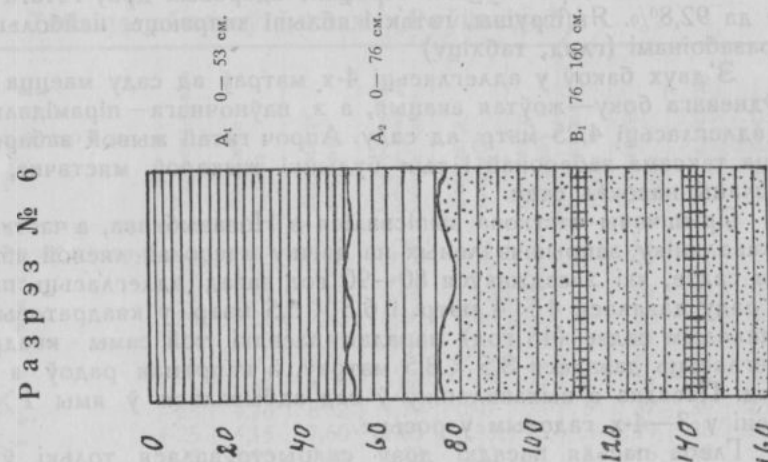
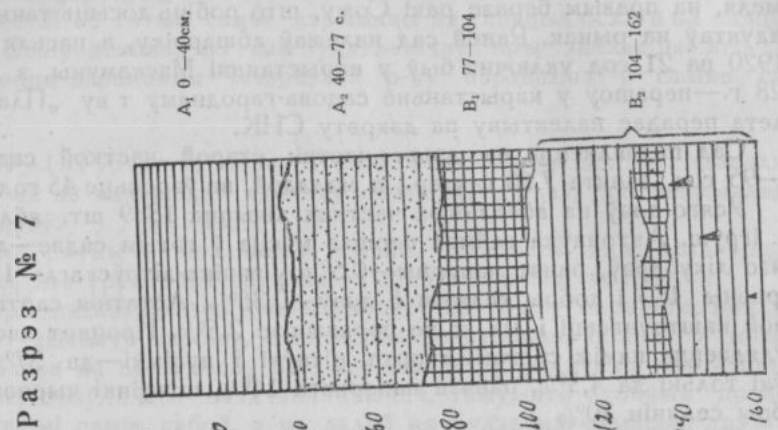
З двух бакоў у адлегласьці 4-х мэтраў ад саду маецца забарона: з поўдневага боку—жоўтая акацыя, а з паўночнага—пірамідальны топаль на адлегласьці 4,25 мэтр. ад саду. Апроч гэтай жывой забароны зьяўляюцца таксама забаронай і тыя будынкі жыхароў мястэчка, якія разьмешчаны навокал саду.

Прышчэпы часткова выпісваліся з Новазыбкава, а часткова з свайго выхавальніку, запрышчэплёных на дзічку мясцовай лясной яблыні. У старым садзе, які засаджваўся 80—90 год назад, адлегласьць паміж радамі і ў раду давалася 4×4 мэтр. і 6,5×6,5 мэтр. у квадратовым парадку. У маладым садзе (45 год) пародак пасадкі той самы—квадратовы, але адлегласьць давалася 8,5×8,5 мэтраў, а напрамак радоў з усходу на захад. Пасадка з выхавальніку ў сад адбывалася ў ямы 1×1 мэтр з восені у 3—4-х гадовым узросьце.

Глеба пасьля пасадкі дрэў скарыстоўвалася толькі ў нязначнай частцы гародняй культурай, а больш усяго знаходзілася пад чорным папарам. Штогодна угнойвалася 1/4 плошчы ў абодвух садох з разьлікам 36 тон. на гектар і зараз-жа заворвалася плугом на 16—18 см. глыбінёй; заграбаючы гной у часе арацьбы ў разору. У рэвалюцыйны перыяд сад ня ўгнойваўся зусім прыблізна да 1922 году. У 1925 і 1926 годзе ўгнойвалася 3,25 гект., у 1927 г.—4,35 гект., а сёлета ўгнойваньне дасягае да 5,30 гект., г. зн. 1/4 плошчы ўсяго саду. Гной кладзецца зьмешаны: конскі і буйнай рагатай жывёлы. Узорваньне глебы пад садамі часткова адбываецца з восені, а астатняя частка—вясной, пасьля чаго барануецца і пакідаецца на ўсё лета пад чорным папарам.

Глеба сярэдня-падзолісты супясок з праслаеннямі сьцёманаванымі паўтара-вокіямі жалеза (ардзанды). Схіл саду на ўсход і на поўдзень, пры чым на поўдзень менш спадзісты, чым на ўсход, але дрэвы лепш сябе адчуваюць і даюць большы ўраджай на роўным месцы, а не на схілах. Падыход грунтовай вады далёкі, гэта відаць з глыбіні калодзежа і з тых ямак, якія капаліся ў садзе для вызначэньня глебы. На глыбіні 2-х мэтраў падыходу грунтовай вады не наглядалася. Выкапаны былі 3

ямкі № 1 раз. 5 пад антонаўк. на самым нізкім месцы, дзе быў знойдзён 1 карэн і зусім нязначная колькасць валасянікоў. Глыбіна гэтай ямкі = 2 мэтра. Верхні перагнойны пласт A_1 невялічкі ўсяго 17 см. Пад ім

залягае пазем A_2 —белы мелкі пясок 0,05 см. таўшч. пазем A_3 —мелкі жоўты пясок 20 см. таўшч. які пераходзіць у светла-жоўты пясок 12 см. таўшч. пазем B_2 —светлы пясок з уключэннем жоўтага пяску таўшчыней 60 см., ніжэй якога ідзе ласт перагнойна-супясчаны цёмна-шэрага колеру, відаць даўно пахованы.

Ямка № 2 (разр. 6) капалася на схіле глыбіней 1,60 мэтр.

Пазем A_1 —перагнойны, шэрага колеру ад 0 да 53 см.

„ A_2 —супясок жоўтага колеру . . ад 53 да 76 см.

„ B_1 —светла-жоўты супясок з праслаеннямі Fe_2O_3 . . ад 76 і ніжэй

Ямка № 3 (разр. 7)—на роўным месцы 1,62 мэтр глыбіні, глеба такая, як і на схіле.

Пазем A_1 —перагнойны, шэрага колеру ад 0 да 40 см.

„ A_2 —светла-жоўты супясок . . ад 40 да 77 см.

„ B_1 — Fe_2O_3 „ 77 „ 104 „

„ B_2 —жоўты пясок ад 104 да 160 см.

На роўным месцы сад лепш сябе адчувае, потым на схіле і горш на нізкім месцы.

З шкоднікаў сустракаюцца ў гэтым садзе галоўным чынам наступныя: прадзільнік пярсыцёнкавы, бялян жываплотнік, чарнічка няпарная і яблыневая моль. Асаблівым шкоднікам трэба адзначыць зімовую пядзеніцу, якая з'явілася ў гэтай садовай гаспадарцы з 1913 году, але к 1927 году яе канчаткова знішчылі накладкай лоўчых кольцаў і абпыркваннем парыскай зеленню. *Fusicladium dendreticum* нападае з ігруш на сапаяжанку, а з яблынь на валожку, апорт і цітаўку. Барацьба з гэтым грыбком вялася абпыркваннем бардоскай вадкасцю. Супроць бяляна жываплотніка і прадзільніка барацьба праводзілася наступная: накладка лоўчых кольцаў, здымка гнёздаў і апыркванне парыскай зеленню з бардоскай вадкасцю, прыблізна 8,5 грам парыскай зелені на вядро вады. Выдаткі на інсекцыіды па барацьбе з шкоднікамі ў гэтым годзе на сад дасягаюць 500 руб., пры гэтым праца ў выдаткі не ўваходзіць, бо яна праводзілася не наёмным рабочымі, а сваімі сіламі.

Самыя ўстойлівыя ад грыбных хвароб сарты: ранэт курскі залаты, ранэт папярковы і антонаўка. Пэпін толькі часткова заражаецца грыбком. Наглядаецца, што і ападаньне пладоў найбольшае ў тых сартоў, якія заражаны грыбком, так напрыклад: найбольшае ападаньне ў валожкі, апорта, цітаўкі, баравінкі і транспарэнта, найменшае—у цыганкі, штэцінскай чырвонай, ранэта курскага залатога, ранэта папярковага, антонаўкі і пэпінкі літоўскай. Колер лісьця цёмна-зялёны, але гэта можна бачыць на тых сартах, якія менш заражаны грыбком і дзе глеба лепш угноена.

Мошу і лішаю амаль што зусім няма на галінах, бо штогод вядзецца барацьба абпыркваннем жалезным купарвасам. Праца, а таксама і ўсе выдаткі па саду садова-гароднага т-ва „Пладавод“ за 1927-28 г. наступныя

1. Вывозка і раструска гною 122 р. 80 к.
2. Заборваньне гною і ўсёй плошчы 85 „ 80 „
3. Скарацьба 30 „ 75 „
4. Акопка прыствольных кругоў 72 „ —

5. Здымка гнёзд гусені і паленьне іх	120 р. — к.
6. Падрэзка дрэў	56 „ 25 „
7. Прарэзка кароны, вырэзка сухіх ветак, ізломаў	46 „ 50 „
8. За афарбоўку зрэзаў	18 „ —
9. Збор і паленьне гальля	7 „ 20 „
10. Абчыстка мертвай кары, моху і лішаёў	36 „ 60 „
11. Вапнаваньне штамбаў	16 „ 75 „
12. 1-ае апыркваньне жалезным купарвасам	47 „ 40 „
13. 2-ое „ парыскай зеленню	142 „ 20 „
14. 3-е „ бардоскай вадкасьцю	
15. 4-ае „ бард. вад. + парыск. зелен.	
16. Зьнішчэньне дзікіх парасьнікаў	9 „ —
17. Абчыстка і забіўка дупел	10 „ 50 „
18. 2-х тэрміновая накладка лоўчых кольцаў ад квет- таеда і пладажоркі	28 „ 80 „
19. Здымка і паленьне кольцаў	7 „ 20 „
20. Накладка ліпкіх кольцаў ад зімовай пядзеніцы	18 „ —
21. Дастаўка і вырубка падпор 15000 шт.	601 „ 25 „
22. Растаноўка падпор	61 „ 50 „
23. Ремонт загарадзі	262 „ 50 „
24. Здымка, зноск пладоў і падбіраньне падалкаў	600 „ —
25. Пакаваньне пладоў	3900 „ —
26. Варта	28 „ 80 „
27. Дастаўка пладоў да чыгункі 12 к. за 16 клг.	1200 „ —
28. „ да Ленінграда 16 вагонаў яблык (з нагрузкай) па 240 руб. за вагон	6720 „ —
Р а з а м	14249 „ 80 „

Выдаткі на матар'ялы:

1. Гною 160 тон.	288 р. —
2. Фарбы 16 клг.	24 „ —
3. Вапны 2400 клг.	112 „ 50 к.
4. Рагож 20 шт.	10 „ —
5. Жалезнага купарвасу 640 клг.	84 „ —
6. Парыскай зелені 12 клг.	22 „ —
7. Меднага купарвасу 256 клг.	240 „ —
8. Клею для лоўчых кольцаў 640 клг.	16 „ —
9. Шпагат 16 клг.	16 „ —
10. Кардону 80 клг.	60 „ —
11. Мазі 192 клг.	192 „ —

12. Жэрдзя 1500 шт.	1200 р. — к.
13. Стружак 3 тоны	384 „ —
14. Скрыня для пакаваньня яблык 3000 шт.	1800 „ —

Р а з а м 4448 „ 50 „

Усіх выдаткаў $(14249,80 + 4448,5) = 18698$ „ 30 „

Ураджай у сярэднім за ўраджайныя гады бывае

(10000 пуд.) 166 тон. на 122 руб. за тону = 20000 „ —

Аплата валавой прадукцыяй 1 гектару = 1530 „ —

„ чыстым прыбыткам „ = 100 „ —

Прамежныя культуры ў разьлік не прыымаліся.

У неўраджайныя гады валавая прадукцыя = 41,7 т.

у сярэднім па 122 руб. за тону. = 5087 „ —

Агульныя выдаткі на працу 2300 „ —

„ „ „ матар'ялы 1600 „ —

Дастаўка да чыгункі яблык па 12 к. за 16 клг. 300 „ —

„ „ „ Ленінграду па чыгунцы 4 вагоны па

240 руб. за вагон з нагрузкай і выгрузка 960 „ —

Р а з а м 5160 „ —

Страта на $(5160 - 5087$ р.) 73 руб., што складае на 1 гектар 5 р. 60 к., але гэта страта ў неўраджайны год пакрыецца прамежнымі расьлінамі гародніны і вікай на корм.

Па атрыманым зьвесткам ад мясцовага агранома—спэцыялістага па садоўніцтву Сыпірыдонава відаць, што лепшымі сартамі ў гэтым садзе лічацца штэцінка чырвоная, ранэт курскі залаты і пэпін літоўскі, як добра лёжкія і антонаўка, як найбольш гандлёвая і дрэва устойлівае ад хвароб. Процэнт здаровых дрэў гэтага сорту дасягае да 95%, дыяметр кароны ў сярэднім 8 мэтр., вышыня дрэва 6 мэтр.

Найгоршымі лічацца:

1. Валошка—кепска вытрымлівае транспарт і яблыкі слабыя ў лёжцы. Хворых дрэў да 50%.

Апорт—не карыстаецца попытам на рынку і ня вытрымлівае транспарт. Хворых дрэў 50%.

3. Транспарэнт—у лёжцы трымаецца кепска і не вытрымлівае транспарт. Хворых 45%.

4. Пуцімка і баравінка—сарты ня зусім ураджайныя, але яблыкі лічацца таварнымі. Хворых дрэў пуцімкі ўзросту 85 год у садзе лічацца да 57%, а ўзросту 33-х год—33%. Хворых дрэў баравінкі ўзросту 50 год—42%.

5. Цітаўка. Ня глядзячы на тое, што гэты сорт зьяўляецца гаспадарчым, потым карастаецца запатрабаваньнем на заводах, але лічыцца сартом нядобрым, таму што само дрэва ня зусім устойлівае ад ветралому і іншых хвароб. Процэнт хворых дрэў дасягае да 54. Плады цітаўкі кепска трымаюцца ў лёжцы.

6. Ранэт папярковы—яблыкі трымаюцца да студзеня м-ца, смачныя, дрэва устойлівае ад хвароб і добра расьце, але грамадзяне яго ня ведаюць і на рынку яблыкі ідуць па цане з горшымі сартамі. Хворых дрэў 14⁰/₀. Вышыня дрэва ў сярэднім 6,03 мэтр, шырыня 6,46 м. суадносіны шырыні кароны да вышыні дрэва 1,07 м., рост 15 см.

Па ураджайнасьці лепей усіх: штэцінка чырвоная, антонаўка і добры селянін, затым, што гэтыя сарты пладаносяць з большай колькасьцю кілёграм з дрэва, чым ўсе астатнія. Так напрыклад:

1. Антонаўка ў сярэднім за 6 год з 1923 годзе па 1928 г. дала з дрэва 69 кілёгр.
2. Штэцінская чырвоная 72 "
3. Добры селянін 64 "
4. Залатароўка 64 "
5. Цыганка 48 "
6. Ранэт папярковы 64 "
7. Пуцімка 48 "
8. Пэпін літоўскі 53 "
9. Транспарэнт 64 "
10. Ранэт курскі залаты 80 "

Ранэт курскі залаты дае 80 кілёгр. яблык з дрэва, але ён ня кожны год пладаносіць. (Гэты лічбы ўзяты ў сярэднім у гады ураджайныя).

Вынікі: 1. З дасьледваньня гэтага саду відаць, што найбольш устойлівымі сартамі зьяўляюцца: антонаўка, штэцінская чырвоная і добры селянін.

2. Агарожа не зьяўляецца здавальняючай ад ветраў, таму што жоўтая акацыя нізкага росту, а пірамідальны топаль пасаджан рэдка і многа дрэў павысыхала—гэта па-перш, а па-другое, што яны даюць добры прытулак шкоднікам пад сухой карой.

3. Пасадка саду зроблена густа. У старым садзе адлегласьць паміж радамі давалася 4×4 м., у маладым 8,5×8,5 м. Абмеры паказалі, што карона у некаторых дрэў разрастаецца на 9,5 мэтр. у шырыню, напрыклад, у антонаўкі ў сярэднім дыяметр кароны=8 м., а ў цыганкі=9,30 мэтр. Каб дрэвы не спляталіся паміж сабой каронамі, трэба закладваць сады ў падобных умовах ня менш як на 10—10,5 мэтр. (15 арш.).

4. Рэльеф найлепшы прыпадняты і найгоршы нізкі, які вясной у час паводкі заплывае вадой з берагоў Сожу.

5. Менш падпадаюць грыбным хваробам і шкоднікам сарты: антонаўка, штэцінскае чырвонае, ранэт курскі залаты, ранэт папярковы, цыганка і пэпін літоўскі,

6. Па ураджайнасьці лічацца лепшымі: антонаўка, ранэт курскі залаты і штэцінскае чырвонае.

Табліца трываласьці сартоў саду „Пладавод“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну пасяўвання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Лік хворых							
				Абсал.	0/0		Абсал.	0/0	Усяго		Апёк	Рак	Дупліна- тасьць	Ветралом	Сухавішч- насьць	Механічныя папаваньні
									Абс.	0/0						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Антоніўка зв.	95	—	—	—	535	509	95,5	26	4,5	13	2	11	—	—	—
2	"	48	—	—	—	383	372	97,1	11	2,9	6	—	2	—	3	—
3	Залатароўка	90	—	—	—	25	18	72,0	7	28,0	6	—	1	—	—	—
4	Цыганка	90	—	—	—	8	6	75,0	2	25,0	—	—	—	—	2	—
5	Ранэт папяравы	45	—	—	—	7	6	85,7	1	14,3	1	—	—	—	—	—
6	Пуцімка	85	—	—	—	7	3	43,0	4	57,0	2	—	2	—	—	—
7	"	40	—	—	—	3	2	66,6	1	33,4	—	—	—	—	—	1
8	Пэпін Літоўскі	85	—	—	—	8	6	75,0	2	25,0	2	—	—	—	—	—
9	" "	45	—	—	—	7	5	71,4	2	29,6	2	—	—	—	—	—
10	Аркад	45	—	—	—	10	6	60,0	4	40,0	3	—	1	—	—	—
11	Транспарэнт	45	—	—	—	20	11	55,0	9	45,0	9	—	—	—	—	—
12	Штэцінск. чырвоны	90	—	—	—	3	2	66,6	1	33,4	—	—	1	—	—	—
13	" "	40	—	—	—	10	8	80,0	2	20,0	1	—	—	—	—	1
14	Ранэт Курс. Залаты	45	—	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Баравінка	50	—	—	—	12	7	58,3	5	41,7	5	—	—	—	—	—
16	Валошка	44	—	—	—	16	8	50,0	8	50,0	8	—	—	—	—	—
17	"	80	—	—	—	4	3	75,0	1	25,0	1	—	—	—	—	—
18	Апорт	75	—	—	—	10	5	50,0	5	50,0	3	—	2	—	—	—
19	"	35	—	—	—	7	4	57,0	3	43,0	3	—	—	—	—	—
20	Цітаўка	70	—	—	—	35	16	45,7	19	54,3	15	1	2	—	1	—
21	Добры селянін	45	—	—	—	5	4	80,0	1	20,0	—	—	—	—	—	1
22	Невядомыя	75	—	—	—	163	81	49,7	82	50,3	57	6	17	—	2	—
23	"	35	—	—	—	109	68	62,4	41	37,6	27	2	6	—	4	2
Разам		—	—	—	—	1389	1152	82,9	237	17,1	164	11	45	—	12	5
І грушы:																
1	Бэра Слуцкая	20—45	—	—	—	126	116	92,8	10	7,2	5	—	—	—	1	2
2	Смалянка	75—80	—	—	—	12	10	83,3	2	16,7	1	—	—	1	—	—
3	Сапаяжанка	70—75	—	—	—	48	33	68,8	15	31,2	12	—	—	3	—	—
4	Панна	40—50	—	—	—	10	7	70,0	3	30,0	3	—	—	—	—	—
5	Лімонка	45—50	—	—	—	8	6	75,0	2	25,0	2	—	—	—	—	—
6	Лясная прыгож.	40—45	—	—	—	5	5	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Бабы	"	—	—	—	7	5	71,4	2	28,6	2	—	—	—	—	—
8	Гліва	"	—	—	—	20	16	80,0	4	20,0	4	—	—	—	—	—
9	Іаўлінка	"	—	—	—	14	12	85,7	2	14,3	2	—	—	—	—	—
Разам		—	—	—	—	250	210	84,0	40	16,0	31	—	—	4	1	2

Табліца абмераў салу „Піладов“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва ў м.тр.	Дыяметр кароны ў м.трах	Суадносіны дыяметра да вышыні	Вышыня штамбу ў м.тр.	Дыяметр штамбу ў см.	Колькасць галін	Таўшчыня галін у см.	Кут адыходу галін	Сіла росту ў см.
1	Залатароўка	60	6,90	7,55	1,10	1	30	4	51	49°	35
2	"	55	6	6,27	1,05	1,45	23	2	50	34°	35
3	"	55	6,72	7,04	1,05	1,25	27	3	54	43°	30
4	"	55	6,50	7,25	1,12	1	19	4	47	39°	27
5	"	55	7,0	7,81	1,11	1,15	32	4	61	48°	35
Сярэдняе											
—		—	6,62	7,18	1,08	1,17	26	3,4	—	43°	32
1	Цыганка	80	6,42	9,66	1,52	0,56	47	6	58	31°	15
2	"	55	7,14	9,35	1,31	1,34	32	3	64	52°	43
3	"	55	6,80	9,03	1,33	1,15	38	4	59	49°	38
4	"	55	7,20	10,16	1,41	1,0	45	3	50	44°	20
Сярэдняе											
—		—	6,89	9,30	1,35	1,00	40	4	—	44°	29
1	Ранет папировы . . .	35	5,76	6,15	1,07	1,50	23	3	41	59°	10
2	"	60	6,56	7,53	1,15	1,14	32	2	73	28°	13
3	"	60	6,24	6,78	1,09	1,23	30	3	52	33°	15
4	"	35	5,92	6,12	1,03	1,12	25	4	44	38°	15
5	"	35	5,72	6,15	1,08	1,05	17	3	50	44°	18
6	"	35	6,0	6,04	1,0	1,27	24	4	62	36°	20
Сярэдняе											
—		—	6,03	6,46	1,07	1,25	23,5	3,2	—	40°	15
1	Пялін літоўскі . . .	25	4,90	5,53	1,13	1,15	15	3	29	49°	37
2	"	30	6,88	6,80	1,0	1,08	34	2	73	26°	30
3	"	30	5,38	5,73	1,07	0,96	29	4	33	51°	37
4	"	35	6,12	6,21	1,01	1,14	35	3	38	45°	30
5	"	25	5,10	5,21	1,02	1,10	18	3	35	40°	30
Сярэдняе											
—		—	5,68	5,90	1,04	1,09	26,2	3	—	42°	33

Табліца абмераў салу „Піладов“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва ў м.тр.	Дыяметр кароны ў м.трах	Суадносіны дыяметра да вышыні	Вышыня штамбу ў м.тр.	Дыяметр штамбу ў см.	Колькасць галін	Таўшчыня галін у см.	Кут адыходу галін	Сіла росту ў см.
1	Штацінскае чырв. . .	60	7,10	8,36	1,18	1,19	29	6	37	36°	25
2	"	55	6,72	7,52	1,12	1,22	28	3	58	38°	30
3	"	50	6,80	7,52	1,11	1,15	30	3	41	37°	25
4	"	65	7,18	8,32	1,16	0,90	42	2	50	28°	35
5	"	45	6,57	7,20	1,09	1,12	27	4	38	35°	18
6	"	45	6,12	6,20	1,0	1,09	23	3	40	39°	15
Сярэдняе											
—		—	6,75	7,19	1,06	1,11	29,8	3,5	—	35°	21
1	Антоніўка зял. . . .	35	5,65	7,18	1,27	1,02	20	3	38	42°	45
2	"	65	5,83	9,49	1,63	0,34	39	5	64	50°	42
3	"	35	5,94	7,13	1,20	0,69	20	2	44	45°	40
4	"	35	6,03	7,52	1,25	1,24	22	4	37	45°	40
5	"	75	6,95	9,50	1,36	1,60	36	6	45	57°	28
6	"	30	4,87	6,91	1,42	0,96	19	4	24	51°	42
7	"	55	5,60	9,07	1,62	0,95	31	3	58	35°	40
8	"	60	6,05	7,50	1,24	0,55	35	3	67	35°	35
9	"	50	6,12	8,71	1,42	0,82	32	3	62	40°	35
10	"	65	8,16	8,13	1,32	1,12	33	4	50	23°	45
11	"	50	6,03	6,65	1,10	1,63	22	3	47	51°	30
Сярэдняе											
—		—	6,0	8,0	1,33	1,0	28	3,6	—	43°	38
1	Ранет Кур. Зял. . . .	50	6,00	6,31	1,05	1,44	33	3	58	42°	12
2	"	60	6,90	6,0	0,87	1,18	40	2	63	32°	20
3	"	50	6,42	6,13	0,95	1,31	35	3	60	37°	16
4	"	50	6,22	6,22	1,0	1,25	29	4	55	38°	15
5	"	50	6,73	6,05	0,90	1,12	38	3	44	46°	12
6	"	45	5,88	6,24	1,06	0,98	19	2	63	35°	10
Сярэдняе											
—		—	6,36	6,16	0,97	1,21	32	2,8	—	38°	14

Сад селяніна в. „Заспа“, Рэчыцкага раёну, А. Д. Акуліча.

Знаходзіцца пасярэдзіне вёскі Заспа на адлегласці ад г. Рэчыцы 14 кілёметраў.

Плошча пад садам 2,45 гектараў — разьмешчана ў 2-х вучастках: I вуч. 0,26 гектара пры сядзібе, II — 2,19 гектара ў адлегласці ад сядзібы 0,25 кілёметра — пасярод будынкаў сялян в. Заспы, якія і зьяўляюцца забаронаю саду.

Пасаджана было плодовых дрэў 480; пры чым пасадка зроблена ў 2 тэрміны: у 1893 г. пасаджана 426 дрэў і ў 1910 г. — 54 дрэва. З часу пасадкі і да 1928 г. згінула 76 дрэў — 15,83%. У 1927 г. пасаджана было 76 дрэў наступных сартоў: антонаўкі — 60 дрэў, Штрэйфлінга 12 дрэў і 4 дрэвы інш.

Зараз налічваецца плодовых дрэў у садзе дарослых — 404, з якіх здаровых 304 — 75,25%, хворых 100 дрэў — 24,75%. З агульнага ліку дрэў у садзе: яблыні — 397 — 98,27%, ігруш 7 — 1,73%.

У садзе пераважае мейсца займае антонаўка зв. — 264 дрэва — 65,34%, пуцімка — 41 дрэва — 10,15%, пэпін-літоўскі — 33 дрэвы — 8,17%, цітаўка — 12 дрэў — 2,98%, цынамонавае паласастае 10 дрэў — 2,47%, апорт звычайны — 8 дрэў — 1,98%, ранэт курскі 7 др. — 1,73%, валовка 5 др. 1,24% і розных 17 дрэў — 4,21%.

Ігрушы: панна — 3 дрэвы, ільлінка — 3 дрэвы.

Глебавы тып — падзолісты, па механічнаму складу верхняга пазему — ад супясі да лёгкіх суглінкаў. Ніжэй залягае магутны пазем паўтаравокіслаў. Глеба падсыілаецца сартавымі пяскамі, а на глыбіні 4 мэтраў і ніжэй залягае значнай глыбіні ледавіковы навал (марэна).

Глыбіня грунтовых вод у сярэднім ад паверхні 10 мэтраў і глыбей. Схіл у садзе — заходні, але нахіл яго нязначны. Парадак пасадкі дрэў на плошчы ¹/₃ усяго саду — квадратовы, з напрамкам радоў з усходня паўднёвага на заходня-паўночны бок, а астатнія ²/₃ часткі саду — шахматны парадак з тым-жа напрамкам радоў. Адлегласць паміж дрэвамі ў радзе і паміж радамі 7,12 мэтр. (10 арш.).

З штучных угнаенняў у садзе ўжываецца попел, які адтрымліваецца ў гаспадарцы, але апошні ўносіцца толькі пад дрэвы аслабляякія не даюць належнага прыросту і ўраджаю. Наогул сад угнойваецца часткамі кожны год. Паўторнае ўгнаенне ўносіцца на тыя-ж месцы праз кожныя 2 гады на трэці ў колькасці 40 тон на гектар. Гной заўсёды ўносіцца вясною і заворваецца на глыбіню 18 см.

У 1927—28 г. уся плошча саду была пад папарам. Апрацоўка вялася наступная: у канцы красавіка м-ца кожнага году адбывалася баранаванне і, каля 5—10-га мая — ворыва на глыбіні 18—20 см. У ліпені м-цы ўся плошча саду барануецца і пасля ставяцца пад дрэвы падпоры і ў кастрычніку месяцы сад другі раз заворваецца на глыбіню 10—15 сантымэтраў.

Галоўнымі шкоднікамі саду зьяўляюцца: пярэцёнкавы прадзільнік якога асабліва многа было ў гэтым годзе (1928). Барацьбу з ім гаспадар вядзе не аднаразова, а на працягу ўсяго лета — пасля адкладвання яечак; восенню і вясной да выхаду лічынкі. Сабраныя яечкі знішчаюцца

Другім значна распаўсюджаным шкоднікам зьяўляецца пладажорка, але супраць яе асаблівай барацьбы не вядзецца, за выключэннем зьбірання падаліцы.

Неабходна адзначыць, што ў садзе таксама распаўсюджаны караед і зараз налічваецца 10 дрэў паражонных апошнім; усе паражоныя ім дрэвы выкарчоўваюцца і спальваюцца.

У меншай колькасці распаўсюджан — няпарны прадзільнік, яечкі якога гаспадар збірае сам і знішчае. Сустрэкаюцца: баярышніца і элатуска. У лютым і красавіку вядзецца — здыманне і знішчэнне гнёздаў. Сустрэкаюцца: парша, мох і лішайнік, але апошнія (мох і лішайнікі) распаўсюджаны рэдка. Сад раньняй вясной па зачыненых яшчэ вочках апырскаецца жалезным купарвасам і праз 2 тыдні пазней — вапнаю. У кастрычніку месяцы 1927 года зроблена пабелка штамбаў вапнаю ўсіх дрэў.

Усе выдаткі за 1928 г. па барацьбе са шкоднікамі, апрацоўцы глебы і дагляд за садам, складаюць:

I здыманне яечак і гнёзд . . . 25 руб.

II працоўная сіла на I апыркв. . . 22 „ 50 к.

III „ „ „ II „ . . . 22 „ 50 „

IV каштоўнасць матар'ялаў па барацьбе . . . 60 „ 10 „

Усяго па барацьбе са шкодн. . . 130 руб. 10 к.

I ворыва (вясною і восенню 2 разы) 40 руб. — к.

II баранаванне . . . 20 „ —

III пабелка штамбаў, абчыстка, падрэзка галья і інш. . . 63 „ —

IV возка і раструска гною . . . 17 „ 40 к.

Усяго па ўходу і апрац. глебы . . . 140 руб. 40 к.

За ўсе апошнія гады сад даў значны ўраджай — у 1927 г. (2400 п.) 39,35 тон ці 16,05 тон (979 пуд.) на гектар. Па сартох: антонаўка — 24,6 тоны (1500 п.), пэпін літоўскі — 4,92 т. (300 п.), пуцімка — 0,82 тоны (50 п.) і іншыя 1,64 тоны (100 п.).

² ураджаю гэтага году было здадзена ў арэнду за 900 руб., а ¹/₃ сумесна з арэндатарам транспартавалася водным шляхам па Дняпру ў Кіеў і Чаркасы, пры чым пуцімка, апорт звычайны прададзены ў Кіеве па цане 1 р. 40 к. — 1 р. 60 к. за 16 кг., а антонаўка і пэпін літоўскі — 3 р. за 16 кг. У 1925—26 і 28 гг. за выключэннем ранэта курскага залатога, якога налічвалася 230 кг. (15 пуд.), у 28 годзе сад зусім не пладаносіў, а ў 1924 годзе ўраджай саду быў: антонаўкі — 640 кг. (40 пуд.), пэпіна літоўскага 2,46 тон (150 пуд.), пуцімкі 560 кг. (35 пуд.) і інш. 720 кг. (45 пуд.) — усяго ўраджаю (270 пуд.) 4,38 т.

Сад садзіўся вясною ямным спосабам. Падрыхтоўка ям пад плодывыя дрэвы была з восені на глыбіню 1 арш. — дыяметрам 1,5 арш. Пры пасадцы яма запаўнялася ворным паземам, а да карэнняў падсыпаўся ворны пазем перамешаны з кампостам.

Пасаджаным матар'ялам зьяўляліся: 3-х годкі кароністыя, якія гаспадар атрымаваў з прызатных гадавальнікаў — Клінцоўскага і Васілеўскага. Падрэзка амаль ня ўжывалася з прычыны чаго кароны і цяпер значна густыя. Першы час, пасля закладкі саду плошча скарыстоўвалася гароднымі культурамі, пад якія праз год уносілася ўгнаенне (гной) у колькасці 2200 п. на гектар, а асобна пад дрэвы ніякага ўгнаення ня ўносілася.

Антоніўка камянічка лічыцца лепшым сортам, як сорт ураджайны, прамысловы і значна трывалы ад ўсякіх хвароб. З 264 дрэў: здаровых — 234, альбо 88,63% ад агульнага ліку, хворых 30 др. — 11,37%, а з часу пасадкі загінула 18 дрэў, што складае 6,37% ад усіх пасаджаных дрэў. Усе дрэвы маюць добра развітую карону, як сведчыць табліца. Дыяметр кароны у сярэднім 7,04 метра, вышыня дрэва — 4,86 метра.

Другім ня менш важным сортам лічыцца ранэт курскі залаты, якога ў садзе было пасаджана 7 дрэў, захаваліся ўсе здаровымі і да сучаснага моманту, хоць узрост іх 35 год. Плады добра захоўваюцца ў лёжцы, маюць добры збыт і расцэніваюцца на рынку значна вышэй іншых сартоў. У гэтым годзе ўраджай яго рэалізаваўся на мясцовым рынку — Рэчыцы па 4 руб. за пуд. Сорт ураджайны, дрэвы маюць добра развітую карону — дыяметр у сярэднім 6,35 метраў, вышыня дрэва 5,80 м.

Пэпін літоўскі па думцы і назіранню гаспадара лічыцца добрым сортам, пачаў пладанасіць пасля пасадкі праз 2 гады і пладанасіць, амаль што кожны год, ураджайнасьць вельмі добрая. Збыт на рынку ўраджаю забяспечан. Разьвіцьцё кароны — дыяметр у сярэднім — 6,11 м. вышыня дрэў — 4,75 метра.

З пасаджаных у садзе 44 дрэў пэпіну згінула 11 дрэў — 25%, а астатнія 33 усе хворыя, з іх 18 дрэў механічна папсаваны ў зьвязку з старай і гнілой драўнінай; 10 дрэў — ветраломныя і 5 — дуплястыя. Такі хваравіты выгляд усіх дрэў тлумачыцца тым, што ўзрост іх зараз 35 год, а наогул, добрая трываласьць і здаровы выгляд дрэў у большай ступені бывае толькі да 30 год.

З васеньніх сартоў добрым лічыцца пуцімка, плады маюць добры збыт на рынку, больш каштоўны за антоніўку, дрэвы ўраджайныя, але з усіх 41 дрэва хворых ад апёку 13 ці 31,71%. Трэба адзначыць, што дрэвы захварэлі адначасова з прычыны таго, што сярод дрэў пуцімкі раней стаялі будынкі, якія зацянялі штаблы. Пасля таго, як будынкі былі зьнесены, дрэвы, якіх штаблы зацяняліся, захварэлі ад апёку.

Даволі добрым сортам лічыцца валашка, як сорт летня-васеньні.

З летніх сартоў у садзе 10 дрэў цынамонава-паласастага; з іх 4 ці 40% паражоны караедам, добры летні сорт, хоць плады яго на мясцовым рынку невядомы. Маюць добрую цану ў Кіеве.

З ігруш трывалым сортам лічыцца ў садзе — панна, але за некалькі апошніх год увесь поўнасьцю ўраджай паражон паршой і ніякай каштоўнасьці не стварае.

Цітаўка ў садзе лічыцца нятрывалай. Было пасаджана 19 дрэў, з іх згінула 8 — 36,87%, а з 12 дрэў, якія маюцца зараз у садзе, хворых 6 ці 50%.

Апорт звычайны таксама лічыцца нятрывалым і па якасьці нягодным сортам; усіх было пасаджана 13 дрэў, з іх згінула 5 — 38,46%, а з 8 дрэў хворых 4 ці 50%.

Адзначым галоўныя асаблівасьці саду сел. Акуліча: 1. З сартымэнту саду адпавядаюць мясцовым глебавым, кліматычным умовам і таваріау напрамку садоўніцтва наступныя сарты: антоніўка кам., ранэт курскі залаты, пэпін літоўскі, пуцімка, цынамонавае паласастае.

2. Гаспадарка зьяўляецца чыста садовай, апрача плошчы пад садамі іншай няма і прыбыткаў ад другіх галін с. г. таксама няма.

3. Адлегласьць паміж дрэвамі 7,11 м. (10×10 ар.) і кароны ўзросту 18—35 год маюць у сярэднім дыяметр 6,8 м., кароны асобных сартоў дасягаюць дыяметру 8—9 метраў. Пры закладцы новых садоў у раёне Заспы і пры падобных глебава-кліматычных умовах адлегласьць павінна быць павялічана да 10—12 метраў. Дадзеная гаспадарка зьяўляецца чыста садовай і сад ня можа даць кожны год належнага ўраджаю; таму павялічэньне адлегласьці зьяўляецца яшчэ больш неабходным дзеля скарыстоўваньня плошчы саду прамежнымі гароднымі культурамі.

Табліца трываласьці сартоў саду „Акуліча“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост	Па часу пась- пявання	Лік выпаўш. дрэў		Лік здоровых дрэў		Х в о р ы х									
				Абсал.	%	Усяго дрэў	Абсал.	%	Усяго	%	Марабоін	Апёк	Рак	Дупленастасьць	Ветраломных	Суверхніх	Механічнага папсавання
1	Антоніўка зв. . .	18—35	зім.	18	6,37	264	234	88,63	30	11,37	24	6	др.	па	раж.	кар	аед.
2	Пэпін-літоўскі . .	35	„	11	25,00	33	—	—	33	100,00	—	—	—	5	10	—	18
3	Пуцімка	„	вос.	20	11,47	41	28	68,29	13	31,71	—	13	—	—	—	—	—
4	Цітаўка	„	„	7	36,87	12	6	50,00	6	50,00	—	—	—	—	—	—	6
5	Цынамонавае пал.	„	лет.	3	23,07	10	6	60,00	4	40,00	—	па	ра	жа	ны	кар	аед.
6	Апорт звычайны .	„	вос.	5	38,46	8	4	50,00	4	50,00	—	—	—	1	—	—	3
7	Р-н Залаты Курскі	„	зім.	—	—	7	7	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Валашка	„	вос.	2	28,57	5	4	80,00	1	20,00	—	—	—	—	—	—	1
9	Іншых	„	—	2	10,52	17	12	70,58	5	29,42	—	—	—	—	—	—	5
1	Ігрушы: Панна . .	„	вос.	—	—	3	3	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Ільвінка	„	лет.	8	72,72	3	—	—	3	100,00	—	—	—	—	1	1	1
3	Банкротэс Вільямс	„	зім.	—	—	1	—	—	1	100,00	—	—	—	—	—	—	1

Нахілы у садзе з паўночнага і паўднёвага бакоў, а самае ніжэйшае месца знаходзіцца бліжэй да паўночнай часткі саду.

Парадак пасадкі саду — квадратовы ў напрамку з паўночы на поўдзень. Адлегласць паміж дрэвамі ў радзе 7,11 мэтр (10 арш.) і паміж радамі таксама.

Угнаенне ў 1928 г. не ўнасілася, а ў 1927 г. на вучастак з плошчаю 4,35 гектараў — унесена штучнае ўгнаенне: супэрфасфату 384 кг., калійнай солі 288 кг., чылійскай салетры 96 кг. (колькасць угнаення з нормы на дзесяціну).

У мінулыя годы ніякага ўгнаення ня ўжывалася. Неабходна адзначыць, што, у тэй частцы саду, дзе было ў 1927 г. унесена поўнасьцю штучнае ўгнаенне — колер лісьця, а таксама асыпаемасьць, значна зьмяніліся і маюць зусім другі выгляд у параўнаньні з тымі дрэвамі, на вучастках якіх штучнае ўгнаенне ня ўжывалася, так напрыклад, 5/IX — ліст меў яшчэ звычайна здаровы выгляд.

Сад увесь час знаходзіўся пад папарам з наступнай апрацоўкай яго: у чэрвені м-цы 1927 г. уся плошча пад садам была ўзорана на глыбіню 2¹/₂ — 3 вяршка.

Вясною 1928 г. уся плошча пад садам была забаранована.

З шкоднікаў саду больш распаўсюджаны: баярышніца, златагузка, пярсыёнкавы і няпарны прадзільнік, мядзянка, кветкаед і інш.

Супраць ўсіх пералічаных шкоднікаў, а таксама паршы, моху і лішайніку вядзецца барацьба.

Вясною да набуханьня вочак, кожны год, пачынаючы з 1925 г., сад апырскваецца 10% расчынай жалезнага купарвасу, а таксама і ў восень. Здыманьне гнёздаў баярышніцы, златагузкі, здыманьне ячак шоўкапрадаў.

У час набуханьня вочак — апырскваньне вапнаю. Пасьля цвіценьня, калі ўжо плады дасягнуць велічыні з арэх — робіцца апырскваньне бардокаю вадкасьцю з парыскай зеленню.

У лістападзе м-цы 1927 г. і красавіку 1928 г. усе дрэвы ў садзе пабелены вапнаю.

Усе выдаткі па вядзеньню садовай гаспадаркі за 1928 год вылічаюцца ў наступным:

I. Барацьба з шкоднікамі:

а) Апырскваньне I і II раз . . . 115 р. 25 к.

б) Здыманьне гнёзд і яец . . . 60 „ —

Усяго . . . 175 р. 25 к.

II. Дагляд за садам:

а) Пабелка, абчыстка штамбу, абрэзка сучча і звозка яго . . . 116 р. 92 к.

III. Апрацоўка глебы ў садзе:

а) Ворыва і баранаваньне . . . 100 р.

IV. Іншыя выдаткі:

а) варты саду, пастаноўка новай агароды саду 1500 руб.

Сад у 1926—27 гг. здаваўся ў арэнду за плату па гадох.

У 1926 г. за 617 руб. ураджай гэтага году 19,7 тон.

У 1927 г. за 2,625 руб. ураджай гэтага году 65,6 тон.

Ураджай 1928 г. — 13,11 тон — скарыстоўваўся Т-вам.

За апошнія тры гады ўраджай пладоў у сярэднім на гектар — 4,4 тон, які лічыцца нізкім для таго раёну. Гэта тлумачыцца тым, што сад перададзены Садова-Гародн. Т-ву ў вельмі дрэнным выглядзе (шмат было моху, лішайніку, шкоднікаў, а таксама сухога сучча).

Другая прычына нізкай ураджайнасьці — гэта значны % выпаўшых дрэў у садзе і апошняя, што вельмі значна адбілася на ўраджайнасьці саду, гэта не ўгнаенне яго: на працягу шэрагу гадоў ніякага ўгнаення пад плодзавыя дрэвы не ўнасілася, толькі ў 1927 г. на адну частку саду плошчаю 4,35 гектара ўнесена штучнае ўгнаенне, а астатняя частка — 3,25 гект. і па апошні час ня ўгноена.

З сартоў саду заслугоўваюць увагі:

1. Антонаўка як сорт ураджайны, прамысловы, трывалы. У садзе 596 дрэў з іх хворых 82—13,78%.

2. Штэцін чырвоны — надзвычайна добры зімовы сорт. Плады захоўваюцца ў лежаньні да вясны і пазьней, маюць забяспечаны збыт і кошт.

3. Штэрэйфлінг лепшы васеньні сорт ува ўсіх адносінах.

4. Пэпін літоўскі лічыцца добрым сортам. Рана пачынае пладанасць, амаль што ні кожны год, вельмі ўраджайны, мае забяспечаны збыт і кошт на рынку.

У садзе 14 дрэў узросту 30 год з якіх хворых 11 дрэў — 78,58%. Значны % хворых дрэў тлумачыцца тым, што зараз узрост 30 год, а добрая трываласьць пэпіна літоўскага назіраецца да 30 год.

5. Добрым васеньнім сортам лічыцца пуцімка як ураджайны трывалы; у садзе 10 дрэў узросту 30 год і ўсе здаровыя. Плады маюць добры збыт і кошт на мясцовым рынку.

6. З летніх сартоў лічыцца добрым белы наліў — як ураджайны, трывалы і прамысловы сорт. У садзе 5 дрэў з іх 1 хворае.

7. Душэс д'Ангулем — вельмі добры васеньня-зімовы сорт, плады маюць вельмі добры збыт і кошт. Высока дэсертны сорт. У садзе 5 дрэў з іх 2 хворых.

8. З летніх сартоў ігруш добрым лічыцца ільлінка, як сорт ураджайны, прамысловы, трывалы. Плады маюць добры збыт і кошт. У садзе 7 дрэў узросту 50 г. з іх хворых 2 — 28,58%. Іншыя сарты саду асаблівай увагі не заслугоўваюць, як сарты нетаварныя нятрывалыя, малакаштоўныя і г. д.

Адзначым галоўныя асаблівасьці гэтага саду:

1. З сартоў саду адпавядаюць мясцовым умовам, таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя: антонаўка, штэцін чырвоны, пэпін літоўскі, штэрэйфлінг, пуцімка, белы наліў, душэс д'Ангулем і ільлінка.

2. Лісьцевыя пароды зьяўляюцца дрэннай агародай саду, а асабліва ў адлегласьці 6,4 мэтр. па 1) кароны дрэў пахілены ў працілеглы бок ад агароды, па 2) дрэвы сумежных радоў значна горш разьвіты ў параўнаньні з іншымі дрэвамі саду, па 3) агарожа з лісьцевых парод зьяўляецца добрым месцам для захоўваньня распаўсюджваньня садовых шкоднікаў.

3. Агарожа павінна быць з хвойных парод у адлегласьці ад саду 15—18 мэтраў.

4. Адлегласьць паміж дрэвамі 7,11 м. зьяўляецца малой. Дрэвы ва ўзросьце 30 год у сярэднім маюць дыяметр кароны 8,5—9 мэтраў.

Пры закладцы новых садоў у раёне вёскі Перасьвятное адлегласьць павінна быць павялічана да 10—12 мэтраў.

Гадавальнік Рэчыцкага Садова-Гародн. Т-ва

(пры садзе „Перасьвятое“ таго-жа Т-ва).

Знаходзіцца пры вёсцы „Перасьвятое“ Перасьвяцкага с/с. у адлегласці ад г. Рэчыцы 7,5 кілём.

Гадавальнік заснаваны ў 1925 годзе.

Плошча—8,74 гэктара. Сэвазварот намечаны 7-мі палёвы, але яшчэ не ўстаноўлены.

На гэктар — высаджана 25000 шт. дзічкоў. Папаўняецца гадавальнік дзічкамі—часткова сваімі, а часткова атрымліваецца з Клінцаўскага гадавальніку і Млеяўскай даследчай станцыі.

У якасці матэрыялу для падвояў зьяўляюцца: дзікая яблыня, ігруша і толькі ня значны % кітайскай сьлівалістнай, іншых парод няма. Дзічкі пасаджаныя вясною ў той-жа год вачкуюцца і праз некаторы час завачкаваныя дзічкі паслабляюцца.

На другі год вясною робіцца рэзка падвояў на шып і пасья гэтага асобных мерапрыемстваў у гадавальніку ня робіцца, за выключэньнем прац па падрыхтоўцы глебы і падвязцы маладых пабегаў (адросткаў). Вясною 3-га году, пасья вачкаваньня маецца на ўвазе зрабіць наступнае: канчаткова вырэзка шыпу, рэзка на карону, а таксама рэзка слабейшых дзічкоў на рост.

З парод і сартоў у гадавальніку разводзяцца: яблыня антонаўка, пэпін літоўскі, штэцінскае чырвонае, пуцімка, цітаўка, белы наліў, віргінскае ружовае, ранэт Лянсберга, лімонка, сапежанка, панна і бэра слудкая.

Гомельскай Помалёгічнай Камісіяй для Перасьвяцкага гадавальніку ў працэнтных адносінах сартымэнты—вызначаны:

Антоніўкі камянічкі—40%, ранэта курскага 10%, штэцінскага чырвонага—10%, пуцімка—15%, бэры слудкай—10%, ільлінкі—2%, панны—3% і кастковых—5%.

Пладовыя саджанцы з гадавальніку адпускаюцца восеньню з 15-га кастрычніка, якіх у 1927 г. было адпушчана — аднагодак безкароністых: антонаўкі і пэпіна літоўскага—634 шт. па 50 к. за штуку.

Запатрабаваньне і попыт з боку насельніцтва і інш. на пладовыя саджанцы — больш назіраецца на наступныя сарты: антонаўку, штэцінскае чырвонае, пэпін літоўскі, белы наліў і пуцімку; з ігруш — ільлінку і на бэры.

Кароны пачынаюць закладваць на вышыні штамбу 1—1,30 мэтр. з 5—6 галін.

Для вызначэньня глебы пад гадавальнікам былі выкапаны на месцы дзьве ямы: адна на больш паніжанай частцы гадавальніку, другая на падвышанай, пры чым на паніжанай частцы глебавыя паземы разьмеркаваны так, як на роўным месцы саду, дзе тып глебы падзолісты, механічны склад зьвязаныя пяскі буйна зярністыя.

На падвышанай частцы глебавыя паземы залягаюць так: пазем А₁—16 сант.—шэрага колеру, А₂ добра не выражаны, колер цёмна бялёсы і пазем В таксама не выразны з утварэньнямі артдзандаў у ім.

На глыбіні 96 см. ад паверхні—залягае магутны пазем гравія. Неабходна адзначыць, што на ўзгорку ў гэтым годзе былі высаджаны дзічкі, разьвіццё якіх дрэннае.

Табліца трываласці сартоў саду „Перасьвятое“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часу паспява- емасці	Лік выпаўш. дрэў		Лік здоровых дрэў		Х в о р о х										
				Абсал.	о/о	Усяго дрэў	Абсал.	о/о	Усяго	о/о	Марабоін	Апёк	Рак	Дупленастасьць	Ветралом	Сукавішнынасьць	Мяканічная папсаваньня	Грыбн. хвар.
1	Антоніўка звычай.	30—50	зім.	—	—	596	514	86,22	82	13,78	48	—	—	6	11	—	17	—
2	Пэпін літоўскі . .	30	„	—	—	14	3	21,42	11	78,58	6	—	—	—	—	—	5	—
3	Чырвоны Аркад . .	30	летн.	—	—	30	16	53,33	14	46,67	12	—	—	2	—	—	—	—
4	Цітаўка	„	„	—	—	40	18	45,0	22	55,0	4	—	—	6	—	—	12	—
5	Апорт звычайны . .	„	асен.	—	—	35	33	94,28	2	5,72	—	—	—	—	—	—	2	—
6	Пуцімка	„	„	—	—	10	10	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Штрэйфлінг	„	„	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Белы наліў	„	летн.	—	—	5	4	80,0	1	20,0	—	—	—	—	—	—	1	—
9	Штэцінскае чырв.	„	зім.	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Розных сартоў . . .	—	—	—	—	150	83	54,67	67	45,67	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Грушы: Їльлінка . .	50	летн.	—	—	7	5	71,42	2	28,58	—	—	—	—	2	—	—	—
2	Бязнасенка	„	„	—	—	6	5	83,33	1	16,67	—	—	—	—	1	—	—	—
3	Лімонка	„	асен.	—	—	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Душэс Д'Ангулен . .	30	ас.зім.	—	—	5	3	60,0	2	40,0	2	—	—	—	—	—	—	—
5	Розныя	—	—	—	—	49	25	51,0	24	49,0	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Сьлівы: Чарносьл.	16	—	—	—	12	8	66,66	4	33,34	—	—	—	—	4	—	—	—
Разам		—	—	—	—	964	732	—	141	—	72	—	—	14	18	—	37	—

Сад „Сьвірыдавічы“

Сад „Сьвірыдавічы“ знаходзіцца пры вёсцы Сьвірыдавічы ў адлегласьці ад г. Рэчыцы 21,3 км. Дзяржаўнай зямельнай маёмасьцю ў 1927 г. здадзен у арэнду сялянам вёскі Сьвірыдавічы—Панамару і Гузаву. Да 1927 г. здаваўся у часовае арэнднае карыстаньне розным прыватным асобам, у дарэвалюцыйны час быў абшарніцкі.

Сад, плошчай 8,72 гэкт. па ўзросту падзяляецца на тры часткі: I—плошчай 4,90 гэкт. узросту 35 год; II—2,18 гэкт. узросту 25 год і III—1,64 гэкт. узросту 18 год. У пору дасьледаваньня ў садзе налічвалася ўсіх дрэў—1027: з іх яблынь 952 д.—92,69%, ігруш 75 д.—7,30%, хворых 232—22,59%.

З сартоў ў садзе сустракаюцца: антонаўка 576 д.—56,08% варгуль 80 д.—7,79% цынамонавае паласастае 14 д.—1,36%, белы наліў—12 д.—1,17%, чорнае дрэва—10 д.—0,97%, баравінка 10 д.—0,97%, цітаўка—9 д.—0,88%, аркад. чырвоны—8 д.—0,78% пущімка 7 д.—0,69% апорт зв. 7 д.—0,69%, залатароўка 6 д.—0,54%, валошка 4 д.—0,39%, белае салодкае 4 д.—0,39%, штрэйфлінг 3 д.—0,29%, пэпін літоўскі 3 д.—0,29%, шклянка 3 д.—0,29% і іншых 194 дрэва.

З ігруш: душэс д' Ангулем 11 д.—10,9%, лясная прыгожая 9 д.—0,88%, панна 8 д.—0,78%, ільлінка 4 д.—0,39% бэра слуцкая 4 д.—0,39%, сапьяжанка 6 д.—0,58%, банкрота Вільямса 4 д.—0,39% безнасенка 4 др.—0,39% і іншых 25 д.—2,45%.

Парадак пасадкі дрэў на плошчы 6,55 гэкт. шахматны ў адлегласьці 7,11×7,11 м. (10×10 арш.), а на плошчы 2,18 гэкт. квадратовы ў адлегласьці 8,53×8,53 м. (12×12 арш.) Сад з усходняга боку мае загараду з пірамідальнага топаля ў адлегласьці 7,11 м. (10 арш.) ад саду, а з заходняга з ліпы з такою самаю адлегласьцю. Адмоўны ўплыў з боку загарады назіраецца ў наступным: папершае—дрэвы, якія мяжуюцца з ліпаваю загарадою на адлегласьці 7,11 м. (10 арш.) значна горш разьвітыя ў параўнаньні з іншымі дрэвамі саду, падругое загарада з ліпы і топаля лічыцца добрым месцам для захоўваньня і распаджэньня шкоднікаў.

Глебавы тып у садзе падзолісты, а на паніжаным месцы пры возеры падзоліста-балоцісты, па мэханічнаму складу супясок буйна-зярністы. Падглеба—звязаныя сартаваныя пяскі, а на глыбіні 2—3 мэтраў залягае ледавіковы навал (марэна).

Неабходна заўважыць, што на паніжанай частцы, якая прылягае да возера, з прычыны блізкасьці грунтовых вод, 40—42% дрэў згінула, а астатнія амаль што ня ўсе хворыя. На гэтым месцы глебавы тып падзоліста-балоцісты, а грунтовыя воды залягаюць на глыбіні 1,5—1,6 м. Схіл у садзе заходні. Сад угнойваецца праз 3 гады на 4-ты: у 26 і 27 г. на $\frac{1}{4}$ плошчы саду ўнесён гной з разьлікам 32,8 тонн (2000 пуд.) на гэктар, а ў 28 г. на $\frac{1}{8}$ плошчы ўнесён гной з такім самым разьлікам і на $\frac{1}{8}$ плошчы штучнае ўгнаеньне: суперфасфату 288 кг. і калійнай солі 288 кг. на гэктар; $\frac{1}{8}$ частка плошчы ў 28 г. засеена бульбаю па сьвежаму гною, а астатняя знаходзіцца пад папарам, апрацоўка якога наступная: вясной барануецца, ў траўні месяцы мелкае лушчэньне, баранаваньне пасля лушчэньня і ўвосень зяблевая ўзорваньне на глыбіню 2—2 $\frac{1}{2}$ вяршка.

Галоўнымі шкоднікамі саду лічацца: баярышніца златагузка, гнёзды якіх кожную зіму здымаюць і зьнішчаюць. Кожны год здымаюць і зьнішчаюць яечкі пярсьцёнкавага шаўкапраду, супраць кветаводу і іншых непасрэднай барацьбы не вядзецца. Апрача гэтага супроць некаторых

шкоднікаў і грыбных хвароб кожны год сад 2 разы апырскваюць вясной па зачыненых вочках жалезным купарвасом, а пасля цьвяжэньня бардоскай вадкасьцю.

Ураджай саду за апошнія гады быў наступны:

22 год—	32,8	тонн
23 „ —	65,6	„
24 „ —	21,3	„
25 „ —	65,6	„
26 „ —	16,4	„
27 „ —	82,0	„
28 „ —	4,92	„

Усяго 288,62 т.

За 7 год ураджай пладоў складае 288,62 т. а на адзін год у сярэднім 41,25 т. ці на адзін гэктар—4,74 т. Арэнднай платы Дзяржаўная зямельная маёмасьць атрымлівае 900 руб. кожны год, а апрача таго арандатар павінен кожны год $\frac{1}{4}$ саду ўгнаваць, вясцы барацьбу са шкоднікамі, апрацоўваць глебу і праводзіць падсадку дрэў.

Увосень 27 г. пасаджана 200 дрэў двух—трохгодак. Пасадка адбывалася ямным спосабам без ранейшай падрыхтоўкі ям. Угнаеньне пры пасадцы ня ўжывалася.

З сартоў саду заслугоўваюць належнай увагі:

Антоніўка—сорт ураджайны, прамысловы і трывалы. У садзе ўсіх дрэў—576, з іх хворых 86—14,93%. Штрэйфлінг—вельмі добры васеньні сорт. У садзе 3 дрэвы узросту 25 год і ўсе здаровыя, маюць добра разьвітыя кароны—дыяметр у сярэднім 7,14 м. вышыня 5,52 м. Плады маюць добры збыт і кошт, амаль што не паражваюцца паршой.

Цынамонавае паласастае вельмі добры летні сорт,—але на жаль дрэвы пасаджаны на нізіне, дзе глебавы тып падзоліста-балоцісты блізка залягаюць грунтовыя воды. З усіх 14 дрэў хварэюць 5 др.

Пэпін Літоўскі добры зімовы сорт, рана пачынае пладаносіць, добра пладаносіць амаль што кожны год, плады маюць добры збыт і кошт. У садзе 3 дрэвы з іх 1 хворае. З васеньніх сартоў добрым лічыцца пущімка ўраджайны сорт, мае добры збыт і кошт на мясцовым рынку у садзе 7 дрэў узросту—25—35 год і ўсе здаровыя.

Белы-наліў—вельмі добры летні сорт,—ураджайны, трывалы, у садзе 12 др з іх хворых—1, мае добры збыт і кошт.

Лясная прыгожая—вельмі добры сорт, плады маюць добры збыт і кошт, добра трымаюцца на дрэве, вышэй сярэдняй велічыні, дрэвы ўраджайныя.

У 28 годзе ўраджай у сярэднім на 1 дрэве ў узросьце 25 год—128 кг.—160 кг. пры чым па пазіраньню арандатара пладаносіць амаль што, кожны год.

Усіх дрэў у садзе 9 і ўсе здаровых, маюць добра разьвітыя кароны дыяметру сярэднім 6,04 мэтра, вышыня 3,35 м.

Душэс д' Ангулем таксама вельмі добры васеньня-зімовы сорт, ураджайны, плады маюць вельмі добры збыт і кошт, высока дэсэртны сорт, дрэвы маюць добра разьвітыя кароны ў узросьце 25 год дыяметр 6 м., вышыня 6,2 м.

Усіх у садзе 11 дрэў і ўсе здаровыя.

Бэра Слуцкая—добры сорт, вельмі ураджайны, плады добра захоўваюцца ў лёжцы, маюць добры збыт і кошт, дыяметр дрэў 6,70 м. вышыня 8,20 м. Усяго дрэў у садзе 4 з іх хворых адно.

3. З сартоў саду адпавядаюць мясцовым умовам, як глебава-кліматычным, так і таварчому напрамку садоўніцтва: Антонаўка, Штрэйфлінг Пэлін-Літоўскі, Цынамонавае паласаства, Пуцімка, Белы-наліў, Лясная прыгожая, Дзюшэс д' Ангюлем, Бэра Слуцкая і Їльлінка.

№№	Назва сорту	Узрост	Вышыня дрэва ў метр.	Дыяметр кроны ў м.	Стасунак дыяметра да вышыні	Вышыня штамбу ў м.	Дыяметр штамбу ў м.	Колькасць галяін	Дыяметр галяін у м.	Кут адыходж. галяін	Ураджай
1	Лясная прыгожая . .	25	5,50	6,00	1,09	1,23	0,19	5	0,10	40°	6 п.
2	" " . .	"	6,70	6,45	0,96	0,96	0,26	5	0,11	30°	8—9 п.
3	" " . .	"	6,85	5,65	0,82	1,10	0,23	6	0,12	35°	10 п.
	Сярэднія . .	—	6,35	6,03	0,95	1,10	0,23	5	0,11	—	8 п.
1	Душэс д'Ангудем . .	25	5,95	6,60	1,10	1,35	0,23	5	0,13	45°	3 "
2	" " . .	"	6,45	5,85	0,90	1,10	0,21	3	0,13	30°	4 "
3	" " . .	"	6,40	6,35	0,99	1,50	0,23	6	0,10	65°	4 "
4	" " . .	"	5,20	5,35	1,03	1,35	0,20	3	0,13	30°	3 "
5	" " . .	"	7,00	5,85	0,83	1,28	0,22	3	0,14	45°	5 "
	Сярэднія . .	—	6,20	6,00	0,97	1,31	0,22	3	0,13	—	4 "
1	Штрэйфлінг . . .	25	5,10	7,20	1,42	1,10	0,22	4	0,11	60°	10 "
2	" . . .	"	5,95	7,07	1,20	1,10	0,24	3	0,13	70°	10 "
	Сярэднія . .	—	5,57	7,13	1,31	1,10	0,23	4	0,12	—	10 "
1	Бэра Слуцкая . . .	25	8,20	6,70	0,82	1,15	0,26	5	0,12	35°	—

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часу пасивання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Х в о р ы х									
				Абсал. 0/0			Абсал. 0/0		Усяго 0/0	Маразбоім 0/0	Апёк	Рак	Дуплянастаць Сухарышны- насець	Ветралом	Механічныя папсаваны	Грыбы, хвароб		
1	Антанаўка зв.	18-25-35	зім.	—	—	576	490	85,07	86	14,93	60	—	—	5	—	—	21	—
2	Віргуль . . .	25	асен.	—	—	80	70	87,50	10	12,50	Хварэюць ад бліз. грунт. вод							
3	Цынамон. палас.	25—35	летн.	—	—	14	9	64,28	5	35,72	"	"	"	"	"	"	"	"
4	Белы наліў . .	"	"	—	—	12	11	91,67	1	8,33	—	—	—	—	—	—	1	—
5	Баравінка . .	"	"	—	—	10	10	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Чорнае дзерава	"	"	—	—	10	8	80,00	2	20,00	2	—	—	—	—	—	—	—
7	Цітаўка . . .	"	"	—	—	9	7	77,78	2	22,22	Слабасьць дрэвес.							
8	Аркад Чырвоны	"	"	—	—	8	6	75,00	2	25,00	Хварэюць ад бл. грунт. вод							
9	Пудзімка . . .	"	асен.	—	—	7	7	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Апорт звычайн.	"	"	—	—	7	7	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Залатароўка .	35	"	—	—	6	6	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Валошка . . .	"	летн.	—	—	4	4	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Белае салодкае	"	"	—	—	4	4	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Штрэйфлінг .	25—35	зім.	—	—	3	3	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Пэпін Літоўскі	25	"	—	—	3	2	66,67	1	33,33	1	—	—	—	—	—	—	—
16	Шклянца . . .	35	"	—	—	3	2	66,67	1	33,33	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Апінорка . . .	25	асен.	—	—	2	1	50,00	1	50,00	1	—	—	—	—	—	—	—
18	Іншых . . .	18-25-35	"	—	—	194	89	45,84	105	54,16	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Джэш. д'Ангул.	25	зім.	—	—	11	11	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Лясная прыгож.	25—35	"	—	—	9	9	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Панна . . .	"	летн.	—	—	8	7	87,50	1	12,50	—	—	—	—	—	—	1	—
4	Сапяжанка . .	35	"	—	—	6	6	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Ільлінка . . .	"	"	—	—	4	4	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Бэра Слуцкая .	25—35	зім.	—	—	4	3	75,00	1	25,00	—	—	—	1	—	—	—	—
7	Бан. Вільямс .	35	летн.	—	—	4	4	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Безнасенка . .	25—35	летн.	—	—	4	4	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Смалянка . . .	"	"	—	—	1	1	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Іншых . . .	—	—	—	—	24	10	41,										

Сад селяніна вёскі Глыбава, Падалескага с.с.

Рэчыцкага раёну С. М. Малашэвіча.

Знаходзіцца на адлегласці ад г. Рэчыцы 18 кілёметраў на правым беразе р. Дняпро.

Сад вуліцаю падзелен на 2 часткі: 1-я частка плошчаю—2 гектары прылягае да берага возера пры Дняпры; гэтую частку саду можна падзяліць яшчэ на дзве часткі ў залежнасці ад схілу: а) вучастак на ўсходнім схіле да возера; б) вучастак на роўным месцы. II-ая частка саду плошчаю таксама каля 2-х гектараў распаложана па дрўгі бок вуліцы. Сад быў пасаджаны ў тры тэрміны: у 1878 г., 1906 г. і ў 1914 годзе.

Зараз у садзе налічваецца 360 дрэў, з іх здаровых 225 дрэў—62,5%, хворых 135 дрэў—37,5%. Згінула 67 штук—15,19%. Па пародам: яблыні 326 дрэў—90,56%. Ігрушы 34 дрэва—9,44%; акрамя таго, каля загарады ўдоўж вуліцы пасаджан адзін рад сьліў густой пасадкі.

З сартоў у садзе маюцца: Антонаўка 226 дрэў—62,74%. Пэпін—Літоўскі 16 дрэў—4,44%, Цынамонавае паласатае 9 др.—2,5%, Валашка 6 дрэў—1,67%, Штэцінскае чырвонае 4 дрэва—1,11%, Пуцімка 4 др.—1,11%, Штрэйфлінг 1 дрэва—0,28% і іншых 60 дрэў.

Ігрушы: Калібаса Плоцкая 7 дрэў—1,94%, Ільлінка 1 др.—0,28% Безнасенка 2 др.—0,56%, Бэра Слуцкая 2 др.—0,56%, Сапяжанка 7 др.—1,94% і інш. 12 дрэў—3,34%.

Сад пасаджан у шахматным парадку с адлегласцю паміж дрэвамі ў радзе і паміж радамі:—пасадкі 1878 г. 5,7—6,4 мэтра (8—9 ар.), а пасадкі 1906 г. і 1914 г. 8,53×8,53 м. (12×12 ар.) з напрамкам радоў з усходу на захад.

Глебавы тып у садзе—слаба-падзолісты; механічны склад верхняга паэму—пяскі зьвязаныя. Для вызначэння глебы была выкапана адна яма, у якой паэмы разьмяркованы: А₁—36 см.—перагноны, сьветла-шэрага колеру.

А₂—40 см.—падзолісты-сьветла-жоўтага колеру, але зусім невыразны

В—38 см.—паўтаравокісны—сьветла-бурага колеру. Ніжэй ідзе паэзем С—пераходны да ледавіковага навалу—па механічнаму складу цяжкі суглінак, а на глыбіні 3—4 мэтра залёгае ледавіковы навал.

Сад угнойваецца часткова кожны год з разьлікам, што гной пападае на тое-ж самае месца праз 3 гады на 4-ты—2200 п. на гектар. Першы год па угнаеньню сеяцца 1/2 бульбы і 1/2 авёс + канюшына ці ячмень і частка займаецца гароднінай.

Патрэбна адзначыць, што сад, пасаджаны на ўсходнім схіле, ніколі не ўгнойваўся, але дрэвы значна лепш разьвіліся ў параўнаньні з дрэвамі на роўнай плошчы, дзе ўжываецца ўгнаеньне, толькі ў пару пасьпяваньня плодоў—значна пазьнейшы.

Апрацоўка глебы саду вядзецца пад тыя культуры, якімі скарыстоўваецца плошча.

З шкоднікаў у садзе распаўсюджаны: баярышніца, златугузка, кольчаты і непарны прадзільнік, кветад пладажорка і іншыя; першых 4 вядзецца зьбіраньне і зьнішчэньне гнёзд і ячак, на працягу зімы і восені, а супроць апошніх ніякай барацьбы не вядзецца; ужываецца ачыстка штамбаў і абрэзка сучча. За ўсе апошнія гады ня было ні воднага апыркваньня саду, толькі ў 1927 г. абозам па барацьба са шкоднікамі зроблена апыркваньне жа-лезным купарвасам. Цікава адзначыць, што ў тых садох вёскі Глыбава, дзе зроблена апыркваньне, моху і лішайнікаў значна менш.

Усе выдаткі па барацьбе са шкоднікамі вылічваюцца за 1928 г.

а) на барацьбу 8 руб.

б) на дагляд 9 руб.

Пасадка саду адбылася ўвосень. За м-ц да пасадкі—падрыхтованы ямы 70×54 см. Пры пасадцы на дно ямы клаўся гной і ямы запаўняліся ворным паземам. Разам з гэтым неабходна адзначыць, што дрэвы на схіле садзіліся бяз ям, а пры пасадцы корні разраўноўваліся па паверхні зямлі і засыпаліся ворным паземам; так што вакол кожнага дрэва і да сучаснага моманту назіраюцца ўзгоркі.

Дзеля пасадкі сажанцы атрымліваліся з гадавальніку Стуцкага і гадавальніку Паскевіча (маёнтэк Прудок)—двухгодкі і трохгодкі. Пасьля закладкі саду ў першы час плошча скарыстоўвалася наступнымі культурамі: бульба, авёс, ячмень, а гной клаўся праз год 36 т. на гектар.

Сад у 1926 годзе здаваўся ў арэнду за 200 р., у 1927 годзе скарыстоўваўся гаспадаркай.

Ураджай саду за рад апошніх год наступны:

у 1926 годзе . . . 600 пуд.

„ 1927 „ . . . 600 „

„ 1928 „ . . . 250 „

Ураджай ў сярэднім за тры гады на адзін гектар 121 пуд. Як відаць, ураджай вельмі нізкі з прычыны таго, што сад мае значны % згінуўшых дрэў; так на 4 гектары плошчы пад садамі, зараз налічваецца,—пры пасадцы 6,4×6,4 (9×9 арш.) і 8,53×8,53 (12×12 арш.)—толькі 360 дрэў, што складае прыблізна каля 64% ад пасаджаных, акрамя таго значны % хворых (37,5%), і наогул дрэвы ў садзе дрэнна разьвіты; гаспадар гэта тлумачыць тым, што сад да 1917 году здаваўся разам з гаспадаркай у арэнднае карыстаньне, а з часу рэвалюцыйнага сад угнойваецца ў нязначнай колькасці.

Неабходна адзначыць, што ў садзе ўжываецца пасеў паміж радамі дрэў збожжавых культур як напрыклад: аўса, ячменю і канюшыны, якія робяць адмоўны уплыў на ўраджай сад і разьвіцьцё плодовых дрэў.

З зімовых сартоў саду трэба лічыць лепшым—Пэпін-Літоўскі як сорт ураджайны, рыначны. Дрэвы гэтага сорту лепшыя за антонаўку: 316 дрэў пэпіна 14—22 г.—здоровых 12 шт.—75%, хворых 4 дрэва—25%; тады як антонаўкі з 226 дрэў здаровых 130 д.—57,25%, хворых 96 дрэў—42,75%.

Штэцін Чырвоны ў умовах гэтага саду адчувае сябе дрэнна; усіх дрэў было пасаджана 24, з іх зараз маецца 4 ці 16,77%, а 20 дрэў—83,23% згінула ў адну зіму ад марозаў. З 4 др., які маюцца зараз здаровых 2 дрэва—50%, хворых 2 д.—50% ад маразабойні. Плады штэціна-чырвонага вельмі добра захоўваюцца, маюць добры збыт і кошт на рынку.

З сартоў асенніх лепшым лічыцца—Штрэйфлінг.

У садзе было пасаджана адно дрэва, якое і зараз здаровае з добра разьвітым і моцным штабам і добра разьвітымі галінамі, сорт ураджайны, мае добры збыт і кошт на рынку.

Пуцімка лічыцца таксама добрым асеннім трывалым сортам—усіх дрэў у садзе 4 і ўсе здаровыя, плады на мясцовым рынку маюць добры збыт і кошт.

З летніх сартоў на першым месцы стаіць—Цынамонавае паласатае. Дрэвы трывалыя; было пасаджана 9 і ўсе зараз здаровыя, яблыкі маюць вельмі добры попыт (спрос) на мясцовым рынку для варэньня.

Астатнія сарты, як цітаўка, аркад-чырвоны, баравінка, чырвонае салодкае, асаблівай увагі не заслужваюць, як сарты нятрывалыя, дрэннай якасьці і нетаварныя і інш.

3 ігруш у садзе лічацца добрым сортам—Бэра-Слуцкая, але на жаль толькі 2 дрэвы і абодва хворыя ад механічнага папсавання.

3 летніх—Ільлінка ранняя ігруша, дрэвы ўраджайныя, трывалыя, маюць добры збыт на мясцовым рынку, плады даволі вялікія і наогул Ільлінка лічыцца лепшым сортам з летніх ігруш Гомельшчыны. Другія ігрушы асаблівай увагі не заслугоўваюць так: Колебаса Плоцкая—5 др. і ўсе хварыя ад маразабойн, а два дрэвы, завачкованыя на дзікім падвой, цяпер здаровыя. Сапяжанка раней лічылася добрым сортам, але ўсе апошнія гады плады зусім нетаварныя, бо кожны год паражоны паршою.

Адзначым галоўныя асаблівасці саду Малашэвіча:

1. На звязных пясках слаба-падзолістых у ўмовах раёну Глыбава лепш адчуваюць і адпавядаюць таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя сарты: пэпін-літоўскі, антонаўка, штрэйфлінг, цынамонавае паласатае, пуцімка, бэра-слуцкая і Ільлінка.

2. Дзякуючы таму, што сад у дарэвалюцыйнае гады здаваўся ў арэнду, недастаткова ўгнойваўся на працягу шэрагу год і плошча скарыстоўвалася збожжавымі расьлінамі—у садзе значны лік дрэў хворых і выпаўшых: першых 135 дрэў—37,5%, другіх 67 дрэў—15,19% і нязначная ўраджайнасьць на гэктар 121 пуд.

3. Адлегласьць паміж дрэвамі 5,7 м., 6,4 м. і 8,53 м.; дыяметр карон узросту 22 год у сярэднім 8,15 мэтра. Пры закладцы новых садоў у раёне вёскі Глыбава і пры падобных умовах адлегласьць павінна быць павялічана да 10—12 м.

Табліца трываласці сартоў саду „Малашэвіча“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост	Па часу пась- пьявання	Лік выпаўш. дрэў		Лік здоровых дрэў		Х в о р ы х													
				Абсал.	о/о	Усяго дрэў	Абсал.	о/о	Усяго	о/о	Маразбоін	Апёк	Рак	Дупленасць	Ветраломных	Сухаверхіх	Механічнага папсавання	Грыбн. хвароб			
1	Антоніўка зв.	14-22-50	зім.	—	—	226	130	57,52	96	42,48	20	5	—	—	—	—	—	71	—		
2	Апінорка . . .	"	асен.	5	16,12	26	19	73,07	7	26,93	Хварэюць ад старасці										—
3	Павін Літоўскі	"	зім.	20	55,55	16	12	75,00	4	25,00	2	2	—	—	—	—	—	—	—		
4	Цымон. палас.	"	лет.	—	—	9	9	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
5	Чырвон. салодк.	"	асен.	—	—	7	4	57,14	3	42,86	—	3	—	—	—	—	—	—	—		
6	Валошка . . .	"	"	11	64,70	6	5	83,33	1	16,67	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
7	Пуцімка . . .	"	"	11	73,33	4	4	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
8	Штэц. Чырвон.	"	зім.	20	83,33	4	2	50,00	2	50,00	2	—	—	—	—	—	—	—	—		
9	Аркад Чырвоны	"	лет.	—	—	4	4	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
10	Цітаўка	"	асен.	—	—	3	1	33,33	2	66,67	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
11	Баравінка . . .	"	лет.	—	—	1	1	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
12	Штрэйфлінг . .	"	асен.	—	—	1	1	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
13	Іншых	"	"	—	—	19	15	78,94	4	21,06	2	1	—	—	—	—	1	—	—		
1	Колебас (Плоцк.)	"	зім.	—	—	7	2	28,57	5	71,43	3	2	—	—	—	—	—	—	—		
2	Бэра Вільям .	"	асен.	—	—	3	3	100,00	—	—	На двух дрэвах толькі палавіна, а другая палавіна запырніта Колебасай Плоцкай										—
3	Сапяжанка . .	50	"	—	—	7	2	28,57	5	71,43	—	5	—	—	—	—	—	—	—		
4	Бэра Слуцкая .	22	зім.	—	—	2	—	—	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
5	Безнасенка . .	50	лет.	—	—	1	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
6	Ільлінка . . .	"	"	—	—	1	1	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
7	Іншых	—	—	—	—	12	8	66,67	4	33,33	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Усяго . .																					

Сад селяніна вёскі Глыбава,

Падалескага с/с, Рэчыцкага раёну, К.К. Трацэўскага.

Знаходзіцца на правым беразе р. Дняпро, 18 клм. ад г. Рэчыцы. Сад плошчаю—2,19 гэктара пядзелены вуліцаю да дзьве часткі: першая плошчаю—0,17 гэктара, ўзросту 30 год, другая—2,02 гэкт. ўзросту 24 г. Усяго дрэў у садзе—244, з іх здаровых 208 дрэў—85,25%, хворых—36 дрэў—14,75%.

Пераважнае месца у садзе займае яблыня 236 дрэў—96,62%, ігрушы 8 дрэў—3,28%.

З сартамэнту яблынь у садзе маюцца: антонаўка зв. 138 др.—56,56%, пэпін-літоўскі 23 др.—9,43%, залатароўка 10 др.—4,50%, цітаўка 15 др. 6,15%, валошка 12 др.—4,92%, апорт звычайны 4 др.—1,64%, пуцімка 4 др.—1,64%, штэцін чырвоны 2 др.—0,82%, ранэт арлеанскі 3 др. 1,23% і інш.

Ігрушы: ільлінка 2 др.—0,82%, гліва 2 др.—0,82% і інш 4 др. 1,64%.

Парадак пасадкі плодовых дрэў у садзе—квадратовы з напрамкам рады—з усходу на захад.

Адлегласьць паміж дрэвамі ў радзе і паміж радамі ў садзе ўзросту 30 год 6,4×6,4 мэтр (9×9 арш.); а ў садзе ўзросту 24 год—8,53×8,53 м. (12×12 арш.). Загароды сад ня мае.

Глебавы тып ў садзе—слаба падзолісты, па механічнаму складу верхняга пазему—пяскі звязныя.

Для вызначэння глебы выкапана яма, у якой пазему разьмяркованы:

A₁—32 см.—цёмна-шэрага колеру, перагнойны.

A₂—40 см.—жаўтаватага колеру, зусім ня выразны.

B—15 см.—жаўтаваты з бурымі праслойкамі (ардзанды). C—нязьменная парода—сартаваныя пяскі, а на глыбіне 2,84—3,56 мэтр ад паверхні лягае ледавіковы навал. Грунтовыя воды залягаюць на глыбіні 9 мэтраў і ніжэй.

Сад (2,02 гэктара) ўгнойваецца праз год з разьлікам 36,06 тонн на гэктар. Угнаенне ўносіцца пад бульбу і гародныя расьліны, а другі год пасья гэтых расьлін засеваюцца збожжавыя—авёс і ячмень.

Асобная апрацоўка ў садзе неўжываецца за выключэньнем апрацоўкі пад памянёныя расьліны.

У другой частцы саду ўзросту 30 год плошча ніякімі прамежнымі культурамі не займаецца.

Кароны дрэў дасягаюць дыяметру 7,3 м., між тым пасадка ўтворана на 6,4×6,4 мэтра.

Апрацоўка глебы ў гэтай частцы саду ўжываецца наступныя: увосень і вясной узорваецца, пасья вясеньняга ворыва барануецца, а ўгнаенне ўносіцца праз год з разьлікам 36,06 тонн на гэктар.

З шкоднікаў у садзе распаўсюджаны: кветеды, баярышніца, златагузка, пярсьцёнкавы і няпарны шаўкапрады і інш.

З грыбных хвароб—парша, мох, і лішайнікі.

За ўвесь час толькі ўвесну 1927 г. было зроблена адно апырскваньне жалезным купарвасом—абозам па барацьбе са шкоднікамі. Наогул кожны год здымаюць і зьнішчаюць гнёзды баярышніцы і златагузкі і яечкі пярсьцёнкавага і няпарнага прадзільнікаў. У 1928 г. ўвесну ўсе дрэвы пабелены вапнаю. Выдаткі па барацьбе са шкоднікамі і дагляду саду вельмі нязначныя.

У 1928 г. складаюцца з наступных—здыманьне гнёзд і ячечек—5 р. абрэзка—3 руб., пабелка 17 р. 80 к. і акопка 10 р., разам—35 р. 80 к.

Для закладкі саду сажанцы выпісаны з гадавальніку Вінша, блізка ад ст. Салтанаўка (кароністыя двух годкі па 50 к. шт.).

Дрэвы садзіліся ямным спосабам; ямы капаліся ўвосень $1 \times 0,5$ м. і зараз-жа рабілася пасадка дрэў. Пры пасадцы угнаеньня ня клалася. а толькі ворным пазёмам запаўнялася яма.

Пасля пасадкі прамежнымі культурамі зьяўляліся: 1) корань—клубняплоды, 2) гародныя расьліны, 3) ячмень і авёс.

Сад апошнія гады здаваўся ў арэнду.

У 1927 г. за 300 руб.; ураджай 7,4 тон.

У 1928 г. за 1200 руб. ураджай 35 тон (і 1,64 т., застал. для гасп.). У сярэднім, за 2 апошнія гады ураджай пладоў з аднаго гектара (445 п.) 7,3 тон.

Лепшым сортам у садзе лічацца: антонаўка-камянічка, як сорт ураджайны, трывалы, так з усіх 138 др., здаровых 133—96,38%, хворых 5—3,62%. Дыямэтр у сярэднім у ўзросьце 24 год—7,3 м., вышыня—5,25 м.

Мае добры збыт на рынку і досыць добра захоўваецца. Пэпін-літоўскі лічыцца добрым сортам, рана пачынае пладаносіць, ураджайны і амаль што, кожны год.

Так у гэтым годзе (1928) ураджай ў сярэднім на адно дрэва прыходзіцца 192—208 кл., а на асобных дрэвах дасягае да 320—400 кілёгр. Таксама плады добра захоўваюцца ў лежцы і маюць добры збыт на рынку. З усіх 23 дрэў у ўзросьце 24—30 год, хворых 8—34,78%.

Дрэвы добра разьвіты: вышыня дрэў у сярэднім 5,3 м., дыямэтр—6,2 мэтра.

Пуцімка лічыцца добрым васеньнім сортам дрэвы ў ліку 4 усе здаровыя, добра ўраджайныя, плады маюць добры збыт на рынку.

З летня-асеньніх сартоў добрым лічыцца Валошка як трывалы, таварны. Маецца ўсіх дрэў 12, з іх 11 дрэў здаровых—91,66%, хворых 1 дрэва—8,34%. Ураджайнасьць добрая.

Штэцін-чырвоны. У садзе ўсяго 2 дрэва, якія па назіраньню гаспадара мала ураджайныя з 2-х дрэў—1 хворае ад мароза. З ігруш добрым сортам лічыцца ільлінка, ёта летні сорт, ураджайны, мае добры збыт на рынку і дорага расцэньваецца так: у 28 годзе ў г. Рэчыцы за 16 клг. плацілі ад 2—4 руб.

Адзначым галоўныя асаблівасьці саду с. Трацэўскага.

1. З сартоў саду адпавядаюць мясцовым, як глебава-кліматичным умовам, так і таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя сарты: антонаўка-камянічка, пэпін-літоўскі, пуцімка і ільлінка.

2. Адлегласьць паміж дрэвамі 6,4 мэтра зьяўляецца бязумоўнай малой бо дрэвы антонаўкі ўзросту 24 год у сярэднім маюць у дыямэтры 7,2 м., пэпіна-літоўскага—6,2 м. Пры дадзеных глебава-кліматичных умовах адлегласьць павінна быць павялічана да 10—12 м.

Табліца трываласьці сартоў саду „Трацэўскага“

№	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну паваньня	Лік выпавушых дрэў		Усяго дрэў	Лік здаровых дрэў		Х в о р о в ы х									
				Абс.	о/о		Абс.	о/о	Усяго хворых	о/о	Маразобоі	Апёк	Рак	Дуплінасьць	Ветралом	Сухавёршынасьць	Мэханічныя пашаваньні	Грыбн. хвар.
1	Антоніўка зв.	24-30	зім.	—	—	138	133	96,37	5	3,63	—	5	—	—	—	—	—	—
2	Пэпін Літоўскі	24-30	„	6	—	23	15	65,21	8	34,79	3	4	—	—	—	—	—	—
3	Цітаўка	30	вос.	—	—	15	13	86,67	2	13,83	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Валошка	30	„	—	—	12	11	91,67	1	8,33	1	—	—	—	—	—	—	—
5	Залатароўка	24-30	асен.	—	—	10	6	60	4	40	4	—	—	—	—	—	—	—
6	Апорт звычайны	24-30	„	—	—	4	3	75	1	25	1	—	—	—	—	—	—	—
7	Пуцімка	30	„	—	—	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Летняе салодкае	30	лет.	—	—	4	2	50	2	50	2	—	—	—	—	—	—	—
9	Белае салодкае	30	„	—	—	4	—	—	4	100	4	—	—	—	—	—	—	—
10	Ранэт-Арлеанскі	30	зім.	2	—	3	—	—	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Штэцінскае чырв.	30	„	—	—	2	1	50	1	50	1	—	—	—	—	—	—	—
12	Апінорка	24	„	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Розных	—	—	—	—	15	11	73,34	4	26,66	—	—	—	—	—	—	—	—
І г р у ш ы																		
1	Ільлінка	30	лет.	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Глёва	30	„	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Розных	30	„	—	—	4	3	75	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—
У с я г о		—	—	—	—	244	208	—	36	—	16	9	—	—	—	—	—	—

Табліца абмераў саду „Трацэўскага“

№ па чарзе	Назва сорту	Узрост	Вышыня кароны ў метр.	Дыяметр кароны ў метр.	Сувяносны дыяметр кароны да вышыні	Вышыня штамбу ў метр.	Дыяметр штамбу ў метр.	Колькасць сучча	Дыяметр сучча ў метр.	Кут адыходу сучча
1	Антоніўка зв.	24	5,20	7,97	1,53	1,26	0,18	6	0,14	55°
2	„	24	5,75	8,45	1,48	1,26	0,18	3	0,13	50°
3	„	24	4,85	6,30	1,30	1,17	0,16	4	0,08	75°
4	„	24	4,90	7,10	1,45	1,20	0,20	3	0,11	70°
5	„	24	5,50	6,78	1,23	1,28	0,18	6	0,08	90°
	Сярэдняе	—	5,24	7,32	1,40	1,23	0,18	—	0,11	—
1	Пэпін-Літоўскі	24	5,70	6,40	1,12	1,70	0,21	4	0,11	85°
2	„	24	5,25	6,20	1,18	1,33	0,20	2	0,15	—
3	„	24	4,10	5,50	1,34	1,33	0,18	3	0,11	80°
4	„	24	5,75	6,55	1,15	1,20	0,22	2	0,16	75°
5	„	24	5,80	6,40	1,10	2,19	0,19	3	0,12	80°
	Сярэдняе	—	5,32	6,21	1,18	—	0,20	—	0,13	—
1	Апінорка	24	4,90	5,50	1,12	1,08	0,18	4	1,05	65°
2	„	24	4,60	4,25	0,92	0,90	0,12	3	0,08	35°
	Сярэдняе	—	4,75	4,87	1,02	0,92	0,15	—	0,92	—

Сад „Пескаполье“ Дзярж. зямельнай маёмасці

Знаходзіцца пры вёсцы Чорнае, Чарнянскага с/савету.

У адлегласці ад гор. Рэчыцы 10 клм. З 1926 года знаходзіцца ў арэндным карыстаньні г-на Богдановіча.

Сад плошчаю 9 гектараў дарогаю з вёскі Чорнае на гор. Рэчыцу падзелены на два паасобных сады: першы — плошчаю 4,9 гект. узросту 21 год. Мае заслону з паўднёвага боку з альховага ўзлеску ў адлегласці 6,4 метр. Другі — плошчаю 4,1 гект. падзяляецца на дзве часткі ліпавымі прысадамі: 1-я ў 2,18 гект. на крутым схіле возера пры Дняпры, узросту 65 год і 2-я плошчаю 1,82 гект. ўзросту 35 год на роўным месцы — мае заслонны ўзлесак з паўднёва-заходняга боку, з паўночна-ўсходняга боку — кляновы ўзлесак, з паўдня — вярба, клён ды інш. пароды ў адлегласці 6,4 і 8,53 метр. Заўважана, што дрэвы, якія мяжуюцца з заслонай і ліпавымі прысадамі значна горш развіты ў параўнаньні з іншымі дрэвамі саду і маюць аднабокія кароны ў бок ад аховы.

У садзе на час даследавання налічвалася 1396 др., з іх здаровых 1078 шт. — 77,23%, хворых 318 шт. — 22,67%, яблынь 1326 шт. — 94,99%, ігруш. 70 шт. — 5,01%.

З сартоў у садзе сустракаюцца наступныя: антоніўка звычайная 1237 шт. — 88,61%, валовка 20 шт. — 1,42%, пэпін літоўскі 15 др. — 1,08%, белы наліў 7 др. — 0,50%, апорт звычайны 8 др. — 0,58%, пудзімка 5 др. — 0,36%, штэцін чырвоны 2 др. — 0,14%, дынамскае палесатэе 1 др. — 0,07% і інш. 21 дрэва — 1,5%. З ігруш: панна 17 др. — 1,22%, ільлінка 13 др. — 0,93%, сапаяжанка 10 др. — 0,72%, бэра сліўка 7 др. — 0,50% і іншых 23 др. — 1,65%.

Парадак пасадкі дрэў у садзе ўзросту 21 і 35 год квадратовы з напрамкам рады ў паўдня на поўнач у адлегласці паміж дрэвамі і радамі 6,4×6,4 м. (9×9 арш.), а сад узросту 65 год на схіле пасаджаны ў беспарадку ў адлегласці 4—5,5 метраў.

Схіл у садзе на паўднёвы і паўднёва-ўсходні бок. Для вызначэння глебы ў садзе выкапаны дзве ямы: першая ў садзе ўзросту 35 год на роўным месцы, ў якой паземы разьмеркаваны наступным чынам:

А₁ — 28 см. шэрага колеру перагнойны.

А₂ — 10 см. бялёсы з шэрымі зацёкамі.

В — 48 см. жоўтага колеру, пясок з бурымі праслойкамі паўтара-вокіслаў.

С — нязьменная парода — сартаваныя пяскі.

У гэтай частцы саду глебавы тып слаба падзолісты, па механічнаму складу — супясь буйназярністая, — падглеба сартаваныя пяскі і на глыбіні 4 метр. залягаюць грунтовыя воды.

У садзе ўзросту 21 год плошчаю 4,9 гект. выкапана яма на паніжанай частцы, у якой паземы разьмеркаваны наступным чынам:

А₁ — 25 см. цёмна шэрага колеру — перагнойны.

А₂ — 8 см. бялёсы з шэрымі зацёкамі.

В — 82 см. бялёсы з шызым адценьнем, а на глыбіні 115 см. залягаюць грунтовыя воды.

У гэтай частцы глебавы тып падзоліста-балоцісты, а па механічнаму складу супяць буйназярністая. Неабходна заўважыць, што ўвесь гэты сад пасаджаны на ўзгорках, (ямы пры пасадцы некапаліся, а корні размяркоўваліся на глебе і прысыпаліся вораным паземам). Да 18 год сад рос і пладаносіў добра, а з 18 году сад не пачаў даваць належнага прыросту і ўраджаю, у дрэў пачалі засыхаць верхавіны.

Плошча саду ва ўзросьце 21—і 35 скарыстоўвалася прамежнымі расьлінамі (віка-аўсяная мешанка, бульба); апрацоўка ўжывалася пад апошнія расьліны, а сад на схіле ніякімі прамежнымі расьлінамі не скарыстоўваўся і шэраг год не заворваўся, ды і нават заворваць яго няма магчымасьці бо сад мае густыню лесу, апроч таго пасаджаны ў беспарадку.

Кожны год угнойваецца 3 гэкт. саду з разьліку 32,8 т. (2000 п.) на гэктар.

З шкоднікаў у садзе асабліва распаўсюджаны: кветеды, пладажорка, баярышніца, златагузка, персьцяньвы і няпарны прадзільнікі і іншыя.

З грыбных хвароб: пладовая гніль, парша, мох, лішайнікі і іншыя.

Супроць шкоднікаў і грыбных хвароб вядзецца наступная барацьба: здыманьне і знішчэньне гнёзд златагузкі, баярышніцы, ячак персьцяньвага і няпарнага прадзільнікаў.

Па сонных вочках апыркваньне жалезным купарвасам, пасьяццвіценьня камбінаванай расчынай бардоскай вадкасьці з парыскай зеляньню. Праз год робіцца абчыстка штамбаў і абрэзка сухога галья і пабелка саду вапнаю.

Выдаткі па дагляду за садамі і барацьбе са шкоднікамі на адзін год складаюць каля 200 руб.

Ураджай саду за апошнія гады быў наступны:

1926 г.—21,8 тон. (1300 п.)

1927 г.—33,36 „ (2035 „)

1928 г.— 8,32 „ (508 „)

Усяго—63,48 тон.

У сярэднім на адзін год складае 21,16 тон або на адзін гэктар 2,33 тоны.

З сартоў саду заслугоўваюць увагі:

Антоніўка звычайная—сорт ураджайны, прамысловы і трывалы (у садзе 32,18% хворых, але яны хварэюць ад блізкасьці грунтовых вод. 142 дрэва ва ўзросьце 21 год з засохлымі верхавінамі).

Белы наліў—сорт ураджайны, трывалы; у садзе 7 дрэў ва ўзросьце 38 год і ўсе здаровыя. Плады маюць добры збыт і кошт (у гэтым годзе прададзены па 5 р. за 16 кг.

Штэцін чырвоны вельмі добры зімовы сорт;—у садзе два дрэвы і абодва здаровыя, плады маюць забяспечаны збыт і кошт, захоўваюцца ў лёжцы да вясны і пазьней.

Пуцімка сорт ураджайны, прамысловы і трывалы—у садзе 5 дрэў і ўсе здаровыя, плады маюць добры збыт і кошт на мясцовым рынку.

Цынамонавае паласастае лічыцца вельмі добрым сортам; у садзе адно толькі дрэва ва ўзросьце 65 год, знаходзіцца паміж густога саду, на гэтым дрэве належнага ўраджаю ня было.

Валошка лічыцца добрым летня-васеньнім сортам. Дрэвы—ураджайныя, трывалыя; у садзе 20 дрэў і ўсе здаровыя.

Пэпін літоўскі лічыцца добрым сортам як вельмі ўраджайны прамысловы сорт. Дрэвы пачынаюць рана пладаносіць і пладаносяць багата. У садзе 18 дрэў узросту 21 год і ўсе хварэюць ад блізкасьці грунтовых вод.

З ігруш лічыцца добрым сортам бэра слуцкая,—ураджайны прамысловы сорт. Плады маюць добры збыт і кошт на рынку, вытрымліваюць здавальняюча транспарт. У садзе 7 дрэў узросту 21 год і ўсе хварэюць ад блізкасьці грунтовых вод.

Ільлінка лічыцца добрым летнім сортам як ураджайны, прамысловы і трывалы. У садзе 13 дрэў—узросту 35 год і ўсе здаровыя.

Іншыя сарты асаблівай увагі не заслугоўваюць.

Адначым галоўныя асаблівасьці саду Пескаполья.

1. З сартоў адпавядаюць мясцовым умовам як глебава-кліматичным так і таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя: антоніўка, штэцін чырвоны, пэпін літоўскі, пуцімка, белы наліў, цынамонавае паласастае, валошка, бэра слуцкая і ільлінка.

2. Заслона ў адлегласьці 6,4 і 8,53 м. ад першага раду адмоўна дзейнічае на разьвіцьцё пладовых дрэў; па-першае, дрэвы, якія мяжуюцца з заслонай горш разьвіты ў параўнаньні з іншымі дрэвамі саду, па-другое—маюць аднабокія кароны.

3 Заслона з лісьцевых парод лічыцца добрым месцам для захоўваньня і распаўсюджваньня шкоднікаў саду.

4. Заслона павінна быць з хваёвых парод у адлегласьці 15—18 мэтраў.

5. Адлегласьць паміж дрэвамі 6,4 мэтры, а ў садзе на схіле 65 год 4—5 мэтраў.

Дрэвы ва ўзросьце 21 год у сярэднім маюць дыяметр 7,14 мэтр. Адлегласьць пры закладцы новых садоў у раёне вёскі Чорнае павінна быць 10—12 мэтр.

6. У садзе плошчаю 4,9 гэктара, а асабліва на нізіне дзе грунтовыя воды залігаюць на глыбіні 115 см. верхушкі дрэў засыхаюць.

7. Глебавы тып падзоліста-балоцісты (з яўным забалочваньнем) пры блізкасьці грунтовых вод 1,15 мэтр, ні ў якім разе ня можа быць скарыстаны для закладкі новых садоў, а асабліва на западзіне.

Табліца трываласці сартоў саду „Пескаполья“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часу паспя- вання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік ада- ровых		Х в о р ы х									
				Абсал.	%		Абсал.	%	Усяго	%	Марабоіны і апёкаў	Рак	Дуплянасць	Сухавяршы- насьць	Механічныя пашаваньня	Грыбныя хваробы	Ветраломныя	
1	Антоніўка зв. . .	21—45	зім.	—	—	1237	937	67,92	300	32,08	61	4	14	142	119	—	—	
2	Валошка . . .	65	вос.-л.	—	—	20	20	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	Пэпін Літоўскі	21	зім.	—	—	15	—	—	15	100,00	3	—	1	11	—	—	—	
4	Бэлы наліў . .	35	лет.	—	—	7	7	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Апорт звыч. .	„	вос.	—	—	8	8	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	Цітаўка . . .	„	„	—	—	5	3	60,00	2	40,00	—	—	—	—	2	—	—	
7	Залатароўка .	„	„	—	—	5	5	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
8	Пуцімка . . .	„	„	—	—	5	5	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	Аркад Чырвоны	„	лет.	—	—	3	3	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
10	Чорнае дзерава	„	„	—	—	3	3	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
11	Штэцін чырв. .	„	зім.	—	—	2	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
12	Цімон. паласат.	„	лет.	—	—	1	1	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
13	Іншых	„	„	—	—	15	15	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
І г р у ш ы:																		
1	Панна	65	вос.	—	—	17	17	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	Ільлінка	35	лет.	—	—	13	13	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	Сапяжанка . . .	65	вос.	—	—	10	10	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Бэра Слуцкая .	35	зім.	—	—	7	—	—	7	100,00	—	—	—	—	—	—	—	
5	Безнасенка . . .	21	вос.	—	—	6	6	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	Бакрот. Вільямс	„	„	—	—	3	3	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
7	Іншых	35	—	—	—	14	13	92,85	1	7,15	1	—	—	—	—	—	—	
Усяго . . .		—	—	—	—	1396	1078		318									

Сад „Гарыводы“ Рэчыцкага Садова-Гародн. Т-ва

Знаходзіцца пры вёсцы „Гарыводы“ Перасьвяцкага с/с. у 7-мі кілё-мэтрах ад гор. Рэчыцы.

Перададзены у арэнднае карыстаньне С.-Г. Т-ву з 1925 года.

З 1917 г. па 1925 г. кіраўніцтвам Дзяржаўн. зям. маём. сад зда-ваўся ў часовае арэнднае карыстаньне розным прыватным асобам.

Сад шляхам які вядзе з вёскі Гарыводы на вёску Перасьвятое, падзелен на два асобных сады: I—плошчай 3,28 гэктара ўзросту 25 год, II—гі—плошчай 3,82 гэктара ўзросту 55 год.

Усіх дрэў у садзе налічваецца 722, з іх яблынь 632 дрэва—87,67%, ігруш—90 дрэў—12,33%.

Здаровых налічваецца 542 дрэў—75,07%; хворых 180 дрэў—24,93%.

З сартоў у садзе сустракаецца наступныя: Антонаўка—404 дрэў—55,96%, Цітаўка—40 дрэў—5,54%, Штэцін-Чырвоны—31 дрэва—4,29%, Чырвоны аркад 20 дрэў—2,71%, Баравінка—16 дрэў—2,01%. Апорт звычайны—18 дрэў—2,49%, Пуцімка—15 дрэў—2,07% і іншых—88 дрэў—12,18%.

Ігрушы: Вінеўка—35 дрэў—4,85%, Ільлінка—15 дрэў—2,08%, тап-каветка—12 дрэў—1,66%, Панна—8 дрэў—1,10%, Сапяжанка—5 дрэў—0,69%, безнасенка—5 дрэў—0,69% і іншых 10 дрэў—1,38%.

Парадак пасадкі саду—квадратовы з напрамкам рады ў поўдню на поўнач з адлегласцю паміж дрэвамі ў радзе і радамі—7,12 м. (10 арш.). Глебавы тып моцна падзолісты, па механічнаму складу верхняга пазему ад супясі да легкага суглінка. Глеба падсыцілаецца—цяжкімі суглінкамі, а ніжэй марэнай. Для вызначэння глебы ў садзе выкапана яма, у яком пазему разьмяркоўваюцца наступна:

A₁—46 (A₁—28, A₂—18) перагнойны цёмна шэрага-колеру;

A₃—41 см.—падзолісты—бялёсага колеру;

B—70 см. паўтаравокісны (да мацярынскай пароды не дакапана). Грунцовыя воды залягаюць на глыбіні 2,85 мэтр. і ніжэй. Нахіл у садзе паўночна-заходні мала выразны.

У 1925 г. пад малады сад узросту 33-34 год плошча 3,28 гэктара ўнесен гной з разьліку 19,7 тон на гэктар і пасаджана была бульба, а ў 1927 г. пад той самы сад ўнесена поўнае штучнае ўгнаеньне ў наступнай колькасьці на гэктар:

Супэрфасфату 384 кг. калійнай солі 288 кг. чылійскай сялетры 96 кг.

А пад другі сад плошчай, 3,82 гэктара ўзросту 40-45 г. на працягу шэрагу год ніякага ўгнаеньня ня ўжывалася. З 1925 году сад знахо-дзіўся пад папарам, апрацоўка якога была наступная:

У восень кожны год—у кастрычніку м-цы сад заворваўся, а ў вясну—барануецца. Другіх апрацовак у садзе ня ўжываецца.

Галоўнымі шкоднікамі саду лічацца: баярышніца, златагузка, мядзя-ніца, кветадэды, пярсыцёнкавы і няпарны прадзільнікі і інш. З грыбных хвароб парша, мох і лішайнікі. Супроць пералічаных шкоднікаў і грыб-ных хвароб ў 1928 г. вялася наступная барацьба: баярышніцы і злата-гузкі—здыманьне і зьнішчэньне гнёзд у сакавіку м-цы пярсыцёнкавага і няпарнага прадзільнікаў—здыманьне і зьнішчэньне ячак. Мядзяніцы апырскваньне газавым мыльнай эмульсіяй, а супроць грыбных хвароб і некаторых шкоднікаў робіцца апырскваньне 10% расчынаю жалезнага купарвасу па сонных вочках, а пасля цвіценьня—бардоскаю вадкасьцю з парыскаю зеленню.

У 1927 г. вялася наступная барацьба—здыманьне і зьнішчэньне гнёзд і ячак (адзначаных шкоднікаў).

Апырскванье па набухшых вочках вапнаю, пасля цвіценьня бар-
доскаю надкасьцю з парыскаю зеленню і газав-мыльнай эмульсый.
Выдаткі па барацьбе са шкоднікамі, апрацоўцы глебы і доглядам за са-
дам складаюцца з наступнага:

I. Барацьба са шкоднікамі:

а) здыманьне гнёзд і ячак	4 руб. 80 к.
в) апырскванье жалезн. купарв. і матар'ял	110 руб. 50 к.
б) " газавай эмульсый	
г) " бардоск. вадк. з парыск. зел.	

II. Апрацоўка глебы:

а) ворыва і баранаванье	88 руб.
III. Догляд за садам	88 руб. 40 к.

Ураджай саду да 1928 г. С.-Г. т-вам здаваўся ў арэнду за плату
па гадах:

Ураджай	Арэндная плата
У 1925 г. 12,3 тон	600 руб.
" 1926 г. 29,5 "	1500 "
" 1927 г. 32,8 "	1510 "
" 1928 г. 29,5 "	рэалізаваўся гаспадаркай с.-г. т-ва
Усяго 104,1 тон	3,610 руб.

У сярэднім ураджай за 4 гады на гэктар складае 3,7 тон.

Пагрэбна адзначыць, што сад перададзены Садова-Гародному т-ву
ў вельмі дрэнным становішчы: па-першае—у садзе вельмі былі распаў-
сюджаны шкоднікі, якія значны % ураджаю знішчалі і паніжалі яго
якасьць, па-другое—сад быў без агарожы і шэраг год не ўгнойваўся, не
араўся і па-трэцяе ў садзе была шмат сухога гальля, моху і лішайнікаў.
якіх зараз амаль што няма. Наогул, дзякуючы добрым адносінам з боку
кіраўніцтва Рэчыцкага Садова-Гароднага т-ва, барацьбе са шкоднікамі
і апрацоўцы глебы саду ў працягу часу карыстанья—Сад-Гародн.
т-вам, сад прыняў зусім другі выгляд, больш лепшы ў параўнаньні з
тым часам, калі сад знаходзіўся ў арэндным карыстаньні прыватных асоб.

Сад зьяўляецца паказальным, як з боку сталых і правільных
мер барацьбы са шкоднікамі, так і па догляду за садам наогул.

З сартоў саду лепшымі трэба лічыць:

Антоноўку звычайную, як сорт адпавядаючы мясцовым глебава-клі-
матычным умовам, ураджайны, прамысловы і трывалы, так у садзе—
404 дрэвы, хворых 91 дрэў—22,25%, з іх 71 дрэва 78,0% механіч. пап-
саваны.

Другім добрым сортам лічыцца штэцін чырвоны, як сорт зімовы-
плады доўга захоўваюцца ў лёжцы, маюць добра разьвітую карону,
дыяметр карон у сярэднім 7,11 мэтр, вышыня 5,5 мэтраў, узрост 25 год,
тады ял дрэвы антонаўкі у тым самым узросьце маюць дыяметр кароны
7,95 мэтр і вышыню—5,85 мэтр, а таксама трываласьць яго значная,
так з усіх 31 дрэва 5 дрэў хворых 18,13%. Добрым восенным сортам
лічыцца пуцімка—гладкі маюць добры збыт на мясцовым рынку, дарага
расцэнююцца, дрэвы—ураджайныя і трывалыя; усіх дрэў у садзе—15,
з іх хворых 2 дрэвы—13,33%.

З ігруш добрым сортам лічыцца ільлінка, як летні сорт. Дрэвы
трывалыя, маюць добра разьвітую карону, ураджайныя і маюць вельмі
добры збыт і кошт на мясцовым рынку.

Астатнія сарты асаблівай увагі не заслугоўваюць, як сарты не та-
варныя ня трывалыя дрэннай якасьці і г. д.

Адначым галоўныя асаблівасьці гэтага саду:

1. З сартоў саду адпавядаючы мясцовым умовам як глебава-кліма-
тычным, так і таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя:

Антонаўка, штэцін-чырвоны, пуцімка і ільлінка.

2. Адлегласьць гаміж дрэвамі 7,11 мэтраў, дыяметр кароны ва
ўзросьце 33-35 год дасягае у сярэднім 7,7 мэтр, а па асобных дрэў
дасягае 8,5—9,5 мэтраў. Пры закладцы новых садоў у раёне вёскі Гары-
воды і пры падобных глебава-кліматических умовах адлегласьць павінна
быць павялічана да 10-12 мэтраў.

3. Сад Гарыводы з'яўляецца паказальным для мясцовага сялянства,
як з боку барацьбы са шкоднікамі так і з боку мерапрыемстваў па са-
доўніцтву.

Табліца трываласьці сартоў саду „Гарыводы“.

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часу паспя- вання	Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Х в о р ы х									
					Абс.	0/0 0/0	Усяго	0/0 0/0	Маразобоін	Апёк	Рак	Дуплінасьць	Ветраломных	Сукавішын- насьць	Механічныя папсаваньні	
1	Антоніўка зв.	25—55	зім.	404	313	77,75	91	22,25	—	20	—	—	—	—	—	71
2	Цітаўка	"	вос.	40	25	62,5	15	37,5	2	—	—	4	2	3	—	4
3	Штэцінскае чырв.	"	зім.	31	26	83,87	5	16,13	—	—	—	—	—	—	—	5
4	Чырвоны Аркад . .	"	лет.	20	20	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Апорт звычайны .	"	вос.	18	13	72,23	5	27,77	1	—	—	—	1	—	—	3
6	Баравінка	"	"	16	16	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Пуцімка	"	"	15	13	86,67	2	13,33	1	—	—	—	—	—	—	1
8	Віргінское руж. . .	"	лет.	8	8	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Іншых	—	—	80	40	50,00	40	50,00	—	—	—	—	—	—	—	—
Ігрушы																
1	Вінёўка	"	лет.	35	27	77,15	8	22,85	2	—	—	1	—	2	—	3
2	Ільлінкі	"	"	15	11	73,34	4	26,66	1	—	—	—	3	—	—	—
3	Танкаветка	"	"	12	9	75,00	3	22,00	—	1	—	1	—	—	—	1
4	Панна	"	вос.	8	6	75,00	2	25,00	1	—	—	—	—	1	—	—
5	Славаўка	"	"	5	5	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Безнасенка	"	"	5	4	80,00	1	20,00	—	—	—	—	1	—	—	—
7	Іншых	—	—	10	6	60,00	4	40,00	—	—	—	—	—	—	—	—
Разам		—	—	722	548	75,07	180	24,93	8	21	—	6	7	6	—	88

Табліца абмераў саду „Гарывады“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост дрэва	Вышыня дрэва ў м.	Дыяметр кароны ў м.	Сувяносны дыяметр кароны да вышыні	Вышыня штамбу ў м.	Дыяметр штамбу	Колькасць галін
1	Антоніўка зв.	33—34	5,70	7,85	1,38	1,40	—	4
2	„ „	33—34	5,30	7,65	1,44	1,10	—	4
3	„ „	33—34	5,6	7,64	1,36	1,23	—	5
4	„ „	33—34	7,03	8,11	1,15	1,40	—	6
5	„ „	33—34	5,6	8,50	1,52	1,55	—	6
	Сярэдняе	—	5,85	7,95	1,37	1,34	—	5,6
1	Штэцін чырвоны	33—34	5,7	8,25	1,45	0,80	—	4
2	„ „	33—34	5,4	6,83	1,26	0,90	—	4
3	„ „	33—34	5,4	7,01	1,30	0,90	—	3
4	„ „	33—34	5,5	6,36	1,15	1,13	—	3
	Сярэдняе	—	5,5	7,11	1,29	0,93	—	3,5
1	Ільвінка	50	9,50	7,98	0,84	1,60	—	6
2	„ „	50	9,0	8,25	0,92	1,78	—	3
	Сярэдняе	—	9,25	8,11	0,88	1,69	—	4,5

Сад гр-на гор. Рэчыцы Рыдзеўскага В. А.

Знаходзіцца у гор. Рэчыцы ў 2-х вучастках: I плошчаю—1,19 гектара—знаходзіцца пры сядзібе гаспадара—узросту 33 год; II вучастак—плошчаю 1,19 гектара узросту—30 год знаходзіцца ў адлегласці ад сядзібы каля 1 кілём.—паміж будынкамі жыхароў г. Рэчыцы. Зараз у садзе налічваецца пладовых дрэў—360, з іх здаровых 345 дрэў—95,83%, хворых 15 дрэў—4,17%.

Па пародах: яблынь—342 дрэва—94,47%, ігруш—20 дрэў—5,53%. З сартоў у садзе сустракаюцца наступныя:

Антоніўка—313 дрэў—86,45%, Пэпін-Літоўскі—9 дрэў—2,49%, Цітаўка—5 др.—1,66%, Чорнае дрэва—4 шт.—1,10%, Малінаўка—2 дрэвы—0,55%, Пуцімка—2 дрэвы—0,55% і інш. 5 дрэў—1,38%.

Ігруш:—Панна—4 дрэвы—1,10%, Слуцкая бэра—2 дрэвы—0,55%, Сапаяжанка—3 дрэвы—0,83%, Ільвінка—1 дрэва 0,28% і інш 8 дрэў.

Парадак пасадкі дрэў—квадратовы з напрамкам радоў з паўднёва-ўсходняга боку на паўночна-заходні—у адлегласці паміж дрэвамі ў радзе і паміж радамі ў садзе—узросту 33 год—6,4×6,4 м. (9×9 арш.), а ўзросту 30 год—7,11×7,11 мтр (10×10 арш.).

Глебавы тып у садзе—падзолісты, па механічнаму складу верхняга пазёму—супясок—буйна зярністы. На глыбіні 3-х і ніжэй метраў залягае ледавіковы навал. Рэльеф усяго саду роўны.

Грунтовыя воды залягаюць на глыбіні—7,82 метра. У 1913 годзе пад увесь сад быў унесены гной з разьліку 40,26 тон на плошчу 2,38 гектара і з таго часу да 1925 г. ніякіх угнаенняў ня ўжывалася, а ў 1925 г. пад сад узросту 33 год плошчаю 1,19 гектара унесены гной адразу 49,26 тон на гектар і ў 1928 годзе на гэтую-жа самую частку паўторна ўнесены гной з такога самага разьліку.

А ў сад узросту 30 г. плошчаю 1,19 гектара ўнесены гной толькі вясною 28 году—49,26 тон, а да гэтага часу з 1913 году сад гэтага вучастку ня ўгнайваўся. Сад усе апошнія гады знаходзіцца пад папарам, які апрацоўваецца наступна: вясною кожнага году уся плошча саду заворваецца на глыбіню 2½—3 верш.

Галоўнымі шкоднікамі саду—ліцацца: баярышніца, златагузка, пярсьцёнкавы і няпарны прадзільнікі, пладажорка, кведаед, мядзядіца, зімовая пядз. і інш.

Супроць шкоднікаў вядзецца наступная барацьба: здыманьне і зьнішчэньне гнёзд баярышніцы і златагузкі, пярсьцёнкавага і няпарнага прадзільнікаў зьбіраньне і зьнішчэньне ячак, а супроць грыбных хвароб—моху, паршы і лішайнікаў і некаторых шкодных—робіцца апырскваньне раньняй вясною па сонных вочках—вапнаю, а ў час набуханьня вочак бардоскай вадкасьцю з парыскаю зеленьню, пасля ападу пялёстак, зноў робіцца апырскваньне бардоскай вадкасьцю з парыскай зеленьню. Акрамя таго ўвесь сад апырскваецца два разы аднаю парыскаю зеленьню; першы раз праз два тыдні пасля апырскваньня бардоскаю вадкасьцю і другі раз праз два тыдні пасля першага апырскваньня.

Усе выдаткі па барацьбе са шкоднікамі наступныя:

а) здыманьне гнёзд і ячак	30 р.	—
б) апыркваньне вапнаю	50 „	—
в) „ бардоск. вадкасьцю з зеленьню	33 „	10 к.
г) „ „ II раз	33 „	10 „
д) „ парыскаю зеленьню I і II раз	35 „	64 „

Усяго 181 р. 84 к.

Выдаткі па догляду засадамі і апрацоўцы глебы:

а) Догляд за садам	24 руб.
б) Абкашваньне травы і накл. на штаблы .	8 „
в) Узорваньне саду	18 „

Усяго 50 руб.

Сад у некаторыя гады здаваўся ў арэнду: так у 1927 г. сад узросту 30 г. плошчаю—1,19 г. быў здадзены ў арэнду за 500 руб., а другая частка саду скарыстоўвалася самім гаспадаром.

Ураджай саду ў 1927 годзе—23 тон, у 1926 ураджай—3,3 тон, у 1928 г.—320—480 клг.

Для пасадкі саду дрэвы атрымліваліся з прыватнага гадавальніку з гор. Бабруйску—2-х годкі кароністыя, пасадка вытваралася вясною ямным спосабам, ямы капалі ўвосень, пры пасадцы ўся яма запаўнялася ворным паземам. Пасьля пасадкі плошча саду выключна скарыстоўвалася гароднымі расьлінамі, пад якія ўносіўся гной, а асобна пад ствольныя кругі ўгнаеньне ня ўжывалася.

Неабходна адзначыць, што гароднымі расьлінамі плошча скарыстоўвалася толькі першыя 15 год пасьля пасадкі саду, далей, з прычыны зацяньнення, ніякіх культур ня было магчымасьці разводзіць, а зараз, калі сад мае ўзрост 30—33 гады, а адлегласьць паміж дрэвамі 6,4—7,11 м. то дыяметр кароны у сярэднім, як сьведчыць табліца прамераў,—8,22 м.

Кароны сумежных дрэў зусім перапляліся і ва ўсім садзе няма магчымасьці знайсці не зацяньнёнага месца.

Лепшым сортам з яблынь зімовых у гэтым садзе, па думцы гаспадара, зьяўляецца: пэпін-літоўскі, мае добры збыт на рынку, даражэй другіх сартоў расцэньваецца, лепш захоўваецца ў ляжаньні за антонаўку, вельмі ураджайны, амаль, што ня кожны год пладаносіць, а таксама ападаемасьць яго—нязначная. Дрэвы у садзе гэтага сорту маюць добра разьвітыя кароны.

Ва ўзросьце 30—33 г. на 9 здаровых дрэў маецца два дрэвы хворых ці 22,22%. Гэтага сорту ўсіх дрэў было пасаджана 12, з якіх загінула 3 шт. ці 25%.

Другім добрым сортам лічыцца антонаўка звычайная—сорт трывалы, так з усіх 313 дрэў налічваецца хворых толькі 6 дрэў—1,91%.

З часу пасадкі загінула 4 дрэвы—1,25%.

Сорт ураджайны і таварны. З васьнежных сартоў патрэбна адзначыць пуцімку як сорт трывалы, ураджайны і на мясцовым рынку мае добры збыт—расцэньваецца вышэй антонаўкі.

З летніх сартоў гаспадар лічыць добрым сортам малінаўку.

З сартымэнту ігруш павінна стаяць на першым месцы—Бэра-случкая. У садзе маецца 2 дрэвы: адно ўзросту 33 гады, адно 20 г. і абодвы яны здаровыя, маюць добра разьвітую карону. Дрэва ўзросту 33 гады мае вышыню 12 мэтр., дыяметр 8,55 мэтр.; дрэва ўзросту 20 год—вышыня яго 11,40 мэтр., дыяметр 6,60 мэтр.

Плады—добра захавуюцца ў ляжаньні, вытрымліваюць транспарт, дорага расцэньваюцца на рынку, а таксама добра ўраджайны; так у 1927 г. ураджай дрэва ўзросту 33 г. быў 560 клг., а з дрэва ўзросту 20 год—288 кілёграм.

З летніх сартоў ігруш лічыцца добрым сортам ільлінка як сорт значна трывалы, вельмі высока расцэньваецца на рынку і мае добры попыт (спрос).

Іншыя сорты саду—як апорт звычайны, арабка, панна, сапаяжанка і інш. асаблівай увагі не заслугоўваюць; па-першае плады дрэнна захоўваюцца і зьяўляюцца нетаварнымі, асабліва апорт звычайны і цітаўка.

Па-другое плады і дрэвы ў значнай меры паражваюцца грыбнымі хваробамі, а асабліва паршой (панна, сапаяжанка), так за некалькі апошніх гадоў ураджай поўнасьцю паражоны паршою і пры такім выглядзе ураджай ні ў якім разе ня можа быць таварным, акрамя таго ападаньня паражаных пладоў значная і па-трэцяе некаторыя сарты ня трывалыя.

Адзначым галоўныя асаблівасьці саду гр-на Рыздзёўскага.

1. Сад мае прамысловы напрамак. Так з усіх 362 дрэў у садзе аднаго сорту—антонаўкі 313 дрэў—86,45%. Процэнт нетаварных сартоў, як апорту, цітаўкі, арабкі, панны, сапаяжанкі і інш складае 35 дрэў—9,67% да агульнага ліку дрэў у садзе.

2. Адпавядаюць мясцовым умовам, як глебавым так і кліматычным, а таксама таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя сарты: антонаўка, пэпін-літоўскі, пуцімка, бэра-случкая і ільлінка.

3. Адлегласьць паміж дрэвамі 6,40—7,11 мэтра.

Дыяметр карон дрэў 30—33 год у сярэднім 8,07 м. Кароны асобных сартоў дасягаюць дыяметру 9—10 мэтраў.

Пры закладцы новых садоў у раёне г. Рэчыцы і пры падобным глебава кліматычных умовах адлегласьць павінна быць павялічана да 10—12 мэтраў.

4. Дадзеная гаспадарка зьяўляецца чыста садовай і сад ня можа даць кожны год належнага ўраджаю; таму павялічэньне адлегласьці зьяўляецца яшчэ больш неабходным дзеля скарыстаньня плошчы саду прамежнымі гароднымі расьлінамі.

Табліца трываласці сартоў саду „Рыдзеўскага“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну пасяп- вання	Лік вы- паўшых дрэў		Усяго дрэў	Лік адаро- вых дрэў		Х в о р ы х									
				Абс.	0/0		Абс.	0/0	Усяго	0/0	Маразобоіня	Апёк	Рак	Дуплянастасць	Ветралом	Сухавяршы- насьць	Мэханічныя папсаванні	Грыбных хвор.
1	Антоніўка зв.	30-33	зім.	4	1,26	313	307	98,08	6	1,92	6	—	—	—	—	—	—	—
2	Пэпін літоўскі	30-33	„	3	25	9	7	77,78	2	22,22	2	—	—	—	—	—	—	—
3	Апорт звычайн.	30-33	васен.	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Чорнае дзерава	30-33	летн.	—	—	4	4	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Цітаўка	30-33	васен.	—	—	6	5	83,34	1	16,66	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Пудімка	33	„	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Арабка	33	зім.	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Малінаўка	33	летн.	—	—	3	1	33,33	2	66,67	—	—	2	—	—	—	—	—
9	Іншыя	33	„	—	—	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
І г р у ш ы																		
1	Панна	30-33	васен.	—	—	4	4	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Банкротэс Вільямс	30-33	„	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Слуцкая бэра	33	зім.	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Душэс д'Ангулем.	33	„	—	—	1	—	—	1	100	страдае ад марозу							
5	Сапяжанка	33	летн. васен.	—	—	3	—	—	3	100	Усе параж. караед. і загнів.							
6	Ільлінка	33	летн.	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Безнасенка	—	„	—	—	2	2	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Іншых	—	„	—	—	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Р а з а м		—	—	7	—	360	345	95,83	15	4,17	8	—	2	—	—	—	—	—

Табліца абмераў саду „Рыдзеўскага“

№ №	Назва сорту	Узрост	Вышыня дрэва у м.	Дыяметр кароны у м.	Стасунак дыяметру да вышыні	Вышыня штамбу у м.	Дыяметр штамбу у см	Колькасць галін
1	Антоніўка звычайн.	30	6,50	7,50	1,15	1,53	—	6
2	„ „	„	7,0	9,46	1,35	1,21	—	7
3	„ „	„	7,0	7,90	1,13	1,34	—	5
4	„ „	33	10,90	7,85	0,72	1,20	—	4
5	„ „	„	10,50	8,30	0,79	0,80	—	4
6	„ „	„	10,50	8,50	0,8	0,75	—	4
Сярэдняе		„	8,73	8,25	0,99	1,14	—	5
1	Пэпін літоўскі	33	7,10	8,60	1,21	1,47	—	3
2	„ „	„	7,0	7,40	1,05	1,54	—	3
Сярэдняе		„	7,05	8,0	1,13	1,52	—	3
1	Бэра слуцкая	33	12,0	8,55	0,71	1,40	—	3
2	„ „	20	11,40	6,60	0,58	1,10	—	3
Сярэдняе		„	11,7	7,58	0,64	1,25	—	3

Сад „Заспа“ Дзяржаўнай зямельнай маёмасці.

Знаходзіцца пры вёсцы Заспа Засьпенскага с/савету, у адлегласці 15,5 кл. ад гор. Рэчыцы. З 1925 г. сад знаходзіцца ў арэндным карыстанні Рэчыцкага Садова-Гароднага т-ва. Да рэвалюцыйнага часу сад быў абшарніцкім.

Плошча саду (8,72 гект.) падзелена дарогаю на два асобных сады; I-й плошчаю 4,36 гект., узросту 35 год, II-й—4,36 гект., узросту 30 і 20 г. (5,27 гект.—30 год і 1,09 гект.—20 год.).

Усяго дрэў у садзе 1620, з якіх здаровых 1493 або 92,16%, хворых 127 дрэў—7,86%.

Яблынь 1606 дрэў—99,13%, ігруш 14 дрэў—0,87%. З сартоў сустракаюцца наступныя:

Антоніўка 1428 дрэў—88,14%, апорт 25 др. 1,6%, цітаўка 20 др.—1,23%, пэпін літоўскі 15 дрэў—0,92%, валовка 15 др.—0,92%, наліў белы 15 др.—0,92%, цынамонавае паласастае 10 дрэў—0,62%, ранэт арлеанскі 5 др.—0,30%, ранэт залаты курскі 4 др.—0,30%, кальвіль белы 3 др.—0,18%, ранэт Лянзбэрга 2 др.—0,12% і іншых 63 др.—3,94%.

З ігруш: сапжжанка 5 др.—0,20%, ільлінка 3 др.—0,18%, бэра слуска 2 др.—0,12% і іншых 4 др.—0,24%.

Жываплоту сад не мае, а паўночная частка мяжуеца з будынкамі сялян вёскі Заспа, якія з таго боку з'яўляюцца заслонай для саду. Парадак пасадкі дрэў у садзе ўзросту 35 год плошчаю 4,36 г-ра шахматны ў адлегласці паміж дрэвамі і радамі 6,4×6,4 мэр (9×9 арш.), а ў астатняй частцы кватэровы—адлегласцю 8,53×8,53 мэр (12×12 арш.).

Для вызначэння глебы ў садзе выкапаны дзве ямы ў якіх паземы разьмеркаваны наступным чынам:

A₁—31 см. цёмна-шэрага колеру;

A₂—33 см.—бялёсы.

Ніжэй залягае магутны пазем В паўтаравокісны, бурага колеру. Як сьведчыць апісаньне ям у садзе глебавы тып моцна падзолісты, па механічнаму складу лёгка суглінак, а ў адной частцы плошчаю каля 1,5 г. супясочны. На глыбіні 1,5—2 мэтры залягае ледавіквы навал. Грунтовыя воды залягаюць на глыбіні 6 мэтраў.

З 1917 года да 1925 годзе сад зусім ня ўгнойваўся, а з часу перадачы саду ў арэнднае карыстаньне Садова-Гароднаму т-ву.

У 1925 г. ўгноена 4,36 гект. поўным штучным угнаеньнем і 2,18 г. гноем з разьліку 33 тоны на гектар.

Усе апошнія гады плошча пад садам знаходзіцца пад папарам з наступнаю апрацоўкаю: увосень робіцца зяблевая ўзворка на глыбіню 12—14 см., увесну паўторная ворыва і пасья ворыва на такую-ж самую глыбіню бараньба.

З шкоднікаў у садзе сустракаюцца: баярышніца, златагузка, персьцяньёвы і няпарны прадзільнікі, мядзяніца, кветадэды пладажорка і інш. З грыбных хвароб асабліва пладовая гніль і парша, у меншай колькасці мох і лішай. Кожны год ужываецца здыманьне і зьнішчэньне гнёзд баярышніцы і златагузкі, зьбіраньне і зьнішчэньне ячак прадзільнікаў, да набуханьня вочак сад апырскваюць 10% расчынаю жалезнага купарвасу ў часу набуханьня вочак вапнаю і пасья цвіценьня камбінаванаю расчынаю бардоскай вадкасьці з парыскай зеляню, у 27 г. і 26 г. увесь сад быў апырсканы газаво-мыльнай эмульсыяй, апроч таго кожны год робіцца абрэзка галля, абчыстка штамбаў.

Выдаткі па барацьбе са шкоднікамі догляду за садам за адзін год складаюць 400 руб. Дзякуючы добраму догляду, апрацоўцы глебы і асабліва добрай барацьбе са шкоднікамі, сад Заспа, як сьведчыць ніжэй прыведзеная табл. добра пладаносіць і лічыцца адным з лепшых садоў па ураджайнасьці Рэчыцкага раёну з часу перадачы саду Садова-Гароднаму таварыству.

Гады	Ураджай	арэндная плата
1922 г.	45,9 тон (2800 пуд.)	вед няма
1923 г.	24,50 „ (1500 „)	„ „
1924 г.	82 „ (5000 „)	5000 руб.

У 1925 годзе ураджай поўнасьцю зьнішчаны шкоднікамі, гадалі на 10000 пуд.

1926 г. 132 тон (8050 пуд.) 3600 руб.

1927 г. 204,75 „ (12490 „) 15,200 „

1928 г. 34,6 „ (2110 „) скарыстоў. сад Гар.—т-ва.

Ураджай саду за апошнія тры гады складае 371,35 тон (22650 п.) ў сярэднім на адзін год 123,78 тон (7560 п.) або на адзін гектар 14,19 т, (865 пуд.).

З сартоў саду заслугуюць увагі:

1. Антоніўка—сорт ураджайны, прамысловы, трывалы, у садзе хворых—4,21%.

2. Пэпін-літоўскі—сорт вельмі ўраджайны рана пачынае пладаносіць і амаль што кожны год пладаносіць, плады маюць забясьпечаны збыт і кошт на рынку.

3. Ранэт залаты курскі—вельмі добры зімовы сорт—ураджайны, трывалы; плады добра захоўваюцца ў лежцы, маюць забясьпечаны збыт і кошт на рынку, плады амаль што не паражваюцца паршою.

4. Ранэт Лянзбэрга вельмі добры зімовы сорт, ураджайны, плады добра захоўваюцца ў лежцы, маюць забясьпечаны збыт і кошт на рынку. У садзе 2 дрэвы з іх адно хварэе ад маразабоіны.

5. Штрэйфлінг вельмі добры васеньні сорт, ураджайны, прамысловы, плады маюць вельмі добры збыт і кошт,—у садзе адно дрэва здаровае.

6. Наліў белы—добры летні сорт, ураджайны, мае добры збыт і кошт на рынку; у садзе 15 дрэў з іх 4 хворых або 26,67%.

7. Цынамонавае паласастае лічыцца добрым летнім сортам. У садзе 10 др. і ўсе пасаджаны на супясочнай глебе, дзякуючы чаму яны значна горш разьвіты ў параўнаньні з іншымі сартамі саду, а таксама значны % хворых.

8. З летня-восенных сартоў добрым лічыцца валовка, сорт ураджайны, трывалы, плады маюць добры попыт на мясцовым рынку. У садзе ёсьць кальваль белы, кальваль жоўты зімовы, ранэт алеанскі і добры селянін, але яны ў 28 г. не пладаносілі і наогул ва ўмовах гэтага саду над імі ня было сталага назіраньня. З ігруш добрай лічыцца вельмі ураджайнай—бэра слуска, у садзе два дрэвы і абодва здаровыя плады маюць добры збыт і кошт.

З летніх ільлінка—ураджайны, трывалы сорт, плады маюць вельмі добры збыт і кошт на мясцовым рынку.

Астатнія сарты асаблівай увагі не заслугуюць.

Адзначым галоўныя асаблівасці гэтага саду:

1. З сартоў саду адпавядаюць мясцовым умовам, як глебава-кліматычным так і таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя:

антонаўка, ранэт залаты курскі, пэпін літоўскі, ранэт лянзбэрга, штрэйфлінг, наліў белы, цынамонавае паласастае, бэра слуцкая і ільлінка.

2. Адлегласць паміж дрэамаі 6,4+6,4 мэр і 7,11×7,11 мэр нязназная, кароны дрэў у узросьце 35 год і нават 30 год зусім перапляліся і маюць у сярэднім дыяметр 8,42 мэр, а асобныя дрэвы дасягаюць да 9,8 мэр.

Пры закладцы новых садоў у раёне вёскі Заспа адлегласць павінна быць 10—12 мэтраў.

3. Сад на супяі горш разьвіты ў параўнаньні з садамі на суглінку.

Табліца трываласці сартоў саду „Заспа“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часу паспявання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Х в о р ы х									
				Абсал.	%		Абсал.	%	Усяго	%	Марозабоіны	Апёк	Рак	Дуплінасьць	Вет ралом	Сухаваршы- насьць	Мэханічны папсаваньні	Грыбы, хвароб
1	Антонанька зв.	20—35	зім.	—	—	1428	1368	95,79	60	4,21	26	11	—	—	—	4	19	—
2	Апорт зв.	20—30	ас.	—	—	25	15	60	10	40	2	—	—	8	—	—	—	—
3	Цітаўка .	20—30	„	—	—	20	10	50	10	50	—	—	—	4	—	—	6	—
4	Пэпін літоўскі	20	зім.	—	—	15	10	66,67	5	33,33	1	—	—	—	—	—	4	—
5	Валашка .	30	ас.	—	—	15	12	75	3	25	3	—	—	—	—	—	—	—
6	Наліў белы .	20	лет.	—	—	15	11	73,33	4	26,67	2	—	—	—	—	1	1	—
7	Цынам. палас.	20—30	ас.	—	—	10	5	50	5	50	2	1	—	—	—	—	3	—
8	Ранэт арлеан.	20—30	зім.	—	—	5	3	60	2	40	2	—	—	—	—	—	—	—
9	„ зал. курскі	20—30	„	—	—	5	4	80	1	20	1	—	—	—	—	—	—	—
10	Кальвіль белы	30	ас.	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Ранэт Лянзбэр.	20—30	зім.	—	—	2	1	50	1	50	1	—	—	—	—	—	—	—
12	Добры селянін	30	„	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Кальв.жоўт.зім.	20—30	„	—	—	2	—	—	2	100	2	—	—	—	—	—	—	—
14	Штрэйфлінг .	35	ас.	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Іншых .	20—35	—	—	—	58	37	—	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Сапаяжанка .	30	ас.	—	—	5	5	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Ільлінка .	30	лет.	—	—	3	2	66,67	1	33,33	1	—	—	—	—	—	—	—
3	Банкр. Вільгэл.	30	ас.	—	—	2	—	—	2	100	2	—	—	—	—	—	—	—
4	Бэра слуцкая	30	зім.	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Іншых .	30	—	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Усяго		—	—	—	—	1620	1493	92,16	127	7,86	45	12	—	12	—	5	33	—

Сад Салтанаўка с.-г. арцелі „Ланд-Арбет“.

Знаходзіцца пры вёсцы Салтанава, Салтанаўскага с/савету, у адлегласці ад гор. Рэчыцы 13 км.

Плошча саду 34,88 гектара. Па ўзросьце пасадкі падзяляюцца на тры часткі: 1) 4,36 гектара ўзросьце 45 год, 2) 16,35 гектара ўзросьце 35 год і 3) 14,17 гектара—25 год.

На час дасьледваньня ў садзе налічвалася ўсіх дрэў 2724; з іх здаровых 2149 дрэў—78,89%, хворых 575 др.—21,11%, яблынь 2664 др.—97,8%, ігруш 60 дрэў—2,2%.

З сартоў у садзе сустракаюцца наступныя: антонаўка 1664 дрэва—61,09%, пэпін-літоўскі 294 дрэва—10,79%, штэцін чырвоны 68 дрэў—2,50%, апорт звычайны 40 дрэў—1,58%, цітаўка 37 дрэў—1,36%, баравінка 29 дрэў—1,06%, чорнае дзерава 27 др.—0,99%, малінаўка 26 др.—0,96%, пуцімка 23 др.—0,84%, белы наліў 10 др.—0,37%, варгуль асен. 11 др.—0,40%, штрэйфлінг 9 дрэў—0,34%, ранэт Лянзбэрга 2 дрэвы—0,07%, бойкэн 2 др.—0,07% і іншых 410 дрэў—15,05%.

З ігруш: сапаяжанка 7 др.—0,25%, безнасенка 7 др.—0,25% лясная прыгожая 7 др.—0,25%, ільлінка 5 др.—0,18%, бэры слуцкай 4 дрэвы—0,15%, душэс д' Ангюлем 1 др.—0,04% і іншых 29 др.—1,06%.

Адлегласць паміж дрэвамі і радамі ў садзе ўзросьце 45—35 год 6,4×6,4 мэтры (9×9 арш.), а ў садзе ўзросьце 25 год 8,53×8,53 мэр. (12×12 арш.).

Глебавы тып—слаба падзолісты, па мэханічнаму складу супяі буйна-зярністая, падглеба—сартаваныя глыбокія пяскі.

Грунтовае вады залягаюць на глыбіні 20 мэр. Схіл у садзе на паўднёвы і паўднёва-усходні бок, заўважана, што на ўзгорках дрэвы значна горш разьвіты ў параўнаньні з дрэвамі на роўнай частцы і нізіне.

Кожны год угнойваюцца шостая частка плошчы саду з разьліку (1400 п.) 23 тон на гектар гной кладуць вясною і заворваюцца на глыбіню 12—14 сант., а наогул плошча саду прамежнымі расьлінамі не скарыстоўвалася, а ўвосень кожны год робіцца зяблевае ворыва на глыбіню 16 см.

Галоўнымі шкоднікамі саду лічацца: кветавы, баярышніца, златагузка, персьцяньне і няпарны прадзільнікі, мядзяніца, пладажорка і інш. З грыбных хвароб значна распаўсюджаны: парша, пладовая гніль, мша і лішай.

Супроць шкоднікаў і грыбных хвароб вядзецца наступная барацьба, кожны год здымаюць і зьнішчаюць гнёзды баярышніцы і златагузкі: яечкі няпарнага і персьцяньнага прадзільнікаў і робяць два апыркваньне. І жалезным купарвасам па сонных вочках і ІІ камбінаванай расчынай бардоскай вадкасьці з парыскай зеленню, пасля цвіценьня—праз год робіцца абчыстка і абмазка штамбу, абчыстка сучча робіцца кожны год.

Сад з часу існаваньня арцелі скарыстоўваецца самой гаспадаркай, а ўраджай за апошнія гады быў наступны:

1925 год (13000) 213,11 тон

1926 „ (7000) 114,76 „

1927 „ (8000) 131,15 „

1928 „ (2000) 32,8 „

У сярэднім на адзін год (складае 7500 пуд.) 132 тоны ці на адзін гектар 3,52 тон. (215 п.).

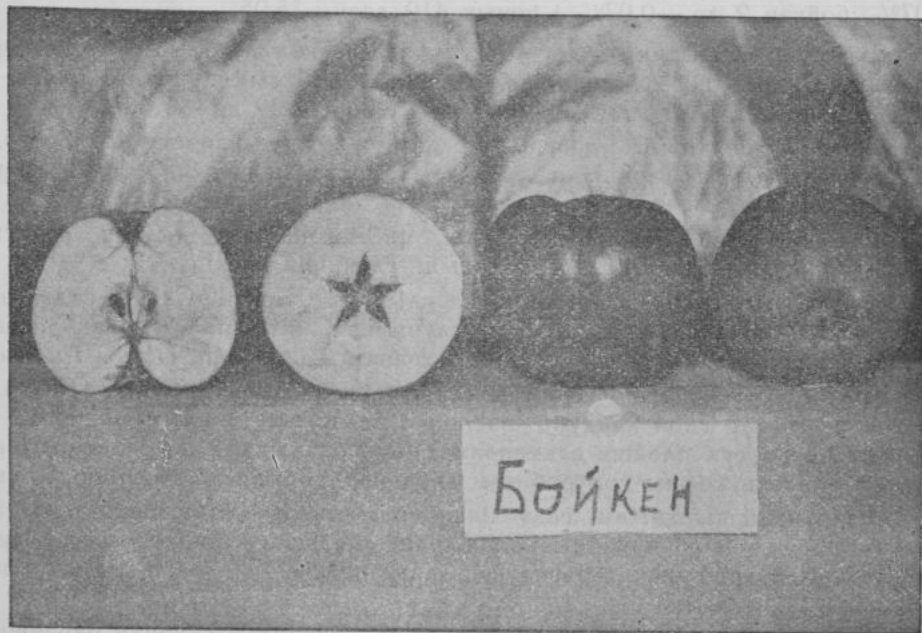
З сартоў саду заслугуюць увагі:

Антоніўка звычайная—сорт ураджайны, прамысловы, трывалы, у садзе 13% хворых. Штэцін чырвоны—вельмі добры зімовы сорт прамысловы, плады ляжаць да вясны і пазней; у садзе 68 дрэў з іх хворых 20 шт. ці 29,42%.

Штрэйфлінг—вельмі добры восенні сорт, прамысловы ураджайны і трывалы, у садзе 9 дрэў і ўсе здаровыя, маюць добра развітыя кароны; дыяметр у сярэднім 6,74 вышыня 3,99 мэр.

Ранэт Лянзбэрга—вельмі добры зімовы сорт ураджайны, прамысловы, плады маюць забяспечаны збыт і кошт; у садзе два дрэвы і абодва здаровыя.

Бойкэн—вельмі добры зімовы сорт, ураджайны, прамысловы, плады

Мал. 22

маюць запяспечаны збыт і кошт, ляжаць да вясны і пазней, але на жаль у садзе зараз два дрэвы і абодва хварэюць ад апёку.

Пэпін-літоўскі—лічыцца добрым зімовым сортам, дрэвы рана пачынаюць пладаносіць і амаль што кожны год, плады маюць добры збыт і кошт. У садзе 294 др. ва ўзросьце 25 год; з іх хворых 150 ці 51,02%. Белы наліў лічыцца добрым летнім сортам; ураджайны, прамысловы і трывалы; ў садзе 10 дрэў з іх хворых—2 дрэвы ці 20,0%.

Пудзімка лічыцца добрым восеннім сортам; ураджайны, прамысловы і трывалы, у садзе 23 дрэвы з іх хворых 3 др.—13,05%.

Ранэта шэрага франц. ў садзе 5 дрэў і ўсе хворыя. Ранэта Сіміранка ў садзе 3 дрэвы, ўсе здаровыя, але плады вельмі малыя.

З ігруш заслугуюць увагі:

Бэра слуцкая—вельмі добры зімовы сорт, ураджайны, прамысловы трывалы; у садзе 4 дрэвы і ўсе здаровыя, плады маюць забяспечаны збыт і кошт.

Дзюшэс д'Ангюлем лічыцца добрым сортам, у садзе 1 дрэва і тое здаровае. Плады маюць вельмі добры попыт і кошт.

Лясная прыгожая—добры восенна-зімовы сорт вельмі ўраджайны—дрэвы пачынаюць рана пладаносіць. Плады, дзякуючы добраму смаку і добрай афарбоўцы, маюць вельмі добры попыт і кошт.

Ільлінка лічыцца добрым летнім сортам; ураджайны, трывалы і прамысловы.

Іншыя сарты асаблівай увагі не заслугуюць, як малакаштоўныя, нетаварныя і нятрывалыя, як ад грыбных хвароб так і наогул.

Адзначым галоўныя асаблівасці саду Салтаніўка.

1. З сартоў саду адпавядаюць умовам раёну, як глебава-кліматычным так і таварнаму напрамку садоўніцтва, наступныя сарты: 1. антоніўка камянічка, 2. Штэцін чырвоны, 3. Ранэт лянзбэрга, 4. Штрэйфлінг. 5. пэпін-літоўскі. 6. Пудзімка. 7. Белы наліў. 8. Бэра слуцкая. 9. Лясная прыгожая. 10. Душэс д'Ангюлем і ільлінка.

2. Адлегласць паміж дрэвамі 6,4×6,4 і 8,53 м. а дрэвы ва ўзросьце 25 год маюць дыяметр 6,74 мэтры (для штрэйфлінга) і кроны дрэў ужо перапляліся, значыцца пры закладцы новых садоў, пры такіх сама глебава-кліматычных умовах адлегласць павінна быць павялічана да 10—12 мэтраў.

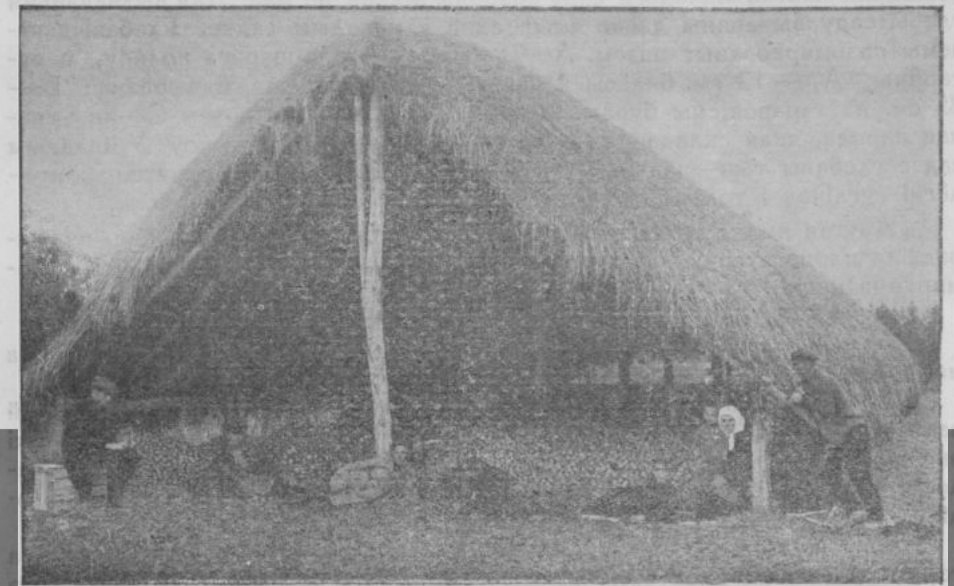
Табліца трываласці сартоў саду арцелі „Ланд-Арбет“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост	Па часу пась- пявання	Лік выпаўш. дрэў		Усяго дрэў	Лік здоровых дрэў		Х в о р ы х										
				Абсал.	%		Абсал.	%	Усяго	%	Маразобоін	Апёк	Рак	Дупленастацьдзь	Ветраломных	Сухаверхіх	Механічнага папсаваньня	Грыбн. хвароб	
1	Антоніўка зв. . .	25-45	зім.	450	21,28	1664	1454	87	210	13	—	210	—	—	—	—	—	—	—
2	Пэпін літоўскі . .	25	„	300	50,5	294	144	48,98	150	51,02	—	150	—	—	—	—	—	—	—
3	Штэцін чырвоны	35	„	5	6,85	68	48	70,58	20	29,42	20	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Апорт звычай. . .	45	ас.	3	6,66	40	35	87,5	5	12,5	—	—	—	—	—	5	—	—	—
5	Цітаўка . . .	35	„	—	—	37	29	78,30	8	21,70	—	—	—	8	—	—	—	—	—
6	Баравінка . . .	45	„	—	—	29	25	86,20	4	13,80	—	—	—	4	—	—	—	—	—
7	Чорнае дзерава .	25	„	15	35	27	23	85,18	4	14,82	—	—	—	—	—	4	—	—	—
8	Малінаўка . . .	45	лет.	—	—	26	23	88,46	3	11,54	—	—	—	—	3	—	—	—	—
9	Пунімка . . .	35	ас.	15	39,48	23	20	86,95	3	13,05	—	—	3	—	—	—	—	—	—
10	Белы наліў . . .	25	лет.	10	50	10	8	80	2	20	—	2	—	—	—	—	—	—	—
11	Варгуль асен. . .	25	ас.	2	15,15	11	11	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Штэйтфлінг . . .	25	„	2	18,18	9	9	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Ранэт шары фран.	25	зім.	10	66,67	5	—	—	5	100	—	—	—	—	—	5	—	—	—
14	Валонка . . .	45	ас.	10	71,44	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ранэт Сімірэнка .	25	зім.	15	83,33	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Ранэт Лянзбэрга .	35	„	5	71,43	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Бойкен . . .	25	„	8	80	2	—	—	2	100	—	2	—	—	—	—	—	—	—
18	Іншых . . .	25-45	—	600	59,49	410	264	—	146	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Сапэжанка . . .	45	ас.	—	—	7	7	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Безнасенка . . .	45	„	—	—	7	7	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Лясная прыгожая	25	зім.	—	—	7	3	42,85	4	57,15	4	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Ільлінка . . .	45	лет.	—	—	5	5	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Вінёўка . . .	45	ас.	—	—	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Бара саўшчэ . . .	45	зім.	—	—	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Дупна д'Анжу . .	25	„	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Камбеса Пюры . .	25	ас.	—	—	1	—	—	1	100	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Іншых . . .	35	—	—	—	24	16	66,7	8	33,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Усяго . . .		—	—	—	—	2724	2149	78,89	575	21,11	25	364	3	12	3	14	—	—	—

Сад савецкай гасп-кі „Вастрагляды“ Брагінскага раёну.

Знаходзіцца ў адлегласьці ад мястэчка Брагіна 8 км. і ад чыгуначнай ст. Хойнікі 18 км.

Плошча пад садам—36,23 гэктары падзелена трактам, які ідзе ад г. Рэчыцы на ст. Хойнікі, на два асобных сады: адзін так званы „малады“ сад, плошчай 19,66 гэкт. узросту—19 год.

Мал. 23. Балаган у садзе „Вастрагляды“.

Другі сад—„стары“ падзяляецца ліпаваю прысадаю на дзьве часткі: 1-я частка плошчай 5,46 гэктара прылягае да будынку саўгасу—узростам 60 год і 2-я плошчай 11,11 гэктара 35 год.

Усяго дрэў у садзе 3793; з іх яблынь 3552 дрэў—93,65% ад агульнага ліку плодовых дрэў у садзе вішань 100 дрэў—2,64%, ігруш 81 дрэва—2,13%, сьліў 50 дрэў—1,32% і чарэшань 10 дрэў—0,26.

Здоровых у садзе дрэў 3479—92,21%; хворых 314 дрэў—7,79%. У садзе сустракаюцца наступныя сарты: Антонаўка, звычайная 2551 дрэва—70,21; антонаўка белая—200 дрэў—5,5%; пэпін-літоўскі 165 дрэў—4,59%; баравінка 50 дрэў—1,37%, чорнае дзерава 50 дрэў—1,37%, шклянка 55 дрэў—1,51%, белы наліў 30 дрэў—0,82, валонка 35 дрэў—0,96%, штэцін чырвоны 24 дрэва—0,66%, пунімка 20 дрэў—0,55%, апорт звычайны 16 дрэў—0,44%.

арнада белы 15 дрэў—0,41%, ранэт аляксандарскі 12 дрэў—0,33%, ранэт канадскі 7 дрэў—0,19%, камбеса Пюры 6 дрэў—0,16%, чырвоны малянік 4 дрэва—0,11%, бойкен 4 дрэва—0,11%, ранэт анжуйскі 2 дрэва—0,05%, паша Рыбэтэна 1 дрэва—0,03% і іншых 296 дрэў 8,14%. Ігрушны: лясная прыгожая 10 дрэў—0,27%, сапэжанка 8 дрэў—0,22%, картафлянка 4 дрэвы—0,11%, павна 3 дрэвы—0,08%, бэргшот асенны—2 дрэвы—0,05%.

Адлегласць паміж дрэвамі розных узростаў розная, так—у садзе ўзросту 60 год, плошчаю 5,46 гектара $6,4 \times 6,4$ м. (9×9 арш.).

II—ўзросту 38 год плошчаю 11,11 гектара $7,11 \times 7,11$ м. (10×10 ар.).

III—ўзросту 19 год плошчаю 19,66 гектара $8,53 \times 8,53$ (12×12 ар.).

Парадак пасадкі дрэў ва ўсім садзе—квадратовы з напрамкам радоў з поўдня на поўнач.

Абарону сад мае яловую з усходняга і паўночнага боку ў адлегласці ад крайняга раду саду 12,8 м. У паўднёвай частцы саду знаходзіцца парк з розных парод, які ў сваю чаргу зьяўляецца абаронай саду. Заходняя частка маладога саду абароны ніякай не мае. Для вызначэння глебы саду выкапаны дзве ямы: адна ў маладым садзе. Глебавыя пазёмы, пазёмы, пазёмы. А—25 см.—святла-шэрага колеру; перагнойны; А₂—12 см. бялёсы з шэрымі зацёкамі, але нявыразны; В—85 см. паўтаравокісны бурага колеру. Ніжэй залягае пазем С—нязьменная парода, якая складаецца з сартаваных, звязаных пясчоў. У маладым садзе глебавы тып—падзолісты, па механічнаму складу верхняга пазёму—лёгкі суглінак і толькі 1 гектар па механічнаму складу супясок.

Другая яма для вызначэння глебы старога саду выкапана па сярэзіне плошчы саду, на роўным месцы якой глебавы пазёмы размяркоўваюцца:

А—45 см. цёмна-шэрага колеру, перагнойны;

А₂—11 см. бялёсага колеру з цёмнымі праслойкамі, таксама добра нявыразны;

В—44 см.—бурага колеру, нявыразны (пазем паўтаравокісны) ніжэй залягае пазем С—нязьменная парода, па механічнаму складу—пяскі звязаныя. Па глыбіні 2 мэтраў. Ледавіковага навалу ўстанавіць не ўдалося. Глебавы тып у старым садзе, як сьведчыць апісаньне ямы падзолісты, па механічнаму складу верхняга пазёму лёгка суглінак.

Трэба адзначыць, што ў маладым садзе на супясі, дрэвы значна горш разьвітыя і значны % згінуўшых. Значны % згінуўшых яшчэ можна тлумачыць і тым, што як раз на гэтай супясі былі пасаджаны сарты ранэтаў, якія згінулі ад марову поўнасьцю. У садзе назіраецца малы сьхіл з усходняга боку на заходні.

У старым садзе ёсьць два ісподка, плошча якіх прыблізна 140 кв. мэтраў.

Стары сад апошнія гады знаходзіцца пад папарам, апрацоўка наступная: у восень кожны год уся плошча заворваецца на глыбіню прыблізна $2\frac{1}{2}$ вярш., а ў весну барануецца і акрамя таго ўжываецца пульхненне прыствольных кругоў, плошча маладога саду ў 1928 г. напалову занята бульбаю, а на астатняй частцы ўжываецца апрацоўка, які ў старым садзе. У 1928 годзе да раставаньня сьнегу ў сад быў вывезен гной і раскіданы пад прыствольныя кругі з разьлікам на кожнае дрэва 16—20 кг., а пасля раставаньня сьнегу гной быў закопаны лапатамі, іншых угнаеньняў у садзе ня ўжываецца.

Галоўнымі шкоднікамі саду зьяўляюцца: кветкаеды, пладажорка, баярышніца, пярсьцёнкава і няпарны прадзільніка і інш.

З грыбных хвароб у садзе распаўсюджана значна парша, а ў старым садзе—мох і лішайнікі, у маладым апошнія (мох і лішайнікі) сустракаюцца рэдка. Супроць усіх пералічаных шкоднікаў і грыбных хвароб вядзецца наступная барацьба:

У 1928 годзе ўжывалася толькі адно апыркваньне бардоскаю вад-

касьцю з парыскаю зеленню; здыманьне гнёзд баярышніцы, златагузкі ячак пярсьцёнкавага і няпарнага прадзільнікаў.

У сакавіку і красавіку ўсе дрэвы былі пабелены вапнаю.

Недастатковы догляд і барацьба са шкоднікамі тлумачыцца тым, што ў вясеньні час, ў пэрыяд самай важнай працы ў садзе, быў скарочан садоўнік. У 1927 г. зроблена тры апыркваньні: адно да набуханьня вочак жалезным купарвасам, другое праз 10 дзён пасля першага—вапнаю і трэцяе перад самым цвяценьнем—камбінаванаю расчынаю бардоскай вадкасьці з парыскаю зеленню. Апроч таго здымаліся гнёзды баярышніцы, златагузкі і ячкі пярсьцёнкавага і няпарнага прадзільнікаў.

Мал. 24. Бульба у міжраўнях саду „Вастрагляды“ (адлегласць паміж дрэвамі $8,53 \times 8,53$ м.)

Усе прыбыткі, выдаткі і ўраджай за шэраг год наступныя:

За 1925 г.	прыбыткаў	=11807 р.	выд-к	—10430 р.	урадж.	147,54 т.
„ 1926 „	„	6000 „	„	2628 „	„	197 тон
„ 1927 „	„	15000 „	„	2511 „	„	328 „
„ 1928 „	„	— „	„	— „	„	114,75 т.
Усяго						787,19 т.

У 1925 і 28 гады сад скарыстоўваўся самой гаспадаркай, у 1926—27 г. сад здаваўся ў арэнду за плату па гадох, як паказана вышэй.

Ураджай саду за 4 гады (1925—26—27 і 28) складае 787,19 тон на адзін год у сярэднім даводзіцца 196,8 тон ці 5,43 тон на гектар. Як можна заўважыць з вышэй прыведзенай табліцы ў 1925 г. усе выдаткі па саду вылічаюцца ў суме 10430 р., што складае 88,34% ад усяго атрыманага прыбытку па саду.

У 1926 г.—2628 р. ці 43,8%.

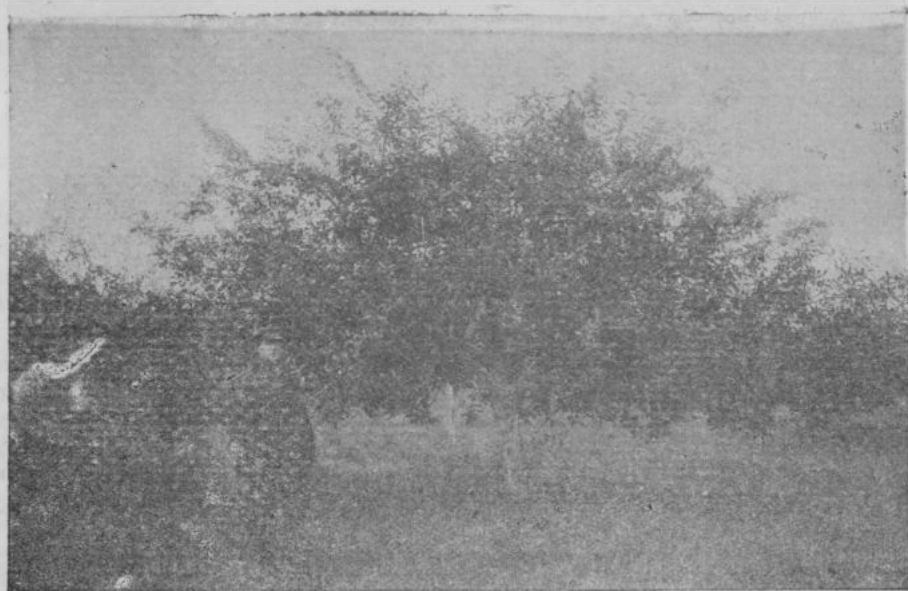
У 1927 г.—выдаткі 2511 руб.—16,62%.

Значны процант прыбыткаў ад саду ідзе на выдаткі па гаспадарцы і нават у 1925 годзе, калі значная сума выдаткаў страчана на пастройку плоту вакол саду, выдаткі складаюць толькі 88,34% ад прыбыткаў за гэты год.

Для закладкі маладога саду сажанцы выпісваліся з гадавальніку Сімірэнкі (двух-трохгодкі кароністыя). Сад садзілі ўвосень і ўвесну ямным спосабам без ранейшай падрыхтоўкі ям, пры пасадцы ўся яма запаўнялася ворным паземам. Пасля закладкі саду плошча скарыстоўвалася гароднымі расьлінамі і карань-клубняплодамі.

З сартоў саду заслугоўваюць увагі: 1. Антонаўка звычайная, як сорт трывалы, ураджайны, прамысловы і г. д. З усіх 2551 дрэў у садзе хворых 81 др. 3,17%.

2. Ранэт вялікі касэльскі — сорт зімовы, добра захоўваецца ў

Мал. 25. Р—т Касельскі. Дыам. кароны 7,3 м. Вышыня 4 м. Узрост 19 г. („Вострагляды“)

лёжцы, мае добры збыт, форму і смак, дорага расцэньваецца. Дрэвы маюць добра разьвітыя кароны, так: у ўзросьце 19 год дыяметр у сярэднім 7,10 мэтр., вышыня 3,70 мэтр., адносіны дыяметру да вышыні 1,92. Форма дрэва прыплюснутая, кулістая.

3. Штэцін чырвоны вельмі добры зімовы сорт, у лёжцы захоўваецца да вясны і пазьней, мае добры збыт — дорага расцэньваецца на рынку, зьяўляецца прамысловым сортам. Дрэвы яго маюць добра разьвітыя кароны, у сярэднім дыяметр кароны 7,96 мэтр., вышыня 5,88 м., а таксама сорт трывалы. Усіх дрэў у садзе 22 з іх хворых 2—9,09% — (1 мэханічна папсутае і 1 сухаватае).

4. Ранэт лянзбэрга — вельмі ўраджайны сорт, плады звыш сярэдняй велічыні прыплюснута-кулістай формы, з сонечнага боку з румянцам, пакрыты васкавым налётам, сорт дэсэртны, добра захоўваецца ў лёжцы, але з 3 дрэў у садзе ўсе трэба лічыць хворымі ад недагляду

Мал. 26

ў пару значнага пладанашэньня (паломаны сучча ад цяжкасьці пладоў) дыяметр кароны 6,20 м. вышыня 4,7 мэтр.

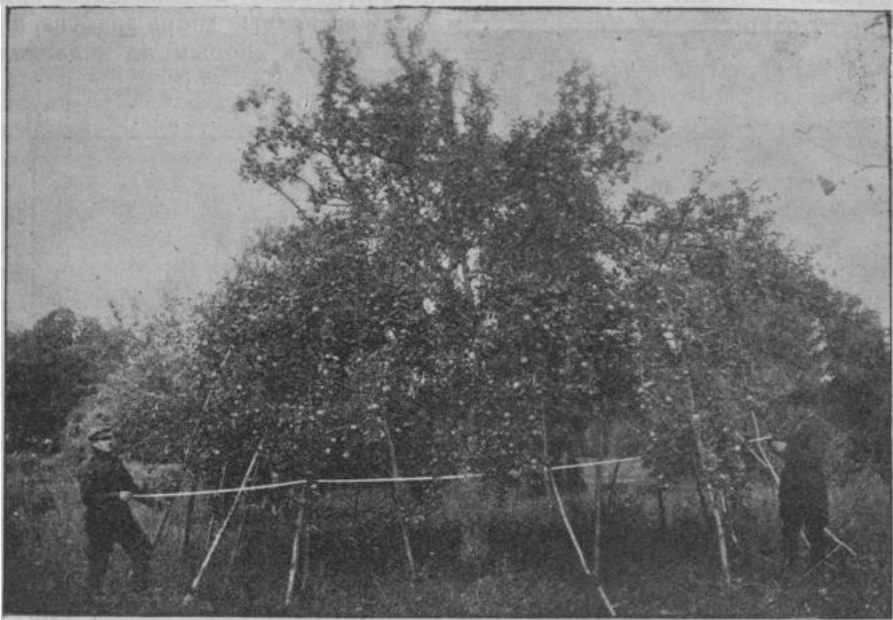
5. Чырвоны жалязьняк (мал. 27) зімовы сорт, вельмі ўраджайны так: у 28 годзе ўраджайнасьць на 1 дрэва прыблізна 240 кг., плады ніжэй сярэдняй вялічыні, маюць інтэнсыўна-чырвоны румянец з белымі кропкамі па ўсяму плоду, дэсэртны сорт, у лёжцы захоўваецца да вясны і пазьней.

Дрэвы маюць добра разьвітыя кароны дыяметрам 7,92 м., вышыня 5,05 м. і з усіх 4 дрэў узросту 35 год 1 хварэе, мэханічна папсавана.

6. Пэпін літоўскі лічыцца добрым сортам, вельмі ўраджайны, амаль што ня кожны год пладаносіць, дрэвы маюць добра разьвітую карону, дыяметрам у сярэднім 6,4 мэтр., вышыня 4,88 мэтр., узросту 19 год; плады маюць добры збыт, дорага расцэньваюцца і добра захоўваюцца ў лёжцы, трываласьць гэтага сорту належная з 165 дрэў, хворых 23 дрэвы—13,93%.

7. Ранэт ангельскі лічыцца добрым ураджайным сортам, плады добра захоўваюцца ў лёжцы, у садзе 2 дрэвы—здоровыя.

8. Ранэт шэры французкі зусім не выяўлены ў садзе, адно дрэва здаровае, мае добра разьвітую карону ў дыяметры 8,4 м. вышыня 7 мэтр., плады сярэдняй і ніжэй сярэдняй вялічыні, поўнасьцю пакрытыя ржаўчынай, у лёжцы набываюць залацісты водцень.

Мал. 27. Чырвсны жалязняк узр. 19 г. Дыям. кароны 6,10 м. Вышыня 45 м.
(Вастрагляды)

Мал. 28. Р—т шэры французкі узр. 19 г. Дыям. кароны 7,90 м. Вышыня 6,10 м.
(Вастрагляды)

У гэтым годзе ўраджай каля 240 кг., плады добра захоўваюцца ў лёжцы.

9. З васеньніх сартоў у садзе лічыцца пуцімка, як ураджайны, трывалы сорт, з 20 дрэў усе здаровыя, плады маюць добры збыт на мясцовым рынку.

10. Белы наліў лічыцца лепшым летнім сортам; дрэвы маюць добра разьвітыя кароны, добра пладаносяць—плады маюць добры збыт на рынку.

11. Кандзіль сінап, маецца ў садзе 6 дрэў і ўсе здаровыя.

13 Бойкэна у садзе 4 дрэвы, але ўсе маюць вельмі дрэнны выгляд; з 4 дрэў—2 зусім хворыя, а астатнія два недаразьвітыя, 35 гадовыя дрэвы маюць выгляд 10-ці гадовых.

Астатнія сарты зьяўляюцца малакаштоўнымі, нетаварнымі, нятрывалымі да грыбных хвароб і шкоднікаў, дрэнна захоўваюцца, нявытрымліваюць транспарта і г. д.

З ігруш у садзе заслугоўваюць увагі: лясная прыгожая—вельмі ўраджайны сорт; рана пачынае пладанасіць і амаль, што няжны год; плады вышэй сярэдняй вялічыні; моцна трымаюцца на дрэве, лічацца васеньня-зімовым дэсэртным сортам. У садзе 10 дрэў з іх хворых 2—20% у ўзросьце 19 год ад механічных папсаваньняў. Іншыя сарты ігруш у садзе асаблівай увагі не заслугоўваюць.

Адзначым галоўныя асаблівасьці саду „Вастрагляды“:

1. З сартымэнту саду адпавядаюць мясцовым умовам, як глебавым, кліматычным, так і таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя: антонаўка, штэцін чырвоны, ранэт касельскі, пэпін літоўскі, ранэт лянзберга, пуцімка, белы наліў, чырвоны жалезьняк, з ігруш—лясная прыгожая.

2. Адлегласьць паміж дрэвамі 6,9—7,11 мэтр. і нават 8,53 м. бязумоўна нязначная, напрыклад дрэвы ў ўзросьце 35 год маюць у сярэднім дыяметр 7,68 м., а асобныя дасягаюць да 10—12 мэтр.

Патрэбна лічыць, што адлегласьць павінна быць ня менш, як 10—12 м.

3. З боку яловай абароны ў адлегласьці 12,8 мэтр. у ўзросьце 19 год адмоўнага ўплыву не назіраецца, а з боку ліпавай алеі ў адлегласьці 6,4 і 7,11 м. назіраецца зацяньненне бліжэйшых дрэў (дрэвы не даразьвіты і кароны дрэў маюць аднабокасьць у бок ад абароны).

4. Парк з лісьцёвых парод і ліпаваа абарона зьяўляецца добрым месцам для захоўваньня і распаўсюджваньня шкоднікаў.

Абарона павінна быць з хваёвых парод у адлегласьці ад саду 15—18 мэтраў.

Таблиця триваласяці сартоў саду саўгасу „Вастрагляды“

№№	Назва сорту	Узрост	Па часу па- павнннн.	Усяго дрэў	Лік адаро- вых дрэў		Х в о р ы я									
					Абс.	%	Усяго	%	Маразб.	Апёк	Рак	Дуплянае.	Ветралом	Сухаверш.	Механіч. папсав.	Грыбков
1	Антоніўка звычай.	—	зім.	2551	2470	96,78	81	3,22	10	6	—	8	11	15	31	—
2	„ белая	19	асен.	200	154	77	46	23	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Пэпін-Літоўскі .	19—35	зім.	165	142	86,07	23	13,94	—	—	—	4	—	—	—	—
4	Шклянка .	19—35	„	55	25	45,45	30	54,55	—	—	—	—	—	30	—	—
5	Чорнае дзерава .	35	летн.	50	49	98	1	2	—	—	—	—	—	1	—	—
6	Баравінка .	19—35	„	50	43	86	7	14	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Валюшка .	19—35	асен.	35	32	91,43	3	8,57	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Белы наліў .	35	летн.	30	22	73,33	8	26,67	4	—	—	—	—	—	4	—
9	Штэцін чырвоны	19	зім.	24	22	91,66	2	8,34	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Пуцімка .	19	асен.	20	20	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Апорт вычайны	35	„	16	14	87,5	2	12,5	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Аркад белы .	35	летн.	15	13	86,66	2	13,34	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Ранэт вялікі Касел.	19	зім.	12	7	58,33	5	41,67	3	—	2	—	—	1	—	—
14	Жоўтае благод.	35	„	7	6	85,71	1	14,29	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Кандзіл-Сінап .	19	асен.	6	6	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Чырвоны Залезняк	19	„	4	3	75	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Бойкэн .	19—35	зім.	4	3	75	1	25	1	—	—	—	—	—	—	—
18	Ранэт Лянзбэрга	19	„	3	—	—	3	100	—	—	—	—	—	—	3	—
19	„ Ангельскі	19	„	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	„ Баўмана .	19	„	2	1	50	1	50	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Астрах. чырвонае	19	летн.	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Р-т шэры франц.	19	зім.	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Іншых сартоў .	19—35	—	305	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Лясная прыгожая	19	зім.	10	8	80	2	20	—	—	—	—	—	—	2	—
25	Сапаяжанка .	60	летн.	8	7	87,5	1	12,5	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Картафлянка .	19—24	„	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часу пась- пяван.	Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Х в о р ы я								
					Абс.	%	Усяго	%	Маразб.	Апёк	Рак	Дуплянаст.	Сухавярош.	Ветралом.	Механіч. папсав.
27	Бляум-Бака . . .	19—20	вас.	4	—	—	4	100	(антонаў агонь)						
28	Панна . . .	60	летн.	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Бергамот вос . . .	60	вос.	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	Іншых сартоў . . .	—	—	50	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—
С л і в ы															
1	Венгэрка . . .	16	вос.	39	35	89,74	4	10,26	—	—	—	—	—	—	—
2	Меробэлі . . .	16	„	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Ранклад чорны . . .	16	„	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	„ аялёны . . .	16	„	4	3	75	1	25	—	—	—	—	—	—	—
В і ш н і															
1	Уладзімірская . . .	16	летн.	50	50	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Мясцовая вішня . . .	16	„	50	50	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ч а р э ш н і															
1	Жоўтая . . .	16	„	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Чорная . . .	16	„	2	1	50	1	50	—	—	—	—	—	—	—
4	Іншыя чарэшныя . . .	16	„	4	4	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Усяго . . .		—	—	3794	3479	92,21	314	7,79	—	—	—	—	—	—	—

Табліца абмераў саду саўг. „Вастрагляды“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост дрэў	Вышыня дрэва ў м.	Дыяметр кароны ў м.	Сувяднасць дыяметра да вышыні	Вышыня штамбу ў м.	Дыяметр штамбу ў м.	Колькасць галін	Дыяметр галін ў м.	Кут адыходу галін
1	Штэцін чырвоны . . .	19	6,40	8,30	1,29	1,05	0,26	6	0,09	80°
2	„	19	5,50	7,90	1,44	1,00	0,25	5	0,10	60°
3	„	19	6,00	7,85	1,31	0,90	0,24	5	0,09	55°
4	„	19	5,60	7,80	1,39	0,90	0,24	4	0,11	65°
	Сярэдняе	—	5,87	7,96	1,35	0,96	0,25	5	0,10	—
1	Антоніўка зв.	19	5,50	7,00	1,27	0,90	0,19	6	0,07	65°
2	„	19	5,50	6,80	1,24	0,85	0,19	4	0,09	55°
3	„	19	5,58	7,30	1,31	0,80	0,18	6	0,07	50°
4	„	19	5,40	6,90	1,28	0,87	0,18	4	0,06	45°
	Сярэдняе	—	5,49	7,00	1,28	0,86	0,185	5	0,075	—
1	Ранэт Лянзбэрга . . .	19	4,70	6,20	1,31	0,85	2,00	2	0,13	80°
2	„	19	часць дрэва ад урэджаю абломлена							
1	Ранэт вялікі касельскі	19	4,00	7,30	1,82	0,85	2,00	4	0,11	60°
2	„	19	3,40	6,90	2,03	1,00	2,00	5	0,09	80°
	Сярэдняе	—	3,70	7,10	1,925	0,925	2,00	4	0,10	—
1	Пэпін літоўскі	19	4,20	6,50	1,55	1,20	—	3	—	80°
2	„	19	4,50	6,10	1,40	1,85	—	2	—	30°
3	„	19	5,40	6,90	1,29	1,30	—	3	—	80°
4	„	19	5,40	6,10	1,13	1,20	—	3	—	65°
	Сярэдняе	—	4,87	6,40	1,31	1,39	—	3	—	—

Сад Савецкай гаспадаркі „Стрэлічаў“.

Ад мяст. Хойнікі адлягае на 7,5 км., ад станцыі Хойнікі 9,6 км. У садзе плошчаю 7,61 гект. узросту 35 год зараз налічваецца ўсіх дрэў—1296 шт., з іх яблынь, 1208 др.—93,21%, ігруш 68 дрэў—5,25%; сьліў 20 дрэў—1,54%; здаровых дрэў у садзе 1117—84,53%, хворых 194 дрэва—15,47%. Сартымэнт саду наступны: Антонаўка звычайная 630 дрэў 49,37%; Антонаўка белая 180 дрэў—14,10%; Грушоўка маскоўская 50 дрэў—3,92%; Апорт звычайны 32 дрэў—2,51%; Валашка 28 дрэў—2,19%; Цітаўка 22 дрэва—1,72%; пунімка 15 дрэў—1,17%; пэпін Ангельскі 13—1,02%, чорнае дрэва 3—0,23%; Штэцін Чырвоны 2—0,16%, Ранэт-курскі залаты 2—0,16%, іншых 231—18,12%.

Ігрушы: Сапаяжанка 20 дрэў—1,57%, панна 10 дрэў—0,78%, ільлінка 2 дрэвы—0,16%, іншых 36—2,82%.

Апрача 7,61 гектараў старога саду ў 1924 г. пасаджана 365 дрэў антонаўкі на плошчы 3,26 г.. а зараз налічваецца 350 дрэў—95,89%, згінула 15 дрэў—4,11% з астатніх хворых 15 дрэў—4,28.

Неабходна заўважыць, што на гэтай самай плошчы, дзе ў 1924 г. пасаджан сад, раней быў таксама сад, але ён увесь згінуў.

Гэты сад заложен на нізіне, якая мяжуеца з балотам. Для вызначэння глебы і прычыны выпадку дрэў у гэтай частцы саду выкапана яма ў якой паземы разьмяржаваны наступна: А₀—35 см.—цёмна-шэрага колеру (насны пазем); А₁—5 см. сьветла-шэры; А₂—15 см. белёсы; В—25 см.—бялёсы з шызым адценьнем з уключэннем закіснага залеза, а на глыбіні 130 см. залягаюць грунтовыя воды. Як сьведчыць апісаньне ямы, глебавы тып у дадзенай частцы саду падзолісты-балотны, па механічнаму складу верхняга пазему лёгкі суглінак. Цікава адзначыць, што ўжо ў паземе А₂ карэньне дрэў пачынаюць загінацца і адміраць. Для вызначэння глебы старога саду выкапана яма на схіле у якой паземы разьмяркоўваюцца: А₁—45 см. цёмна-шэры; А₂—15 см. бялёсы с праслойка цёмна-шэрага колеру. Пазем ападзолены, ніжэй залягае пазем В (з уключэннем паўтаравокіслаў)—значнай таўшчыні. На глыбіні 2 мэтра залягае ледавіковы навал. Глебавы тып у гэтым садзе падзолісты,—па механічнаму складу лёгкі суглінак.

Грунтовыя воды ў старым садзе залягаюць на глыбіні 2,66 м. Стары сад угнойваецца ў тры гады па часткам (у кожны год угнойваецца 1/3 частка плошчы саду) з разьлікам 98,4 тон на гектар. Амаль што ня кожны год у садзе сеюць віка-аўсяную мешанку, пад якую апрацоўваюць глебу наступным чынам: увосень сад заворваюць на глыбіню 2,5—3 вяршка, а вясной пасяля пасеву віка-аўсянай мешанкі барануюць.

Малады сад увесь угнойваецца праз два гады на 3-ці разам з такім самым разьлікам.

Севазварот у гэтай частцы саду ўжываецца наступны: 1-шы год капуста і гуркі па сьвежаму гною, 2 год корня-клубняплоды і 3 год—віка-аўсяная мешанка. У садзе распаўсюджаны наступныя шкоднікі: кветады, пярсьцёнкавы і няпарны прадзільнікі баярышніца, златагузка, зімовая пядзеніца і інш. З грыбных хвароб значна па ўсяму саду распаўсюджаны: парша, мох і лішайнікі.

Супроць некаторы шкоднікаў і грыбных хвароб сад кожны год 2 разы апырскваюць; жалезным купарвасом (800 грам на ведро) да пачатку распушчання пучкоў; пасля цвяцення камбінаванаю рашчынаю—бардоскай вадкасьці з парыскай зеленью. Яечкі пярсьцёнкавага і няпарнага шаўкапрадаў, баярышніцы і златагузкі, кожны год у сакавіку м-цы здымаюць і зьнішчаюць. Таксама ў гэты час кожны год здымаюць і зьнішчаюць гнёзды. Усе выдаткі за 1928 г. па барацьбе са шкоднікамі і дагляду саду наступныя:

1. Апырскваньне I 100 руб.

Пашло 30 працоўных дзён, 10 працоўных дзён коняў і 320 клг жалезнага купарвасу.

2. Апырскваньне II 75 руб.

3. Здыманьне гнёзд і яечак 36 руб.

4. Абрэзка 75 руб.

5. Пабелка 30 руб.

Усяго 316 руб.

Сад з 1925 году здаецца ў арэнду за наступную плату па гадох.

1925 г.—2000 руб. ураджай 82 тон.

1926 г.— — — „ 65,6 „

1927 г.— — — „ 98,36 „

1928 г.—3800 руб. „ 23 „

Разам 268,96 „

Ураджай за апошнія 4 гады складае 268,96 тон, а ў сярэднім на год 67,24 т., на адзін гектар у сярэднім за 4 гады 8,8 т. Высокая ўраджайнасьць гэтага саду тлумачыцца тым, што сад увесь час значна угнойваецца, а таксама ўжываецца добры дагляд за садамі.

Стары сад заложен у 1892-3 г.г. $6,40 \times 6,40$ мэтра (9×9 арш.), а малады ў 1924 г. $8,53 \times 11,38$ мэтр. (12×16 арш.).

Парадак пасадкі дрэў у старым садзе квадратовы, а ў маладым шахматны, з напрамкам радоў з усходняга боку на заходні. Увесь сад мае нязначны пахіл на паўднёвы бок. Стары сад мае ліпавую агарожу з усіх бакоў у адлегласьці ад бліжэйшага раду сада 6,4 м. (9 арш.). Заўважана, што дрэвы першага раду саду значна горш разьвіты ў параўнаньні з іншымі дрэвамі, а таксама назіраецца аднабокасьць карон каля загароды. Па назіраньню мясцовага садовага ліпавая загарода зьяўляецца месцам для распаўсюджваньня шкоднікаў саду.

Дрэвы для пасадкі саду атрымоўваліся з гадавальніку Гедэмана, двух трох-годкі, кароністыя. Сад садзілі вясной ямным спосабам, а ямы падрыхтоўвалі ўвосень $1 \text{ м.} \times 50 \text{ с.}$

Пры пасадцы яма поўнасьцю запаўнялася ворным паземам, а угнаеньне ня ўжывалася. Пасьля пасадкі плошча скарыстоўвалася гароднымі расьлінамі, корня-клубняплодамі і віка-аўсянай мешанкай, а гной уносіўся пад гародныя расьліны. Пасьля пасадкі маладога саду (з 1924 году) ніякага фармаваньня карон ня ўжываецца, а таму кароны маладых дрэў маюць выгляд густых мяцёлак.

З сартоў саду добра сябе адчуваюць пры дадзеных глеба-кліматых умовах і заслугуюць увагі наступныя: *Антоніўка*, як сорт ураджайны, прамысловы і трывалы; так: з 630 дрэў хворых $40-6,34\%$; *Штэцін-чырвоны-добры* зімовы сорт, плады захоўваюцца да вясны і пазьней маюць добры збыт і кошт на рынку. У садзе ўсяго 2 дрэвы і абодва здаровыя. *З вясеньніх* сартоў лічыцца добрым пуцімка як ураджайны, прамысловы сорт, плады пуцімкі звычайна прадаюцца дорога на мясцовым рынку. Усяго дрэў у садзе 15 і ўсе здаровыя. *З летня-вясеньніх* сартоў лічыцца добрым валошка, як сорт даволі ураджайны, мае добры збыт на рынку, трывалы; усіх у садзе 28 дрэў і ўсе здаровыя. А іншыя сарты як апорт, цітаўка зьяўляюцца нетаварнымі, нятрывалымі, так: у садзе ўсіх дрэў апорта 32 з іх хворых $6-18,75\%$; цітаўкі 22 дрэвы хворых $9-40,9\%$. Таксама ранэт курскі у садзе 2 дрэвы і абодва хварэюць ад апекаў.

З ігруш добрым летнім сартам лічыцца ільлінка, а панна і сапьяжанка ўсе апошнія гады поўнасьцю паражваюцца паршой, з прычыны чага ніякай таварнай каштоўнасьці ня маюць.

Адзначым галоўныя асаблівасьці саду саўгасу Стрэлічаў.

1. Нізіна дзе заложен малады сад, зьяўляецца неадпаведным месцам для саду. З прычыны блізкасьці грунтовых вод 120-130 см. сад пасаджаны раней увесь згінуў, сад пасаджаны ў 1924 годзе таксама згінула 15 дрэў і 15 дрэў хворых, а пры дасьледаваньні глебы заўважана, што карэнчыкі дрэў на глыбіні 40-55 см. пачынаюць загнойвацца і адміраць.

2. З сартоў саду адпавядаюць мясцовым умовам як глебава-кліматых такім і таварнаму напрамку садоўніцтва наступныя:

1. Антонаўка, 2. Штэцін-Чырвоны, 3. Пуцімка, 4. Валошка, 5. Ільлінка.

3. Ліпа лічыцца дрэннай загародай, а асабліва ў адлегласьці ад першага раду на 6,4 м. (9 арш.). На ліпе, як лісьцёвай пародзе, захоўваюцца шкоднікі, якія зьяўляюцца шкоднікамі саду. У адлегласьці 6,4 мэтра ліпа заглушвае дрэвы.

4. *Агарожя* павінна быць з хваёвых парод у адлегласьці 15-18 мэтр.

5. З прычыны таго, што у садзе дыямэтр дрэў у ўзросьце 35 год ужо дасягае 7,2-7,6 м., адлегласьць павінна быць ня менш як 10 мэтр., што мы і назіраем у заложным маладым садзе $8,53 \times 11,38$ мэтр. (12×16 арш.) у шахматным парадку.

Табліца трываласці сартоў саду саўгасу „Стрэлчаў“

№ № па чарзе	Назва сорту	Узрост	Па тэрміну пас- павання	Лік вы- паўшых дрэў		Усяго дрэў	Лік адаро- вых дрэў		Х в о р ы х												
				Абс.	0/0		Абс.	0/0	Усяго хворых	0/0	Маразбоі	Апёк	Рак	Дуплянастаў	Ветралом	Сухаварш- насьць	Механічныя папаваньні	Грыбн. хвар.			
1	Антоніўка зв. . .	35	зім.	—	—	630	590	93,65	40	6,35	35	—	—	—	—	—	—	5	—		
2	Антоніўка кам. . .	4	„	15	4,29	350	335	95,71	15	4,29	пагрызае мышамі і бізак. грунт. вод										
3	Антоніўка белая	35	вас.	—	—	180	136	75,55	44	24,45	21	—	—	—	—	4	—	11	8		
4	Грушоўка маск. . .	35	лет.	—	—	50	42	84	8	16	3	—	—	—	—	—	—	5	—		
5	Валошка	35	васен	—	—	38	38	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
6	Апорт звычай. . .	35	„	—	—	32	26	81,25	6	8,75	—	—	—	—	—	—	—	6	—		
7	Цітаўка	35	„	—	—	22	13	59,09	9	40,91	трухлявасьць дрэў і разо- драньня										
8	Пуцімка	35	„	—	—	15	15	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
9	Пэпін ангельскі .	10	зім.	—	—	13	13	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
10	Чорнае дзерава .	35	лет.	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
11	Штэцінскае чырв.	35	зім.	—	—	2	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
12	Р-т валаты курскі	35	„	—	—	2	—	—	2	100	2	—	—	—	—	—	—	—	—		
13	Іншых сартоў . .	„	—	—	—	231	176	76,18	55	23,82	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
І г р у ш ы																					
1	Сапаяжанка . . .	35	лет.	—	—	20	17	85	3	15	2	—	—	—	—	—	1	—	—		
2	Панна	35	„	—	—	10	7	70	3	30	1	—	—	—	—	—	—	2	—		
3	Ільлінка	35	„	—	—	2	1	50	1	50	—	—	—	—	—	1	—	—	—		
4	Іншых сартоў . .	35	—	—	—	36	28	77,78	8	22,22	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
С ь л і в ы																					
1	Ранклад зял. . . .	5	васен	—	—	10	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
2	Вэнгерка	5	„	—	—	5	5	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
3	Ранклад Діальран	5	„	—	—	5	5	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
1	Марегел раньні .	5	„	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
2	Коран Гумбэрт .	5	„	—	—	1	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Усяго		—	—	—	—	1658	1464	—	194	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		

Сад Хойніцкага агранамічнага пункту.

Знаходзіцца пры м. Хойнікі; перададзены аграпункту ў 1921 годзе. Плошча пад садам 3,27 гектара разьмеркавана ў двух асобных вучастках: 1-ы плошчаю 2 гект., 2-гі плошчаю 1,27 гектара. Сад садзіўся ў некалькі тэрмінаў: 1884, 1889, 1898, 1900, 1903 і 1908 годзі. Усяго дрэў у садзе 351. з іх яблынь 287 др.—81,77%, ігруш 57 др.—16,24%, сьліў 7 др.—1,99%; здаровых 275 др.—78,35%. хворых 76 др.—21,65%, антонаўкі 230 др.—66,88%, штэціну чырвонага 14 др.—4,07%, пэпіна літоўскага 18 др.—5,24%, аркаду чырвонага 6 др.—1,75%, чорнага дзерага 2 др.—0,58%, валашкі 2 др.—0,58%, барэдорфскага яблычка 2 др.—0,58%, арабкі 2 др.—0,58%, пуцімкі 1 др.—0,29% і інш. 10 др.—2,87%. Слудкай бэры 17 др.—4,94%, лясной прыгожай 2 др.—0,58%, панні 7 др.—2,04%, ільлінкі 3 др.—0,87%, сапаяжанкі 2 др.—0,58% і іншых 26 др.—7,56%.

Сад плошчаю 1,27 гект. акружаны з усіх бакоў паркам з розных лісьцевых парод, які і зьяўляецца заслонай для гэтага саду, а частка саду плошчаю ў 2 гектара мае заслону з паўднёвага і заходняга боку з лісьцевых парод (топаль канадзкі, ліпа, ліственіца) у адлегласьці 6,4—7,12 мэтр. ад саду. У гэтай частцы дрэвы, якія мяжуюцца з заслонай, значна горш разьвіты ў параўнаньні з іншымі дрэвамі саду і маюць аднабоккія кароны ў бок ад заслоны.

Парк і заслона з лісьцевых парод лічыцца месцам для захоўваньня і распаўсюджваньня шкоднікаў саду. Парадак пасадкі квадратовы, з напрамкам рады ў поўдні на поўнач, адлегласьць паміж дрэвамі і радамі 6,4×6,4 мэтр. (9×9 арш.).

Глебавы тып у садзе падзолісты, па мэханічнаму складу верхняга пазему лёгкі суглінак, на глыбіні 1,5—2 мэтр. залягае ледавіковы навал (марэна).

Грунтовае вода залягаюць на глыбіні 3,5—4 м. 1/3 плошчы саду ў 26 годзе ўгноена начным золатам з разьліку 58 тон на гектар і 1/3 ўгноена ў весну 27 году пад прыствольныя кругі з разьліку 20—25 кг. гною на 1 дрэва, а астатняя частка не ўгнойвалася.

У 27 годзе ўся плошча сада была занята вікай на зилёны корм, а ў 28 годзе плошча пад садам знаходзіцца пад чорным папарам.

Галоўнымі шкоднікамі саду лічацца наступныя: персьціянёвы і непарны прадзільнікі, кветкаеды, баярышніца, златагузка, пладажорка і інш. з грыбных хвароб: парша, мох, лішайнікі, пладовая гніль і інш.

Барацьба са шкоднікамі і грыбнымі хваробамі вядзецца наступная: 1. Кожны год здымаюць гнёзды баярышніцы і златагузкі. 2. Здымаюць яечкі няпарнага і персьціянёвага прадзільнікаў. 3. Вяскою да набуханьня вочак робіцца апырскваньне вапнаю. 4. Пасьля цвіценьня робіцца апырскваньне камбінаванай расчынай бардоскай вадкасьці з парыскай зеленьню (на 20 вед. вады 2,4 кг. мядзянага купарвасу, 2,4 кг. вапны і 200 гр. парыскай зелены). Увосень робіцца абчыстка штамбаў, а абрэзка галін звычайна робіцца вяскою. Вяскою 28 года ўвесь сад быў пабелены вапнаю. Усе выдаткі за 28 год па барацьбе са шкоднікамі і догляду за садам складаюць 300 руб.

Сад усе апошнія гады здаецца ў арэнду за наступную плату па гадох.

У 1927 г.—1250 руб. ураджай—32,8 т.

„ 1928 г.—387 „ „ 6,6 „

З сартоў саду заслугоўваюць увагі наступныя сарты:

1. Антонаўка звычайная — сорт ураджайны, прамысловы і трывалы; у садзе 130 др. узросту 35 год з іх хворых 10 др.—7,7%.

Дрэвы маюць добра разьвітыя кароны ва ўзросьце 35 год, дыяметр у сярэднім 8,3 мэтр., вышыня 5,96 мэтр.

2. Штэцін чырвоны — вельмі добры зімовы прамысловы сорт, плады ляжаць да вясны і пазьней, маюць забясьпечаны збыт і кошт. У садзе 12 дрэў узросту 40 год і ўсе здаровыя; яны маюць дыяметр кароны ў сярэднім 8,9 мэтр., вышыню 7 мэтр.

3. Пэпін літоўскі — лічыцца добрым сортам, вельмі ўраджайны, рана пачынае пладаносіць і амаль што кожны год. Плады маюць добры збыт і кошт на рынку, лепш ляжаць за антонаўку.

У садзе 18 дрэў, з іх хворы 5 др. — 27,8%.

Дрэвы ў сярэднім маюць дыяметр карон 6,04 мэтра, вышыню 5,4 мэтра.

4. З васеньніх добрым лічыцца пуцімка, як ураджайны, трывалы сорт, плады маюць добры збыт і кошт на мясцовым рынку.

5. Валашка лічыцца добрым летня-васеньнім сортам, як ураджайны трывалы сорт.

6. У садзе 2 дрэвы бар-здорфскага яблычка і абода здаровыя,

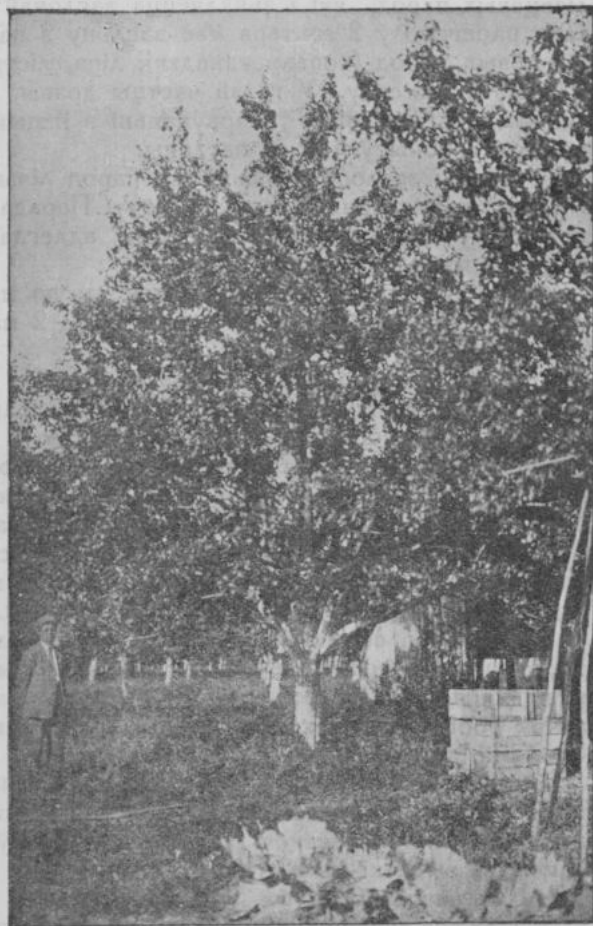
6. Вельмі добры сорт — бэра слуцкая (мал. 29). У садзе 17 дрэў 40 год і ўсе здаровыя, маюць добра разьвітыя кароны; дыяметр у сярэднім 9,3 мэтр., вышыня 10,28 м. Сорт ва умовах Хойнікаў вельмі ўраджайны, у 28 годзе ўраджае ў сярэднім на адно дрэва складае 240 кг. а асобныя дасягаюць да 320—400 кг.

Плады добра вытрымліваюць транспарт, добра захоўваюцца ў лёжцы і маюць забясьпечаны збыт і кошт.

8. Лясная прыгожая, у садзе 2 дрэвы ўзросту 30 год і або два здаровыя; дыяметр кароны 5,6 мэтр., вышыня 7 мэтр. Сорт ураджайны, пачынае рана пладаносіць. Плады маюць вельмі добры кошт збыт на рынку.

9. З летніх сартоў лічыцца добрым ільлінка, як сорт ураджайны, прамысловы і трывалы. Астатнія сарты саду асаблівай увагі не заслугоўваюць, як мала каштоўныя, нятрывалыя, нетаварныя і г. д.

Адзначым галоўныя асаблівасці гэтага саду.

Мал. 29. Бэра Слуцкая. Узрост 25 г. Сад „Бардзіна“

1. З сартоў саду адпавядаюць мясцовым умовам як глебава-кліматычным, так і таварнаму напрамку садоўніцтва раёну Хойнікаў наступныя:

1) антонаўка звычайная, 2) штэцін чырвоны, 3) пэпін літоўскі, 4) пуцімка, 5) валашка, 6) бэра слуцкая, 7) лясная прыгожая, 8) ільлінка.

2. Адлегласць паміж дрэвамі 6,4 мэтр., а кароны дрэў ва ўзросьце 35—40 год маюць дыяметр у сярэднім 8,15 мэтр., а асобныя дасягаюць 10,8—11 мэтраў. Пры закладцы новых садоў у раёне Хойнікаў, пры такіх самых глебава-кліматычных умовах, адлегласць павінна быць павялічана да 10—12 мэтраў.

3. Заслона з лісьцевых парод у адлегласці 6,4 і 7,12 мэтраў адмоўна дзейнічае на разьвіццё плодовых дрэў, а таксама лічыцца добрым месцам для захоўвання і распаўсюджвання шкоднікаў.

4. Заслона павінна быць з хваёвых парод у адлегласці 15—18 мэтраў.

Пры аграпункце Хойнікі знаходзіцца гадавальнік плошчай 17,2 гект. У гадавальніку ўжываецца васьміпалёвы сэвазварот з наступным чаргаваннем: 1) бульба, 2) дзічкі, 3) аднагодкі, 4) двухгодкі, 5) трохгодкі, (прадаюцца), 6) недагон, 7) папар, 8) гародныя расьліны.

У якасьці падвою для яблынь і ігруш ужываецца дзікая лясная, часткова дзічкі выпісваюцца з Мліева і Яроміна. На гектар высаджваецца 13500 шт. Дагляд за плодовым гадавальнікам ужываецца звычайны, вясною высаджваюцца дзічкі і ў гэта самае лета вачкуюцца і да вясны другога году за выключэньнем апрацоўкі глебы і аслабленьня павязкі нічога з дзічкамі ня робіцца. На вясну другога году робіцца рэзка на шып, падвязка акуланта да шыпу, матыкаваньне і пухленьне глебы, зьнішчэньне дзікага парасьніку і сьмяцьцевых расьлін. На трэці год вясною выразаецца шып і робіцца рэзку на карону на вышыні 1 мэтра.

Увосень 2-х годкі кароністыя прадаюцца. На 4-ы год робіцца рэзка на карону астатніх акулантаў і ўвосень прадаюцца трохгодкі кароністыя. У гэтыя два гады вядзецца неабходная апрацоўка глебы. У гадавальніку размнажаюцца наступныя сарты: 1) антонаўка камянічка; 2) антонаўка звычайная; 3) антонаўка паўтарафунтовая; 4) пэпін літоўскі; 5) ранэт Лянзбэрга; 6) штэцін чырвоны; 7) пуцімка, 8) пармэн зімовы залаты; 9) аркад чырвоны; 10) ранэт шэры французкі; 11) чорнае дзерава; 12) ранэт абэрдзіка; 13) бэра слуцкая; 14) лясная прыгожая; 15) панна і 16) ільлінка.

Назіраецца асабліва попыт на штэцін чырвоны, пуцімку, пэпін літоўскі, валашку, ранэты, антонаўку камянічку, бэру слуцкую, лясную прыгожую і панну.

З гадавальніку пачалі выпускаць пасадачны матар'ял з 1927 года. У 1927 году было адпушчана 700, ў 28 г. 700—800 штук па 80 кап. за штуку I сорта.

Таблиця тривалості сартої саду „Хойнікі“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часу паспя- вання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Х в о р ы х									
				Абсал.	о/о		Абсал.	о/о	Усяго	о/о	Марабоіны і анёк	Рак	Дуплянас- таць	Ветраломныя	Сухавішны- насьць	Механічныя напсаванні	Грыбныя хваробы	
1	Антоніўка звычай. .	35	зім.	—	—	130	120	92,31	10	7,69	3	—	—	—	—	7	—	
	" " . .	45	"	—	—	100	50	50,00	50	50,00	2	1	8	14	10	15	—	
2	Пёпін літоўскі . .	28	"	—	—	18	13	72,22	5	27,78	—	—	—	—	—	5	—	
3	Штэцін чырвоны	40	"	—	—	12	12	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	" " . .	23	"	—	—	2	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Аркад чырвоны .	45	лет.	—	—	6	6	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Валошка	40	л.-в.	—	—	2	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	Чорнае дэрава .	40	лет.	—	—	2	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
7	Арабка	30	в.-з.	—	—	2	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
8	Барздорфск. ябл. .	"	зім.	—	—	2	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	Пуцімка	20	вас.	—	—	1	1	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
10	Іншых	—	—	—	—	10	10	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Ігрушы:					287												
1	Бэра слуцкая . .	45	зім.	—	—	17	17	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	Панна	30	лет.	—	—	7	4	57,14	3	42,86	1	—	—	—	—	2	—	
3	Ільлінка	"	"	—	—	3	3	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Лясная прыгожая	25	в.-з.	—	—	2	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Сапаяжанка . . .	30	вас.	—	—	2	2	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	Іншыя	—	—	—	—	26	18	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Сьлівы:					57												
1	Яечная жоўтая . .	15	лет.	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	Іншых	"	"	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
						7												
	Усяго	—	—	—	—	351	275	—	76	—	—	—	—	—	—	—	—	

Таблиця абмераў саду „Хойнікі“

№ №	Назва сорту	Узрост	Дыяметр кар. у мэтр.	Вышыя дрэва у мэтр.	Суадносіны ды- яметру кароны да вышыні	Вышыя штамбу	Дыяметр штамбу	Колькасць галін	Кут адыходу галін
1	Бэра слуцкая . . .	45	10,0	10,5	0,95	—	—	4	—
2	„ „	45	10,2	11,5	0,88	—	—	5	—
3	„ „	45	9	10,8	0,83	—	—	4	—
4	„ „	45	10,2	10,0	1,02	—	—	—	—
5	„ „	45	9,9	10,3	0,96	—	—	4	—
6	„ „	45	8,2	8,5	0,96	—	—	5	—
7	„ „	45	9,2	10,8	0,85	—	—	3	—
8	„ „	45	8	8,7	0,92	—	—	5	—
9	„ „	45	9,2	10,8	0,85	—	—	4	—
10	„ „	45	9,1	10,9	0,83	—	—	3	—
	Сярэдняе	—	9,3	10,28	0,905	—	—	4,3	—
1	Лясная прыгожая . .	20	5,1	7,2	0,70	—	—	4	—
2	„ „	25	6,1	6,8	0,90	—	—	4	—
	Сярэдняе	—	5,6	7,0	0,8	—	—	4	—
1	Пэпін літоўскі . . .	28	7,8	7,0	1,11	—	—	5	—
2	„ „	28	6,3	5,6	1,12	—	—	2	—
3	„ „	28	5,7	5,3	1,07	—	—	3	—
4	„ „	28	4,6	4,5	1,02	—	—	3	—
5	„ „	28	6,0	4,7	1,27	—	—	3	—
	Сярэдняе	—	6,04	5,4	1,12	—	—	3,2	—
1	Штэцін чырвоны . .	40	9	7,5	1,2	—	—	4	—
2	„ „	40	8,8	6,4	1,39	—	—	3	—
3	„ „	40	8,8	7,5	1,17	—	—	4	—
4	„ „	40	8,3	6,8	1,22	—	—	4	—
5	„ „	40	9,4	6,9	1,36	—	—	5	—
	Сярэдняе	—	8,9	7,02	1,24	—	—	4,0	—
1	Антоніўка звычай . .	35	9,3	6,7	1,4	—	—	5	—
2	„ „	35	9,1	5,6	1,63	—	—	5	—
3	„ „	35	7	5,7	1,23	—	—	3	—
4	„ „	35	7,1	5,8	1,22	—	—	5	—
5	„ „	35	8,9	6	1,48	—	—	5	—
	Сярэдняе	—	8,3	5,96	1,41	—	—	4,6	—

Сад арцелі „Узыходзячая Зара“ Глухавіцкага с.-савету, Брагінскага раёну.

Знаходзіцца пры вёсцы Глухавічы ў адлегласці ад мясц. Брагіна 5 км. Да рэвалюцыйнага часу сад быў абшарніцкім. З часу рэвалюцыі да 27 года Дзяржаўнай зямельнай маёмасці, а ў 27 годзе перададзены ў працоўнае карыстанне арцелі. Сад да 27 г. здаваўся ў арэнду: з 18 г. па 23 год розным прыватным асобам, а з 23 г. па 27 г. арцелі „Узыходзячая Зара“.

Сад мае плошчу 31,32 гектара, узрост 35 год. На час даследавання ў садзе налічвалася ўсіх дрэў 2478, з іх здаровых 1878 шт. — 75,79%, хворых 600 шт. — 24,21%, яблынь 2250 шт. — 90,80% і груш 228 др. — 9,20%.

Антоніўкі 1420 дрэў — 57,30%, пэпіна літоўскага 710 дрэў — 28,65%, апорту звычайнага 20 дрэў — 0,81%, цітаўкі 10 др. — 0,40% ранэта вялікага касельскага 8 др. — 0,32%, ранэта Лянзбэрга 5 др. — 0,2, кандзіль сінапа 6 др. — 0,24%, штэціна чырвонага 4 др. — 0,16% і інш. 68 др. — 2,74%, і груш: душэса белая 38 др. — 1,53%, лясной прыгожай 20 др. — 0,80%, ільлінкі 10 др. — 0,4% і іншых 160 дрэў — 6,46%.

З заходняга боку сад мае заслону з асіны і таполя ў адлегласці 7,7 м. ад першага раду і 2,1—2,8 м. паміж дрэвамі.

Заўважана, што дрэвы, якія маюцца ў заслоні, значна горш развіты ў параўнанні з іншымі дрэвамі саду і за шэраг год не даюць належнага прыросту і ўраджаю і маюць аднабокія кароны ў бок ад заслоны.

Для вызначэння глебы ў садзе выкапаны дзве ямы: 1) на павышанай частцы саду: паземы разьмеркаваны наступным чынам:

A₁—30 см. шэрага колеру;

A₂—10 см. бялёсы.

B—30 см. цёмна-бурага колеру, паўтаравокісны. Ніжэй залягае пазем C — нязьменная парода сыветла-жоўтага колеру — супесь.

2-я яма на паніжанай частцы саду.

A₁—20 см. сыветла-шэрага колеру;

A₂—20 см. бялёсы.

B—30 см. цёмна-бурага колеру, ніжэй залягае пазем C — нязьменная парода, а на глыбіні 140 см. залягаюць грунтовыя воды.

Глебавы тып у садзе падзолісты і моцна падзолісты, а на паніжанай частцы назіраецца працэс забалочвання, па механічнаму складу суглінак; падглеба—супесь і пяскі.

Неабходна заўважыць, што на паніжанай частцы, якая знаходзіцца пасярод саду (сад мае схіл у двух напрамках: з поўдня на поўнач і з поўначы на поўдзень) вясною застойваецца вада ад 2-х тыдняў да месяца і грунтовыя воды залягаюць на глыбіні 1,4 м.

У гэтым месцы дрэвы значна горш развітыя ў параўнанні з іншымі дрэвамі, да 60% згінула, а астатнія амаль што ня ўсе з засохлымі верхавінамі.

Парадак пасадкі дрэў у садзе квадратовы з напрамкам рады ў поўдня на поўнач у адлегласці паміж дрэвамі і радамі 8,25×8,25 метра (11,5×11,5 арш.).

З часу рэвалюцыі да 28 году, а мажліва, што шэраг год да рэвалюцыі, сад зусім ня ўгнойваўся і толькі ў 28 г. на плошчу 10 гект. выве-

зена 300 вазоў гною і 100 пудоў суперфасфату і была пасеяна бульба, а астатняя частка знаходзіцца пад папарам, частка плошчы саду пад папарам заворваецца ўвосень, а частка вясною і ў канцы мая месяца забараноўваецца.

Галоўнымі шкоднікамі саду лічацца кветады, пладажорка, златагузка, баярышніца, персыяньевы і няпарны прадзільнікі і інш. З грыбных хвароб значна распаўсюджаны: парша, мох, лішайнікі, пладовая гніль і інш.

Барацьба са шкоднікамі ў 28 годзе вялася наступная: вясною збіралі і знішчалі гнёзды баярышніцы і златагузкі, апырквалі ўвесь сад бардоскай вадкасьцю па сонных вочках, а таксама частка саду пабеляна вясною вапнаю, а перад пабелкаю рабілася абчыстка штамбаў.

На адзін гектар саду засталася 79 дрэў; такі малы лік тлумачыцца наступным:

1) да 27 году сад ня меў сталага гаспадара і няўжывалася ніякага ні догляду, ні ўгнаення, нават у 28 годзе; толькі з аднаго боку ад шляху ёсьць плот.

2) Значны % згінуўшых дрэў асабліва назіраецца на паніжанай частцы, дзе грунтовыя воды падыходзяць да паверхні на 1,4 м. і вясною застойваецца вада; дрэвы, якія яшчэ засталіся, амаль што ўсе хварэюць (засыхаюць верхавіны).

3) Па ўсяму саду пасля ўборкі жыта ці ярыны з поля, якое мяжуе са садом, пераходзіць частка сада, пасеяна буйная рагатая жывёла, сьвіньні сялян вёскі Глухавічы.

У садзе шмат моху, лішаёў, сухога сучча і г. д.

З сартоў саду заслугоўваюць увагі:

Антоніўка звычайнага сорту ўраджайны, трывалы, прамысловы і г. д.

Штэцін чырвоны лічыцца добрым зімовым сортам—плады захоўваюцца ў лёжцы да вясны і пазней, маюць добры збыт і кошт. У садзе 4 дрэў і ўсе здаровыя.

Р-т вялікі касельскі—вельмі добры зімовы сорт—ўраджайны, плады ляжаць да вясны, маюць добры збыт і кошт. У садзе 8 дрэў і ўсе здаровыя.

Р-т Лянзбэрга лічыцца вельмі добрым зімовым сортам, вельмі ўраджайны, плады добра захоўваюцца ў лёжцы, маюць забяспечаны збыт і кошт. У садзе 5 дрэў, з іх адно ветраломнае.

Пэпін літоўскі лічыцца добрым зімовым сортам, вельмі ўраджайны, плады захоўваюцца ў лёжцы лепш за антоніўку, маюць добры збыт і кошт. У садзе 710 дрэў узросту 35 год, хворых 292 — 41,2%. Значны процант хворых тлумачыцца тым, што дрэвы маюць узрост 35 год, а наогул пэпін літоўскі добра сябе адчувае да 30 год. па-другое, квартал пэпіну як раз падыходзіць да паніжанай часткі саду, дзе дрэвы хварэюць ад блізкасьці грунтовых вод. У садзе 3 дрэвы р-ту шэрага французскага і 5 дрэў кандзіль сінапа, але аб гэтых сартах належных вед няма, таксама ёсьць два дрэвы бойкена і абодва хварэюць ад мароза.

З ігруш заслугоўваюць увагі: лясная прыгожая—сорт вельмі ўраджайны, плады маюць забяспечаны збыт і кошт. У садзе налічваецца 20 дрэў; з іх хворых 10 шт.—15%, з іх 3 дрэвы механічна папсаваны ад ураджаю па прычыне недагляду і 3 др. ад ветру.

Ільлінка—лічыцца добрым летнім сортам—ўраджайны, прамысловы і трывалы. У садзе 10 дрэў і ўсе здаровыя.

Душэс белы—лічыцца добрым вясення-зімовым сортам, плады

маюць вельмі добры збыт і кошт, але ў садзе з усіх 38 дрэў, 11 хва-
раюць ад марозу.

Адзначым галоўныя асаблівасці гэтага саду:

1. З сартоў саду адпавядаюць умовам раёну Глухавіч, як глебава
кліматычным так і таварнаму напрамку садоўніцтва, наступныя сарты:
антонаўка звычайная, штэцін чырвоны, р-т вялікі касельскі, р-т Лянз-
бэрга, пэпін літоўскі, лясная прыгожая і ільлінка.

2. Заслона з асіны і таполі ў адлегласці 7,7 мэтра ад саду ад-
моўна дзейнічае на развіццё пладовых дрэў і дрэвы маюць аднабокія
кароны ў бок ад заслоны. Асіна і таполь лічыцца добрым месцам для
захоўвання і распаўсюджвання шкоднікаў. Заслона павінна быць з
хваёвых парод у адлегласці 15—18 мэтр.

3. Адлегласць паміж дрэвамі 8,25 мэтр. (11,5 арш.). Дрэвы ва ўз-
росьце 35 год маюць дыяметр кароны ў сярэднім 7,46 мэтр., а асобныя
дасягаюць 8,5—9 мэтр. тады, калі сад дзiesiąткі год ня ўгнойваўся. Ад-
легласць пры закладцы новых садоў павінна быць павялічана да 10—
12 мэтраў.

4. У садзе на паніжанай частцы, дзе грунтовае воды залягаюць
на глыбіні 1,4 м. і вясною застойваецца вада, значны процант дрэў згі-
нула і астатнія амаль што ўсе хворыя (засохлыя верхавіны) за апошнія
гады не даюць належнага прыросту і ўраджаю.

На западзінах, дзе няма належнага стоку для вяснавай вады і дзе
залягаюць блізка грунтовае воды, ні ў якім разе не патрэбна закладаць
новых садоў.

Табліца трываласці сартоў саду арц. „Узыходзячая зара“

№№	Назва сорту	Узрост	Па часу паспява- емасці	Лік выпаўш. дрэў		Усяго дрэў	Лік здоровых дрэў		Х в о р ы х									
				Абсал.	о/о		Абсал.	о/о	Усяго	о/о	Мараз. апёк	Рак	Дупленасць	Сухавіршынасць	Механічнага папсавання	Ветраломных	Гомбн. хвар.	
1	Антоніўка зв. . . .	35	зім.	—	—	1420	1204	84,8	216	15,2	46	—	—	158	7	5	—	
2	Пэпін літоўскі . . .	„	„	—	—	710	418	58,8	292	41,2	168	—	8	83	19	14	—	
3	Цітаўка	„	л.-вос.	—	—	10	5	50,0	5	50,0	—	—	—	—	5	—	—	
4	Р-т вялікі касел.	„	зім.	—	—	8	8	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Апорт звычайны .	„	вос.	—	—	20	10	50,0	10	50,0	10	—	—	—	—	—	—	
6	Р-т Лянсбэрга . . .	„	зім.	—	—	5	4	80,0	1	20,0	—	—	—	—	—	1	—	
7	Штэцін чырв. . . .	„	„	—	—	4	4	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
8	Р-т шэры франц.	„	„	—	—	3	2	66,6	1	33,4	—	—	—	—	—	1	—	
9	Бойкен	„	„	—	—	2	—	—	2	100,0	2	—	—	—	—	—	—	
10	Кандзіль сінап . .	„	„	—	—	5	3	60,0	2	40,0	2	—	—	—	—	—	—	
11	Іншых	—	—	—	—	63	48	76,19	15	23,81	—	—	—	—	—	—	—	
Ігрушы:																		
1	Душэс белы . . .	35	в.-з.	—	—	38	26	68,4	12	31,6	11	—	—	—	—	1	—	
2	Лясная прыгожая .	„	„	—	—	20	10	50,0	10	50,0	4	—	—	—	3	3	—	
3	Ільлінка	„	„	—	—	10	10	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Сапаяжанка	„	„	—	—	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	Іншых	—	—	—	—	157	123	78,35	34	21,65	—	—	—	—	—	—	—	
Усяго		—	—	—	—	2478	1878	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	

Табліца абмераў саду арц. „Узыходзячая Зара“

№ па чарзе	Назва сорту	Узрост	Дыяметр кароны ў м.	Вышыня дрэва ў метр.	Сувядносны дыяметр кароны к вышыне	Вышыня штамбу ў метр.	Дыяметр штамбу ў см.	Лік асноўных галін у кароне
1	Ранэт Лянабэрга . .	35	5,8	4,8	1,20	1	22,2	4
2	„ . .	35	7,0	5,8	1,20	1	22,2	5
3	„ . .	35	7,0	5,4	1,29	1,25	19,1	3
4	„ . .	35	5,8	5	1,16	1,20	19,1	3
	Сярэдняе . .	—	6,4	5,2	1,21	1,11	20,65	3,75
1	Пэпін літоўскі . .	35	8,1	5,4	1,50	1,1	23,0	3
2	„ . .	35	6,8	5,5	1,23	1,0	21,6	2
3	„ . .	35	7,0	5,2	1,34	1,0	20,3	2
4	„ . .	35	7,1	4,8	1,47	1,15	23,8	4
5	„ . .	35	6,3	4,7	1,34	1,20	19,1	4
	Сярэдняе . .	—	7,06	5,12	1,38	1,07	21,56	3
1	Антоніўка звычайная .	35	7,1	5,4	1,31	1,00	23,5	5
2	„ . .	35	7,0	5,3	1,32	1,0	22,6	5
3	„ . .	35	7,7	6,0	1,28	1,15	25,1	3
4	„ . .	35	8	5,5	1,45	1,2	25,1	3
5	„ . .	35	7,5	4,5	1,66	0,85	19,1	5
	Сярэдняе . .	—	7,46	5,34	1,40	1,04	23,28	4,2

Сад „Савічы“ сельска-гаспадарчай арцелі „Новая зямля“.

Знаходзіцца ў Брагінскім раёне ў адлегласці ад мястэчка Брагіна 22 клм. Перададзены с.-г. садовай арцелі ў працоўнае карыстаньне з 1924 г. Да гэтага часу сад здаваўся Дзяржаўнай зям. маёмасцю ў часовае арэнднае карыстаньне розным прыватным асобам; раней быў абшарніцкі.

Сад па ўзросту пасадкі падзяляецца на дзве часткі.

I) Плошчаю 6,55 гэкт.—18—20 г. II) 6,55 гэкт.—35 год. Зараз налічваецца ўсіх дрэў 1891, з іх здаровых 1720 дрэў—90,95%, хворых 171 др.—9,05%; яблынь 1673 д.—88,71%; ігруш 213 дрэў—11,29%; сьліў 15 дрэў.

Галоўнае месца ў садзе займае—антонаўка 1369 др.—72,58%; пэпін літоўскі 30 др.—1,59%; баравінка 32 др.—1,69%; белы наліў 20 др.—1,06%; валовішка 18 др.—0,95%; пудзімка 15 др.—0,79%; апорт звычайны 15 др.—0,79%; штэцін чырвоны 12 др.—0,63%; шклянка 10 др.—0,53%; маскоўская грушоўка 10 др.—0,53%; малінаўка 6 др.—0,32%; і іншых 106 др.—5,6%.

Ігрушы: лясная прыгожая 60 др.—3,18%; бэра дзіль 25 др.—1,33%; ільлінка 25 др.—1,33%; душэс белы 15 др.—0,79%; безнасенка 15 др.—0,79%; душэс д'Ангюлем 10 др.—0,53%; панна 3 др.—0,15% і іншых 60—3,18%.

Дрэвы ўва ўсім садзе пасаджаны ў шахматным парадку, адлегласць паміж дрэвамі і радамі 6,4×6,4 м (9×9 арш.). Агарожу сад мае з таполя пірамідальнага з усходня-паўднёвага і паўночнага боку ў адлегласці 8,53×8,53 м. (12×12 арш.), а з заходняга боку саду мяжуеца з будынкамі арцелі.

Па назіраньню мясцовага садавода, агарожа з таполлю зьяўляецца добрым месцам для захоўвання і распаўсюджвання шкоднікаў. Апрача гэтага назіраецца аднабокасьць кароны ў бок ад агарожы і зацянення дрэў.

Глебавы тып у садзе падзолісты, па механічнаму складу ад лёгкіх суглінкаў да супясяў. На глыбіні 2 м. залягае ледавіковы навал. Грун-товыя воды залягаюць на глыбіні 7,8 м. Схіл у садзе паўночны, але нязначны.

Угнойваецца сад часткова кожны год з такога разьліку, што гной пападае на тое самое месцы праз 2 гады ў колькасці 75,5 тон на гэктар. У 1928 г. пад 3,28 гэкт. ўнесена поўнае штучнае ўгнаеньне (супэр-фасфат, калійная соль і серкавакіслы амоні).

Частка плошчы саду скарыстоўвалася бульбаю, а астатняя знаходзіцца пад папарам, апрацоўка якога заключаецца ў наступным: вясною заворваюць на глыбіню 2—3 вяршкі, праз 2 тыдні барануюць і ў восень робіцца зяблевая ўспашка на такую самую глыбіню, ужываецца перакопка прыствольных кругоў—кожны год вясною.

Галоўнымі шкоднікамі саду па назіраньню мясцовага садавода лічацца: пладажорка, баярышніца, златагузка, пярсьцёнкавы і непарны прадзільнікі, кветавы і інш. З грыбных хвароб у садзе распаўсюджаны значна парша і ў меншай колькасці мох і лішайнікі.

Кожны год у сакавіку і красавіку здымаюць і зьнішчаюць гнёзды баярышніцы і златагузкі і 2 разы ўвесь сад апырскаюць: 1-ы—жалез-

ным купарвасам да пачатку роспуску пучкоў (1200 гр. на вядро вады). 2-гі—пасля цвіцення камбінаванаю расчынаю бардоскай вадкасьці з парыскай зеленьню і ў вясеньні час робіцца абчыстка і пабелка штамбаў вапнаю. У 1928 г. выдаткі на матар'ялы па барацьбе са шкоднікамі складаюць 600 руб. У 28 г. ураджай саду скарыстоўваўся гаспадаркай, у 26 годзе і 27 г. здаваўся ў арэнду.

1926 г. —	1700 руб.	ураджай гэтага году	49,18 тон
1927 г. —	4500 руб.	„ „ „	164 тоны
1928 г. —	—	„ „ „	13,11 тон

За тры гады ўраджай складае 226,29 тон ці на адзін год 75,5 тон — 58 т. на гектар. Як сьведчыць вышэй памянёнае, сад дае значны ураджай і за выключэньнем 1928 г., калі, дзякуючы няспрыяючым мэтаролёгічным умовам, ураджай на гектар складае толькі адну тону.

Значная ўраджайнасьць саду арцелі тлумачыцца: 1) сад усе апошнія гады ў значнай колькасьці ўгнойваецца; па 2) ужываецца добрая апрацоўка глебы; па 3) у садзе амаль што не назіраецца сухога галля, моху і лішаёў.

Добрымі сартамі лічацца:

Антоніўка кам. — сорт прамысловы, ураджайны, трывалы. Ва ўзросьце 20—35 год здаровых 95,76%, хворых 4,24%.

Штэцін чырвоны — надзвычайна добры зімовы сорт, прамысловы, ураджайны, плады добра захоўваюцца ў ляжаньні — да вясны і пазьней, маюць добры збыт і кошт. У садзе 12 дрэў з якіх 2 — 16,67% хварэюць ад апёку.

Пэпін літоўскі — сорт зімовы, прамысловы і надзвычайна ўраджайны, пладаносіць пачынае рана і амаль што ні кожны год. Дрэў у садзе 30: з іх хварэюць 10 ці 33,33%.

З васеньніх сартоў саду заслугоўваюць увагі пуцімка — ураджайны прамысловы і трывалы, мае добры збыт і кошт на мясцовым рынку. У садзе 15 дрэў і ўсе здаровыя. Па назіраньню мясцовага садавода ў садзе добра адчувае сябе.

Усіх дрэў шклянкі 10 і ўсе здаровыя, сорт вельмі ўраджайны.

Белы наліў — раньні летні сорт, даволі ўраджайны, прамысловы, плады звычайна маюць добры збыт і кошт. Дрэў у садзе — 14, з іх хворых 6 (30%).

Лясная прыгожая надзвычайна добры сорт, вельмі ўраджайны, плады моцна трымаюцца на дрэве, маюць забяспечаны збыт і кошт. У садзе 60 дрэў з якіх 15 хварэюць ці 25%.

Бэра-Дзіль — добры васеньня-зімовы сорт, ураджайны, трывалы. У садзе 25 дрэў ва ўзросьце 18—20 год і ўсе здаровыя, маюць добра разьвітыя кароны, плады маюць забяспечаны збыт і кошт.

Душэс д'Ангулем, вельмі добры васеньня-зімовы сорт, ураджайны, плады добра трымаюцца на дрэве, амаль што не паражваюцца паршой, надзвычайна добрага смаку, маюць забяспечаны збыт і кошт. У садзе 10 дрэў з іх хворы 4—40%.

Ільлінка вельмі добры летні сорт, ураджайны, прамысловы, трывалы; у садзе 25 дрэў і ўсе здаровыя.

У садзе 15 дрэў беллага душэса, плады маюць добры збыт, кошт і смак, але пры дадзеных умовах гэты сорт не трывалы такі: у садзе 15 дрэў, з якіх 7 дрэў хварэюць ад апёку — 46,76%.

Іншыя сарты саду асаблівай увагі не заслугоўваюць як нетаварныя, нятрывалыя, дрэннай якасьці і г. д.

Адзначым галоўныя асаблівасьці саду арцелі „Новая земля“. Адлегласьць паміж дрэвамі 6,4×6,4 м (9×9 арш.) зьяўляецца нязначнай, бо дрэвы ва ўзросьце 18—20 год дасягнулі дыяметру кароны роўнай адлегласьці, а ва ўзросьце 35 год маюць дыяметр у сярэднім 8,4—8,6 м. Адлегласьць пры закладцы новых садоў павінна быць ня менш як 10—12 мэтраў.

Агарожа павінна быць з хваёвых парод у адлегласьці 15 мэтраў з прычыны таго, што агарожа з таполлю ў адлегласьці 8,53 мэтр. (12 арш.) заглушвае сумёжныя дрэвы і лічыцца добрым месца для захоўваньня і распаўсюджваньня шкоднікаў.

З сартоў саду адпавядаюць мясцовым умовам наступныя: 1) антоніўка камянічка, 2) штэцін чырвоны, 3) пэпін літоўскі, 4) пуцімка, 5) белы наліў, 6) лясная прыгожая і ільлінка.

Табліца трываласці сартоў саду „Савічы“

№№ па чарзе	Назва сорту	Узрост	Па часу пась- пявання	Лік выпаўш. дрэў		Усяго дрэў	Лік здоровых дрэў		Х в о р о х									
				Абсал.	о/о		Абсал.	о/о	Усяго	о/о	Маразбоіны	Апёк	Рак	Дупленастасьць	Ветраломных	Сушаверхніх	Механічная папсаваньня	Грыбн. хвароб
1	Антоніўка зв.	20-35	зім.	—	—	1369	1311	95,76	58	4,24	26	—	—	2	13	8	4	5
2	Пэпін літоўскі	18-20	"	—	—	30	20	66,67	10	33,33	5	—	—	—	—	—	5	—
3	Баравінка . . .	18-20	лет.	—	—	32	33	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Цітаўка . . .	18-20	вас.	—	—	30	18	60	12	40	8	—	—	—	—	—	4	—
5	Валошка . . .	18-20	лет.	—	—	18	18	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Белы наліў . .	20-35	"	—	—	20	14	70	6	30	—	—	—	—	—	6	—	—
7	Пуцімка . . .	18-20	вас.	—	—	15	15	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Апорт звычайны	35	"	—	—	45	11	73,33	4	26,37	—	—	—	—	—	1	3	—
9	Штэцін чырвоны	35	зім.	—	—	12	10	83,33	2	16,67	2	—	—	—	—	—	—	—
10	Шклянка . . .	20	вас.	—	—	10	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Маскоўская груш.	35	лет.	—	—	10	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Малінаўка . .	20	"	—	—	6	6	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Розных сарт. . .	—	—	—	—	106	74	69,8	32	30,2	—	—	—	—	—	—	—	—
І г р у ш ы:																		
1	Лясная прыгожая	18-20	вас.	—	—	60	45	75	15	25	8	—	—	—	—	—	7	—
2	Бэра Дзіль . .	18-20	"	—	—	25	25	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Ільлінка . . .	18-20	"	—	—	25	25	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Душэс белы . .	18-20	зім.	—	—	15	8	53,33	7	46,67	7	—	—	—	—	—	—	—
5	Безнасенка . .	18-20	лет.	—	—	15	12	80	3	20	—	—	—	—	—	3	—	—
6	Душэс д'Ангюлем	18-20	вас.	—	—	10	6	60	4	40	4	—	—	—	—	—	—	—
7	Панна	18-20	лет.	—	—	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Лет. розных сарт.	18-20	"	—	—	50	32	64,0	18	36,0	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Сьліў розных дзік.	18-20	—	—	—	15	15	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Усяго . .		—	—	—	—	1891	1720	—	171	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Сад с.-гаспадарчай арцелі „Іолча“ Камарынскага раёну.

Знаходзіцца ад м. Камарына на адлегласьці 8,5 км. Перададзены ў працоўнае карыстаньне арцелі ў 1924 годзе.

З 1917 — 24 гг. сад Дзяржаўнай маёмасьцю здаваўся ў арэнднае карыстаньне розным прыватным асобам, а ў дарэвалюцыйны час сад належаў абшарніку.

Плошчу пад садам у 15,295 гэкт. па ўзросту можна падзяліць на 3 часткі: I—8,19 гэкт. узросту 25—40 год. II—2,73 гэкт. узросту 55 год. III—4,37 гэкт. узросту 15—18 год. Усяго дрэў у садзе налічваецца 1203, з іх яблынь 1163 др. — 96,67% і ігруш 40 др. — 3,33%. Хворых 160 дрэў—13,30%.

У садзе наступныя сарты:

2. Антонаўка звычайная 510 д.—42,39%, 2. антонаўка белая 128 д.—10,64%, 3. пэпін літоўскі 30 д.—2,50%, 4. кандзіль сінап 19 дрэў — 1,58%, 5. штэцін чырвоны 16 д.—1,33%, 6. штрэйфлінг 17 д.—1,41%, 7. ранэт Лянзбэрга 6 д.—0,50%, 8. белы наліў 22 д.—1,83%, 9. пуцімка 6 д.—0,50%, 10. апорт звычайны 18 д.—1,50%, 11. баравінка 35 д.—2,91%, 12. шклянка 38 д.—3,16%, 13. бойкен 4 д.—0,36%, 14. пармэн зімовы залаты 3 д.—0,25, 15. Іншых 311 д. 25,81%. І г р у ш ы: 16. ільлінка 8 д. 0,67%, 17. безнасенка 11 д.—0,91%, 18. лясная прыгожая 6 д.—0,50% і іншых 15 д.—1,25%.

Парадак пасадкі дрэў шахматны з напрамкам рады ў поўдню на поўнач.

Адлегласьць паміж дрэвамі 8,53×8,53 м. (12×12 арш.). З усходняга і заходняга боку сад мае загараду з пірамідальнага таполю ў адлегласьці ад першага раду сада 6,4—8,53 м. Уплыў загарады асабліва назіраецца ў тых мясцох, дзе загарада згушчана: дрэвы недарэзаны ў параўнаньні з іншымі дрэвамі саду, а таксама загарада з лісьцевых парод зьяўляецца добрым месцам для захоўваньня шкоднікаў саду.

Для вызначэньня глебы пасярод саду выкапана яма ў якой паземы разьмяркоўваюцца:

A₁—33 см.—сьветла-шэрага колеру.

A₂—14 см.—бялёсы з сьветла-шэрымі зацёкамі.

B₁—11 см. цёмна-бялёсы з бурымі паслойкамі (ортзанды).

Ніжэй залягае пазем C—нязьменная парода, па мэханічнаму складу—звязаныя сартаваныя пяскі, а на глыбіні 1,5—2 м. залягае ледавіковы навал.

Глебавы тып у садзе падзолісты, па мэханічнаму складу—ад лёгкіх суглінкаў да супесяў.

Увесь сад угнойваецца ў тры гады па 1/3 частцы ў кожны год з разьліку 36,6 тон на гэктар. Усе апошнія гады сад знаходзіўся пад папарам. Апрацоўка ўжываецца наступная: вясною сад заворваецца на глыбіню 2,5—3 вяршка і пасья, прыблізна праз 2 тыдні барануецца і ўвосень заворваецца на глыбіню 3 вяршкі. Акрамя таго ўжываецца перакопка прыствольных кругоў.

Галоўнымі шкоднікамі саду лічацца: баярышніца, златагузка, пярсьцёнкавы і няпарны прадзільнікі, майскі жук, кветаяды, зімовая мядзяніца і іншыя. З грыбных хвароб распаўсюджаны: мох, лішайнікі і значна парша.

Кожны год у садзе ўжываецца тры апырскваньні: 1-ае — жалезным купарвасам (1 кг - 200 гр. на вядро вады) да распусканьня вочак; 2-е; камбінаванай расчынай бардоскай вадкасьці з парыскай зеленню — перад самым цвяценьнем і 3-е увосень па ападаньні лісьця — жалезным купарвасам. Акрамя таго кожны год у красавіку здымаюць і зьнішчаюць гнёзды баярышніцы і златагузкі і яечкі кольчатага і няпарнага прадзільнікаў.

Выдаткі па барацьбе са шкоднікамі, апрацоўцы глебы і догляду за садам складаюцца з наступных:

Апыркваньне I—	р. 50 к.	{ каштоўнасьць працоўнай сілы
„ II—	37 „	
„ III—	28 „	
Усяго—107 р. 50 к.		
Ворыва I	68 р. —	{ каштоўнасьць апрацоўкі глебы.
„ II	68 „ —	
Баранаваньне	12 „ 75 к.	
Вывазка гною . . .	75 „ —	
Рыхленьне прыств. кругоў	64 р. —	
Усяго . . 287 р. 75 к.		

Догляд саду (абрэзка галля, звозка, абмазка ран, ачыстка кары і пабелка)—145 р. А разам складае 540 р. 25 кап. З часу перадачы саду с.-г. арцелі ўраджай рэалізуецца самімі і звычайна транспартуецца ў Кіеў, Кацерынаслаў і Ленінград. Ураджай усе гады быў наступны:

1925 г.—4,92 тоны (300 п.); 1926 г. 32,8 т. (2000 п.); 1927 г. 49,18 т. 3000 п.);—1928 г.—24,59 т. (1500 п.).

За 4 гады ўраджай складае 111,48 т.—(6800 п.) ці на 1 год 27,87 т.—(1700 п.), а на 1 гектар 2 тоны (122 п.).

З сартоў саду заслугоўваюць увагі:

1. Антонаўка, як сорт ураджайны, прамысловы і трывалы; з усіх 510 дрэў хворых 45 д.—8,82%.

2. Пэпін літоўскі—сорт вельмі ўраджайны, пачынае рана пладаносіць і амаль што ня кожны год, плады маюць добры збыт і кошт на рынку. З 30 дрэў хворых—2 (6,67%) у ўзросьце 18 год.

3. Штэцін чырвоны—вельмі добры зімовы сорт—плады у лёжцы захоўваюцца да вясны і пазней, маюць добры збыт і кошт на рынку, таксама, у ўмовах дадзенага саду, трывалы. З усіх 16 др. хварэе адно дрэва—6,25%.

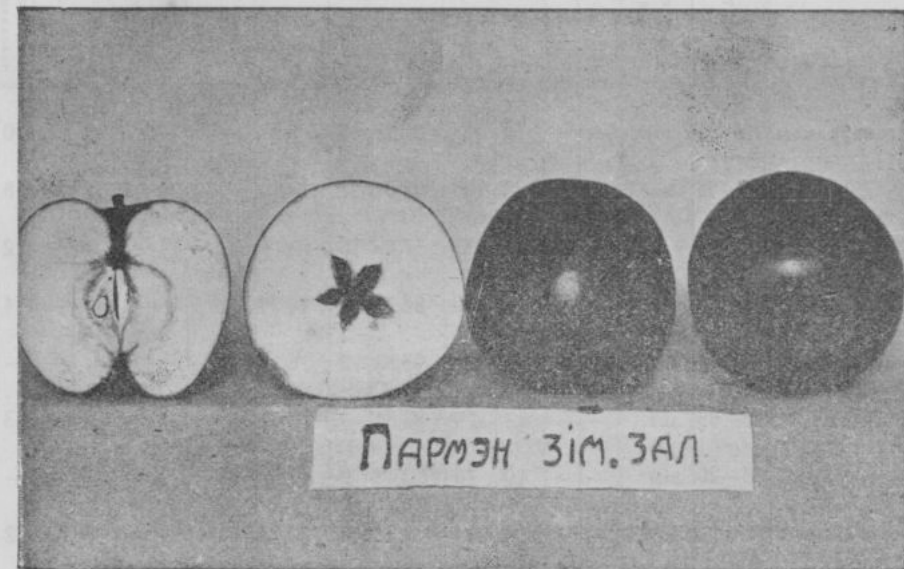
4. Пармэн зімовы залаты (мал. 31)—лічыцца добрым зімовым сортам, плады добра захоўваюцца ў лёжцы, маюць вельмі добры збыт і кошт на рынку. Дрэвы ва ўзросьце 35 год маюць дыяметр кароны 79—8,1 мэтраў; усіх дрэў у садзе—3 з іх адно хворае.

5. Штэйтлінг—вельмі добры васеньні ўраджайны, прамысловы сорт, плады, дзякуючы добрай афарбоўцы, форме і смаку, маюць вельмі добры збыт і кошт на рынку. Дрэвы маюць добра разьвітыя кароны. Усіх дрэў у садзе 15 і ўсе здаровыя.

6. Пуцімка—васеньні ўраджайны сорт. Дрэў усіх у садзе—6 і ўсе здаровыя.

7. З летніх сартоў лічыцца добрым белы наліў—сорт ураджайны, мае добры збыт і кошт на мясцовым рынку. Усяго дрэў 22 з

іх хворых 3 дрэвы—13,63%. З зімовых сартоў у садзе яшчэ ёсьць 4 др. Бойкэна, але яны ўсе хварэюць ад марозабойні. 19 дрэў кандзіль сінапа з якіх хворых 9 др.—47,37% і 6 дрэў ранэта Лянзбэрга, якія таксама ўсе хварэюць.

Мал. 31.

З ігруш добрым сортам лічыцца—лясная прыгожая як сорт ураджайны, пачынае рана пладаносіць, плады, дзякуючы вельмі добраму смаку, форме і г. д. маюць добры збыт і кошт на рынку. Усіх дрэў 6—з іх 1 з засохшай верхавінай. З летніх сартоў ігруш лічыцца добрым—ільлінка—ураджайны, прамысловы, мае добры збыт і кошт. Усіх дрэў у садзе 8, з іх хворых 3—узростам 50 год.

Астатнія сарты ўвагі не заслугоўваюць як нятрывалыя і малакаштоўныя.

Вывады абсьледваньня саду с.-г. арцелі „Іолча“ наступныя:

1. З сартоў саду адпавядаюць умовам раёну Іолча і наогул месцам з такімі самымі глебавымі і кліматычнымі ўмовамі наступныя сарты: антонаўка, штэцін чырвоны, пэпін літоўскі, штэйтлінг, пуцімка, лясная прыгожая, ільлінка і пармэн зімовы залаты (добра ня выяўлены: ранэт Лянзбэрга, бойкэн).

2. Загарода з лісьцевых парод у адлегласьці 6,4—8,53 мэтр. уплывае адмоўна на разьвіцьцё плодовых дрэў і зьяўляецца месцам для захоўваньня шкоднікаў. Загарода павінна быць з хваёвых парод у адлегласьці ня менш як 18—20 мэтраў.

3. З прычыны таго, што дыяметр кароны дрэў па ўзросьце 35 год роўны адлегласьці паміж дрэвамі і нават большы, то адлегласьць паміж дрэвамі павінна быць ня менш, як 10—12 мэтраў.

Таблица трываласці сартоў саду „Іолча“

№ №	Назва сорту	Узрост	Па часу паспявання	Лік вы- паўшых		Усяго дрэў	Лік зда- ровых		Х в о р ы х									
				Абсал.	%		Абсал.	%	Усяго	%	Марозабоіны	Апёк	Рак	Дуплянастасць	Ветралом	Сухавяршы- насьць	Механічныя папсаваныя	Грыбн. хвароб
1	Антоніўк. кам.	40—55	зім.	—	—	510	465	91,17	45	8,83	—	13	—	3	14	5	10	—
2	„ белая	40—55	вос.	—	—	128	106	82,81	22	17,19	—	11	—	1	2	—	8	—
3	Шклянка	40—55	„	—	—	38	22	57,89	16	42,11	4	—	—	—	—	—	12	—
4	Баравінка	40—55	„	—	—	35	30	85,71	5	14,29	—	1	—	—	—	—	4	—
5	Пэпін літоўскі	25—18	зім.	—	—	30	28	93,33	2	6,67	2	—	—	—	—	—	—	—
6	Белы наліў	40—55	лет.	—	—	22	19	86,36	3	13,64	—	—	—	—	—	—	3	—
7	Кандзіл сінап	18—20	зім.	—	—	19	10	52,63	9	47,37	9	—	—	—	—	—	—	—
8	Апорт эвч.	45	вос.	—	—	18	14	77,78	4	22,22	—	—	—	—	1	1	2	—
9	Штэцін. чырв.	45	зім.	—	—	16	15	93,75	1	6,25	1	—	—	—	—	—	—	—
10	Штрэйфлінг	45	вос.	—	—	15	15	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Ранэт Лянзб.	18	зім.	—	—	6	—	—	6	100	2	—	—	—	—	—	4	—
12	Пуцімка	40	вос.	—	—	6	6	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Бойкен	18	зім.	—	—	4	—	—	4	100	4	—	—	—	—	—	—	—
14	Шарм. зім. зал.	55	„	—	—	3	2	66,67	1	33,33	1	—	—	—	—	—	—	—
15	Ран. вял. касел.	18	„	—	—	2	1	50	1	50	—	—	—	—	—	—	1	—
16	Іншых	—	—	—	—	311	286	91,96	25	8,04	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Іальінка	—	—	—	—	8	5	62,5	3	37,5	—	—	—	—	—	2	1	—
2	Безнасенка	—	—	—	—	11	7	64,6	4	35,4	2	—	—	—	—	2	—	—
3	Лясн. прыгож.	—	—	—	—	6	5	83,33	1	16,67	—	—	—	—	—	—	1	—
4	Іншых	—	—	—	—	15	8	53,33	7	47,67	—	—	—	—	—	—	—	—
Разам		—	—	—	—	1203	1044	—	159	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Н. В. Пагарэлаў і В. П. Трэпачаў.

Умовы разьвіцьця і сучасны стан плодуюніцтва ў Гомельскай акрузе.

Гомельская акруга вызначалася ў чэрвені 1927 г. і складаецца з 6. Гомельскага і 6. Рэчыцкага павеатаў, уключае 10 раёнаў: Гомельскі, Уваравіцкі, Веткаўскі, Чачэрскі, Церыхоўскі, Рэчыцкі, Брагінскі, Хойніцкі, Лоеўскі і Камарынскі. У жніўні 1927 г. да іх прылучан Буда-Кашалёўскі раён.

Гомельская акруга займае паўднёва-усходнюю частку БССР і мяжуе на ўсходзе з Браншчынай, на паўночна-заходзе з Бабруйшчынай, на захадзе з Мазыршчынай, на паўдні з Кіеўшчынай з Чарнігаўшчынай.

З поўначы на поўдзень Гомельшчына мае працяжнасьць 215 кілём., з захада на ўсход 142 кілёметра.

Адносна шляхоў зносін акруга знаходзіцца ў вельмі памысных умовах. Жалезнадарожная лінія, якая зьвязвае Кіеў з Ленінградам, пралягае ў акрузе на працягу 108 кілёметраў. Лінія, якая ідзе ад польскай мяжы праз Гомель на Бранск—Маскву, перасякае акругу на працягу 144 км. Пад'яздныя шляхі Хойнікі—Васілевічы маюць працяжнасьць у 44 кілём. лінія Гомель—Чарнігаў—35 кілём. і Чарнігаў—Воўруч—26 кілёметраў на тэрыторыі акругі

Воднымі шляхамі акруга таксама цалкам забяспечана. Дняпро перасякае тэрыторыю акругі на працягу 255 кілёметраў, а Сож—200 км. На мяжы Хойніцкага раёну і Мазырскай акругі праходзіць Прыпяць на працягу 55 кілм., а р. Бярэзіна на мяжы Рэчыцкага раёну і Бабруйскай акругі працякае на працягу 25 кілёметр. Рака Бесядзь бывае суднаходнай у разьлівы на працягу 55 кілёметраў.

На 100 кв. кілёметраў тэрыторыі ў акрузе прыходзіцца шляхаў багата больш, чым у БССР. Так на 100 кв. кілёметраў.

Жалезных дарог Суднаходных шляхоў

Па БССР	2,05 кіл.	1,32 кіл.
Па Гомельскай акрузе	2,2 „	3,43 „
Па СССР	0,33 „	—
Эўропэйская частка СССР	1,01 „	—
П—А. З. Ш.	5,20 „	—

Усіх шляхоў: жалезнадарожных, шашовых водных у акрузе на 100 кв. кілём. прыходзіцца 6,22 кіл., тады як у БССР толькі 3,45 кілём.

Тэрыторыя акругі, вызначаная пляніметрычна, раўняецца 1.559.500 гэктарам, што складае 12,4% ад тэрыторыі БССР.

Насельніцтва 692.038 чалавек, з якіх на долю сельскага прыходзіцца 551.807 г. зн. 79,7%, а на долю гарадскога 140.231 г. зн. 20,3%.

Паселішчаў налічваецца 1873. Пабольшаных сельсаветаў—208.

Сялянскіх гаспадарак па акрузе ёсць 109732. Дынаміка росту гаспадарак і сельскага насельніцтва з 1916 па 1927 год прадстаўлены наступнай табліцай:

Гады	Гаспадаркі колькасць	%	Сельскае насельніц. колькасць	%
1916	77.661	100	432.814	100,0
1927	108.830	140,2	551.807	127,8

За 12 год штогадовы прырост насельніцтва складае 2,5%, а гаспадарак 3,6%. Відавочна ідзе працэс падрабнення гаспадарак.

У 1916 годзе на гаспадарку прыходзілася 5,57 душ, а ў 1927 годзе толькі—5,37 душ (па БССР—5,38 душ).

Сельскае працоўнае насельніцтва лічыцца ў 326.967 душ, г. значыць 59,9% ад усяго насельніцтва. На 1 кв. кілёметр па акрузе прыходзіцца 37,1 жыхароў, тады як сярэдняя па БССР толькі 33,9 чалавек. Найбольш шчытнае насельніцтва ў Церахоўскім раёне—51,5 чалавек на кв. кілём.; найменш шчытнае—ў Хойніцкім раёне, дзе на 1 кв. кілём. прыходзіцца толькі 22 чалавекі.

Тэрыторыя па ўжытках размяшчаецца наступным чынам:

Пахаць	464.300	гэкт.	30,0 %
Прысядзібныя	47.700	"	3,0 "
Сенажаць (у тым ліку і балот.)	311.400	"	20,0 "
Лес	413.000	"	21,0 "
Выган	81.700	"	5,1 "
Хмызнякі, зарасьнік ды інш. .	76.500	"	4,9 "
Іншыя ўжыткі	124.900	"	8,0 "
У с я г о	1.559.500	"	100,0 "

Карыстаюцца зямлёю (1927 г.).

Сяляне	Саўгасы	Калгасы	Дзяржм.	Ляснае ведам.	Усяго
72,2%	0,8%	0,4%	1,2%	25,4%	100,0%

Сацыяльны склад вёскі можа быць ахарактарызаваны разбівкаю гаспадарак па пасеўнасьці, па забяспячэнню працоўнай і прадукцыйнаю жывёлаю. Так, у 1928 годзе, па акрузе было:

Гаспадарак беспасеўных	1,28%
З пасевам да 2 дзясцін	39,63 "
Ад 2,1—4 дзес.	41,40 "
" 4,1—6 "	13,50 "
" 6,1—8 "	3,20 "
больш 8 "	0,92 "
У с я г о	100,0 "

Па забяспячэнню працоўнаю жывёлаю:

Без працоўнай жывёлы	10,24%
З 1 галавою	53,43 "
" 2 галавамі	31,75 "
" 3 "	3,99 "
" 4 і больш	0,59 "
У с я г о	100,0 "

Па забяспячэнню каровамі:

Бескароўных	4,93%
З 1 кароваю	41,60 "
" 2 каровамі	38,49 "
" 3 "	11,09 "
4 і больш	3,89 "
У с я г о	100,0 %

Плошча, занятая садамі, лічыцца ў 5000 гектараў і складае 10,5% ад сядзібных зямель акругі. Па звестках Гомельскага Губэрнскага Статыстычнага Бюро ў межах б. Гомельскай губ. адносная вага плодуюніцтва ў баянсе сельскай гаспадаркі выражалася ў 1924-25 годзе ў 1,69%; у 1925 і 1926 год. ў 2,03% (у грашовым адзначэнні) У склад губэрні ўваходзілі паветы з мала развітым плодуюніцтвам, а затым адносную вагу яго па акрузе трэба лічыць значна вышэй. У гэтых адносінах няма лічбавых дадзеных, але (па звестках, якія маюцца) трэба лічыць адносную вагу плодуюніцтва ня менш 5%.

Вываз прадуктаў плодуюніцтва за межы губэрні ў 1924-25 годзе складаў 21,9% валавое прадукцыі. Аднаведная лічба для акругі павінна быць вышэй.

Інтэнсыўнасьць развіцця плодуюніцтва ў акрузе можа быць выяўлена шляхам супастаўлення плошчы садоў, якая прыходзіцца на 1 чал. ў гектарах па розных краінах:

У БССР	0,0046 гектара
" Гомельскай акрузе	0,007 "
" СССР	0,004 "
" Нямецчыне	0,012 "
" П.-А. З. Ш.	0,021 "
" Англіі	0,002 "

Развіццё інтэнсыўных галін у акрузе адбілася на арганізацыйным ладзе сельска-гаспадарчых прадпрыемстваў. Прыгарадныя гаспадаркі прынялі ўхл садова-гародна-малочны або гародна-малочны. Гаспадаркі некаторых эканамічных раёнаў сваю таварную прадукцыю часта абгрунтоўваюць на бульбе, суніцы, пладох.

Бюджэтныя дадзеныя для гаспадаркі гр. Раманькова Д. (Старое Сяло, Веткаўскага раёну) ясна паказваюць, што ў таварнай частцы прадукцыі было:

Прадукт. сад. і гар.	Прад. жывёл	Прад. паляв.	Усяго
На суму	77 р. 10 к.	102 р. 33 к.	49 р. 75 к.
У %	33,7%	44,7%	21,6%
			100,0%

Другая гаспадарка (гр. Міцкевіча А. С. у сяле Зялёныя Лукі, Уваравіцкага раёну), якая мае 4,25 дзес. ворнай зямлі, 6,25 дзес. сенажаці і 0,25 дзес. старога саду, прадало прадуктаў:

Садоўн. і гародн.	Жывёлагадоўлі	Паляводзтва	Усяго
На суму	338 р. 55 к.	308 р. 89 к.	—
У %	52,3%	47,7%	—
			100,0%

Рост значэння інтэнсыўных галін у паасобных гаспадарках звязаны ў часе з ростам вывазу плодў. Так па жалезных дарогах вывезена ў тонах:

У 1911—12 годзе З 1/VIII 1924 г. З 1/VIII 1925 г. З 1/X 1926 г.
 па 1/VIII 1925 г. па 1/VIII 1926 г. па 1/X 1927 г.
 3210 1895 4780 6397

Рост вывазу з 1925 году тлумачыцца прасьцей за ўсё, як відаць, падвышэннем цен на прадукты пладоўніцтва ў раёнах разьвіцця прамысловасьці (Донбас, Крывы Рог, Ленінград, Растоў н.Д.).

Пладовыя сады акругі ў сваім разьмяшчэньні па тэрыторыі падлягаюць некаторай законамернасьці ў залежнасьці ад разьмяшчэньня фактараў, якія робяць уплыў на штандарт сельска-гаспадар. прадпрыемстваў.

Большасьць садоў знаходзіцца або на суглінках або на зьвязных супсях, вельмі блізкіх да суглінкаў. Глебавы фактар зьяўляецца, мабыць, асноўным фактарам разьмяшчэньня, бо ён абумоўлівае, галоўным чынам разьмеры ўраджай і працяжнасьць карыснага ўзросту, які на суглінках, напрыклад, на 30—40% болей, чым на супсях і пясках. Наступная табліца паказвае сувязь разьвіцця пладоўніцтва з глебавым фактарам.

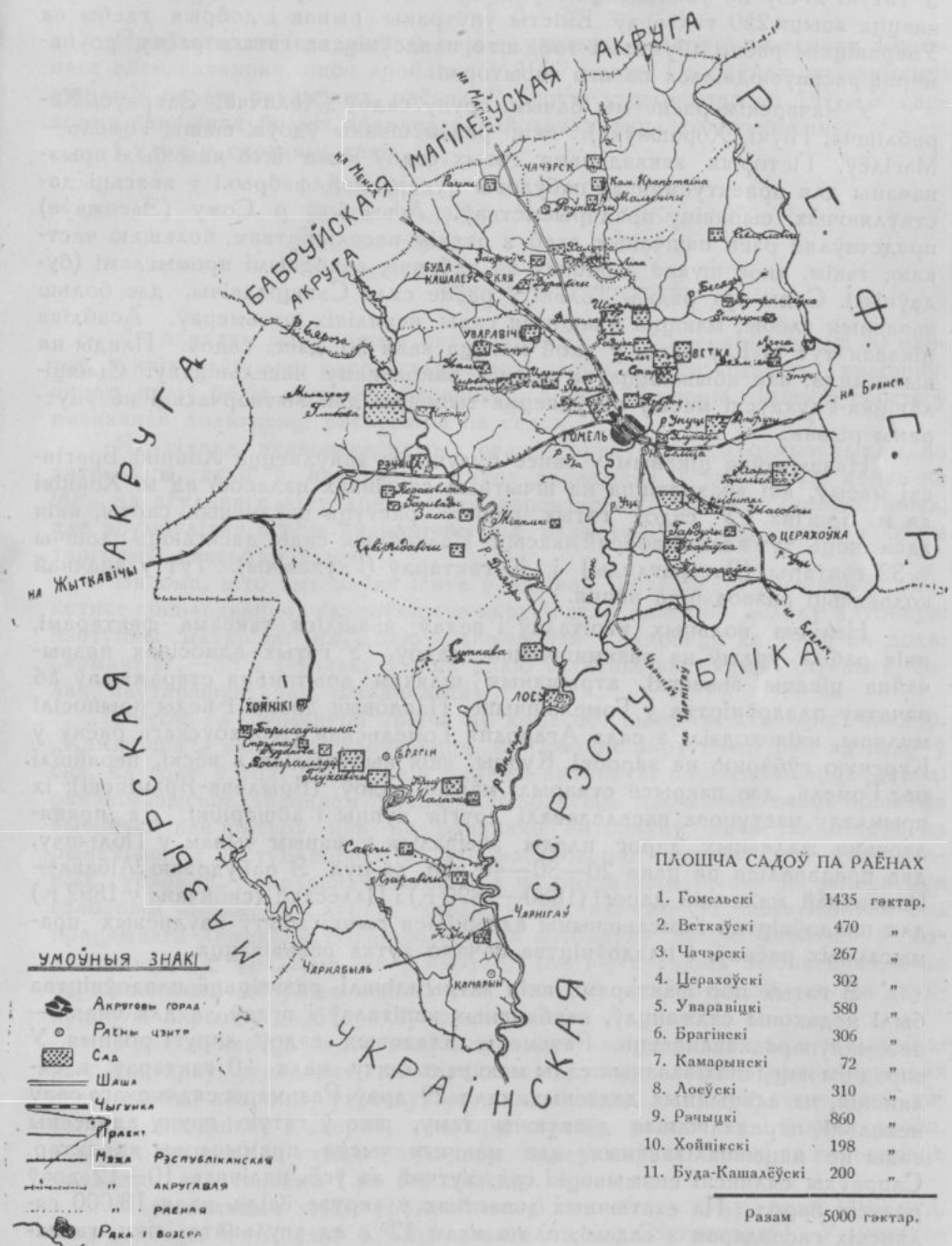
	РАЁНЫ				
	Гомель	Рэчыца	Уваравічы	Ветка	Брагін
% плошчы садоў ад плошчы садоў акругі . . .	28,9	18,3	11,3	10,1	6,6
% плошчы садоў у адносіны да плошчы сядзібы	18,6	12,8	11,2	9,3	8,5
Землязабеспечанасьць на чалавека ў гектарах .	0,79	0,86	0,85	0,87	1,09
% сугліністых глеб у раёне	23,80	23,7	15,0	18,10	27,5
Шчыгнасьць насельніцтва	38,4	28,3	44,5	44,0	40,0

Табліца ясна сьведчыць, што сады канцэнтруюцца, галоўным чынам, у раёнах са значнай колькасьцю суглінкаў і ў раёнах слаба-забеспечаных зямель. Параўнальна слабое разьвіццё пладоўніцтва ў Брагінскім раёне пры высокай шчыгнасьці насельніцтва і значнай колькасьці сугліністых глеб, тлумачыцца дрэннымі транспартнымі ўмовамі раёну, адсутжнасьцю ў раёне жалезных дарог, водных шляхоў зносін (суднаходн.) і значных рынкаў збыту. Рынкамі збыту прадуктаў пладоўніцтва пры значным вывазе з акругі зьяўляецца, па сутнасьці, кожная жалезна-дарожная станцыя, кожная прыстань. Загэтым мы бачым, што большая частка садоў знаходзіцца і на сугліністых глебах і каля памысных шляхоў зносін (карта № 2). Так, пры поглядзе на карту пладоўніцтва, мы бачым, што правы высокі бераг Дняпра мае значную колькасьць садоў, для якіх выгодна зьбіваць прадукцыю сплавам на Украіну. Вузкая стужка сады знаходзіцца ўдоўж амаль ўсёй ракі, перарываючыся толькі на мясцох, якія маюць пяшчаныя глебы, мала прыгодныя для пладоўніцтва. Гняздо садоў у Рэчыцкім раёне на поўдзень ад жалезнадарожнай лініі знаходзіцца на суглінках у цэнтры значнага нутранага рынку, які ўтворан густасьцю насельніцтва.

Паласа супясчаных глеб, з вылучэньнем плям сугліністых лёгкіх глеб па правым беразе Сожу, дае нам другі прыклад залежнасьці разьмяшчэньне садоў ад шляхоў зносін. У гэтай паласе садоў мы бачым та-

СХЭМАТЫЧНАЯ КАРТА ПЛАДОЎНІЦТВА

ГОМЕЛЬСКОЙ АКРУГІ БССР

кія магутныя масывы, як Радуга—Холы—Навасёлкі—Шэрсьцін, якія ў агульнай злучнасьці даюць да 200 гектараў. Жалезна-дарожная лінія—Кіеў—Ленінград таксама з абодвух бакоў аблямавана садамі, якія каля Гомеля ўтвараюць Брылева-Ярэмінскі масыў плошчаю звыш 300 гектар. У гэтую лічбу не ўваходзяць гарадзкія сады, якіх у адным Гомелі налічваецца звыш 250 гектараў. Емісты ўнутраны рынак і добрыя глебы ва Уваравіцкім раёне абумовілі тое, што пладоўніцтва гэтага раёну роўнамерна распаўсюдзілася па яго тэрыторыі.

У Чачэрскім раёне мы бачым групу садоў (Холачка, Закрэўе, Караблшча, Ніўкі, Хорашаўка), якія разьмешчаны ўдоўж шашы Гомель—Магілёў. Гісторыя закладаньня гэтых садоў кажа што яны былі прызначаны для праектуемай да пабудовы цукерачнай фабрыкі ў якасьці дастаўляючых сыравіну прадпрыемстваў. Левы бок р. Сожу (Засожаўе) прадстаўляе раён пяшчаных глеб з рэдкім насельніцтвам, большаю часткаю, такім, якое шукае заробкаў на адбсччы адходнымі промысламі (будульнікі). Сады тут рэдкія. Толькі ў раёне сяла Сьвяцілавічы, дзе больш звязныя глебы, маюцца пладовыя сады невялікіх разьмераў. Асабліва цікавая тут в. Глухаўка, у якой маецца каля 20 дзес. садоў. Плады ня вывозяцца, але збываюцца на месцы вакольнаму насельніцтву. Сьвяцілавіцка-Глухаўскі масыў зьяўляецца тыповым для вытворчасці на ўнутраны рынак.

Нязвычайна цікавым у сэнсе будучыны зьяўляецца Хойнік-Брагінскі масыў, які знаходзіцца на шчытных суглінках паласою ад м. Хойнікі да м. Брагіна. У садох гэтых раёнаў растуць паўднёвыя сарты, якія дасягаюць тут вельмі добрай якасьці. Паасобныя сады дасягаюць плошчы ў 32 гектары (Вастрагляды) і 40 гектараў (Глухавічы). Тут у значнай колькасьці разводзіцца вішня.

Налічка вольных капіталаў і ведаў зьявіліся таксама фактарамі, якія рабілі ўплыў на разьмяшчэньне садоў. У гэтых адносінах нязвычайна цікавы звесткі, атрыманыя шляхам апытаньня старажылаў аб пачатку пладоўніцтва ў Гомельшчыне. Пладовыя дрэвы і веды прыносілі муляры, якія ходзілі з сяла Агародня Гомельская Церахоўскага раёну ў Курскую губерню на заробкі. Купцы, якія вылучыліся з вёскі, перайшлі пад Гомель, дзе пакрысе стварылі масыў садоў (Брылева-Ярэмінскі); іх прыкладу паступова пасьледавалі другія купцы і абшарнікі. Да правядзеньня жалезных дарог плады збываліся гужавым чынам у Польшчу, дзе прадаваліся па цане 20—30—40 кап. за пуд. З пабудоваю Лібава—Роменскай жалезнай дарогі (1880—1890 г.) і Палескай (скончана ў 1892 г.) для пладоўніцтва Гомельшчыны адчыніліся рынкі збыту паўднёвых прамысловых раёнаў, і пладоўніцтва пачало хутка разьвівацца.

З гэтых пор фактарамі, якія затрымлівалі разьвіцьцё пладоўніцтва былі недахопы саджанцаў, неабходных капіталаў і ведаў, а для сялян—неземляўпарадкаванасьць. Разьмеры пладовых садоў акругі розныя. У сярэднім нацыяналізаваныя сады маюць плошчу каля 10 гектараў, а сялянскія, па афіцыйных дадзеных, каля 29 дрэў. Разьмеры сялянскага саду некалькі перавалічаныя дзякуючы таму, што ў гэтую групу аднесены сады не нацыяналізаваныя, але маючы чыста прамысловы характар. Сапраўды сялянскі спажывецкі сад, хутчэй за ўсё, налічвае 10—12 дрэў розных парод. Па статычных звестках у акрузе ёсьць каля 13.000 сялянскіх гаспадарак з садамі, г. зн. каля 12% ад агульнага ліку гаспадарак акругі. Пладовыя сады акругі прадстаўляюць з сябе галоўным чынам яблыневые сады.

У сярэднім суадносіны парод наступныя:

Яблыні	91,8%
Ігрушы	6,8 „
Вішні, чарэшні	1,1 „
Сьлівы	0,3 „
У с я г о	100%

Процантовыя суадносіны парод узяты для акругі на аснове анкетнага абсьледваньня, якое зроблена ў 1927 годзе. Па раёнах яны зьмяняюцца. У больш паўднёвых раёнах % ігруш уздымаецца да 14%. У сартowych адносінах больш абсьледаванай зьяўляецца толькі яблыня.

Склад у сярэднім такі:

Антоніўка	66,9%
Пэпін Літоўскі	8,8 „
Іншыя сарты	21,4 „
Невядомыя	2,9 „
У с я г о	100%

Да парадку іншых, якія складаюць 21,4% адносяцца звыш 80 сартоў, з якіх найбольш распаўсюджанымі трэба лічыць: цітаўку, валошку, апорт, наліў белы, пуцімку, баравінку, аркад чырвоны. Іншыя сарты ў нязначнай колькасьці расьсеяны па садох.

Як відаць, эканоміка нашых садоў грунтуецца, галоўным чынам, на антоніўцы, якая ў некаторых садох пасаджана ў колькасьці ледзь не 90% ад агульнага ліку дрэў. Гэта характарызуе сады як прамысловыя, але абумоўлівае асобы эканамічны від пладоўніцтва, дзякуючы асобым тарговым якасьцям плады.

Вядома, што антоніўка існуе ў вялікай колькасьці варыяцый. Анкетнае абсьледваньне пладоўніцтва акругі дало адносна складу антоніўкі наступны матэрыял: на долю „звычайнай“ адносяць да 74%, на долю „камянічкі“—33% і толькі 3% на долю астатніх варыяцый (лугавая, белая, паўтарафунтовая, шклянчатая).

Высокі % „камянічкі“ яшчэ ня кажа аб высокіх якасьцях плады. „Камянічка“, якая выгадоўваецца ва ўмовах акругі вар'іруе ад саду ў сад, ад году ў год. Гомельскія адмены антоніўкі адрозьніваюцца даволі раннім высьпелваньнем Гэтая ўласьцівасьць дае магчымасьць прыняць высокую кан'юктуру цэн на раннюю антоніўку, якая складаецца на рынку перад паступленьнем на яго мас позьняй антоніўкі з цэнтральных губэрняў. Гомельская антоніўка на паўднёвым рынку расцэньваецца галоўным чынам, як „зубны“ тавар, г. зн. які ідзе на спажываньне без прадзяжнага ляжаньня. Ваганьні цэн на антоніўку даволі значныя ў залежнасьці ад ураджаю як у акрузе, так і ў суседніх вобласьцях, і на першасортны, адборныя яблыкі яны бываюць ад 2 руб. 50 кап. за двухпудовую скрынку да 6 рублёў франкавагон.

Ураджайнасьць садоў зьяўляецца рэзультатам дзеяньня шматлікавых фактараў: угнаеньня, паміжрадных культур, сорта, разьмяшчэньня саду, глебы, абароны, узросту, мэтэаролёгічных умоў вэгэтацыйнага пэрыяду, шкоднікаў і хвароб, падбору сартоў, разьмераў і формы дрэва, здароўя дрэва. Усе гэтыя фактары робяць уплыў ня толькі на колькасьць ураджаю, але таксама і на яго якасьці.

Максімальныя лічбы ўраджайнасьці з гектара саду каля 1500 пуд. (сад у вёсцы В. Брылеў 6. Піцінцова плошчаю 28 гектараў). У некаторыя гады ў садзе „Заспа“ Рэчыцкага раёну з 8 гектараў мелі звыш

20.000 пудоў, г. знач. на гектар каля 2.500 пудоў (сад знаходзіцца на вельмі шчытным суглінку).

У сярэднім-жа гектар саду ва ўзросьце каля 30 год на лёгкіх суглінках з бульбаю і вікаю паміж радамі дае каля 400 пудоў штогод. Ва ўзросьце 40—60 год ураджайнасьць з гектару каля 300 пудоў. Сады, маладзей 20 год, размешчаныя на лёгкіх супясках даюць 160—180 пуд.

Ураджайнасьць паасобных дрэў хістаецца ад сорту да сорту. Па анкетных дадзеных дрэва антонаўкі дае ў год 6-7 пудоў плодуў ва ўзросьце 30 год на суглінках. Ураджайнасьць гэтага сорту асабліва павінна быць цікава таму, што ён складае большую частку насаджэньняў акругі. Эксплёатацыя плодовых садоў акругі здаўна вялася шляхам здачы ўраджаю ў арэнду капіталісту-плодагандляру. Тут ураджай на дрэве расцэньваўся ў даваенны час у 50 кап. У цяперашні час пры здачы садоў пуд расцэньваецца ў 75 кап—1 руб. Здача ўраджаю ў арэнду плодагандляру фактычна аддавала яму ўсе даходы. Рэалізацыя ўраджаю паглынае вялізарную, параўнальна з доглядам, колькасьць працоўных рук і капіталаў.

Ураджаі садоў, як правіла, вывозіліся за межы акругі ў значнай колькасьці. Па дадзеных статбюро з б. Гомельскай губэрні за 1924-25 г. вывезена каля 21% валавое прадукцыі садоў, пры чым вываз прадукцыі плодуніцтва складаў 587% ад каштоўнасьці ўсяго вывазу губэрні. У межах акругі 0% вывазу значна вышэй і, мабыць, дасягае 30—35%. Дакладных дадзеных даць нельга хоць бы за тым, што Статыстычнае бюро зьвестак падобнага роду па акрузе не распрацоўвала. Вываз за межы акругі па дадзеных Статбюро па жалезных дарогах у тонах выявіўся ў наступным:

1911—12г.	З 1/VIII-24 г. па 1/VIII-25 г.	З 1/VIII-25 г. па 1/VIII-26 г.	З 1/X-26 г. па 1/X-27 г.
3210	1895	4780	6397
100%	59%	149%	199%

Паданьне вывазу да 1924 году выклікала разрухаю транспарту як вынік войн. Пасьлядоўны мацнейшы рост вывазу паказвае на ўздым плодуніцтва, як рэзультат больш уважлівага адношэньня да садоў.

Пунктамі збыту плодуў зьяўляецца Донбас з яго шматлікавым працоўным насельніцтвам, Ленінград, Кіеў, Харкаў, Дняпропятроўск, Краменчуг, Каменскае, Растоў н Д. Раней накіроўвалі плоды ў Самару, Сталінград і нават у Архангельск.

Краменчуг, Каменскае, Чаркасы паглынаюць яблыкі нізкасортныя і „бурныя“, тады як іншыя рынкі патрабуюць першасартовага. Гарады па Дняпру забясьпечваюцца пераважна сплавам плодуў у лайбах і барлінах. Сплаў плодуў настолькі развіўся, што некаторыя сёлы акругі (сяло Галоднае Веткаўскага раёну) нават спэцыялізаваліся на гэтым. Зімою будуць лайбы і ўсё лета возяць лес, а пад восень прыстасоўваюць іх пад яблык. Лайбы будуцца рознай ёмістасьці: ад 1000 п. і да 4,500 п. Плодагандляры лічаць, што сплаў плодуў нават паляпшае якасьць іх. Сплавам ідуць пераважна яблыкі нізкасартковыя.

У 1928 годзе ў першыню практыкавалася ў акрузе адпраўка яблык у Нямеччыну навалом. Дзякуючы крепкасьці плодуў ураджаю 1928 году рэзультаты аказаліся нядрэнныя. Гэта кажа за тое, што нашы яблыкі (антонаўкі), не гледзячы на кволасьць, усё-ж могуць у некаторыя гады скласьці прадмэт экспарту на замежны рынак. Плодовыя сады ў сваёй культурнай форме заўсёды злучаюцца з прамежнымі культурамі, якавымі

часцей за ўсё зьяўляюцца: віка-аўсяная мешанка, бульба, капуста, гародныя караньплоды, кармавы бурак, суніцы, маліны, парэчкі.

Пасевы віка-аўсянай мешанкі адмоўна ўплываюць на дрэвы, паслабляючы прырост і выклікаючы зьмяншэньне разьмераў плодуў. Ліст на дрэве робіцца бледна-зялёным. Затое плоды робяцца мацней і транспартнабельнасьць іх падвышаецца. Мешанка пад палогам дрэў складаецца з $\frac{2}{3}$ вікі і $\frac{1}{3}$ аўса. Ураджаі сена ў садзе 30-гадовага ўзросту пры пасадцы 8×8 мэтраў каля 2-х тон на сугліністай глебе,

Бульба робіць уплыў супроцьлеглы віка-аўсу. Вучасткі саду, якія ідуць па бульбе, караньплодах і штогод ўгнойваюцца і апрацоўваюцца, пачынаюць пладанасьць таксама штогод. Якасьць ураджаю ў гандлёвых адносінах нявысокая: яблыкі хоць і атрымліваюцца буйныя, але нялёжкія і дрэнна пераносяць транспарт. Ураджаі бульбы з дзесяціны на суглінках у садзе ўзросту каля 30 год, пасадкі 8×8 мэтраў, бываюць каля 13 $\frac{1}{2}$ т. тады як палявая культура дае 20—21 тону.

Запусканьне ў садох лугоў, як правіла, не практыкуецца. Часам высяваюць у садох канюшыну, або ня ўзорваюць сад некалькі год падрад. Рэзультаты адбываюцца неўзабаве: слабы прырост, усялякія хваробы, нікчэмныя ўраджаі (ня звыш 1 пуда на дрэва ў год).

З усіх паміжрадных культур саду асабліва цікава суніца, распаўсюджаная ў прамысловых садох прыгараднага раёну. Культывіруецца яна на градах на працягу 4 год (з моманту пасадкі). На грады, шырынёю ў адзін мэтр, размяшчаюць радамі на адлегласьці 36—54 см. куст. ад кусту. Пасадка, большаю часткаю, веснавая. Восенняя пасадка пачынаецца з 20-х чысел жніўня. На дзесяціну суніцы за год затрачваецца звыш 300 працоўных дзён. Догляд заключаецца ў прачыстцы кустоў вясною, падвойным поліве да збору і адным пасьям збору, пасыпцы конскім гноем перад зборам, пасыпцы апілкамі, пілавіннем або саламаю перад высьпельваньнем ягад, каб яны не запэчкваліся. Глеба апрацоўваецца на 4 вяршкі. Гной уносіцца ў колькасьць 66 тон на гектар. Суніца трымаецца пераважна ў маладых садах (да 35 год). Сарты: Рошчынская, Шарплес, Нобль (нямнога). Ураджай—каля 5 тон з гектару.

Па заўвагах практыкаў пасевы аўса ў садах, нават маладых, не карысны: зерна атрымліваюцца з дзесяціны ня болей 50 пудоў. Вінаваўцамі слабых ураджаёў зьяўляюцца вераб'і, якія выклёўваюць зярняты.

З садовых будынкаў цікавы эканомічныя дадзеныя па кошту ўзьвядзеньня балаганаў. Гэты кошт залежыць ад цаны на лес і салому. У сярэднім, 1 кв мэтр плошчы балагану абыходзіцца ў 2 рублі. Балаган на 4 вагоны яблык (2400 пуд.) каштуе 350—400 рублёў.

Нязвычайна значныя капіталы ўкладзены ў садовую агарожу. Па асобных садох агарожы прыходзіцца на 1 гектар ад 100 да 190 мэтраў. Адзін пагонны мэтр каштуе ад 70 кап. да 1 р. 40 к. у залежнасьці ад якасьці матар'ялу (з калючага дроту, дашчаны плот). Тэрмін службы агарожы ня болей 10 год. У апошні час у якасьці агарожы пачалі ўжываць пасадкі Salix'aў па раву вакол саду. Капаньне канавы шырынёю 1,7 м,—2 мэтр. і глыбінёю ў адзін мэтр абыходзіцца ў 50—65 кап. за 2 пагонныя мэтры.

З паўночнага, паўночна-заходняга і паўночна-ўсходняга боку садоў звычайна ёсьць абаронныя ўзьлескі з таполі, ліпы. Вельмі добрыя ўзьлескі з елкі вакол садоў Чачэрскага раёну: „Закрэўе“, „Халочча“, „Дудзічы“, „Хорашаўка“, закладзеныя ў 1913 годзе Сьпірыдонавым В. І. у б. маёнтках Чарнышовай—Безабравай.

Большасць прамысловых садоў для барацьбы са шкоднікамі і хваробамі маюць конныя апырквальнікі „Памона“. Па акрузе іх налічваецца каля 130 штук. Абсталяваньне машыны каштуе 140—150 рублёў. Тэрмін службы 7—8 год. Адна машына прыходзіцца на 9—10 гектараў саду, што зьяўляецца вялікай нагруквай. Апыркваньне звычайна 2—3 кратнае да распусканьня пучкоў 5% расчынаю жалезнага купарвасу або вапнавым малаком і пасля цвіцення камбінаванаю расчынаю бардоскай вадкасьці з парыскай зеленью. Бардоскую вадкасьць ужывалі 1—1½%, у апошні час дзеля ўхіленьня ад апёкаў пачалі пераходзіць на 1½%.

Прадукцыйнасьць работы машыны—8 двадцатвёдзерных бочак, г. зн. 160 вёдзэр за 8-гадзіны працоўны дзень. Пры машыне працуе 4 чалавекі і адзін конь. Аплату працоўнай сілы каштуе 8½—9 р. Пры рабоце дзвюх машын адначасова ёсьць магчымасьць расчыны падвозіць; для гэтага дадаткова наймаюць 1 рабочага і 1 каня. На адну машыну выдаткі падвышаюцца да 10—11 руб. Затое вытворчасць кожнай машыны, калі яны працуюць адначасова, падываецца да 11—12 бочак у дзень. На дрэва выходзіць расчыны 1½—2 вядры (дрэва ў лісьцёвым стане ва ўзросьце 30 год). Кошт апрацоўкі дрэва каштуе пры працы адной машыны ў 10—11 копеек, а пры працы дзвюх машын 6—8 кап. Разьлік ня прымае пад увагу амортизацыю і рамонт машын. Абіраньне вусеневых гнёзд (баярышніцы, златагузкі) каштуе каля 4 кап. на дрэва. Барацьба з зімовай пядзеніцаю патрабуе даволі значных выдаткаў. Для прыкладу прыводзім разьлікі для саду ў 13½ дзес. (30 год).

1. Мазі для абмазкі 8 раз—40 пуд. па 2 р. 50 к. п. 100 р.	—
2. Паперы 2½ пуд. па 7 р. пуд.	17 „ 50 к.
4. Шпагату 5 ф. па 70 к. фунт.	3 „ 50 „
4. Накладка кольцаў па 1 руб. з дзес.	12 „ —
5. Абмазка кольцаў 8 раз па 4 руб. з дзесяціны	32 „ —
У с я г о 181 руб.	

На гектар выдаткаў каля 14 рублёў.

Барацьба з зімовай пядзеніцай прыняла ў акрузе даволі вялікія разьмеры; у 1925 годзе кольцы былі наложаны на 98 гектараў, у 1928 г. на 150 гектараў.

Кошт апыркваньня рознымі расчынамі мяняецца ў залежнасьці ад цэн на матар'ялы:

1 кілёграм жалезнага купарвасу каштуе 16—17 кап.	
„ мядзянага „ „ 80 „	
„ парыскай зелёнй „ 1 руб. 25 „	
„ джыпсіна „ 90 „	
„ нягашанай вапны „ 4 „	
„ вусеневага клею замены „ 1 руб. 60 „	

У садох часта замест вусеневага клею ўжываюць мешаніну з 50% каламазі і 50% нафтавых прадуктаў (паўгудрон). Наогул барацьба са шкоднікамі ў акрузе пастаўлена здавальняюча.

Фаўна шкоднікаў даволі рознастайная. Часьцей за ўсё сустракаецца баярышніцы, златагузка, кольчаты шоўкапрад, няпорны шоўкапрад, зімовая пядзеніца, пладажорка, яблыневая моль, кветад, майскі хрушч (паўднёвыя рачны). У апошні час пачалі распаўсюджвацца розныя віды чакланоснай молі (Coleophora).

Заражанасьць шкоднікамі даволі значная. У некаторыя гады (1925 г.) наглядалася масавае зьяўленьне баярышніцы, у 1928 годзе вялізарная

колькасьць кольчатага шоўкапраду. У 1925 годзе на некаторых дрэвах налічвалі да 500 гнёзд баярышніцы.

З грыбных хвароб звычайнымі зьяўляюцца: парша, монілья, кішэнькі сьліў, ведзьміныя мётлы на вішнях, плямістасьць лісьця яблыні і ігрушы. Самае сур'езнае значэньне мае толькі парша. У паўднёвых раёнах монілья пачынае сустракацца ў значнай колькасьці.

У злучнасьці шкоднікі і хваробы робяць істотны уплыў на якасьць і колькасьць ураджаю, а дзякуючы гэтаму і на прыбытковасьць садоў. Страты ад іх, магчымай за ўсё, па акрузе складаюць 500-600.000 руб.

Добраю санітарную мераю зьяўляецца пабелка садоў штогод вапнаю. Абыходзіцца на дрэва 2—3 кап. Абыстка штамбаў і асноўных галін перад пабелкай ад кары, маху да інш. каштуе 5—6 кап. на дрэва. Абрэзка садоў часьцей за ўсё здаецца зьдэльна садоўнікам—практыкам. Моцная рэзка робіцца раз у 3—4 гады, а ў другія гады толькі лёгкая рэвізія карон. Каштуе абрэзка дрэва каля 15—20 кап. У дзень чалавек абрэжа 10—12 дрэў. Раны замазваюцца вохрай і муміяй. Абрэзка практыкуецца як вясною так і ўвосень.

Пры ўтрыманьні глебы пад чорным папарам узорваньне робіцца з восені на глыбіню да 15 см., што абыходзіцца на задзярнелай глебе ў 10 руб. на 1 гектар, а на распрацаванай 6—7 рублёў. Вясною глеба барануецца ў 2 сьляды (3 руб. 50 кап. дзесяціна). Летам працуе два разы культыватар (7 руб. на дзесяціну). Абкопваньне прыствольнай дзярніны каштуе на дзесяціну 3 рублі.

Калі глеба не папаруе, дык узорваньне вясною замяняе баранваньне. Угнаеньне галоўным чынам,—гной уносіцца ў колькасьці каля 50 тон на 1 гектар. Вывазка паміж радамі робіцца зімою, а заворваецца вясною. З мінеральных угнаеньняў: тамасоўка уносіцца з восені па 384 клгр. на 1 гектар, калійная соль—180 клгр. на 1 гектар. Па мінеральнаму ўгнаеньню ўжываюць пасеў вікі, пасля прыбіраньня якое глеба ўзворваецца. Ужываньне мінеральных угнаеньняў у садох мала распаўсюджана з-за недахопу апошніх.

За апошнія 2—3 гады ў прыгарадных садох пачало ўжывацца „начное золата“. Раскошнае, цёмна-зялёнае лісьцё дрэў сьведчыць аб памысным уплыве начнога золата на рост.

Кошт угнаеньня гноем даволі значны. Так воз гною ў 2/3 тоны пры загатоўцы ў горадзе каштуе 2 р. 25 кап. Загатоўка таго-жэ возу ў прыгарадных гаспадарках каштуе 2 рублі.

Сур'езнае пытаньне ў садох ва ўраджайныя гады—забясьпячэньне падпорамі. Кошт падпоры вельмі высокі: 5, 8, 10 кап. у залежнасьці ад якасьці. Карыстаюцца, большаю часткаю падпораю з мягкіх парод. Тэрмін службы такой падпоры 2—3 гады. На пуд ураджаю падпора каштуе ў сярэднім 3 кап.

Пэрыядычнасьць ураджаяў у садох зьяўляецца фактарам, які адбываецца на разьмеркаваньні капіталаў, які вызначае ўстойлівасьць (эканомічную) пладоўніцтва. Як відаць, пэрыядычнасьць ураджаяў пагібельна рабіла ўплыў на абшарніцкае пладоўніцтва, якое разьвілося ў акрузе галоўным чынам пад уплывам купцоў, што гандлявалі лесам і хлебам. Для леса—і хлебагандляроў сады зьяўляліся аб'ектамі ўкладваньня капіталаў, назьбіраных гандлем.

Ваганьні ўраджаяў па гадох залежаць, апроч прычын біялёгічнага характару (пэрыядычнасьць заляганьня пладовых органаў у розных сартоў, яшчэ ад іншых прычын, якія ёсьць: 1) халоднае, дажджавое надвор'е ў час цвіцення; у рэзультате—пагібель органаў кветкі; 2) апа-

даньне завязі ці недарэзьвіцьцё плада, звязанае з лістападам, які зда-раецца пры надыходзе яснай сонечнай пагоды пасля працяжных даж-жоў і пахмурных дзён; 3) вятры, якія дасягаюць сілы гурагану і ня толькі зьбіваюць плады, але нават ламаюць дрэвы; 4) шкоднікі і хваробы, роля якіх у вызначэньні вышыні і якасьці ўраджаю ў нашых умовах агульна-прызнаны; 5) падбор сартоў, адначасовасьць або разначасовасьць цві-цення якіх, звязаная з узаемаадносінамі ў працэсе апылкаваньня не застаецца, зразумела, бяз уплыву на вышыню ўраджаю і яго пэрыядыч-насьць. Нагляданьні над плодовымі садамі акругі на працягу шэрагу год паказалі што, наогул:

1920 год быў	вельмі ўраджайны
1921 „ „	неўраджайны
1922 „ „	з добрым ураджаем
1923 „ „	неўраджайны
1924 „ „	„
1925 „ „	ураджайны
1926 „ „	неўраджайны
1927 „ „	ўраджайны
1928 „ „	неўраджайны

Такім чынам на працягу 9 год адзначаецца 4 ўраджайныя гады, прычым адзін нават „вельмі ўраджайны“.

У паасобных садох ваганьні пэрыядычнасьці бываюць вялікія. Не-каторыя сады (напрыклад, сад „Радзеева“ Уваравіцкага раёну, плошчаю 6,6 гэктара) пладаносяць штогодна, даючы па 33—50 тон і нават да 100 тон ураджаі Другія пладаносяць рэгулярна праз год (большасьць садоў Брылева-Ярэмінскага масыву).

Апроч колькасных ваганьняў ураджайнасьці з году ў год адбыва-юцца ваганьні якасьці ўраджаю. Калі ў 1928 годзе якасьць пладоў ня прымушае чакаць лепшай дык у 1927 г., па агульнай думцы, яблыкі былі кволымі, гарэлі ў вагонах, у буртах, былі моцна паражоныя паршой.

На якасьць пладоў у апошнія гады зрабіла моцны ўплыў развор-насьць садоў, звязаная з наліччам інтэнсіўных культур (кораньплоды, бульба, капуста) і патрабаваньнямі зямельных органаў адносна апрацоўкі ў садох, якія здаюцца ў арэнду. Праўда сады пачынаюць пладаносіць рэгулярна і нават штогод, але антонаўка пагоршваецца. Такім чынам высвятляецца, што антонаўка няпрыгодна для інтэнсіўнай культуры ва ўмовах акругі.

Адна з бліжэйшых задач плодуюніцтва ў акрузе— стварэньне новых плодовых насаджэньняў, як для замены натуральна адміраючых, так і для пашырэньня адпаведна гаспадарчым магчымасьцям. Высокі % выпадку дрэў (38—40%) патрабуе для аднаўленьня плошчы вялізарнага пасадач-нага матар'ялу. Задача забесьпячэньня плодуюніцтва пасадачным матар'-ялам звязана з арганізацыяй плодовых гадавальнікаў. У акрузе адраджэньне гадавальніцкай справы пачалося з 1925 году, калі натугамі Бел-сельтрэсту і Садова Гароднай Каапэрацыі закладзены гадавальнікі плош-чаю ў 6½ гэктараў. У 1928 годзе плошча гадавальнікаў даведзена да 35 гэктараў, прычым шэсьць плянавых гадавальнікаў, якія разьвіваюцца на крэдыты Сельска-Гаспадарчага банку, прадпаложана давесці да 88 г. з агульнай прадукцыяй каля 150000 двухлетак у год.

Цяпер задавальваньне насельніцтва пасадачным матар'ялам ідзе з масы дробных саматужных гадавальнікаў, закладзеных быўшымі ў эка-номіях садоўнікамі, якія пасля рэвалюцыі аселі на зямлю.

Дзічкаводзтва ў акрузе неарганізавана даволі ўстойліва дзяку-ючы таму, што насеньне плодовых дрэў прыходзіцца выпісваць з боку. Якасьць насеньня дае значныя ваганьні і акруга часам застаецца бяз дзічак (напрыклад у 1928 годзе).

У 1928 годзе пасля прац Памалёгічнай Камісіі ў гадавальнікі ўве-дзен штандартны сортымэнт і дзейнасьць плянавых гадавальнікаў рэгу-люецца асобым цыркулярам Акруговага Зямельнага Аддзелу, выдадзе-ным для каардынаваньня прац гадавальнікаў у галіне выгадоўваньня пасадачнага матар'ялу.

Аснаўнымі палажэньнямі ў працы плодовых выхавальнікаў зьяўляецца:

- 1) выпуск прамысловага сортымэнту, цалкам прыгоднага для куль-туры ва ўмовах акругі;
- 2) пераход да дзічкі лясное ігрушы і яблыні;
- 3) павялічэньне выпуску косткавых і ягаднікаў;
- 4) суровы адбор матачных дрэў, ад якіх бяруцца чаранкі для пры-шчэпваньня.

Пры закладваньні плодовых гадавальнікаў прымалася, што пад уп-лывам выпуску імі пасадачнага матар'ялу тэмп пашырэньня садовай плошчы ўзмацняецца да 8—10%. бо тэмп у 2,5%, які існаваў дагэтуль будзе нездавальняючым нават для падтрыманьня старога плошчы, якая зьмяншаецца па прычыне натуральнага адміраньня дрэў.

Працы з плодовымі выхавальнікамі перашкаджае тое, што ўвядзеньне штандартнага сортымэнту ў іх патрабуе вялізарных сілкаваньняў. Ця-жары гэтага ўвядзеньня падвойваюцца слабым абсьледваньнем помалё-гічных багацьцяў акругі.

Устаноўка паасобных плянавых гадавальнікаў у асновным гэткая:

- 1) Гадавальнік „Ярэміна“ Гомельскага раёну прадпалагаецца зрабіць Цэнтральным Акруговым, а плошчу яго давесці да 30 гэктараў. Зна-ходзіцца на суглінках, мае роўны рэльеф паверхні, і можа даваць вельмі аднастайны матар'ял;
- 2) Гадавальнік „Пяскі“ плошчаю 12 гэктараў пераносіцца ў саўгас „Любны“ пад Гомелем. Абслугоўвае прыгарадны раён і паўднёвую част-ку левага ўзбярэжжа ракі Сожу.
- 3) Гадавальнік „Уваравічы“ прадпаложана давесці да 24 гэктараў. Разьмешчаны на лёгкіх суглінках. Будзе абслугоўваць поўнач левага ўзбярэжжа Дняпра.
- 4) Гадавальнік „Пэрасьвятос“ Рэчыцкага раённага таварыства плошчаю 8 гэктараў на супясках абслугоўвае Рэчыцкі раён.
- 5) Гадавальнік „Хойнікі“ абслугоўвае раён лёгкіх суглін. глеб Хой-ніка-Брагінскага масыву. Плошчу прадпаложана давесці да 12 гэктараў.
- 6) Гадавальнік „Вастрагляды“ Брагінскага раёну ў саўгасе тае-ж назвы закладваецца на плошчы ў 16 гэктараў. Абслугоўваць будзе раён звязных суглінкаў.

Форма эксплёатацыі садоў не застаецца бяз уплыву на іх стан. У акрузе існавалі тры формы эксплёатацыі:

- 1) сам уласьнік вядзе догляд і рэалізуе ўраджай;
 - 2) уласьнік даглядае, а ўраджай здае штогодна з таргоў;
 - 3) сад здаецца ў арэнду на больш-менш доўгі тэрмін поўнасьцю.
- Тая ці іншая форма эксплёатацыі залежыць ад налічча ва ўласьніка капіталаў, веданьня плодовых рынкаў і камэрцыйнай зваротлівасьці. Задача садоў у арэнду (ураджаю садоў) робіцца звычайна ў чэрвені, ліпені. Пуд на дрэве ацэньваецца ў 75 к.— 1 руб.

З 1928 году па пастанове Савету Народных Камісараў БССР усе сады Дзяржмаёмасці, якія здаваліся ў арэнду, перадаюцца Белсельтрасу і каляктывам у працоўнае карыстанне. Такім чынам сады будуць зьвернуты ў сыстэму сельска-гаспадарчага прадпрыемства, з якога яны былі штучна вырваны пры земляўпарадкаванні, якое абрэзала большасць садоў да таго, што застаўся адзін сад да 5—10 гектараў лугу. Пры такіх суадносінах ужыткаў немагчыма арганізаваць угнаенне садоў.

Асабліва шкодна на стане садоў адбіліся перадачы іх з рук у рукі. Передача садоў у кааперацыю патрабуе стварэння збыта-дастаўляючага апарату. Такая задача ўскладаецца на Гомельскі Акруговы Саюз Садова-Гароднай Кааперацыі.

У пяршыню садова-гародная кааперацыя ўзнікла ў 1927 годзе як былія Гомельскае і Рэчыцкае павятовыя садова-гародныя таварыствы. У склад гэтых таварыстваў уваходзілі аднаасобава садаўласнікі, каляктывы і г. д. Праца таварыстваў пачала развівацца даволі паспяхова і ўжо ў 1927 годзе абодвы т-вы мелі зварот каля 700000 рублёў.

Новая ўстаноўка ў галіне сельска-гаспадарчай кааперацыі—вытворчае каапераванне—прымусіла рэарганізаваць усю справу, вярней, стварыць спецыяльную сыстэму садова-гароднай кааперацыі на чале з Акруговым Саюзам Садова-Гароднай кааперацыі (гомсадсаюзам), як арганізацыйнай інстанцыяй другой ступені. У склад Саюзу ўваходзяць 7 раённых садова-гародна-пчалярных т-ваў, 1—спецыяльнае пчалярскае, 1—ягднае і 30 калгасаў. Каляктывы ў Саюз уваходзяць роўна з таварыствамі аднаасобнікаў, якія арганізаваны і ў універсальныя і ў спецыяльныя садова-гародныя таварыствы.

Да стварэння розных форм першапачатковых аб'яднанняў штурхаюць формы пладоўніцтва, якія існуюць у акрузе, а іменна:

1) прамысловыя плодovыя сады, якія знаходзяцца ў эксплёатацыі калгасаў;

2) сялянскія сады, дробныя і распыленыя;

3) пасялковыя сады, якія ўзнікаюць у акрузе ў рэзультате арганізацыйнай працы сельскіх органаў і кааперацыі.

Разьмер аб'яднанняў, якія арганізуюць сялянскае пладоўніцтва на аснове дастаўляюча-збытавых апэрацый залежыць ад разьвіцця інтэнсыўных культур у раёне. Пакуль што найбольш мэтазгоднай формай варта прызнаць раённыя таварыствы, сярэдні разьмер якіх каля 100 сяброў. Пры наліччы гадовага звароту ў 30.000 рублёў такое таварыства можа трымаць сталы кіраўнічы апарат. Спецыяльныя таварыствы могуць пры меншым разьмере апраўдаць апарат толькі пры умове сезоннасьці працы аплачываемай часткі апарату. Рост кааперацыі за пэрыод з 1924 па 1928 год відзён з наступнай табліцы:

	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.	1928 г.
Калгасаў	—	—	—	2	31
Садова-гародн. раённых т-ваў	2	2	2	2	7
Спецыяльных т-ваў	1	1	1	1	2
Лік каапераваных членаў	118	170	239	411	807
Каапераваная плошча садоў у г.	281	459	512	983	1162
Каапераваная плошча садоў у г. гарод. "	7	88	92	175	
Крэдыты на збыт і дастаўку	2240	9202	11980	65000	—
Збыт вагонаў гародн. і пладоў	—	14	55	108	—

Ставячы галоўнаю задачай садова-гароднай кааперацыі—вытворчае каапераванне, мы не павінны выпускаць з памяці другой ня менш

важнай задачы кааперацыі—абхоп рынку плодovых і гародных, выцісканьне з рынку прыватніка. Гэтая задача пад сілу кааперацыі толькі пры наліччы ў яе паважных капіталаў і веданьня рынку. Што капіталы неабходныя для працы ў садова-гароднай кааперацыі вельмі вялікія, прывядзём разьлік кошту выпраўленьня 9 вагонаў пладоў.

1. Скрынкавых камплектаў двухпудовых 1670 адзінак	985 руб. 30 к.
2. " " " трохпудовых 200 "	136 " —
3. 32,000 шт. клепкі з дастаўкаю	374 " —
4. Гваздоў 24 пуд	172 " 80 "
5. Дроту 12½ пудоў	90 " —
6. 200 пудоў стружкі з дастаўкаю	340 " —
7. Зьбіўка 2580 скрынак	129 " —
8. Здымка пладоў, падноск да бурта і інш	572 " 25 "
9. Сартыроўка, упакоўка забіўка	450 " —
10. Перавозка на адлегласьць 15 верст	681 " —
11. Падрыхтоўка вагону	4 " —
12. Дублікат і накладаньне ў вагоны	18 " —

У с я г о 3952 р. 35 к.

На вагон прыходзіцца 439 руб. 15 кап. Тут ня браліся ў разьлік выдаткі арганізацыйнага характару. Жалезна-дарожны тарыф каштуе вельмі дорага—0,0855 пудавярста.

Перавозка па грунтовых дарогах паглынае значныя сродкі. Пудавярста каштуе 0,8—1,0 кап.

Паасобныя працы па рэалізацыі ацэньваюцца наступным чынам.

1. Зьбіўка скрынкі—5—6 кап.

2. Здыманьне пладоў з падносам да бурта на працаўніцу за 8 гадзінны працоўны дзень—6—7 пудоў. Пры кошце працоўнага дня ў 75—90 кап кошт здыманьня аднаго пуда каштуе 11—15 кап.

3. Сартыроўка і ўпакоўка ў двухпудовыя скрынкі за вагон штандартнай упакоўкі 34 рублі. Мясцовая сартыроўка—вагон 24 рублі.

Ёмістасьць вагону 600 пуд. (300 двухпудовых скрынак).

4. Забіўка скрынак на працаўніка 100 штук Кошт працоўнага дня мужчыны—2 рублі.

5. Зьбіраньне падалак—15 пудоў у дзень на работніцу ці на пуд 6 капеек.

6. Скрынкавы камплект двухпудовы каштуе 55—60 к.

7. " " трохпудовы " 68—70 "

8. 1000 штук клепкі з дастаўкаю—12—14 рублёў.

Штандартныя двухпудовыя скрынкі маюць наступныя памеры:

1. Чатыры дошкі па 16 вяршкоў даўжыні і 3¼ вяршкі шырыні
2. Шэсьць дошак на 15 вяршкоў даўжыні і 2⅞ вяршка і ⅜ цалі таўшчыні.

3. Дзьве рэйкі па 13 вяршкоў даўжыні, 1¾ цалі шырыні і усцарь таўшчыні.

Адною з самых інтэнсыўных культур у акрузе зьяўляецца суніца, якой варта ў гэтым нарысе прысьвяціць некалькі радкоў.

Як ужо вышэй паміналася, у прыгародных раёнах яна існуе пераважна ў выглядзе прамежнай культуры ў плодovых садох, дзе садзіцца на градах. У раёне сяла Рэчак Веткаўскага раёну суніца расьце ва ўмовах сялянскай гаспадаркі на градах, на сядзібнай зямлі і на палёвых участках, якія абгароджваюцца з гэтай мэтай. Культура суніцы распаўсюджана галоўным чынам сярод бядняцка—серадняцкіх груп сялянства

Размеры яе даволі вялікія. У 21 паселішчы ёю займаюцца звыш 1000 гаспадарак. Агульная плошча, занятая суніцаю, вызначаецца прыблізна ў 120 гектараў.

Трэцім пунктам вытворчасці суніцы зьяўляецца сяло Грохаў Лоеўскага раёну, якое знаходзіцца ў 20—25 вярстах ад рынкаў збыту. Плошча, занятая тут пад суніцаю, каля 5 гектараў. Культывіруецца толькі на прысядзібных вучастках.

Існаванне двух раёнаў культуры суніцы: Рэчкаўскага і Грохаўскага кажа за тое, што ў лёкалізацыі гэтай культуры ў гэтых мясцох ігралі ролю ня толькі фактары чыста-эканамічнага парадку, але таксама фактары асабовага характару—дасведчанасць насельніцтва адносна гэтай культуры.

Неадкладнаю задачай гэтых двух раёнаў вытворчасці суніцы зьяўляецца арганізацыя збыту і перапрацоўка нізкасортнай ягады ў віно. Практычныя крокі у гэтым напрамку зроблены як зямельнымі органамі, так і кааперацыяй.

Узмацненне развіццё плодуніцтва ў акрузе выклікала з боку ўраду і грамадзкіх арганізацый некаторыя мерапрыемствы па арганамічнай дапамозе насельніцтву ў галіне інтэнсіўных культур.

Земская аграномія ў Гомельшчыне ўзнікла ў 1912 годзе. Першы інструктар па садоўніцтву Шушкевіч пачаў працаваць у 1913 год. Другі інструктар Тутко І. В. працаваў з 1915 году па момант ліквідацыі земскай аграноміі ў 1919 годзе.

У земскі перыяд праца інструктараў заключалася ў арганізацыі паказальных садоў, консультацыі насельніцтва па пытаннях садоўніцтва, распаўсюджванні палепшанага насення, закладцы плодовых гадавальнікаў, чытанні лекцый на курсах, правядзенні гутарак з насельніцтвам, арганізацыі адрадаў па барацьбе са шкоднікамі і хваробамі.

У савецкі перыяд роля інструктара мянялася ў залежнасці ад форм эксплёатацыі нацыяналізаваных садоў. Пры здачы іх у арэнду на інструктараў ускладаўся абавязак вясці тэхнічны нагляд за выконваннем дагавароў.

Потым роля інструктара ў сувязі з развіццём сыстэмы плянавай гаспадаркі змянялася і прыняла форму ўдзелу ў працах пляніруючых органаў, арганізацыі спецыяльных відаў кааперацыі, арганізацыі пасялковага і каляктыўнага плодуніцтва, арганізацыі і кіраўніцтва плодовымі гадавальнікамі, арганізацыі інстытуту сялян-даследчыкаў—садаводаў, наладжванні памалёгічных нарад, арганізацыі мерапрыемстваў па барацьбе са шкоднікамі і хваробамі, абследаванні плодуніцтва ды інш.

Прыведзеная ніжэй табліца паказвае рост мерапрыемстваў за савецкі перыяд з 1924 году.

	1924	1925	1926	1927	1928
Колькасць інструктараў	2	2	2	4	5
Паказальныя сады	1	4	5	11	17
Плошча плодовых гадавальнікаў	—	6,5	12	27,4	35
Адрадаў па барацьбе са шкоднікамі	—	—	—	3	8
Прададзена атрутаў на суму	—	—	—	2218	6868
Крэдытаў на гадавальнікі	—	—	—	2900	10600
Спецыяльных курсаў	—	—	—	—	6
Пасялковых садоў у гектарах	—	—	—	5	180
Помалёгічных нарад	—	—	—	—	5

У рэзультате супольнага дзеяння многіх фактараў плодуніцтва акругі ня толькі пачало расці колькасна, але змяняецца і ў якасных адносінах: асабліва ўзмацніўся інтарэс да вырашэння пытанняў сорту, сталі ўводзіць новыя культуры, пакрысе практычна падыходзяць да вырашэння пытанняў тэхнічнай перапрацоўкі прадуктаў плодуніцтва і наогул наглядаецца імкненне будаваць буйнае прамысловае групавое і каляктыўнае садоўніцтва.

Prof. M. Burstein.

Die Ergebnisse der Erforschung des Obstbaues im Homelschen Bezirke durch eine Expedition (Weissrussland).

1. Im Jahre 1928 wurden von den 5000 Hektaren unter Obstgärten im Homelschen Bezirke—31 Gärten mit einer Gesamtfläche von 450 Hektaren der Untersuchung unterzogen.

2. Nach ihren klimatischen Verhältnissen sind zwei Bezirke zu unterscheiden, im Norden von Homeln der sogenannte „Centrale Bezirk“ und der „Südliche“.

3. Ausserordentlich günstige klimatische Bedingungen sind in den südlichen Gebieten des Homelschen Bezirkes zu verzeichnen—im Braginschen, Choinikschen und Komarowschen Kreise,—wo die wertvollsten Wintersorten von Aepfeln, (Reinete Landsberg, die Kurskische Gold-Reinete, Winter-Parmain und and) auftreten. von Birnen (Liegels Butterbirne, die Slutzk'sche Butterbirne, die Fondante des bois und so weiter), ferner Pflaumen, Kirschen und Glaskirschen (Weichselkirschen).

4. Die Mehrzahl der Gärten befinden sich hauptsächlich auf zwei Arten von Böden: a) auf mittelmässig-podsolierten lehmigen Sanden, unterlagert von Moränen und b) auf stark podsolierten lössartigen sandigen Lehm Böden.

5. Die Gärten auf schwach-podsolierten tiefgründigen Sandböden gehen sehr rasch zu Grunde und selbst bei sorgfältigster Pflege bleiben einige Sorten von Aepfeln und Birnen in leidlichem Gedeihen.

6. In Niederungen, wo die Verhältnisse geschaffen sind, Erkränkungen hervorzurufen, und überhaupt an Orten, wo das Wasser bis auf 1—1.5 Meter von der Oberfläche emporsteigt—gehen die Gärten stets ein und zwar schon im jugendlichen Alter von 15—20 Jahren.

7. Zahlreiche Messungen der Kronen verschiedener Sorten von Aepfel, und Birnbäumen legen Zeugnis dafür ab, dass ausgewachsene Bäume (Antonowka, Roter Stettiner und and.) ihre Kronen sehr stark ausbreiten, so dass sie zuweilen 8—9 Meter erreichen. In Folge dieses Umstandes ist es unbedingt erforderlich bei Anlage von neuen Obstgärten nach dem System von zwischennutzungs-Kulturen, auf den besseren Böden eine Entfernung zwischen den Reihen und Bäumen von 12×10, 12×12, 14×12 Metern einzuhalten.

8. Die Anordnung beim Pflanzen, im rechtwinkligen Verbands, ist mit dem Nachteil verbunden, dass sie die Anschaffung spezieller Maschinen zur Bearbeitung des Bodens in diesen Gärten von Motoren, Spritzen u. dgl. zur Folge hat.

